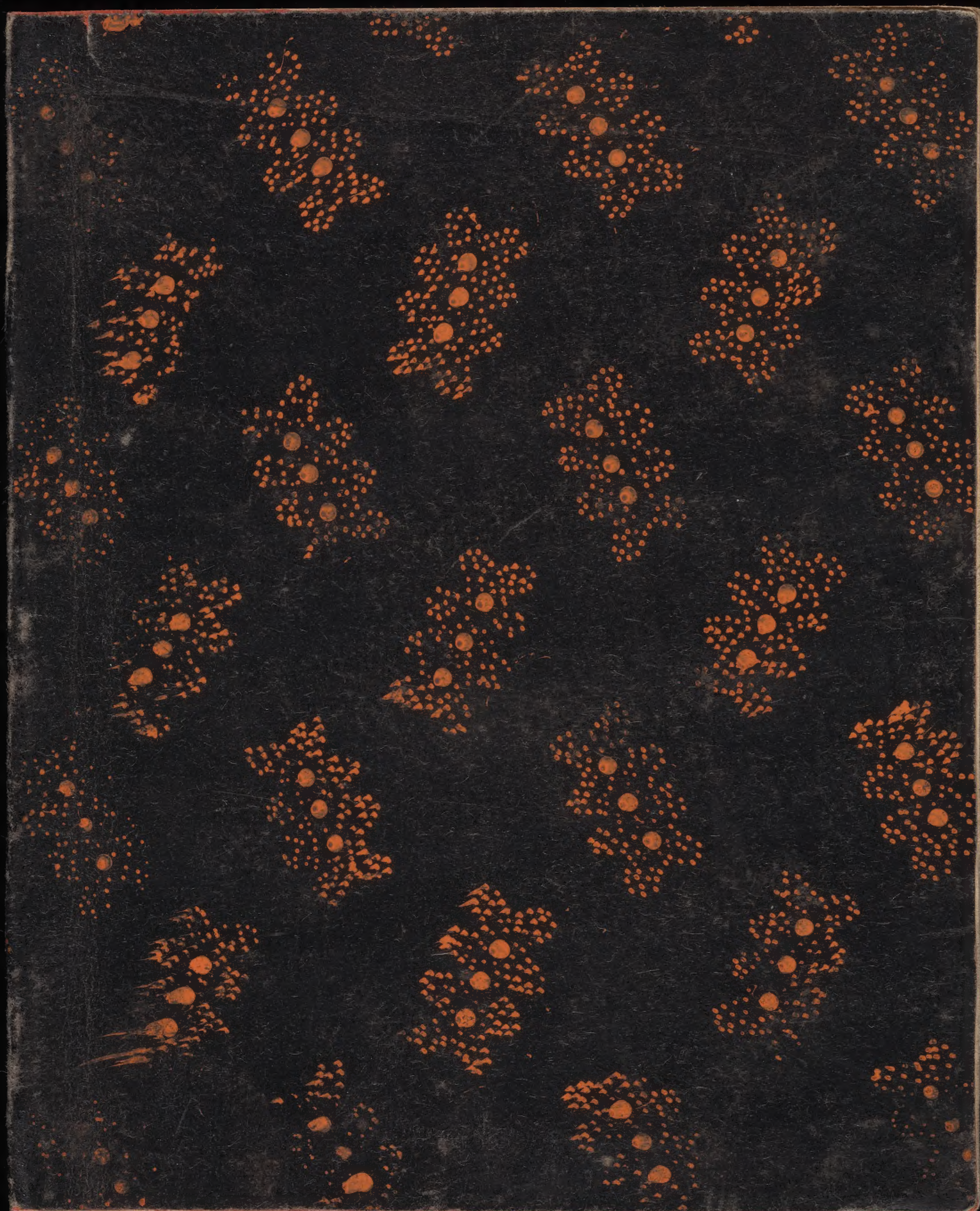

[illegible]

[illegible]

front.

1 port.

Romeyn de Hooghe
design: ec: sculpsit.
HOLLANTSCHE MERCVRIUS
tot Haerlem by PIETER CASTELYN
Anno 1671

HOLLANDTSCHE MERCURIUS,

Verhaetende de voornaemste Gheschiedenissen, voorgevallen niet alleen in

CHRISTENRYCK,

Maer oock in

ASIA, AFRICA en AMERICA,

Binnen het Jaer 1670.

Het XXI. DEEL.

mortesse, interrompt

Tot HAARLEM, Gedrukt by PIETER CASTELEYN, Boek-drukker op de Markt, in de Keyzers Kroon. ANNO 1671.

Met Privilegie.

EXTRACT van PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt: Doen te weten: Dat wy uyt onze rechte wetenschap, Souveraine Macht, ende Authoriteyt, hebben Geoctroyeert ende geauthoriseert *Pieter Casteleyn*, Boeck-Drucker ende Boeck-Verkooper binnen der Stadt HAERLEM, Authoriseren ende Octroyeren den selven by dezen, ten eynde hy het Boeck onder den Tijtul van den HOLLANDTZE MERCURIUS, albereydts by hem gemaeckt, ende uyt-gegeven, ende die hy als noch zelve onder den voornoemden Tijtul maken ende uyt-geven zal, geduurende den tijdt van Vijfthien eerst-komende Jaren, binnen onzen Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt, alleen sal mogen Drucken, uyt geven, ende verkoopen: Verbiedende allen ende een yegelijck, het voornoemde Boeck albereyts by hem gemaeckt, ofte geduurende den voornoemden tijdt van Vijfthien Jaren als noch by hem te maecken, nae te Drucken, uyt te geven, oft te Verkoopen, of elders naer gedruckt, in onzen Lande te brengen, te verhandelen ofte te verkoopen, op verbeurte van de naer-ghedruckte, in ghebrachte, verhandelde, ofte verkochte Exemplaren, ende een Boete daer en boven van Drie Hondert Caroli Guldens, te appliceren een derde van dien voor den Officier die de Calangue doen sal, een derde-part voor den Armen van de plaetse daer de saecke voor vallen sal, ende het resterende derde-part voor den ghedachten *Pieter Casteleyn*: Lastende allen ende een yeghelijcken die het aen-gaen mach, hem daer na te reguleren. Gedaen in den Hage, onder onzen Grooten Zegele hier aen doen hangen, den 17. December in 't Jaer onzes Heeren ende Zaligmaeckers 1668.

Was getekent,

IOHAN de WITT. vt.

1668.

Onder stont,

Ter Ordonnantie van de STATEN,

HERBT. van BEAUMONT.

1668.

De Tijt-lievende Lezers ſalut:

ICk weet voorſeker dat U de Son reeds al te hoogh als buyten gewoonte ſal geklommen zijn, eer deſe volgende Bladeren van 't gebeurde, uyt de Perſſe heeft konnen vallen: Daer zijn wat veel ſpeculatien, ende ſaken op 't Tapijt, die ſomtijts wel dienen noch wat achter de Gordijnen te blijven: Altoos in dit Jaer-Boeck is ſtoffe genoegh voor lees-gierige, ende veranderingh voor ſommige maer al te veel: Wy ſouden wel wat vorder gaen, ende ſpreecken als by conjecture, maer het dunckt ons ongeraden, en dat wy in plaetſe van het futuro te verhandelen, ons met het præteritum te vreden ſullen houden, volghens de oude ghewoonte van uwen dienſtbare

Hollandtze Mercurius.

Haerlem den 28. *April* 1671.

CLEMENS X PONT MAX

Creatus 29 April MDC LXX . P. vande. vaarde sci

A. PERSII: O curvæ in Terris Animæ, & celestium inanes!
Quid juvat hoc, Templis nostros immittere mores,
Et bona diis ex hac scelerata ducere pulpa?

HOLLANDTZE MERCURIUS,

Vervatende de voornaemste Geschiedenissen, niet alleen in CHRISTENRYCK, *Maer oock in* ASIA, AFRICA en AMERICA, *Binnen het Jaer* 1670.

Het XXI. DEEL.

HEt tot noch bitter kout duerende Winter-weer en verruckte geensints het alreede ontfonckte Gemoet van den nieuwen Coninck van Poolen / tot sijne Bruydt Eleonora Josepha, Coninckliycke Princesse van Ongaryen ende Bohemen / Aerts-Hertoginne van Oostenrijck: Het was Andreas Olszowsky, de welcke de Poolsse Majesteyt als sijn Gesandt tot voltreckingh deses Huwelijckx van Crakouw nae Weenen had laten af-gaen: Hy was Plenipotentiaris/ en dede den 4. January 1670.

sijn Intrede binnen Weenen / by den Keyzer / op de volghende maniere :

UYt de ingegane Staten van 't Hof was 'er een ghevoert met een Wagen van twee Paerden, hem volgden van des Keyzers secreetsten en Slaep-Kamer, met de Edelen, in ordre verdeelt, behalven veertich Ros-baren, ghetrocken van drie ingespannenen, na de welcke elck alleen de Staten en Edelen van 't Hof gingen : Dese volgden de Ridders, Gesanten en ordineerder der Herbergen, D. Wolff, Ferdinandus Winckeler, blinckende met bedriegelijcke Klederen van Silver en Goudt, omringht van Seven en twintich Ridders : Namelijck, des Ambassadeurs Broeder Hieronimus Olzousky, de Capiteyn van Wielunensis, Pieter Corvinus Kochanousky, de Capiteyn van Radamensis, des Konings Camerlingh, en Notaris van 't Cabinet, D. Tervin, Camerlingh van Livonien, en des Konings Capiteyn van sijn Bende, de Vendrich D. Rozobufky, Starosta van 't Wotiniensis Litinien, Nicolaes Zarzimsky, de Vendrich Tocco, Joannes Wolousky, Canonick van de Cathedrale Kerck van Culma, des Koninghs Secretaris, de Overste van den Ambassadeur van 't Hof, D. Stanislaus, des Keyzer Canonick van Posen, en des Koninghs Secretaris, Stanislaus Dunin Borcousky, Overste van de Jacht in 't Sandomirse Hertoghdom, Martinus Olssousky, Palatinaet van Siradiensis, Overste van de Jacht, D. Fredro, Soon van den Castellan van Lemburgh, de Graef Wisemburgius, D. Lacci, Capiteyn van Nocklensis, D. Wetsic, Christophorus Ortousky, des Ambassadeurs Stalmeester, Joannes Menizeck, des Ambassadeurs Schencker, Nicolaes Wittousky, des Ambassadeurs Hofmeester, D. Genausky, D. Ruszousky, D. Sermanousky, D. Pozoviifky, D. Theodorus de Bernix, behalvens andere Edelen en Knechten van den Ambassadeur ; dese hoop besloot des Keyzers Waghen, ghetrocken van twee Paerden : Maer toen wierden twee seer groote Keyzerl. Karren ghevoert, in welckers eerste men vernam den Baro Siry, den hier blijvenden Ambassadeur van den Koningh van Poolen, D. Zebrezousky, Canonick van Cracou ; maer in den anderen was selfs den Konincklijcken Ambassadeur, ende den Keyzerlijcken Marschalck van 't Hof : Aen de zijde bleven vier Keyzerlijcke veertien-jarighe Jonghelingen, en sesthien Heyducken van den gedachten Ambassadeur, gekleet met een schoon blaeuverwich Kleet, met silvere Knoopen en Riemen, dese Karre volghden oock vieren twintich Poolsse Edelen, de Ridders ghekleet met purpure scharlake Rocken, draghende van de zijde volle Pijl-kokers, met de Geschencken ; des Ambassadeurs zijde Wacht was vast met Huys-Knechten, met een selve blaeuverwich Kleet, gheacht van vijf Benden Voet-volck ende drie Ruyters : Na dese volghden des Paus Nuncius, de Spaensse en Venetiaense Ambassadeur, alle getrocken van ses ingespannenen, drie Rosbaren, in welckers eerste sat P. Matthias Palckiwisky, Biechtvader van den geseyden Ambassadeur, in de andere waren D. Sacellani, en des Ambassadeurs Medicijn, behalvens d' Heer Fabianus Soprano, en andere Huysknechten, naer dese trocken de Knechten van de Poolsse Edelen uyt, alle kostelijck gekleet, met dese ordre en bereytschap is de Poolsse Ambassadeur door dese Stadt gegaen, en dewijl den avont genaeckte, heeft des Keyzers Marschalck uyt de wasse Maeght ghemaeckte Fackels ontstoken, met de welcke hy hem in sijn Herberge heeft gheleyt, alwaer uyt sijn Karre ghetreden sijnde, heeft hy hem in sijn Kamer voor-gestelt een Kleet van Tapisserye van seer groote Prijs, in welcke men de effigie van den Poolssen Koningh sagh, gelijckende de stature van een Man,

Man, hangende onder een uranisco: Met dese ordre ende Pompe is dese Koninckljjke Inkomst vermaert geweest, in de welcke volgens andere aldermeest is te ghedencken, dat onder de Intree van den Ambassadeur in dese Stadt hem een Reghen-Boogh in de Lucht, boven de gewoonte, en voornamelijck de tijt des Jaers, heeft op-ghedaen, vertoonende diverse couleuren in de ooghen van de aensienders en verbaesde, uyt 't welck alle hebben beginnen voorspoet te voorseggen, en geluckige voortgangen van dit Huwelijck te raden.

Hy dede voor haer Keyzerl. Majesteyten op 't Subject van 't voorsz. Huwelijck de volgende Oratie in het Latijn:

Reden van den seer excelenten en ghe-eerden Heer D. Andries Olszowski, Bisschop van Culmen ende Pomesien, Onder-Cancelier van 't Poolsse Rijck, tot de H. Keyzerl. Majesteyt, voor 't Huwelijck tusschen sijn H. Koninckl. Majesteyt van Poolen, en de deftige Eleonora, Princesse van Hungaryen en Bohemen, Aerts-Hertoginne van Oostenrijck, &c. te handelen en te sluyten van den Ambassadeur, als Plenipotentiarise Gesant: Den xiij. December 1669.

HEylige Keyzerl. Majesteyt: Ick kom als Gesandt van de H. Koninckl. Majest. van Poolen, mijn Genadigste Heer, brengende een goede bootschap van sijn Koninckl. affectie en liefde, de welcke ick voor de oogen en 't ghemoet van uwe Majest. in 't openbaer presenteere, en in de Boesem van sijn Huys goetwillich stelle, in 't welk hoe veel Dochters van 't geslacht van Augustus, soo veel getrouwe Gesellinnen van de Koninckljjcke Slaep-kamers, de liefden van de Koninckrijcken, de edele Gesteenten van dese Eeuwe, en de Panden en Ouders van de Vrede en gelucksaligheyt van de Volkeren voormaels ende huyden gheacht wierden: d' Andere Scheut van 't Jagello nise Geslacht, is de alderoutste Stam van de Corybuten, verheven door de Coninghen sijn over-Groot-Vaderen, en in den Koninckl. Stoel van Bohemen eens, van Poolen dickmaels gestelt sijnde; en dese ghekroonde Koningh van den Bloede *Michiel*, komt hier voor het aensien: Niet ongeluckigh, indien hy gratie in de oogen, en indien hy plaets in de broederlijcke ghenegentheyt van uwe Majesteyt vint: Dese Coningh, die buyten hoop en begeerte, de Troon van 't Rijck geheelijk van den Hemel heeft bekomen, en twijffelt niet de Huwelijcke hoop in te begeeren een Gesellinne van sijn Bedt ende Kroon te sullen genieten, en sijn begeerte door mijn Gesantschap opentlijck te belijden: Dese Stemmen van 't Volck van een Kieser, door de welcke de Coningh een Inboorlingh moet sijn, breken oock in dese vremde Weerelt 't wijde Sarmatise Gebiet uyt, en hoe vroomelijck sy onlangs in 't verkies Velt voor 't goede geluck van de Koningh arbeyden, en doense nu in sijn Koninckl. Huys voor de vermeerderinghe van 't gheluck niet langhsamer: Desen tot Koningh aen-genomen, en hier uyt echter 't Coninckrijk in haer wassende geluck anghstelijck bekommert, soo hebben alhier uwe Majesteyt in minnelijcke Termen ende met vrye woorden af-gehoort, hoedanich wy, ghelijck wy met vryheyt een Koningh in Poolen hebben verkooren, wy hier genegentheyt vinden, aengesien wy toch geresolveert sijn niemandt dan een buytenlantse tot een Coninginne te verkiesen. Wy een vry Volck geven de handen aen de Oostenrijckze geluckigheyt, nochte t'onrecht bedancken wy de onvruchtbaerheyt van ons Poolen, om dat 'er voor

den eenen door Godts verkiesinge verwachten en gekroonden Prins, eene Gemalin van ons verlangt en by u gevonden wert : Hier is sy gebooren onder geluckighe Huysen, hier is sy groot geworden, met de welcke wy niet ydel hoopen dat 't geluck van Poolen, door 't goede van de tegenwoordige en van de toekomende Eeuwe sal weder ghebooren en groot konnen worden : Want als 't Godts beschicking is, datter aen andere en veel Natien Coninghen van Oostenrijck worden ghegeven, is dit alleen aen Poolen, dat voor ons Coninginnen van Oostenrijck gheluckigh ghenomen worden : Nochte door een onsekeren wegh, of een onbekent Kleedt, en die Poeët : Wy komen aen een vreemt Geslacht : Soo veel verhaelde Verwantschappen van de Koningen van Poolen met 't Huys van Oostenrijck in de oude en tegenwoordige Eeuwe, hebben de wegh al over langen tijt gebaent, en huyden maken sy bereytschap en toerustinge door de Stem van uwe Majesteyt : Dese Koningh teldt oock onder sijn Voor-Ouders die hoogh beroemde en gedenckwaerdige, wegens haer vruchtbaerheyt, onse Cymburgam, Nicht van Olgerdis, Groot Hertogh van Littauwen, Susters Dochter van Corybuti Olgerdinni, Dochter van Zemoviti, Hertogh van Masovien, Huys-vrouw van Ernestus, Aerts-Hertogh in Oostenrijck, onder welcke Frederick de derde, Rooms Keyzer, uw Majests. over-Groot Vaders Groot Vader : Welcke Cymburga de voornaemste Oostenrijckse Princen in 't licht heeft ghebracht, en dit heerlijcke onsterffelijcke Geslacht van so veel Eeuwen (och of 't in eeuwigheyt was) vervult : Anna, Dochter van Uladislaus Jagellonis, aen Ferdinando de eerste Rooms Keyzer ten Huwelijck ghegeven, en heeft niet lichtelijck door 't Huwelijckx Recht de Oostenrijckse saeck tot de Rijcken van Hungaryen en Bohemen vervordert : Van dit eerste Huys van de Weerelt van den H. Jagellonis mijns Konings Maegschap, hebben desgelijckx gheweest begeerde en verkregene, die Elisabethen, Moeders der Heyligen, die Annen in 't openbaer aengenamer als de Gratien selfs, die stantvastighe Constantien, Beschermsters van de arme Burgers, en de door stemmen van deugden verre en soetelijk gehoorde Cecilien : Dat daerom de Geslacht-sterren van den seer eerwaerdighen Koningh niet schijnen te verdoolen van sijn Hemel en Centro, wanneer sy in de Oostenrijckse Grontvest haer leven eyndigen en beginnen, door de welcke sijn komst ende wederkeer hier na toe soo dickwils geluckigh geweest heeft : Noch anders ontbreeckt 'er niet dat 't gemoet van den seer eerwaerdigen Koningh en 't Rijck van Poolen met een heymelijcke kracht tot die knoop van Vrientschap vrywilligh treckt ende drijft : De uytnemende geneychtheyt en onsterffelijcke gratie, o onverwinnelijcke Keyzer, van u H. Vader Ferdinandus, en terstont na sijn doot van uwe Majesteyt, tot de op die tijdt seer gequelde Poolsse sake : Men riep niet van de vrijheyt, noch van 't gebiet, maer geheel van onse verlossinge, als wy haestigh en over al door de schadelijcke conspiratie en 't samen opgestane Wapenen van de Naburen onderdruckt sijnde, deels door Victorie en alle den Vyandt ten Rove wierden : Oprechtelijck en vryelijck, 't welck de Poolsse manier is, spreeck ick : Dat Godt aen ons van Oosten gekomen is, door welckers voorsichtigheydt alleen met een geneyghde en goede gunst van Oostenrijck, beweeght sijnde in Poolen voor de goede Krijgs-hulp van uwe Majest. is weder de Poolsse dapperheyt en deugt tegens de Hunnen, Sevenbergers, Moldavers, Tarters, Cosacken, ende eenighe andere namen van de Vyanden, uyt-gheblonckèn : De Hooft-Stadt van 't Rijck is weder verovert, de halsterrigheyt van die van Toorn bedwongen, Denemarcken in de verbintenis der Wapenen geleyt, en Pruyssen tot haer Officie gebracht ; aen de Burgeren de vrijheyt, aen het

Rijck

Rijck,sijn aensien, aen de Kercken haer Godts dienst, naer dat se verlooren was, weder verkregen: Al wat van verre een uytwerpinge van de geswore Vyantschap,heeft geweest een opwerpinge van de Barbaren: De wreede Leeuw breedelijck bespringende de opgedane Velden van Poolen, en in sijn Nest weder gekeert zijnde, wort vermaent en gedwonghen te rusten en den Vrede te lijden: Dese nu van u K. Majest. soo groote ontfange weldaden, kan de Koningh van Poolen en 't gantse Koninckrijck uyt geen andere wijse verschulden, als sulckx te erkennen, en andermael te ontfangen: Dit wort nochaen de geluckigheyt en goetheyt van u Oostenrijck, o machtige Keyzer, op-geleyt, om dat wy tot noch toe aen de saeck van anderen andere namen vergaderen, ende noch niet geheelijck aengenaem, weder om gratie mogen bidden. De hoogste ende opperste last van mijn Gesantschap, is uws Majests. Suster *Eleonora*: Met dese name besluyt mijn Koningh al wat hy van sijn wenschen heeft: Hy meent dat hy niet en soude konnen leven, noch gants regeeren, ten zij dat hy te gelijck de gelijke Fortuyne van sijn leven en Rijck met dese Princesse of deylt of beter voeght: Dat Koninckl. Hart, aen andere Swagerschappen gheweygert hebbende, verklaerdt het van selfs sich aen de eerweerdighe *Eleonora*, met dit argument; *Aen dese alleen*: Dese suyvere Vrouwen Hayrsnoer-banden van Oostenrijck, door sijn ged. Voor-Ouders 't samen ghebonden, beminthy dese sijne Banden, en verlanght door een Heylighe, of ten zy door sijn leven ontbon dene, Huwelijckx knoop met de Keyzerl. Dochter, uwe Majests. Suster verbonden te werden: Nochte hy en ontsiet niet die sware weygeringe of droevighe vertoevingen in sijn liefde: Want hy denckt dat die de Wapenen voor sijn Rijck en voor de liefde van Poolen vrywilligh hebben gevoeght, de liefde, alhoewelse swaerlijck of traechlijck met sich voegen, geensints vreest: Wy Poolen hebben met een grootmoedigheyt en vrye toestemmingh den eerweerdigen *Michiel* de Kroon op-geset: Siet tot noch toe is zy in de bewilliginghe en hant van uwe Majesteyt, op dat aen dese Man een andere Croon, een goede Vrouw, gants goudene, godtvruchtige, aensienlijcke, vernuftige en fraey gemanierde onder de geboorne van Duytslant en Poolen, Gemalinne, met een woort alles, *Eleonora*, by gevoegt wort: Ende laet dit het eynde sijn by na van de wenschen ende woorden van mijn Gesantschap: Want het en past niet of dat ik langer bidde, of dat uwe Majest. langh verbeden wort, wijl uyt de leeringen ende exempelen van de voorgaende tijden en tegenwoordige staet van saken, Oostenrijck door Huwelijck aen Poolen naeuwer door dit Verbondt wiert verbonden, dat de Koninckl. Stam by ons begrontvest, tusschen beyden 't Volck een ongekreuckte Vrientschap, trouwe Buerschap, en een licht ghebruyck van Handel groeyden, de kracht en wreetheyt des geswooren Vyants den Turck, door de veroveringh van Candia op-geblasen, door de vreese van de Poolsse ende Oostenrijckse Swagerschap, en door de conjunctie van de Wapenen, bot ghemaeckt werden, daer niet alleen Poolen en Oostenrijck, maer oock geheel Christenrijck aen-gelegen is.

Den 8. January daer aen is 't Huwelijck binnen Weenen ondertekent / en wierde aen den op-gemelten Plenipotentiaris vereert een Gout Kruys / omset met Diamanten / gheschat op 10000. Rijckrds. Men stelde dan alles tot des Bruyts Reyse gereed / maer 't sware Ys in den Donau raeckte aen 't gaen / soo dat men op noch over en kost: Doch de Keyzer verschafte niettemin haer 12. Keyzerlijcke Camer-Heeren / die alle van Graeffelijcke Afkomst waren:

En een Lijf-Waghen die mette Zeelen over de 12000. Florijnen kosten: De vreugh de was binnen Weenen te grooter / alsoo den Keyzer seer onpasselijck wordende/ weder fris wiert: Derhalven in de Kerck in de Hof-Kapel het Te Deum wiert ghesongen / en vereerden den Keyzer in 't uyt-gaen aen de Kerck-Deur de selve een grooten silver vergulde Pocol of Drinck-Vat / en de Keyzerinne gaf een groote silvere Schotel met een Lampet / van ongheloofflijcken konst/ welcke de Joden hare Majesteyt volgens gewoonte tot een Nieu Jaer hadden vereert. Wy laten nu des Koninghs van Poolens Bruydt te Weenen/ daer men sijn recreatie nam in grooten stoet van Narren-sleeden/ yder op 't prachtichste toe-gerust: Men sont dan aen de Poolsse Majest. seven schoone Ongarise Paerden van Hermelijne Hayr/ neffens de tijdinge dattet Huwlijck getroffen was/ en de Bruyt/ soo haest 't Saisoen de wegen bequaemde / soude volgen: Zijn Majest. die overvallen was ghewëest met een sinckingh op het een oogh/ maer door purgeren en ader-laten weder genesen/quam van Biasalecka weder te Warschau/ aldaer sijne Bruyt soude ontfangen: Gaf den 24. deses den Engelsse Gesant Peter Witsch Audientie / op 't Palais Casimier/ wiert van de Camer-Heeren in 't voorste Vertreck namiddags ten 3 uren ontfangen/en in het Koninckl. Vertreck geleyt/alwaer de Poolsse Majesteyt met ongedeckten Hoofde recht voor een Tafel stont / dien hy in 't Latijn aen-sprekende / uyt den naem van sijn Koningh geluck in sijn aen-gevangen Regeeringe toe-wenschte; zijn Majesteyt antwoorden hem in 't Latijn seer kort/ maer begost datelijck daer aen in 't Frans metten Gesant te spreecken/ 'tgunt weder den Gesant met weynigh woorden beantwoorde/ aldus naer eenige gehouden spraeck/ keerde met Ceremonie / werdende na sijn Logement ghelcyt: Soodanighe toe-wenschingen zijn aen den Koningh van Poolen door verscheyden andere Vorsten gedaen.

Brabant door schaerse betalinge aen de Soldaten/ most in dese tijdt veel gewelt van de Spangiaerden lijden: d'Antwerpenaers slooten metten avondtstont hare Winckels in tijts/ alsoo over al veel gestolen wiert / oock klaeghden sy seer dat hare Commercie verliep / door de hooge Licenten / die men niet en wilde af-schaffen/en men hielt de Schepen met Coopmanschappen aen Maria Schants lange op / &c. Te Brussel geschieden diversche Moorden en Roveryen: Men sach op de groote Marckt publijck op hangen een schoone bruyne Kemels Hayre Mantel/ daer veel af verhaelt wiert: Op de wegh na Laken vondt men een Man / gebonden aen een Boom / die van vijf Fielten eerst gheplondert / en soo sonder aensien van al de Maria Beelden / die daer langhst den wegh staen/ hem onbarmhertigh hebben laten doot vriesen: Men plackte te Brussel doe Placcaten aen / dat soo wie die geene welcke Don Pedro de Toledo y Avalos hadden door-schooten / wisten in Handen van de Justitie te leveren/ daer voor soude ghenieten 2000. gulden: Onderwijl bleef het in dese Landen oock seer krachtigh en fel vriesen / soo datte Ambachts-lien t'Antwerpen niet en kosten wercken: Den swaren Sneeu maeckten by nae alle straten en Wegen onbruyckbaer; de Beeldemakers konst sach men door geheel Antwerpen van Sneeu/ op de groote Marckt stont een Venus en Cupido/ levens groote:

En

En voor aen op de Marckt den Coningh van Spangen : Aen 't Stadt huys een grooten Leeu : Op d'oude Koe-Marckt een grooten Walvis / pertinent als in den Omme-gangh om-gevoert wert : Aen de Nonnekens sagh men een Centaurus met een naeckte Vrouw wegh vluchten / die van verre geschooten wiert : Op d'Osse-Marckt was gemaeckt een Stier/ een Leeu en wilt Vercken : In de Lange Nieu-straet stonden Jupiter en Mercurius / seer wel gemaeckt : Aen 't Zout-Huys was Hercules / op de Koep-straet stont den Engel St. Michiel/ en op andere Plaetsen meer/ waer toe veel Volck/ selfs van andere Steden/ quamen kijcken/ en niet tegenstaende eenige van dese Beelden uyt nijt wierden geschonden / sagh men de selve als met lust haest weder gerepareert : De Schelde lagh nu soo vast / datte Schippers van hunne Zeylen daer Tenten op-maeckten/daer hare Vlaggen af-waeyden/ houdende openbare Kroegh van alles/ en dat soo van 't Casteel van Antwerpen af / tot by nae aen 't Boere-gat toe : Den Dijck aen d' andere zijde sagh men oock daeghelijckx swart van Menschen / en behalvens de Tenten op 't Ys met alle Vivres ende Dranck/ stonden daer oock Tenten van Barbiers Winckel/ van Cabaretten/ oock speelden daer Jan Potagie / Pucenelle en de Comedianten : En hoewel dit leedigh g aen armoede veroorsaeckte / soo scheenen doch al dese Antwerpenaers rijck/waut alle Tenten waren vol : Seven a acht Been-houwers oock wat spels aen-rechtende / quamen uyt het Vlees-Huys / yder met een Val in de hant / waer in sy uyttermaten groote Katten hadden / die sy op de Schelde onder 't Volck lieten loopen / waer over 't Vrou-Volck van 't Ys de Stadt in vluchte ; een Man wiert in 't Been gebeten / doch zijn alle terstont doodt ghetrapt : Men voer oock met Carossen en Sleeden op de Schelde / daer van een Carots met 2. Paerden op de Brugh gekomen om na Huys te keeren / brack de voorsz. Brugge / 't eene Paert / stekende metten Kop om laegh door 't Ys/ tot den volgenden dagh/dattet verdroncken/verworgt en verstijft daer uyt getrocken wiert/ 't ander was behouden : By 't steene Kraentjen hadden andere een Staeck met 5. Pick-Tonnen op-gerecht/ die aen-gesteken / de Kaeyen vol Menschen / ende 't passeeren van soo veel andere voor een Penningh over het Schelde / alles een Boeren-Kermis scheen te vertoonen / ghelijck den Ouden Breugel plagh te schilderen : In de meeste groote Steden / die meest met de Pest waren besocht geweest/ en de selve generalijck daer af verlost / heeft men Dancksegginge en Te Deum gesongen.

By de Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt wierde op 't stuck van de Finantie wegens der selver Provincie/ uyt-gegeven het volgende :

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, Allen dengheenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, Dat wy in sonderlinghe achtinghe nemende, neffens den welstandt van onse goede Ingesetenen ende Onderdanen, dat omtrent het maniement van Onse Finantien, met alle 't geene daer aen dependeert, alle ongeregeltheyt ende baetsoeckinge geweert, de selve onse Ingesetenen ende Onderdanen met geene onbevoegde lasten beswaert; ende specialyck mede de Militie, staende tot onse besoldinghe,

omtrent

omtrent de Depesches van der selver Ordonnantien, ende de betalinge van dien, met geenderley lasten bekommert ofte gevexeert werden, op dat alsoo den dienst van den Lande allenthalven, ende specialijck omtrent de Militie ten besten moge werden betracht, al in den Jare sesthien hondert vijftigh ende sesthien hondert vijf en vijftigh successivelijck goet ghevonden, geresolveert ende geordonneert hebben:

DAt geene van onse Ontfangers ende Rentmeesters, 'tzy generael ofte particulier, soo van de gemeene Middelen, als over onse Domeynen, ende Geestelijcke ofte Kerckelijcke Goederen, ende oock geene anderen, die uyt onsen Hoofde eenige administratie van Penningen sijn hebbende, noch oock der selver Commisen, haere Vrouwen, Klercquen, Dienaers, ofte andere Domestijcquen, haer sullen hebben te vervorderen t'ontfangen eenige giften, gaven, ghelchencken, ofte vereeringhen, onder wat naem ofte pretext 't selve soude mogen wesen, oock niet van Eetbare of Drinkbare Waren, ende dat van geenderhande Persoonen, van wat qualiteyt ofte conditie de selve souden mogen wesen, ter saecke van lichtinge of betalinghe van Maentlijcke of andere Ordonnantien, Gelden, 't geven van Quitantie, over 't beleggen op Interest of Renten van eenighe Penninghen t'haren Comptoire, of om die geene die aldaer beleyt sijn te continueren, oock geen vrydom van 's Lants Middelen van de Pachters te genieten, oock niet tegen danck, of in wederwille van de Luyden des geinteresseert zijnde, assignatie te geven, ofte verwisselinge van Specien te doen; Sullende geene van de voorsz. Geschencken mogen genieten ten eenigen tijde, 't zy ten aensien van Nieuwe Jaren, of uyt eenigen anderen hoofde of pretexten, wat couleur de selve soude mogen werden gegeven, ende dat alles op pœne van infamie ende deportement van der selver Officien. Dat mede alle Secretarissen, der selver Vrouwen, Klercquen, ('t zy dat de selve van den Staet of Secretarisen dependeren) mitsgaders hare andere Domestijcquen, Commisen, ende Klercquen van de Finantie, hare Vrouwen en vordere Domestijcquen; Item, Kamer-bewaerders, Deurwaerders ende Boden, der selver Vrouwen ende Domestijcquen, hen sullen hebben te onthouden van eenige vereeringe, giften, gaven ofte geschencken t'ontfangen, tot Eetbare ende Drinckbare Waren inclusys, het zy dan onder den naem van Nieuwe-Jaren, Ordonnantie gelden, ofte andere pretexten, hoedanigh de selve souden mogen wesen, mede op pœne van infamie, ende deportementen van der selver respective Officien als vooren. Alles met dien verstande, dat soo d'Ontfangers, Secretarisen, Commisen, Clercquen ende anderen sullen hebben te verantwoorden voor der selver Vrouwen, Dienaers ende andere Domestijcquen, ofte sullen alle de voorsz. Persoonen gedogen dat infamie, of andere straffen tegens de selve sal werden geërogeert. Met speciael Verbodt aen allen ende een yder wie het soude mogen wesen, aen eenige van de op-gemelte Persoonen, ter saecke boven geroert, yets te presenteren, ofte te geven, mede op pœne van infamie, ende dat alle het selve plaetse sal grijpen, ende onderhouden werden in beyde de Quartieren van Onsen Lande, met ordre ende last aen de respective Gecommitteerde Raden, om alle het selve ter executie te stellen, ende effect te doen sorteren. Oock de respective Ontfanghers ende andere Persoonen hier vooren gheroert voor henluyden te ontbieden, ende met solemneelen Eede te doen verklaren, sich naer den Inhoude van dese jegenwoordige Resolutie in alles te reguleren: Ende den voornoemden Eedt van Jaer tot Jaer te doen vernieuwen, oock verklaringe te laten doen onder Eede, dat zy luyden geen geschencken of vereeringen ter saecke hier boven geroert, hebben ontfangen geduyrende het voorschreve Jaer. Dat wijders by provisie ende tot Onse nader Resolutie de Ritmeesteren ende Capitainen voor 'tovertbrengen van de Penninghen, lichten van Ordonnantien, ende alle andere diensten die tot noch toe by de Schrijvers van Compagnien Krijghs-knechten in West-Vrieslandt ende den Noorder-quartiere zijn gedaen, aen, of ten behoeve van de selve Schrijvers, niet meer sal mogen werden af-geeyst ofte af-genomen dan ten hoogsten, ende over de grootste Compagnien, sulckx als de selve jegenwoordigh zijn, ofte hier namaels door combinatie, versterckinge ofte andersints gecomposeert souden mogen werden, de somme van dertigh Carolus guldens over yeder Heere Maendt, ende van Compagnien die by loopende Maenden betaelt souden mogen werden naer advenant, dat is twintigh guldens thien stuyvers ter loopende Maent als vooren, edoch wel minder naer de gelegentheydt van de Compagnien ende Guarnisoen-Plaetsen, ter discretie van de Heeren onse Gecommitteerde Raden in West-Vrieslant ende den Noorder-Quartiere voorsz. te modereren, mits in allen ghevalle blijvende beneden de dertigh Carolus guldens ter Heere Maendt, ende beneden de twintigh guldens thien stuyvers ter loopende Maent als boven; Dat mede van doen voortaen effectivelijck ende sonder eenighe exceptie ofte dilay moften komen te cesseren alle de bylasten daer mede de Compagnien, ofte de Ritmeesteren ende Capitainen in dienste van desen Staet buyten onse ordre werden beswaerdt, als namelijck onkosten van Nieuwe-Jaren, recognitien aen Secretarissen, ofte Commisen van de Financie, Ontfanghers, Kamerbewaerders, Boden, ende anderen, onder den naem van Comptoir-gelden, Ordonnantie-gelden, Ordonnantie-gelden, Depesche-gelden, Expeditie, ofte diergelijcke. Hebbende tot executie van dien onse Gecommitteerde Raden in de respective Quartieren belast ende bevolen, haer na den innehoude

van dien precifelijck te reguleren, oock daer naer te doen reguleren, allen den geenen die fulcx eenigfints aen-gaen foude moghen, ende voorts de boven geexpreffeerde onfe goede intentie, voor foo veel de meer-geroerde Schrijvers belangt, by Miffive aen de Ritmeefteren ende Capitainen op den voorfz. Noorder-Quartiere gerepartieert, ende, voor fco veel de vordere Poincten aen-gaet, aen alle Rithmeefteren ende Capitainen ftaende tot onfe befoldinghe, kennelijck doen maken, met fpeciael bevel, omme aen de meer gementionneerde Schrijvers niet meer dan uytterlijck dertigh Caroli guldens ter Heere Maent, ende ter loopende Maendt naer proportie als vooren te betalen, noch ten reguarde van de felve eenige verdere, ofte ten opfichte van de vooren-geexpreffeerde andere by-laften eenighe d'alderminfte betalinge te doen, ofte kortinghe te gedooghen, nemaer by foo verre haer ten reguarde als boven naer date van dien eenige kortinge, ofte eenige verdere kortinge refpective mochte werden gevergt, daer van aenftonts kenniffe te geven aen Ons, omme daer tegens verfien te werden als naer behooren. Alle het welcke by Ons nader wefende geconfidereert, hebben wy het felve in alle Poincten ende deelen van nieus goet gevonden ende geconfirmeert, gelijck wy het felve goet vinden ende confirmeren mits defen. Ordonnerende ende beveelende Onfe Gecommitteerde Raden in beyde de Quartieren van onfen Lande, ten eynde fyluyden haer naer den innehoude van dien precifelijck fullen hebben te reguleren, oock alle hare Suppooften die fulcx eenigfints mach aen-gaen, haer daer naer te doen reguleren als naer behooren. Ende voor foo veel daer omtrent 't zy by difpenfatie, by ooghluyckinge ende conniventie ofte anderfints eenige contrarie Practijcque foude mogen wefen in-ghekroopen, 't zelve te doen redreffeeren, ende alle de voorfz. hare Suppooften tot precife obfervantie ende naerkominge van de boven geroerde Onfe Refolutien, ende Onfe ernftighe intentie daer inne vervat, te houden, fonder daer van eenige directe of indirecte difpenfatie toe te ftaen, ofte te ghedoogen. Ende of wel dien onaengefien hier na buyten vermoede, by de op-gemelte Heeren onfe Gecommitteerde Raden, of andere Subalterne Collegien eenige foodanige difpenfatien by inadvertentie, of anderfints foude mogen werden toe-geftaen, of oock yets geresolveert contrarie 't geene voorfchreve is, of eenigh Poinct van dien, Soo verftaen Wy, dat echter alle de voorfz. Suppooften, tot naerkominge van de voorfz. Onfe difpofitie in 't geheel gehouden blijven, even ende in fulcker voeghen of noyt eenige de minfte difpeufatie ware toe-geftaen geweeft. Laftende ende beveelende alle Secretarifen, Commifen van de Financie, Ontfangers van de de gemeene Middelen, Kamer Bewaerders, Boden en andere Suppooften, haer daer naer te reguleren als naer behooren. Ordonneren ende beveelen voorts alle hooge ende lage Militaire Officieren, ftaende tot onfe befoldinge, mitfgaders alle andere Ingefetenen van onfen Lande, egeene Penfioenen, giften, gaven ofte gefchencken, noch oock eenige kortinge, contrarie de voorfz. Refolutien te doen, ofte te gedogen, op pœne van caffatie, ende vordere arbitrale correctie naer gelegentheyt van faecken. Ordonneren ende gebieden voorts alle onfe Officieren ende Jufticieren, teghens de Contraventeurs van defe Onfe Ordonnantie met allen ernft ende vigeur te procederen ende doen procederen als naer behooren. Ende ten eynde alle ende een yghelijck weten moghe waer na hy hem hebbe te reguleren, Ordonneren ende beveelen Wy, dat defen alomme in de Steden, Quartieren ende Plaetfen van Onfen Lande van Hollant ende Weft-Vriefland fal werden gepubliceert ende geaffigeert, daer fulckx behoordt, ende te ghefchieden ghebruyckelijck is. Gedaen in den Hage onder onfen grooten Zegel op den 19. December des Jaers onfes Heeren ende Saligmakers 1669.

Ter Ordonnantie van de Staten,

SIMON van BEAUMONT.

Men fach oock voorts komende een Gefchrift / om des Landts Militie te recreuteren / compendieus aldus geftelt:

Concept van Wervingh, Recreute, en Egalifatie van de gantfe Militie van haer Ho: Mo: te famen met de andere Militie.

RUYTERYE.

De oude Ruyterye beftaet in	2715 koppen.
De Recreuteringh fal beloopen	1535 koppen.
En de nieuwe Wervingh	1440 koppen.
Maecken Ruyteren	5690

VOET-VOLCK,

Het Oude Voet-Volck beſtaet in	29265 koppen.
De Recreuteringh ſal beloopen	16050 koppen.
De Egaliſatie in	4095 koppen.
Ende de nieuwe Wervingen in tien Regimenten tot 14. Compagnien, bedraegt	14000 koppen.
Soo dat de Militie te Voet ſal uyt-maken.	63410 koppen.
En die te Paert als boven.	5690 koppen.
Ende ſoo in alles	69100 Man.

Binnen Cleve wierdt den 5. deſer Maendt tot een Chriſten ghedoopt ſekere wel geſtudeerde ‡ Jode Jacob Raghſtadt genaemt/ out 21. Jaren/ en na ſijn tijt van braef verſtant; zijn getuygen waren d' Heer Caron van Heyden, en de Heer Begman, Regeerende Raden aldaer / als daer toe uyt de Ceur-Vorſtelijcke Regeeringe gedeputeert: Hy is gedoopt Frederick, en na dat hy de voorſz. Bedieninghe ontfanghen hadde / dede hy tot groote verwonderinghe der gantſe Gemeente een ſeer uytſtekende belijdeniſſe ſijns Geloofs / bewijſende / Dat Jeſus Chriſtus ware Godt en Menſch was in een Perſoon, en den waerachtighen Meſſias en Zaligmaker in den Ouden Teſtamente belooft: Wederleggende met eenen de dwalinge der Joden, omtrent de ydele verwachtinghe van haren gepretendeerden Meſſias, &c. Do. Alexander Neuſpiſſer dede te vooren daer op in de Gereformeerde Chriſtelijcke Kercke/ daer hy gedoopt wiert/ een levendige Predicatie / uytte Wercken der Apoſtelen / Capit 8. v. 36. 37. 38. en 39. tot bekrachtinghe van 't Geloove der ware Chriſtenen. Den Heer Mortange wegens haer Ho: Mo: gedeputeert aen den Biſſchop van Munſter / over de verſpreyende Geruchten van ſware Armatura/ daer toe men uyt gaf wel by Vranckrijck ſoude aenſoeck hebben gedaen / maer geen Penningen hebbende konnen krijghen/ was die Negotiatie af-ghebroken: d'Heer Mortange quam den 26. January binnen Munſter / alwaer daeghs daer aen by den Biſſchop Audientie hadde: alwaer in minnelijcke Termen verklaerde met den Staet van haer Ho: Mo: te willen leven in goede correſpondentie ende vertrouwelijckheydt / &c. Men ſach uyt deſes alles een geruſtheyt tegens alle onheyl / onaengeſien de Knapen omtrent 't Huys Cretie/ toekomende een Biſſchoppelijcke Ritmeeſter / voorgaven dat't 200 ſchreden daer by Bloet geregent had/ welk Bloet men ten toon binnen Boecholt/ Breevoort ende Doeſ burgh bracht. Die van Olmits in Moravien ſagen des avondts tuſſchen 7. en 8. uren mede een Comeet aen den Hemel/ na de Poolſſe kant: Lijflandt was noyt als in deſen Winter met ſoo veel onweder geplaegt / en ſulckx buyten Menſchen Memorie eenige daghen langh geduerende/ ſelfs in Courlant/alwaer 't Water uyt de Ooſt-Zee krachtigh en hoogh in 't Haf by ter Memel in ſtortende / geweldelijck en bruyſſende tegens

‡ *Die Jode moſt ſoo deugdigh niet als wel loos zijn, die deſe daghen in Hollant, Vranckrijck, Duytſlant, en in de Noortſe Coninckrijcken ſich liet vinden, met die ſchijn, als ware hy des Turckzen Keyzers Coſijn, en Chriſten gheworden, met den naem van Sigala: In Denemarcken was hy wel gedefroyeert, en had ſelfs Audientie by den Koningh: In Saxen by den Keur-Vorſt zijnde, wiert daer op ſuſpitie van Bedrech geapprehendeert, de gedachten zijnde, hem aen den Keyzer te ſenden.*

teghens 't Landt aen-sloegh / soo dat yeder op de Been quam / twee Schepen wierden aen den Ingangh op het droogh wegh ghedreven / dat het scheen dat alles een Water-bevinge was.

Het aen-bouwen van de verbrande Stadt Londen / nam noch al erustigh hare voortgangh / werdende de Huysen aldaer meest van 4. en 5. verdiepingen ghetimmert / daer geene Materialen toe ontbraken : De Straten veele van 60. voeten breet/ het Stadthuys ende de Beurse al veel schoonder als de voorgaende: De geruyneerde antijcke St. Paulus Kercke wiert door soo veel afgebroken/ dat men weder in de Plaets een braven Toorn en een nieuwe Choor soude maecken. Den 24. deser storf den Generael Monck/ out 62. Jaren/ in sijn Huys te Kockpit / des selfs Soon den Graef van Torringhton wierde in sijns Vaders plaets door den Coningh bereert mette Ridderlijcke Ordre van den Cousebant : Als oock met 't Stadthouderschap van 't Graefschap Devon/ en succedeerde in 't Edelmanschap van de Kamer : Het Lijf-Regiment vergaf zijn Majesteyt aen den Graeve van Craven / begeerende dat het selve voortaen genoemt soude werden Calds heames : En dat tot ghedachtenisse van die Plaets/ alwaer dit Regiment sich in Battaillie stelde om na Engelandt te marcheren/ met den overleden Generael/ welcke na Hollandt Schepen sondt om den Koningh weder in sijn Rijck te haelen / en naest Godt oorsaeck van de herstellinghe sijnes Majesteyts was : Dit Regiment schonck den Coningh aen de Coninginne/ om haer te dienen tot een Guarde ; zijn Majest. droegh de onkosten van de Begraeffenisse / werdende het Cadaver ghedragen na 't Huys van Somerset/ en daer geset op een Bedt van Staet / zijn ingewant wierdt in d'Abdye van West-Munster begraben : Hy liet na een goet Tresor/ want zijn Soon erfden derde-halve Tonnen Goudts Flor. Inkomen van zijn Vaeder / ende boven dien een Capitael van Tien Tonnen Gouts guldens.

Den Coningh van Groot Brittangien nam dese Maendt zijn behagen om weder na Londen te doen komen uyt Yrlandt den Lord Robert, ende in zijnen Rade verklaerde gesint te zijn in dat Koninckrijk in des selfs plaetse den Lord Johan Bercley als Lieutenandt Generael te laeten af-gaen / die dan sich tot de Reyse derwaerts aen-stelde : Nae dat alvooren den Lord Roberts by Missive aen den Koningh ontslagingh van die Charge hadde versocht : Na dat nu den Hertogh van Albemarle/ anders genaemt Generael Monck, na langh bewaringh boven d' aert/ was ge-enterreert / als een Heer waer aen het Coninck-lijck Huys sich ten hoogsten verobligeert vont/ storf oock zijn Gemalinne/ die den 27. deser met groote statye by haren Gemael is ter Aerden geset : Eenige particuliere querellen om het strijcken van de Vlagghe omtrendt de Spaensse Kusten tusschen de Frans en Enghelse Schepen ontstaen/ wierde het selve tot onderhoudinge van alle nieuwe Vrientschap ende Vrede / door wisselinge van Missives der respective Coningen/ tot stuytinghen van naerder onheyl uyt de wege geleyt.

Den Coningh van Vranckrijck nam dese Winter sijn vermaeck te St. Germain diversche Baletten te houden / ende dat met veranderingh van ver-

schepde Theatren/ onder schoon Musijck / daer zijn Majestept dansten op den Intree: In een van dese Balletten wierde den Godt Neptune vertoont / en in een ander Apollo / daer onder men sach de braefste galanterpen als opt waren beooght; maer een ander Balet danste Messire Reuè Potier, te weten / die van de Doodt/ want hy storf 91. Jaren out / hy was Hertogh van Tresmes/ Pair de France/ Ridder van de ordre des Conings / eersten Edelman van sijn Kamer/ Gouverneur en Lieutenandt Generael van Mayne: Den 26. deser was oock binnen Nancy ghestorven Prins Nicolaes Francois, na-latende maer een Soon Prins Charles van Loraine/ die hier na met Vrankrijk in onlust rakende/ die Lotaringen in-nam/ desen Prins uyt sijn Vaderlandt dwonghen te wijcken: Men bestelde te Parijs oock met veel Ceremonien ter Aerde 't Lijk van d'Abdisse de Frontebraux / natuerlijcke Dochter van Coningh Hendrick de IV. den Jesuyt Costar dede een brave Lijck-Predicatie haer ter eeren/ alsoo veel Adels om te hooren present was. Den gewesen Poolsse Coningh Johan Casimyr hielt dese daghen te St. Germain / de ghedenck-dagh van eenen St. Casimyr, een uyt 't Geslacht van den voorsz. Poolsse Majestept: De Ceremonie die daer omtrendt in de Capel van de Kerck voor-viel / was / dat men de Schilderye van den ghemelten St. Casimyr, (het geen de Koningh mede uyt Poolen had ghebracht) op een Aldaer op goudt Laken stelde: Den Coningh was daer teghenwoordigh / ende seer devotigh / terwijl by de Religieusen de Kerck met treffelijck Musijck-gesangh wierde vervult.

Ten eynde deser Maent overviel de Stadt Geneve een schielijcken Brant / welcke ettelijcke dagen duerden / 71. Huysen raeckten neffens 170. Menschen om de groote schielijckheyt versenght ende versmoort: Te Basel was 't selve/ daer 's nachts by Elf Uren aen de Brugh van de Rhosne een brant ontstondt / sulckx dat 60. a 70. Huysen ter neer raeckten / waer door wel 200. Huys-ghesinnen wierden geruyneert / en veele onder de ruynen doodt ghevonden / wiens Gebeenten men daer na heeft begraven: 't Gehuyl van Kinders/ Vrouwen/ en Dienst-boden was hier jammerlijk/want het twee derde van die befaemde Stadt vloogh soo haest wegh dat geen Huys bestant was/ noch Menschen beleyt om het Vuyr te keeren: De schade was dan beyde aen goet en Bloet hier groot.

Na dat/ gelijck op ons 20. Deel folio 167. was gesegt datte Cardinalen den 22. passato tegens den avondt in 't Conclave waren ghetreden / soo verliepen sonder veranderinge weecken en dagen/ sulckx niet alleen Romen/ maer gants Europa verlangden wie in dat Conclave tot Paus soude werden ghebracht: De Bedelaers quamen daer over eens het Pleyn voor St. Pieters Kerck in oproer stellen: Veele onseeckere discourssen hoorden men by yder / terwijl de Fransse Cardinalen af-gewacht/ en andere in 't Conclave sieck wordende/ oft immers sulckx pretendeerende/ daer uyt-ghedraghen wierden: De Spaensse en Fransse Ministers quamen oock met krachtighe Wisselen af/ elck om zijn partije te stercken / waer over het Volck verdrietigh wordende / duchten veele voor twee oock wel drie Pausen: Ter halver deser Maent hadden de Fransse Cardinalen sich so gehaest/ datse van Parijs te Roomen in 't Conclave raeckten/

ten/ daer de Medicis ende andere vremt op toe saghen: Het Volck riep aen de Trappen/ dat men toch den gierighen Vidoni niet en wilde promoveren: En korts daer aen sagh men een Pasquil voor 't Logement van dito Vidoni ghe-plackt: Bononia docet: Als seggende/ Gaet na Bononien, die Plaets zal getuygen wat voor een fraeyen Baes hy is, en wat goets hy daer ghedaen heeft. De geene die men hoorde dat van de 56. Cardinalen wel de meeste apparentie hadden om Paus te worden/ waren Altieri, Cibo, Celsi, Nerli, Facchinetti, Barbarino ende Bonvisi: Onderwijl stelde den Cardinael Gigi teghens alle die teghens d'ordre van 't Conclave wilden ageren/ die sijn Oom Alexander VII. had ghemaeckt/ en tot 't onderhout van 't selve Conclave voor yder een Fraix van 10. duysendt gulden: Den Cardinael Imperiael was nu met Ursino lest in 't Conclave ghe-komen/ en hy pooghde allesints sijn Vrient Bonelli gunst aen te doen/ maer die had al de Weereldt tegen: De Coninginne van Sweden had de meeste hoop op den Cardinael Celsi, om eygen Intrest; maer d'opinien noch de Practijc-ken/ gelijck van Savelli en Roberti, vervorderden niets/ maer verachterden de Electie van een Paus; Spada, Barbarin ende Sancta Croix verdrietigh/ wierden sieck/ en lieten haer uyt-dragen/ doch keerden haest weer om: Gigi kreegh de Squinantie/ dies liet sich onder de Tongh laten/ en bleef binnen/ uyt vrees/ dat men/ soo hy uyt-gingh/ terstont tot d'Electie soude treden: Terwijl sagh men geduerigh Posten van Roomen na Parijs/ Madrid/ Florencen af en aen-gaen; elck om de zijne te dienen van alle goede rapporten en gewenste tijdingen.

FEBRUARIUS 1670.

Coningh FREDERICK III. van Denemarcken en Noorwegen/ wierde den 16. deser 's nachts van 't Colijck bevangen/ waer over de Doctoren ge-roepen/ soo veel verlichtinge by brachten/ dat op den 18. noch verscheyde dis-coursen voerden/ sed ut fatum instabat, was den 19. smiddags den goeden Co-ningh soo swack/ dat hy 't Avont-mael ontfongh/ en * passeerden soo tusschen 12. en 1. uren als een uyt-gaende Licht/ dese Weerelt: Even te vooren sijn de voornaemste van 't Hof na 't Slot ontboden: En op des Majesteyts doot de Poorten van Coppenhagen gesloten/ werdende niemant uyt-gelaten: Noch dien selfden avont wiert aen den Erf-Prins CHRISTIANUS V. nu Coning van de eerste en voornaemste des Rijckx/ als oock van des Stadts Raden/ en de 32. Mannen/ den Eed van onderdanigheyt ende trouwe af-ghelegt/ ende de nieuwe Majesteyt over het eene ende het andere gecondoleert/ ende geluck ghe-wenscht: Generael Holcke wiert d'Ooster-Poort uyt naer 't Slot Croonen-burgh datelijck af-gesonden: Soo wierden mede aenstonts alle de bevroozen Oorlogh-Schepen in de Haven beset: En 't Guarnisoen binnen de Stadt soo te Voet als te Paert gelast goede Wacht te houden: Den 21. deses hielt men

 de

* De Astrologijnen, daer in de Noorder Gewesten veel van gehouden wordt, hadden al langh te vooren voorseyt, gelijck eenen *Jan Meyer Hus* seyt als volgt: *Een hoogh Hooft wert betreurt, om dat hy den wegh aller Weerelt is gegaen*: Een ander seght: *Een Zuyl van Christenrijck moet aenstoot lijden*: Een ander: *Dat een Heroick Heer in gevaer stondt*: Zijn Majesteyt vereerde den nieuwen Koningh noch ten lesten met twee groote Ringen, die de selve ter gedachtenis op-sloot.

de gedenck-dagh van 't Jaer 1659. den 21. Februarij / over het geluckigh af-slaen van den Storm der Sweden op Coppenhagen/ maer Vreughde-Vieren heeft men niet on tsteken / werdende GODT in de Kercken al om ghedanckt: 't Coninckliјck Lijck was te sien op 't Slot / legghende op een Silver geborduerde Decken / op een verheven Tresor: Het Sterf-Kleedt was mede van Zilvere Stricken / met groote goude Quasten / staende 8. brandende wasse Kaerssen daer rondsom: Den nieuwen Coningh confirmeerde alle Officieren in hare Bedieningen / echter was de bedroefcheydt des Volckx seer groot/ alsoo desen Coningh seer goedertiern had geregeert. Naer dat nu Coningh Christianus de V. was op sijn Vaders Zetel getreden/hebben alle de Militaire te Coppenhagen aen sijn Majesteyt de volgende Eed af-geleyt:

WY tegenwoordige Officieren en Krijgs-luyden, 't samen en bysonder, belooven ende sweeren den Alderdoorluchtigsten, Grootmachtighsten Koningh ende Heere, Heer Christiaen de V. *Coningh tot Denemarcken, Noorwegen, der Wenden en Gotthen, Hertogh tot Sleswijck, Holsteyn, Stormarn en van Ditmarschen: Graef te Oldenborgh ende Delmerhorst, onsen aldergenadichsten Coningh en Heere, en zijne Coninckl. Majests. Erf-Successeur in de Regeeringe, dat wy die sullen ‡ hou en getrou zijn: Des selfs besten, nut en voordeel soecken, mitsgaeders des selfs schade ende nadeel soo verre willen stuyten, ten eynde u Koninckl. Souveraine Majest. en Erven soo wijt mogen blijven onveranderlijck in possessie: En sullen alle soo mindere als aen hare meerder Officieren oock behoordt, deses als be-eedicht, verplicht zijn, op dat soo yet by achterdocht of bedrogh op de Monsteringhe mocht voorvallen, niet onder den Krijgs-Commissaris en kome: Insgelijckx willen wy soo te Lande als te Water met Lijf ende Bloedt tegens sijne K. Majesteyts Vyanden onwedersprekelijk ons aen-stellen: Soo na sulcke als noch volgende Krijgs-Ordeningen, en ons als getrouwe Knechten en eerlijcke Krijgs-luyden behoort, gedragen, daer toe helpe ons, &c.*

Den beruchten Italiaen / anders sijn Excellentie Joseph Borri, eerst tot Amsterdam/ daer na te Hamburgh/ en nu te Coppenhagen door extraordinaris comportementen sijn credijt verliesende / hoewel een gaeuwen Baes/ verloor oock te Coppenhagen in dese dagen al sijn geloof: Desweghen soeckende na Sweden oft elders te vertrecken/ versocht sijn Pas / die hy na langh soliciteren eyndelijck verkreegh; dan den Koningh van Denemarcken wilde hem niet spreken: Vertrock deswegen den 19. deser met het openen van de Poort / om voor te komen partye Canaillie / dat hem anders verselschapt soude ghehad hebben; dese waren oock twee dagen te vooren aen sijn Deur geweest/ begeerende hem daer uyt te hebben/ scholden hem voor een Lant-looper / en dat hy den Koningh wel 100000. Rijckxdaelders gekost had / daer konden sy van betaelt ghewoorden zijn / maer mosten nu noot lijden met Vrou en Kinderen in dese bittere koude: Invoeghen soo sy sijn Excellentie hadden gekregen/ souden hem met Steenen doodt ghesmeten hebben; hy vluchte dan heymelijck in een Schip na Sweden/ &c. en toog van daer als een Ballingh van 't Noorden / na 't Zuyden/ maer hoe hy in Oostenrijck en Zuyt op-gebaren is / daer van hier naer: Dus was Denemarcken van Borri verlost / die soo schoone Ducaten en

‡ Wollen getreu und hold zijn.

en * Gout wist te maken ; curieus ghemunt en goet van stof ; maer dat ende waer 't selve Gout gemaeckt is / konnen wy voorwaer niet seggen ; siet hier de Figuer van een sijner delicate Ducaten :

Desen Franciscus Joseph Borri was van Milanen geboortigh / sijne Ouders waren Burgerlijcke Lieden : Hy van een aensienlijck wesen en wel bespraekt / had de selve kracht als J. Taurentius, in Hollant / om veele gemoederen tot sich te trecken : Wat nu van hem in 't Publijck is uyt-gegeven en ghedruckt / kan uyt het navolgende werden naer gesien :

Franciscus Joseph Borri, tot Roomen eenige tijt met een libidineus leven versleeten hebbende, wierd in den Jare 1653. bejegent met eenighe voor ghevallen twisten, uyt welcke oorsaeck hy, in een Kerck gevlucht zijnde, zijn ongebondentheden in een godlose geveynstheyt en schijnheyligheyt veranderde, toonende sich in sijnen handel sodanigh, dat elck van hem een goet gevoelen begon te krijgen ; doch siende dat hy binnen Roomen sijn voornemen niet dan met groot ghevaer soude konnen bewercken, is van daer naer Milanen vertrocken, daer hy sich verscheyde aenhangers heeft ghemaeckt ; voorstellende, dat den tijdt na by was, om een eenige Kudde in de Weerelt op te rechten, en om de onnosele te eerder te misleyden, voeghde hy daer by, dat den Paus daer van het Hooft moest sijn, en dat men met Pauzelicke Legers alle wederspannige soude moeten uyt-roeyen ; doch dat hy van Godt was verkooren tot Overste van de voorsz. Legers, welckx onderhoud hy licht zou kunnen besorgen ; wijl hy versekert was, van haest den Philosoofsen steen te vinden, en goud in overvloet te krijgen, dat hy gewis de overwinninghe sou bekomen ; wijl hy wist in dit Heylige werck de hulp der Engelen, en voornamelijck die van den Aerts Engel *Michaël*, te zullen ghenieten. En op dat sijn fabulen te beter souden worden gelooft, vermeerderde hy sijne gheveynsde bedrijven, met voorgeven, van dat hy bereyt was sijn Bloet voor den Heere *Jesus* te storten ; dat hy hadde geestelicke inspraken, dat hy was begaeft met een boven natuurlijk licht ; dat in de nacht aen hem was getoont een Palm-tack, met vuurige stralen omringt ; dat dese vertooninge met een stem der Engelen was verselt, openbarende aen hem, dat hy met een voorseggenden geest zou worden begaeft, dat die blinckende Palm-tack, vol Hemelsse gaven, hem van Godt was ghesonden. Ondertusschen zocht hy heymelijck door vergif verscheyden Menschen te vermoorden, dat naer zijn vertreck uyt Romen, den

* Metten Tijtel van den Vorst van Inspruck.

den Raet is geopenbaert: Hy vertelde binnen Roomen aen een van zijn bekenden, dat hy met nieuwe openbaringen was verrijckt, dat de d'Engelen self, aen hem hadden bekent gemaeckt de namen die haer waren toe-gevoeght, ten opsicht van zekere diensten aengaende alle de gereetschappen tot *Christi* lijden gebruikt, leerende daer by dat *Jesus* van den tijt sijner verrijsenisse, Persoonlijck was in de Hel geweest, en de Duivelen gedwonghen hem daer aen te bidden: Om dit in de Menschen te doen wortelen, gaf hy voor dat St. *Michaël* in sijn harte had verblijf genomen: En dat aen hem door d'Engelen al de Hemelsse verborgentheden, en al dat in't Conclavo na de dood van *Innocent* de X. omtrent de verkiesinghe van een nieuwen Paus gheschiede, wierdt geopenbaert. Verkrijgende by de slechte en onwetende den naem van Godvruchtigen; verbindende de zijnen tot een eeuwig stilswijgen, tot dat hy goet vinden soude hen het spreken toe te laten, treckende hen met het uitdeelen van geldt en kleederen, tot heymelijcke by een komsten, dat de Inquisitie van Milanen ende Paviæ soo veel mogelijck was sochten te weeren, en hem overtuygden, dat hy een Leere leerde, strijdende recht tegen de Leere van de Roomsse Kerck; welcke Leere voornamelijk bestont in het navolgende: Dat sijne aenhangers by Godt tot d'uytvoeringe van groote saecken waren geroepen: Bewegende hen ten dien ende, tot het doen van vijf beloften, die hy zeyde dat d'Engelen zelf hadden voor-gestelt; d'eerste was, *Van altijt Broederlijcke eenigheyt te houden.* 2. *Van verburgen te houden de dingen die zy hadden van de kennisse Gods.* 3. *Gehoorsaem aen Godt en d'Engelen te blijven.* 4. *Van sich armlick te houden, en al huune middelen, aen een Schatbewaerder, die hy daer toe had gestelt, over te geven.* 5. *Een vnyrigen yver te toonen in de bescherminge van Godts Rijck:* Somwijlen dee hy de zeste daer by, *Van het Leven voor dien yver te wagen*: Dat dese beloften geschieden ten overstaen van de H. Drievuldigheyt, en dat de getuigen daer van waren de Mens-wordinge *Christi, St. Paulus, Johannes de Dooper, St. Jakob, S. Louïs, S. Karel, en S. Alexander*, en meer andere grillen: Dat binnen de tijt van 20. Jaren het Rijck des Alderhoogsten zoude worden op-gerecht: Dat hy van Godt uit den Hemel een Zwaart had bekomen, om als Leger-hooft te gebruiken: Dat sijn eer-naam zou zijn, *Beschermer Christi*; dat sijn navolgen in den heyligen Krijgh souden ghebruycken een Zwaert dat hy had doen maken, met de beelden van zeven Engelen in het gevest, dat by hem ten dien ende wierdt bewaert, dat daer mee alle ongehoorsamen ghedoodt, en den Paus self in zulck een val niet soude verschoont worden: Dat hy tot d'uitwerckinghen van dese heylighe zaeck, de Vorst der Engelen met al sijn onder hem hebbende scharen soude tot hulpe krijgen. Kort daer zouden groote bloetstortingen gheschieden, en veel Hoofden ten zegeprael binnen Roomen worden gebrocht; Dat Roomen daer na veel heerlijcker en vergroot zou worden, voornamelijck aen die zijde daer het *Sancta Sanctorum* staet, dat dan door Godts toelatinge, zoude geopent worden, en dat daer in Schrifture sou gevonden worden van de Heylighe Maget, handelende noch dat den Antichristus komende, macht zou hebben om de selve Stadt te beschadigen; dat den succederenden Paus sijn Vriend sou sijn, en bevestigen al dat hy geleert had, dat het ghetal der Cardinalen sou vermeert worden, en hebbende den voorsz. Paus in zijnen Troon achter de schouderen onder de bovenhangende Hemel, het Kruys en andere toebehoorten van de Passie *Christi*, zou op sijn Hooft draghen een drievoudighe goude Kroon, in de ghedaente van een Doorne Kroon, dat de Kerck de Vrede sou genieten duysent Jaren, de selve geensints konnende beroert worden door de lagen des Satans, die, die heelen tijdt ghebonden ghehouden

sijnde

ſijnde in de Helle door S. *Michiel*, geen macht zou hebben, en dat door het toe-doen van de alderheylighſte Maget, daer van geſchreven ſtaet, *contaret caput tuum*; en dat eyndelijck zyluyden gheſamentlicke Broeders blijven ſoude in een Religie in dien tijdt op te rechten, welcx habijt ſomers van witte Lams-vellen zouden gemaeckt worden, en 's winters met een laproen van 't zelve vel; dragende mede een kruysken in 't midden van 't voorhooft, met een yſere krage om den hals, geçiert met de woorden, *Schaep, Slaef van den Lamſchen Harder*; en dat haer Woon-plaetſen en Huyſraet armelijck geſchickt zouden worden, te weten, van aerde en ſtroo, van welcke aerde mee zouden werden ghebacken de Kelcken en Kelckdeckſelen, en dat in 't Convent van de voorſz. nieuwe Religie ſouden ruſten de beenderen van *Jiacomo Philippo Sanctæ Pelagiæ*, die den voorloper was geweeſt van het Rijck des Alderhooghſten. Voort leerde hy, dat de heylighe Maghet een Godin was, overmits het eeuwigh woort, Godt zijnde, moſt noorſakelijck een Moeder hebben die een Godin was, om welcke grouwelijcke doolingh te beter uyt te leggen aen ſijn Diſcipelen, leerde daer neven dat de Heylige Maget niet was ontfanghen in haer 's Moeders Lichaem uyt menſchelijck zaet, maer met Goddelijck toe-doen, den H. Geeſt vleeſch werdende in St. *Annas* Lichaem; invoegen dat de Heilige Maget was den H. Geeſt, menſch gheworden in 't lichaem van *St. Anna*, en van de ſelve gebaert; dat *St. Anna* Maget in hare baringe was gebleven, en Maget voor hare baringe is geweeſt, daer by voegende dat *S. Jochum* het Huwelijck niet had konnen volbrengen, en noemde daer omme de Heylige Maget alderheyligſte Godin, en eenigh-gebooren Dochter van den Alderhoogſten, en door eenighe dwaſe Prieſters die hem volgden, dede in de Canon van de Miſſe by voegen de woorden, *inſpiratam Filiam*. En tot bewijs van de voorſz. Leeringen, bracht by de woorden van de Engelſchen ſalutatie, *gratia plena*, die hy zeyde verſtaen te moeten werden (ſoo die ſtonden) *Spiritu Sancto plena*; en ſuſtineerde dat de Heylige Canticquen waren gedicteert by den H. Geeſt om die miſterie te bewijſen, hoewel Salomon die niet had verſtaen. En met die beweeg-redenen, doende ten tijde van de congregatie by lootinghe trecken verſcheyde verſen uyt de voorſz. Cantiquen, deylde de ſelve uyt aen ſijn Diſcipelen om daer op te mediteren ten tijde van 't mentale of comtemplative Gebedt, met meeninge om 't ſelve te appliceren tot beveſtinge van de voorſz. ſijne Secte: En indien haer te beurte ghevallen Meditatien (die zy ſchriſtelijck ſtelde) paſten op zijn voornemen, prijſde hy, als gedicteert van den Enghel-bewaerder; maer als die daer mede niet over een quaemen, verwierpſe, practiſerende andere daer toe gheſchickt, en ſey dat hy t'ſijnder tijt een Kort Begrijp van al 't ſelve ſou maken, en een volkomen commentaire uyt-geven, om al de Weerelt te kennen te geven, dat ſulckx het warachtigh bewijs was van de voorſz. Menſchwerdinghen; en om ſijn naervolghers in die voorſz. verkeerde opinie te ſtercken, ſey, dat door de naem van den eerſten Hemel wiert uyt-ghedruckt Godt den Vader, door den tweeden Godt den Soon, en door den derden den H. Geeſt, tot welcken derden Hemel moſt gelooft werden dat *Paulus* opgetogen was geweeſt, alſoo van hem geſchreven ſtaet dat hy tot den derden Hemel was gebracht, en den ſelven *Paulus* daeromme gheſien had, *arcana quæ non licet homini loqui*, ſoo was geopenbaert geweeſt de voorſz. incarnatie van den H. Geeſt daer van doen ter tijdt niet gheſproken konde werden; maer dat den tijdt was gekomen om ſulckx bekent te maken. Voort leerde hy dat in de euchariſti niet alleen wert gevonden het Lichaem *Chriſti*, maer mee het Lichaem van de Maget *Maria*, en dat daer om door de celebrerende Prieſteren een

ſtucxken van de geheyligde Hoſtie in de Kelcke gebroocken wert, om daer mee te beteyckenen de vereeninge *Jeſu Chriſti* met ſijn Heylighe Moeder in dat dierbare Bloet. Leerde oock, dat 'er boven de Helle, Vagevier en Limben, was een vierde Plaetſe daer in quamen veel zielen van ongeloovigen : Dat het Boeck Eccleſiaſticus was vol doolingen, en van *Salomon* gecomponeert, toen hy in doot-ſonde lagh, dat de religieuſe het ſelve gebruyckten, om haer doolingen te bedecken ; maer dat het (de conqueſte ghevolgt zijnde des Rijckx van de Alderhoogſten) gebetert ſoud' werden. Hy ſey oock, dat de Godtheydt van den derden Perſoon is een derde Godtheydt, dat 'er in de Soon Godts is het beginſel van de Almogentheyt tot het ſelve voor ſijn eygen ſelven tendeerende, door welcke Almogentheyt den ſelven Soon eeuwiglijck heeft mede gewerckt in de inwendige Almogentheyt, beminnende en genererende. Dat de Soon Godts *ab æterno*, niet was te vreden gheweeſt met ſijn glorie, maer ſeer begeerigh na een toekomende. Dat de Godtheyt van den derden Perſoon was *Spirata*. Dat *eſſentia verbi eſt generata & filiata*. Dat den Soon Godts den Vader ſtimuleerde om extra te creëren, op dat hy hem gelijck ſoude weſen. Dat'er in de drie Goddelijcke Perſoonen, *tres omnipotentia, conſtituitinæ omnipotentiæ*, ghelijckerwijs, *tres potentiæ animæ conſtituunt animam.* Dat de tweede en derde Goddelijcke Perſoonen aen den Vader inferieur ſijn. Dat Godt tot dien tijt toe hadde gereſerveert de vereeninge van de Geloovighe en Ongeloovige, alſoo doen geopenbaert wierden de prerogativen van de aldergoddelijckſte *Maria* in alles gelijck aen haren Soon. Dat de alderheylighſte Maget had een Ziel in alles gelijck aen de Ziele *Chriſti*. Dat Godt had gewilt dat *Lucifer Chriſtum* ſoude aenbidden, en ſijne Moeder in *idea*, ofte imaginatie, tot een teycken van ſubjectie ; ſulcx geweygert hebbende te doen, was uyt den Hemel gebannen. Dat een ghedeelte van de Engelen met *Lucifer* waren gevallen, en in de locht gebleven, alſoo hem *Lucifer* hadde geadhereert, alleen door begeerte, ſonder deliberatie. Dat door de productie van het matereele *Chaos*, Godt daer een ander hadde geſchapen, geconſtitueert van qualiteyten alleen, en had geproduceert, *potentias formatrices compoſitarum matrialum*, de welcke ſijn als *centrum ſparorum incræatutarum*. Dat Godt in de ſcheppinge van de elementare Weerelt en van alle de bezielde dingen, en onderſcheydinge der Elementen den dienſt van wederſpannige Engelen had gebruyckt. Dat Godt had toe-gelaten aen de Duyvelen verſcheyde wilde Dieren te ſcheppen, volghens de ſwaerte harer miſdaden. Dat Godt om het Leven en Ziele te geven aen de Beeſten, daer toe gebruyckt had *evitatem intellectualem reprobam*, van de wederſpannige Engelen, en dat de ſelve gedierten verderffelijck ſijn, om dat die ghetrocken ſijn uyt een ſubſtantie tot afgronden gheſchickt, en ſijn de voorſz. Gedierten ſelfs geanimeert met een gedurige infatigabiliteyt van de Duyvelen, door de welcke die voort gebracht werden. Dat de Menſchen zijn geanimeert van een goddelijcke kracht, *vitæ generatæ & ſpiratæ*, en dienvolghende ſijn manullabilen. Dat Godt in dit leven ſoo veel machts geeft aen Heyligen over de Beeſten als hy aen *Adam* had gegeven eer hy had geſondicht. Dat de voorſz. Wijsheyt wordt gehaelt uyt den Troon van de eeuwige wijsheyt, en daerom niet kan beſtreden werden. Dat de ideale Schepſelen ſijn *Materia Prima*, daer van de Philoſophen diſputeren. Dat de Kinderen geprocreert by Ouders die in doodt-ſonde ſijn, blijven in de ziele beſmet, niet alleen met erf, maer ook met dadelijcke ſonden. Dat het facilder is aen Kinderen uyt Ouders geboren die tot het goet ſijn genegen, de deucht meer te oeffenen, dan aen anderen. Dat den wille van Godt den Vader is geneceſſiteert gheweeſt de Weerelt te

ſchepp en

ſcheppen. Dat *Maria* was voort ghekomen uyt de ſchoot van 't Goddelijck Weeſen, met een gedeificeerde Ziele, anders had, om de ongelijckheyt van de natuer, niet konnen geſchieden: d'uniteyt van den H. Geeſt, door welkers toe doen het Woort menſch gheworden was, in het Lichaem van de Goddinne *Maria*. Sprekende van den Hemel, na de welcke *Chriſtus* onſen Heer was op-ghegaen, beveſtighde hy door den ſelven verſtaen te worden de drie Perſoonen; den Vader was *Cœlum Increatum*, de Soon *Cœlum Generatum*, en den H. Geeſt *Cœlum Inſpiratum*, welck ſijn drie ſeer blinckende Spheren. Handelende van het ſitten *Chriſti* aen de rechter handt ſijns Vaders, ſey, dat zijn menſchwerdinge is arbiterſſe geſtelt over de uytwendighe Almogentheyt, niet dependerende van den Vader. Hy leerde, dat *Maria* was de Dochter Godts, voor de ontfanckeniſſe van het Goddelijcke Woordt, en was in haer Siele geidentificeert de Godtheyt, en dat ſulckx ſeer wel bekent is gheweeſt aen den Engel *Gabriel*, daerom had hy van haer geſeyt, *ab initio & ante ſæcula beata ſunt*; in dier voeghen als dat van *Chriſtus* geſeyt wort, dat *occiſus ſit ab origine mundi*. In de uytlegging van het Gebed des Heeren, appliceerde hy de woorden, *adveniat Regnum tuum*; tot ſijn ingebeelt Rijck van den Alderhoogſten. En uytleggende de Engelſche ſalutatie, groete hy de Maget *Maria* met de epiteten, *uniſperata Dea*, Dochter van den Alderhooghſten, en van den warachtighen H. Geeſt vleeſch gheworden, en met ſijn ongoddelijcke Penne hem onderwinde te ſchrijven dat door de ſonde van *Eva*, Godt had vaſt gheſtelt dat den H. Geeſt ſou menſch werden, en 't Serpent den kop verpletteren. Dat wanneer den menſch gelooft, en hem oeffent in Goddelijcke wercken, Godt blijft nootſaeckelijck verbonden hem mildelijcke gratie te geven, niet uyt barmhertigheyt, maer uyt ſcherpe rechtvaerdigheyt. En om aenſien onder de ſijnen te krijgen, en hun te doen ghelooven, dat zijn Leere Hemelſche Leeringen waren, geen bedriegelijcke vonden na liet hem gedicteert door ſijn eygen verdorvenheyt, die hy oordeelde te paſſen of op den tijt of op de conditien en waerde van ſijne Navolgers; want hy produceerde te verſchricken den geenen die hen onſtantvaſtig hielden om hem te adhereren, haer ſeggende dat Godt den Vader hem had geopenbaert dat hy daer om tegens haer vergramt was, en godloſelijk trachte te trecken eenige motiven en teyckenen van de oprechtigheyt van ſijn Doctrine uyt eenige inwendige beweging, als hy yemant van ſijn Adherenten ſich had ingebeelt te hebben gevoelt in het ontfangen van de Euchariſtie, en veynſende in de voorſz. ſijn vergadering te ſijn ontſteken met een begeerte van verſmaetheyt en kleynachting, verhaelde ſijn oude diſſolutien; doch daer by voegende dat hy naderhant tot Godt bekeert is geworden in de Kercke van *S. Maria Magiore*, tot Roomen, en dat ſijn bekeeringhe was vergeſelſchapt geweeſt van een merckelijcke aertbevingh, als mee dat hem waren verſcheenen den Aerts Engel *Michael*, en den Apoſtel *Paulus*, en dat hem den eerſten met een ongemeene geroep had geſproken, en den anderen geſeyt, *multa diſſonantia venient omnia tamen ad majorem Dei gloriam*. Hy ſey mee dat door de Goddelijcke inſpraken hem ſeer licht vielen de hoogſte miſterien van ons Geloof, gevende tot een exempel de verrijſenis der Dooden, ſeyde voort geſonden te ſijn van Godt om de gheheele Weerelt te brenghen onder de Catholiſche Kercke, dat hy had d'authoriteyt van *Paulus*, die van ſelfs ſeer groot was, ſoo dat uyt krachte van de ſelve *S. Paulus* een had beſtraft de Prins der Apoſtelen, en dat die de ſelve was, daer door de Pauſen ghemaeckt worden, en hy met de ſelve eenighe woorden uyt ſprekende, verlichte hy, *Borri*, de menſchen om tot groote wetenſchappen en ſeer diepe kenniſſen van de Heylige Schrifture te geraken, dat

de ſelve authoriteyt met egaliteyt aen alle de menſchen niet geconſereert wort: noch aen yder dien den ſelven was gegeven, geoorloft te zijn die aen anderen mee te deelen; hy niettemin als begaeft ſijnde van meerder overvloedigheyt van gratien en kenniſſen, kon andere daer van deelachtigh maken, ſoo hy in der daet dee ten reguarde van eenige van ſijn Mede-geſellen, met het leggen van beyde de handen op het Hooft, aenroepende de H. Drievuldigheyt, op dat de ſelve ſoude gelieven hun te admitteren in de Religie der Euangelijcke Notionaliſten, en implorerende voorts *St. Michiel, Gabriël, Raphaël*, de Enghelen, Michaëliten, Gabriëliten, en al de Enghelen van het Paradijs, op dat die ſouden bidden de H. Drievuldigheyt, datſe haer ſoude geven het gebruyck van die waerdigheyt, die beſtont in het genot van de wijsheyt, en boven dien hun in te ſtorten al wat nootſakelijck was tot de conqueſte van 't Rijcke Godts; verklaerende mee dat hy door middel van die waerdigheyt had de macht van zalig te maken, van den ſodanigen die niet gedoopt waren; addeerde oock dat hy een inwendige vlamme hadde, die hem diende tot een contra teycken, om t'onderſcheyden of de dinghen die hy verkondigde van Godt quamen, die hem ſijn leeringe inſtorten, welcke Leeringe hy mede zey Hemels erkent te zijn van eenige Nonnen, ghemeenelijck geacht van een ſtichtigh leven te zijn. De hant op heffende dat Godt had groote ſaken in de ſelve beſlooten, alle geordineert tot 't oprechten van 't Rijk van den Alderhoogſten, immers in de vijf vingeren beſloten te ſijn d'almogentheyt Godts, verſtaende daer mee te hebben verkregen de macht om 't gantſe menſchelijcke geſlacht onder de Kudde van een Herder te brengen: Somwijlen ſey hy dat hy had geſien de Ziele van eenige zijner medegeſellen, omringt met licht van veelvoudige couleuren, alluderende daer mee aen de veelheyt haerder deuchden, dat hy kende uyt het aenſchijn der Perſoonen hare inwendige operatien, hebbende mee de gratie om in het aenſicht van yder des ſelfs Enghel-bewaerder onder de ghedaente van een ront licht te ſien, waer om hy onder ſijn medeſtanders in ſtelde de gewoonte van malkander voor 't voorhooft te kuſſen, en had de voorſz. ſijn medegeſellen ongheleert verkooren, op dat haren handel en wandel voor Godts wercken bekent wierden, dat hy hun t'ſijnder tijt ſoude geven ingeſtortene wetenſchappen, en alle noodige gaven tot de conqueſten des Rijkx van den Alderhoogſten; gelijckerwijs *Chriſtus* onſen Heere heeft gedaen met ſijn Apoſtolen: En daer om beval den geenen die onder hem boecken had, die te verkopen, als zijnde vol doolingen, maer dat hy leerde was de warachtige *doctrina*, die daer na ſoude werden beveſtigt van de Kerke, die hy geloofde als doen in de Wolcken te reſideren. Eyndelijck wel wetende de periculen daer in hy zijn Medegeſellen ſtelde, hun makende Sectateurs en complicen van ſijn impieteyt, haer verweckten tot verachting van de ſtraffen die haer ſouden mogen over komen, immers van de doot ſelfs; want hy begeerde dat in een negendaegſe Gebed, by hem in-gheſtelt ter eeren van de godtſalige Maget *Maria*, ſy-luyden aen God ſouden beloven het leven voor hem, *Borri*, te laten, tot belooninge van dat hy had uyt-gewerckt, en bracht haer op dien ſelven tijt ter plaetſe daer de verweſene ter doot gerecht wierden, en haer hebbende doen kuſſen de deur van de Plaetſe, daer in de ghereetſchappen van de Beul bewaert wierden, verklaerde in den Geeſt geſien te hebben de H. Maget die de voorſz. aenbiedinge en geloften voor aengenaem had ontfangen, en gebenedijde de ſneeuw die daer lagh, waer af hy van ſijn medegeſellen een vat liet vullen, verſekerende dat 't water van die ſneeu, de ſelve geſmolten ſijnde, was een ſeer bequame remedie om veel gratien te krijgen. Aen een van ſijn leerlingen, prekende 't lijden, moedigde hem om ſulx

met

met blijtschap t'ontfangen, hem belovende dat hy hem sijn Engel-bewaerder sou geven, om hem by te staen, en kracht verleenen, om stantvastelijck te gelooven alles wat hy soude geleert hebben; aen een ander der selver seyde hy dat absolutelijck moste gelooven dat hy sterven soude moeten; aen een anderen had hy op-gheleyt daghelijckx te beloven vastelijck te sullen gelooven alle 't gunt hy hem hadde onderwesen, tot 't storten sijns bloets toe, ondervraegde yder van sijn Medegesellen wat tormenten hy geresolveert was uyt te staen, om te hanthaven de Menschwordinghen van den H. Geest, die hen geleert was; ende als hy (verstaende de incarceratie van sijne complicen) sagh om verre te zijn gestort die maximen, op de welcke hy soo dwaeslijck hadde gemeynt sijn gedroomde chimeren staende te houden, seyde dat hy hem als dan niet ghevoelde met Goddelijcke inspraken gedreven te sijn: maer indien sulckx was geschiet, dat hy begin soude hebben gegeven tot de conqueste des Rijckx Godts, met hem te begeven naer de plaetse del Divino, tot Milanen, ende aldaer met schoone woorden aen den Volcke te deduceren de quellinghen soo lichamelijck als geestelijck, die hy was uytstaende; verklaerde wijders aen andere te hebben voor-ghenomen alle 't selve in 't werck te stellen. En na dat hy aen den Volcke het ongelijck en beswaernissen die hem, en de sijnen (soo 't hem docht) geinfligeert wierden, soude hebben voor-ghestelt, hen tot een oproer te brengen, en indien hy van 't Volck gevolgt en gesecondeert wierdt, te gaen na 't Huys van den Aerts-Bisschop, om sijn Mede-gesellen los te laten, als mee om de Dienaren, immers om den Aerts-Bisschop selver om den hals te brengen. Hy dorst nochtans niet sulcke lichtvaerdighe resolutien t' ondernemen, maer vont goet hem met de vlucht te salveren van de straffe die hy wel wist verdiendt te hebben, hy beterde nochtans niet in sijn doolingen; maer met een verkeerder en booser herte in de selve volherdende, vermaende doen ter tijt een van sijn complicen, d'occasie voorvallende, te abjureren, ende sulckx met de monde te doen, alsoo hy hem van de sonde absolveerde, en dat hy in sijn Herte soude bewaren, de by hem gedane onderwijsinge; en na dat hy wegh geloopen was, in seker Sradt ghekomen zijnde, hem aldaer heeft verstout ghehad te trachten niet alleen te spargeren eenighe van de bovenverhaelde doolinghe; maer oock te leeren dat heymelijcke sonde in de sacramenteele Biechte niet behoefden geopenbaert te werden.

Om welcke oorsaken d'Inquisitie hem heeft in den Ban gedaen / sijn Goederen verbeurt gemaeckt/ sijn Beeldt ende Schriften openbaer door den Beul doen verbranden: Gebiedende aen alle Geestelijcke en Weereltlijcke Stants-Persoonen geen ghemeenschap met de voorsz. Borri te houden, maer in 't tegendeel hun vermogen te doen van hem te achterhalen/ en gevangen naer Romen te voeren of doen voeren/ om aen hem te doen naer behooren / en goet vinden der Inquisitie: Na dat den voorn. Borri de handen van sijn Vyanden ontsnapt en in Hollant gekomen was / heeft hy sich tot Amsterdam neder geset/ en eenige Jaren na hy Vorstelijk geleeft/ dragende den naem van Excellentie/ voor-gevende/ door sijn dagelijckx laboreren / ghevonden te hebben soodanighe Medicijnen daer mee hy alle ziekten kon genesen; invoeghen dat hy ten dien eynde van veel Grooten besocht wierdt/ ende veel gelts won: Doch endelijck door 't koopen van Juweelen / heerlijcke Schilderyen en andere kostelijckheden/ beneven het voeren van sijn Staet / soo diep in schulden ghevallen sijnde/ dat het onmooglijck was sijn Rijck langer staende te houden / vertrock hy als

in 't begin verhaelt hebben na Coppenhagen; 't Credijt daer uyt rakende/ na Duytslant/ alwaer hy op de Frontieren van Silesien gevangen / na Weenen wiert gevoert/ waer over de Roomsse Geestelyckheyt/ speciael die van de Inquisitie/ seer verheugt waren: Eyndelijck is hy op 't versoeck van des Paus Nuncius gevoert na Roomen / derwaert wy sijn Excellentie met een Guarde van 20. Ruyters en andere laten heen varen/ en sullen hier naer seggen hoedanigh hy aldaer is bejegent.

't Was noch onafgedaen tusschen Engelant en Hamburgh den eysch die den eersten op den lesten dede / en ten was te Withal niet aennemelijck / dat Hamburgh maer 1000000. Rijckxdaelders boodt voor de schade / die d' Enghelsse Schepen op de * Elve door verbranden in de leste Oorloge van de Hollanders hadden ghelceden: Soo duerden oock noch al sonder uytslagh de Conferentien tusschen de Gedeputeerden van diversche Princen / over de successie van den Grave van Oldenborgh: Den Hertoge Pleun van Holsteyn bleef hartigh op sijn goet recht staen / en wilde des weghen van geen accorderen hooren; weder om de Commissarisen van den den Koningh van Denemarcken / die in possessie sijn van de geconteesteerde Plaetsen / wilden oock niet een stip van haere Pretentien af-wijcken / ten ware ghemelten Hertogh sich vernoeghde met een Equivalent: Tot Zarendorp/ een mijl van Straelsont/ verklaerden ettelijke geloofwaerdige Luyden voor de Regeeringhe aldaer / hoe sy savonts tusschen 8. en 9. uren Suydt west op / aen de Lucht hadden ghesien twee Sterren / die seer groot en laegh scheenen te hangen / een Ster stont in 't Suyden / een in het Noorden/ na oogenschijn yder 12. schreden van malkander: En seer haestigh vloogh de Noorder-sterre als op een Linie soo recht na die van 't Zuyden / die hem een weynigh beweeghde; als sy nu by den anderen quaemen / quaemen daer roode Armen met roode Swaerden in de Vuyst te voorschijn/ meer naer Rapieren als Sabels gelijckende: Dese vochten hant aen hant met malkander/ ende sloegen oock malkander mette knoppen van haer Geweer; hier op gingh de Noorder-ster met uyt-gestreckte handt weder te rugh / op sijn eerste Plaets / doch quam korts daer aen weder met ghewelt tot de Suyder-sterre loopen / tot vijf malen toe / wanneer de Noorder-ster weder op sijn Plaets komende/ een tijt langh 't Geweer liet sincken / en liep ten seste mael met het gesoncken geweer na de Suyder-ster/ ende hieu hem beyde de Hant en 't Geweer af / ende vervolghde de rest soo verre Zuytwaerdts op / tot beyde de Sterren/ Swaerden ende Armen verdweenen: Men begost doe in Noorwegen daer de Pfar-heeren of Prekers Schacheraers sijn/ de Luyden te vangen en van Toverye te beschuldigen/ principael sulcke die wat goet hadden / om daer by confisquatie Erfgenaem af te sijn: En dese onmenschelijcke Noorweeghse botte Boeren verbranden die Luyden welke onnosel/ maer sy schuldig/ waren beter tot de Pale waert geweest: Alhoewel niet onbekent en is/ dat melancolijcke/ half

* Dit is een wonderlijcke Actie geweest, daer niemant vreught af had: Engelant wil restitutie van gheleden schade van Hamburgh, om dat die Stadt hare Schepen niet en hadde geguarandeert: d'Engelsse Cooplieden blijft haer goet verbrant: De Stadt Hamburgh heeft rondsom niet als klagen, maer bied noch Gelt toe: En de Holl. Capiteynen om datse ghelijck ghesevt wierdt noch niet genoech afbreuck hadden gedaen, wierden gedechargeert.

half sinneloose en verminckte Luyden dickmael veel bekennen daer geheel niet aen en is: Vide Carpzov. Praxis Criminalis, en andere/ die van sulcke grillen te jammerlycke vol zijn.

Den 2. deser arriveerden tot blijtschap der Spanjaerden/en alle Negotianten/ de Vloote van Nova España/ sterck 19. Zeylen: De Spaensse Cooplieden waeren voor dese Gallioenen seer beducht/ vermits de Turckse Roof-Schepen stoutelijck alle groote Christen Schepen als dulle Honden aen-vielen ende verbeten/ desweghen huerden sy de Hollantse Schepen 't Wapen van Amsterdam/ Hercules/ Sophia en St. Barnardo/ om neffens 4. Coninghs Schepen te kruyssen van de Mont van de Straet af tot de Cabo de St. Vincent: Zy souden pro rato ontfangen na de op-ghemelte Vloot vroegh ofte laet binnen quam. Op de Vlaemsse Cust voor Oostende gebeurde doe een groot ongeluck aen 12. brave Zee-Capiteynen/ die in een Boot meenende aen boort te varen/ 't selve Boodt om-slaende/ zy alle verdroncken zijn/ doch alle ghevist wordende/ sijn t'Oostende eerlijck begraven. Twee Savoyse Capiteynen en een Lieutenant waren geluckiger/ hoewel sy (hebbende gheweest in 't Belegh van Candia) op haere te rugh reysen aen Cape de Mola binnen de Pouillie Schip-breuck leden; sy quaemen als arme Pelgroms door 't Coninckrijck Napels weder in hun Vaderlandt te Turin/ hebbende oock Roomen ende den Paus ghesien; hare Devotie was al vry groot/ dewijl sy alle op Candia gequetst/ het Saisoen oock van bittere Koude smaeckten: Zy presenteerden het Vendel aen Duc de Savoyen/ dat sy gesalveert hadden in hare schip-breuck; ende dat van 150. Savoyaerts maer 53. waren af-ghekomen/ daer onder 8. Officiers: Ende dese waren het eenigh overblijffel van twee Regimenten die den Prins van Savoyen tot hulpe der Venetianen op Candia had gesonden: Maer 't verdrincken van den Colonel Arborio bedroefde den Prins meest/ alsoo hy hem over 't voornaemste van Piemont hadde ghemeent Gouverneur te maken: De Soldaten sijn alle gekleet/ en in goede Guarnisoenen ghelept die dienen wilden/ dan de voornaemste nam in sijn Guarde/ en de andere passeerden met een stuck Gelt. 't Was al seer remarcabel dat in dese tijdt over Flamarck na Persien toogh een Engels Edelman/ met 20. Persoonen/ af-gesonden om daer te handelen wegens 't Transport der Perssiaensse Zijde/ en sulcx over Tunchen en Ispahan/ maer als hy sijn Intrede by den Czar soude doen/ is hy subijt overleden; een van de selve Enghelsse Comp. Sr. Tomas Hebden nam aen die Commissie te voltrecken/ maer so hy tot den Coning soude gaen/ is hy van sijn eyghen Knechten gemassacreert; eenen Mr. Swijnhooft 't selve werck willende vervolghen/ toen hy by de Perssiaensse Majesteyt meende te gaen/ is mede seer subijt onderweghen ghestorven. Lord Howard, Afgesant van den Coningh van Engelant aen den Keyzer Tafilette, arriveerden dese tijt op 't Schip de Maria Rose te Salee: En onderstaen hebbende waer gemelden Keyzer soude wesen aen te treffen/ toogh op de Reys/ op belofte van goet onthael/ na sekere Plaets/ omtrent 10. Mijlen van Fez: Zijn Reys dede hy te Lande/ latende de Revieren alleen; had by sich een kostelijken Treyn/ maer by den Keyzer komende/ heeft hy in sijn voorstel van Vrijheyt in de Commer-

tie

tie gemist/ en dat niet alleen/ maer men hoorde dat dito Tafelette geheel niet en begeerde dat eenige Christenen oft Europise Volckeren haer aen de vaste Kust van Africa/ speciael aen de Zee-Kust / souden moghen onthouden / als jaloux dat men metter tijt verder soude in-nestelen / en de Mooren / gelijck uyt Granade was geschiet/ oock uyt haer eygen Vaderlant te verjagen.

Als nu den expressen van Weenen by de Poolsse Majesteyt was gekomen/ met bootschap dat sijn Bruydt de Princesse Eleonora den 10. deser meende te Czestokowa te wesen/ vertrock sijn Majesteyt derwaerts / om de selve aldaer te verwellekomen: Zy en d'oude Keyzerinne waren in Zetelen gedragen/ en vergeselschapt met een Treyn van 40. Carossen / elck met 6. Paerden: Hun Convoy tot op de Poolsse Frontieren waren 6 Regimenten Duytse Ruyters/ mede voerende 2500000. Ducaten (soo men seyde) die de Bruyt waren toe-gevoegt: Zy sliepen den eersten nacht tot Ebersdorf; beyde den Koningh en de Bruydt quamen den 12. deser op de Frontieren/ daer sagh men een gants Leger van Poolen en der Duytsen Adel: De Poolen hadden sich in een vermakelijk Pleyn gerangeert in 4. Benden/ daer hun Trompetters/ Ketel-Trommels/ Schuyf-Trompetten en Tymbalen sich lustigh lieten hooren; dese bestonden in 2000. Ruyters / wel uyt-gerust: In de selve Valeye stonden mede 500. Haiducken / ghekleet met het couleur van den Koningh / voor de welcke voor af quamen 4000. Poolsse Edelen / en gevolght van 100. Carossen met 6. Paerden: Even voor sijn Majesteyts Caros reedt die van des Paus Nuncius: Ende over de 300. van de grootste Heeren van 't Rijck omringhden de Poolsse Majesteyt / was bekleet met een Kleet dat stijf van Diamanten beset was/ waer tusschen andere kostelijcke Gesteenten speelden / welckers schoonheyt 't gesicht van alle de Aenschouwers verruckten: Na den Coningh volgden 3. overdadige Carossen/ elck met 8. Paerden/ voor de Bruyt en de Keyserinne Weduwe / daer rondtsom in goede ordre de Hellebaerdiers voeteerden: Ter halver wegen tusschen 't Conings-hof en Czenstochou ontmoete den Coningh sijn Bruyt eerst / en daer na de Keyserinne / die hy seer beleefdelijck ontfanghende/ in d'Italiaensse Tale aen-sprack ende complimenteerde; daer de Keyzerinne hem weder in antwoorde: Den Poolssen Coningh weder tot sijn Bruydt keerende / complimenteerde haer andermael / en daer na de Princesse Anna: 't Scheen dat den Koningh in 't eerste of verruckt of een weynigh verbaest stondt / siende soo veel schoonheydt t'samen / sulckx dat sijn Majesteyt in dese Complimenten uyt-bloeyde: Dat het gheluck haer niet alleen had verkooren en op-geheven tot d'Eere van de Poolsse Croon, maer dat hy oordeelden zy waerdigh was veel eer te besitten sodanigen Kroon als waren duysent Keyzerrijken: Doch vermits al dese lieffelijcke onderhoudingen wat vry langh duerden/ ontstont datelijck by den Coningh een vrees / dat de Koninginne niet als mette nacht soude konnen sijn ter Plaetse/ dies wiert den marsch haestigh af-geblasen; en echter hoe seer men sich haeste / quamen niet voor den donckeren / ende brachten den avondt thuys: Den Coningh quam eerst/ een weynigh daer na de Keyzerin/ die met drie mael los-branden van 't Canon van het Casteel van Czenstochou wiert gesaluteert / en ontfangen onder 't geluyt van 20. Trompetters: Hare

Majesteyten

Majesteyten traeden af aen de Poorte van de Kercke van Maria, ende gaf de Paolsse Koningh de hant in 't af-treden aen de Keyzerinne; d'Aerts-bisschop van Posen gaf de hant aen de Coninginne; en d'Heer Patz, Groot Cancelier van Littauwen aen de Princesse: De Coningh binnen tredende / wiert bejeghent met een Oratie van den Abt van die Plaets / waer op het Te Deum in Musijck wierde gesongen: Van waer hare Majesteyten op traden na die Vertrecken welcke voor haer waren bereyt: De Keyserinne at mette Princessen hare Dochters: En den Coningh verseldt met seer weynigh Persoonen / in diversche Plaetsen: Sondags dede den Coningh hare Majesteyten alle goede morgen seggen: En een weynigh daer nae passeerden hy door de Kamer van sijn Bruyt / die hy begroete: Terwijl was na de Kerck een dubbelden Rangh van Musquettiers gestelt / uyt des Conings van Poolen Guarde / en die van de Keyserinne bestaende / stonden onder een toe-ghestelde Galderye; in 't uytgaen gingh de Keyserinne besijden de Poolsse Majesteyt / die ghelijck oock de Coninginne beyde waren gekleet met een witten geborduerden Rock: Binnen de Kapel van de H. Maget was mede een weg gebaent van witte Kleeden met 4. Carreaux: Daer op dede des Paus Nuncius de Trouwinge / en alsoo naer de Ceremonie gaf de Zegeninghe over het Huwelijck: Hy celebreerde de Misse / die oock gesongen wierdt; en daer na songh men Veni Creator: Waer na hare Majesteyten sich na hare Vertrecken weder retireerden / en ter Tafelen saten binnen het Refectorium / alwaer een brave Bruyloft die tot 10. uren duerden / was toe bereyt: Hare Majesteyten saten onder een Verhemelte; en den Bisschop van Posen ter lincker / maer des Paus Nuncius ter rechter hant / en alle d'andere Grooten na hare Rangh: Daer naer heeft men Dans-Feesten gehouden / en gehippelt ende gesprongen / tot 2. uren in de na-Nacht / om van de sware Ongarise Wijn wat ontlost te worden: Selfs heeft oock de Koningh met sijn Gemalinne gedanst / en oock mette Princesse sijn Schoon-Suster: Alsoo danste de Castelleyn van Kracouw met de Koninginne en ged: Princesse na de Roomsse stijl seer wel: Hier na volghden de Vuyrwercken / en andere galanteryen / die de Bruyloften ordinaris van sodanige Grooten mede brengen / en van welcke het de kleyne leet is / dat sy 't selve niet en konnen navolgen / als onbedacht / en onwetende van dit brave spreeck-woort:

Celui qui contemple les Astres, ha les jours sans nuits.

Terwijl het nu sulck moy weder in Poolen was / ontstondt een groot vermoeden te Weenen / dat eenighe Hooghe Persoonen den Keyser hadden willen vergeven / want de Fonteyn op den Keyserlijcken Burght / was gheheel van smaeck veranderdt / en het Water vies en met een misere smaeck / sulckx dat den Keyzer die 't selve geerne dronck / nu af-liet; men heeft dan nae-ghesocht wat de oorsaeck van dese wan-smaeck mocht sijn / soo heeft men bevonden dat daer in de doode Krengen van Honden / Katten / oock een Indiaens Hoen / beneffens een ander daer in was geworpen / die quansuys als ghewont / deels in Taffet en deels in Lijwaet waren geworden; de presumptie van 't vergif verminderde niet / alsoo men nu achterwaerts op des Keyzers Sieckte begost te dencken / maer als sijn Majesteyt van dage te dage weder bequam / was men

geruſt/ ſoo verre/ van uyt die Hof-Fonteyn niet te gebruycken/ en in 't oogh te houden die Perſoonen ende haere Knechts op de welcke alle de Weerelt ſcheen quaet vermoeden te hebben/ doch hier af daer na meerder.

Te Roomen in 't Conclave begoſten de Cardinalen langhs hoe minder den anderen te verſtaen / weſhalven men daer 't Gebedt van 40. uren / met 't omdraghen van 't Sacrament / heeft aen-gheſtelt / Ten eynde den Hemel een goede Paus geliefde te verleenen, en datte Electie haeſt mochte geſchieden, op ſulck een die de Chriſten Princen tegens het Turckſe Rijck in eendracht konde aen-moedigen, wijl den Roomſſen Staet met het verlies van Candia begoſt te waggelen. De Franſſe/ Spaenſſe en Keyzerlijcke Geſanten quaemen aen de Tralie van 't Conclave / elck om een extraordinaris Diſcours: Den Cardinael Gigi was nu wel den voorbatigſten om d'Elci tot Paus te maken / maer Barbarijn kuypte heel ſedig voor yemant die hem ſeer na beſtondt: Seker Rooms Heer die ſeer veel gelegen was wie Paus ſoude werden / ſchreef deſen tijdt uyt Romen 11. Febr. aen ſijn Vrundt te Parijs in ſubſtantie aldus:

MYN HEER: *Ick kan u verſekeren dat alle dagen in de Kercke van St. Pieter in proceſſie gaen alle ſoorten van Geeſtelijcken, en bidden daer voor 't Conclave, op datſe een Souverain moghen kieſen, en dat haeſtelijck: Want 't is ſeker dat twee Hooft-Factien binnen 't Conclave de ſake langh ſullen houden dragen door hare groote hartnekkigheyt op malkander: Den Cardinael Barbarijn is niet alleen 't Hooft van de Creaturen van Urbanus VIII. ſijn Om, en van ettelijcke van Innocentius X. maer oock gevolgt van al die Cardinalen welcke ſy hebben gemaeckt: Hier teghens komt den Cardinael Gigi met ſijn Creaturen van Alexander VII. ſijn Oom, te velde, die in grooten getale beſtaen; dit ſijn Italiaenſe Factien, en om te hooren wat d'andere ſeggen ſouden, beſlooten te ſamen elck 3 Pauſen te nomineren, gelijk Barbarijn ſtelde voor Brancaccio, Carpegna en Facchinetti; en Gigi bracht te berde de Cardinalen Elci, Celſi en Bonviſi: Doch alhoewel ſy alle waerdigh waren den Stoel van St. Pieter te beſitten, evenwel gheloofde men niet dat dit ernſt van Gigi en Barbarijn is, wijl te veel vremde Vogels ſijn tot haer ghevlogen: Nu zijnder noch de Franſſe Factien, die van Spangen, en van den Cardinael Roſpiglioſi: Maer dat ſijn veel dwael-ſterren die onder haer ſchnylen: Ick verhaelde in mijn laetſten datter diverſche Cardinalen uyt 't Conclave, mits de bange lucht en ſieckte, waren geretireert, gelijck de Cardinael de St. Croix om 't Graveel: Maer den Cardinael Carpegna heeſt verklaert dat hy niet en ſal uyt-gaen, al moſt hy daer ſterven, eer dan den Cardinael Gigi: Mijn Heer kan oordeelen of in 't Conclave geen harde Hoofden en Kuyp-gereetſchap is;*

De Vaſten-avondt daghen waren te Parijs noch niet ten eynde / toen men groote toeſtel van een Velt-tocht in Vranckrijck ſcheen voor te hebben: Die van Bruſſel ſagen al van verre hoe meenigen Franſman naer der Elſas marcheerde/ en dat meeſt Officiers met gelt / gelijck oock den Oberſten Haen, een Duytſer te Straetſborgh voor Vranckrijck quam Volck werben / en ſulcke met ſoo een curieus bedingh/ dat hy egeene Soldaten begeerden / ten waer zy voor deſen Vranckrijck hadden ghedient ghehad; 't welck omtrent den Huyſe van Lottaringen geen benoeghen gaf / als of niet anders dan Nancy met het

gants

gants Hertoghdom voornam aen de Kroon van Vranckrijck te hechten / immers dat Kint had die naem : Den Hertoghe van Loreynen sondt onderwijl aen diverse Princen Hoven sijne Ministers / haer vertoonende wat gevaer hy beduchte/ en speciael de Duytse Stenden te Regensburgh / en dat als Vranckrijck Lottaringen had wech geruckt / het Duytslant wel licht konde te beurt vallen / &c. dus begosten de Stenden op Volck werven te dencken ; maer toen men daer van sprack/ viel questie/ dat wanneer een vremt Prins yemant in 't Keyzerrijck attacqueerde / den selven sonder consent van de Circule niet en soude mogen Volck aen-nemen ; eyndlijck wiert vast gestelt van sulcke Cabalen niet te spreken/ om het groote werck niet op te houden/ gelijck geschiede: Men sagh oock in dese tijdt noch al veel goude Fransse Pistoletten onder de Poolsse Heeren en haere bonte Tabbaerden schuylen ende wandelen. Men roemde te Parijs seer over de miltheydt van den Bisschop van Angiers / de welcke oock was Pair de France / en Gebieder van de Koninckljjcke Ordre : Hy liet naer/ de Weerelt ghedwongen te begeven/ aen sijn Broeder/ den Prior van Angolesme / 25. Tonnen Gouts Guldens : Aen den Hospital ofte Gasthuys-Vader de Dieu ghenaemt/ 20. Tonnen gouts ; Idem aen de Geestelijcken op de Plaetse Royael 100000. Pont ofte Marck : Aen de kleyne Godts-Huysen 50000. Pont ; hare Hooft-Kerck een Tapijt op 20000. pont geschat; aen Madame de Moignon 50000. Pondt/ om onder onbekende Armen uyt te deelen. Men oordeelde by Vranckrijck doe de Stadt Douaey seer bequaem tot 't gieten van Canon als Cruydt-Moolens/ was gheleghen ; tot welckers leste men strackx Cruydt-Moolens boude / Buspolver-werckers vergaerde / en daer aen den arbeydt stelde / makende die Plaets tot een generael Magasijn van het Fransse Nederlant : Men sprack mede van veel Houts in 't Bos van Ardenne te laten kappen/ oock een wegh te laten bereyden / ten eynde omme te gereeder recht op Maestricht te komen/ tot de naeste Geburen met een Leger en Artillerye aen marcheeren ; dit waren de Vasten-avondt Praetjes te Parijs : Terwijl liepen de dagen door in vrolijckheydt/ dewijl hare Majesteyten te St. Germain een Vermaeck namen/ 't gunt men Royael noemde/ alles in heerlijcke Vertooninghen / bestaende in twee Princen Revieren/ die elck haer best deden om een Princesse wel te leyden en te regaleren :] d'Eerste openinghe was seer heerlijck / want men sagh met het op-schuyven der Gordijnen eene Zee/ rondsom met * Rotzen beset ; Daer in swommen Tritons / Nimphen en Dolfijnen ; terwijl men dit sagh quamen 8. Vissers een Dans maken/ gevolgt van den Zee-Godt Neptunes / die sich seer op-gheblasen / van 6. andere Zee-Goden omringt/vertoonde: Daer na is het Theatrum verscheyde mael veranderdt soo in Grotten als Heerlijcke Amphiteatren : Op het leste quam Apollo (den Koningh vertoonende) onder 't gheklanck van Trompetten ende Violen / voorgaende Ses Persoonen / die Laurier-Tacken droeghen met een Goude Zon / ende het Devijs Royal / in maniere van een Trophea : Zijnde dit vermaeck gebootst na de Speelen van de Pijthius / en eyndighde met een groot vermaeck der tegenwoordige. Binnen

* Doen Foucquet den Koningh onthaelde met die leste magnificentie die de oogen van yder dede verbijsteren , vertoonde hy mede een natuurlijcke vreemde Rotze , welcke hy op twee Schepen expres uyt de Levant hadde doen halen.

Binnen Cameryck is dese Maent een Onrooms Karel / om dat hy van de H. Maget niet geheel fraey had ghesproken / gecondemneert om te doen honorable Amende/ naer den styl van de Roomsse Kerck ; hy most dan in een wit Hemt met een wasse Kaersse in de hant / niet alleen rondsom de Marckt gaen wandelen / maer oock aen alle hoecken van de Straten op syn Knien vallen en bidden ; werdende van daer ghelevdt op de publijcke Plaets/ op een Schavot 't gunt voor 't Stadthuys was op-gerecht/ daer hem door den Beul de Tong wiert af-gesneden/ en hy aen een Mick wiert op-gehangen ; d'hooge namen en Tytels die hy voerden syn op den selven tyt door den Beul verbrant. Den Graef van Hanau wierdt den 21. deser van Protestants Rooms : Dies was hy alle de Gereformeerden soo hatigh als hy die te vooren liefstalligh was geweest : Hy maeckte een harden Papou Jormaers Gouverneur van Hanau/ die met 400. Roomsse Soldaten de Protestanten haere Kercken af-naemen / waer over de Burgers aen de Vorstelijcke Hoven van Hessen / Darm-stadt en Cassel gingen klagen / welcke Vorsten eenige 1000. Soldaten ende 4. Canons tot hulpe van de Burgers na Hanau sonden : Doch het scheen aen 't vervolg/ dat dit hollen der Grooten nae de Roomsse Ceremonien langher soo ghemeen wiert/dat men wel puer sagh dat het Ryck van dese Weerelt by haer gesocht/ sy met tydelijcke oogen alleen sagen op 't geen dien botten Duyvel aen de Heer J. Christus wilde beloven/ te weten de Aerde.

Toen Lottaringen by Vranckrijck gedreyght wiert / was het geen wonder dat men in Vlaenderen begost om te sien / en men songh te Brussel soo de Brabanders segghen / het Te Deum , over het voltrecken van de Triple Alliantie/ want de leste Ratificatie was uyt Sweden nu in Hollandt gearriveert : Den Constabile Wrangel quam hier op de Revue in Schoonen doen/ om dat Leger by tyts in ghereedschap t'samen te hebben / 't gunt de Sweedtse Croon by de Triple Alliantie had belooft : Onderwyl bleef het noch Sneenwen ende fel Vriesen / en dat na dat sich een groote Blixem-strael ten oosten van den Hemel had laten sien : In Vlaenderen niet alleen / gelijck by Duynkercken en t'Oostende in de Duynen/ maer geheel Christenryck over vont men de Menschen doot bevroren leggen : Daer op quamen na Lutzenburgh ende 't Landt van Luyck soo een ghetal Wolven / datse te Aeth en elders veele Menschen stoutelijck verslonden. Seker aerdigen Bootser had dese tyt binnen Brussel op de Plaetse/ van Sneeu seer aerdigh af-gebeelt den Grooten Constabile van Castilien/ sittende te Paert/ met syn Regiment-stock in de handt : Dese Figuere en noch andere daer rondtsom waren soo curieus ghesneden in de Sneeu / dat den Constabile met soo een vergenoegen 't selve besach/ dat hy den maker met Hondert Patacons vereerden.

Den 6. deser hebben de Heeren Gecommitteerden / die gedeputeert waren tot de Belastinghe van de Uytheemse Waren / ter Vergaderinghe van de Ed: Groot Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt rapport gedaen weghens d' Introductie van den Heere Prince van Orangien / doch dat alles soude blyven in stato tot haere schriftelijcke overleveringhe ter Generaliteyt /

aldaer

aldaer mocht sijn sodanigh smakelijck / dat d'andere 6. Provincien daer mede toe condescerende / hare Hog: Mog: als dan de Resolutie van dese Provintien mochten maken bekent: Den 12. deser is binnen Leyden mette gewoonlijke solemniteyten by Electie van hare Ed. Gr. Mo: tot Rector Magnificus geintroduceert d'Heer Groenhovius, gewesen Professor Historicus, en tot nieuwe Professoren wierden aldaer verkoozen in de Godtheyt Spanheym, Sye in 't Herbariseren / en Crane en de Volder in de Philosophije. Den Heer Johan de Wit wiert doe in Ambassade aen de Deensse Majesteyt / wegens desen Staet, gesonden / ten eynde die selfde Koningh alle heyl toe te wenschen in sijn nieuwe Regeeringe: 't Scheen nu of den Hertogh van Lottaringen voor de Franssen bevreest, Vrienden socht om sich mede eenigsints na vermogen te beschermen. Den 7. deser snachts storf in den Haghe den Heer van Matenesse / waer mede dat treffelijck geslacht niet alleen quam te eyndigen / maer oock vaceerden een Plaets in de Ridderschap van Hollant / mitsgaders het Dijckgraefschap en Bailluage van Rijnlant.

De Soon van den Generael Monck ofte Hertogh van Albemarle / is den 14. deser te Withal mette ghewoonlijcke ordre ghebracht in de Ridderschap: Zijn Majesteyt heeft doen aen de Sweetse Croon laten weten / hoe dat beyde Engelant ende Sweden waeren verkoozen om te decideren by Spangien ende Vranckrijck over de Limijt-scheydinge der Conquesten ende Frontieren van Nederlant en Vranckrijck: 't Parlament stont den Coningh doe toe een goede somme Geldts; mede wierden alle Fransse inkomende Wijnen beswaerdt; oock reflectie ghenomen op de Privilegien van het Hooger-Huys / waer over sijn Majesteyt het Lager-Huys in het Banckets-huys ontbiedende / hadde haer vermaendt / Dat een eynde van de Differenten tusschen beyde Huysen begeerde, &c.

MAERT 1670.

MEn sprack dese dagen niet anders aen 't Hof in den Haghe / als van het overlijden van de Heere van Matenesse / hoe dat hy 80000. gulden aen den Armen had gemaeckt / en aen yder van sijn Domestijcken tot 8. in 't getal / voorsien met een Lijf-Rente van 300. gulden 's Jaers: Met dit stervenraeckten 't Geslacht van 't Ed. Huys van Matenesse, als gesegt is / gants uyt: Het Lijck wiert na Leyden gevoert / om daer begraben te worden: By de Ed: Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant is den Heere van Maesdam den 14. deser tot Bailliuw van Rijnlant in hare Edelh. Collegie verkoozen; en tot Raets-heer wierde ghemaeckt d'Heer Aellewijn, Pensionaris van den Briel / en Fagel. Den 2. deser is in 's Gravenhaghe mette Ministers van Engelant en Sweden / de leste hant geleght aen het voltrecken van de Triple Alliantie / waer van den Ambassadeur van Spangien notificatie sijnde gedaen / sont die datelijck daer over een Expressen na Brussel: En nu resteerde aen dit heylsame groote Werck niet anders als de inlatinghe van

noch eenige vreemde Vorsten: De Provintie van Vrieslant heeft sich nu eyndelijck verklaert / Dat het Capiteynschap Generael incompatibel was met het Stadhouderschap: En daer na oock Groeningen in sodanige Resolutie: Waer op korts volgden 't introduceren van sijn Hoogheyt den Prince van Orangien in den Raet van Staten: Tusschen de Steden Leyden en Amsterdam ontstont dese daghen onlust / vermits Amsterdam by dese Winter haere Sluysen ghe-opent / door den geduerigen Oosten Windt het soute Water soodanigh door de nieuwe Vaert op Leyden lieten in-vloeyen / dat de Grachten en inghevolge de Drapeniers en andere daer over begosten te klaghen / oock veele Lieden ongesont wierden: Waer over de selve by Alphen met eenige Sant-Schuyten die Vaert stopten; Doch de Ed. Gr. Mog: Heeren Staten deputeerden eenighe Commissarissen als den Advocaet Mr. Cornelis de Neyn, en andere/ ten eynde de voorsz. Steden te disponeren tot over een kominghe / dan daer af hier naer meerder. By Hollant sijn doen de volgende Placcaten op verscheyde respecten als volght/ gemaeckt:

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, Alsoo wy in sekere ervaringhe komen, dat soo nu soo dan aen de Heeren Onse Gecommitteurde Raden by Requeste te kennen ghegeven werdt, dat, by inadvertentie ofte versuym eenige Obligatien, Huyr-Cedullen, ofte andere Acten, die volghens de Ordonnantie den 16. October 1664. by ons ghedaen emaneren, gheschreven mosten sijn op bezegelt Papier of Francijn, bevonden werden gepasseert en gecoucheert te wesen op Papier of Francijn, waer aen het gerequireerde Zegel niet en is geslagen, met versoeck dat den Commissaris over het Manuael van het Kleyn Zegel, ofte andere tot het slaen van 't voorsz. Zegel gequalificeert sijnde, geauthoriseert souden moghen werden, om op de voorsz. Acten als noch het gerequireerde Zegel te slaen, ende dat dienthalven tot noch toe geene eenparige practijcque in onsen Lande van Hollant en West-Vrieslandt is geobserveert. SOO IST, dat wy daer inne willende voorsien, goet gevonden, verstaen ende geordonneert hebben, gelijck wy goet vinden, verstaen ende ordonneren mits desen, dat van nu voortaen op geene Acten, 't zy voor Notaris ende Getuygen, voor eenige publijcque Collegien, ofte oock onder de hant gepasseert, die albereyts onderteeckent, of gezegelt ende voltrocken sijn, eenigh kleyn Zegel sal mogen werden geslagen, als by onse speciale dispensatie, ende op onse ordre, of wel van de Heeren onse Gecommitteerde Raden in 't een en 't ander Quartier, de welcke wy daer toe mits desen specialijck authoriseren, met expres bevel nochtans, van geene soodanige dispensatien ende ordres te verleenen ende te geven, dan mits alvoorens ten behoeve van de gemeene saecke doende betalen de respective boeten by de voorsz. Ordonnantie naer de gelegentheydt van de Instrumenten, Acten ende Schrifturen gestatueert, te weten, ten aensien van yder Obligatie, volghens het vijfde Artijckel van de voorsz. Ordonnantie, hondert Caroli guldens, ende ten aensien van alle andere Instrumenten, volgens het eerste, ende meer andere Articulen van de voorsz. Ordonnantie, vijftigh gulden over yeder Instrument; wel verstaende dat inghevalle bevonden werdt dat de voorsz. Boete soude excederen het twintichste part van de Hooft-Somme in de Obligatie begrepen, ofte van de waerde der saecke waer over de andere Instrumenten gepasseert sijn, als dan in dit jegenwoordige cas, te weten, als den Houder of Eygenaer van soodanige Obligatien of Instrumenten uyt eygener beweginge, ende sonder voorgaende calangie komt te versoecken dispensatie ende admissie, om op eenige voltrockene Instrumenten als noch het gerequireerde kleyn Zegel te doen slaen, de voorsz. Boete tot een gerecht twintichste part van de voorsz. hooft-somme, ofte van de waerdye der saecke als vooren gereduceert sal worden. Ende ten eynde het geene voorsz. is, mitsgaders de geheele dispositie van de voorsz. Ordonnantie des te beter en te sekerder naer gekomen moge werden, Soo vinden wy goet ende ordonneren mits desen de Presidenten ende Raden van beyde onse Hoven van Justitie, mitsgaeders alle andere Rechteren en Justicieren, ten eynde de selve geensints sullen hebben te gedoogen, dat eenige soodanige Instrumenten op ongezegelt Papier geschreven, in rechten geproduceert of over-geleydt werden, veel min daer op recht te doen, ofte oock te gedoogen daer op eenighe executie ghedaen te werden, alwaer 't schoon soo, dat daer op by inadvertentie of andersints albereyts recht gedaen mochte wesen. Interdiceren voorts mede wel expresselijck den Commissaris van 't voorsz. Kleyn Zegel, ende allen anderen binnen onsen Lande van Hollant ende West-Vrieslant, tot het slaen van 't selve Zegel gequalificeert, op eenige getekende of gezegelde ende voltrockene Instrumenten, eenigh kleyn Zegel te slaen, sonder expresse

dispensatie

dispensatie ende ordre van Ons, ofte van de Heeren onse Gecommitteerde Raden in 't een of 't ander Quartier, op pœne van daer over als een ontrouw Dienaer, ende aen 's Landts gerechtigheyt te kort gedaen hebbende, illico gedeporteert, ende daer en boven noch in viervout van de Boete by de voorsz. Ordonnantie op de ongezegelde Acten of Instrumenten gestelt, gecondemneert te werden, t'appliceren een derde part voor den Officier die de Calange doen sal, en de resteerende twee derde parten voor den Aenbrenger, volghende de dispositie van 't eerste Artijckel van de selve Ordonnantie. Ende ten eynde niemant daer van ignorantie en pretendere, nemaer alle ende een yegelijck weten moghe waer naer hy hem hebbe te reguleren, Soo begeeren Wy dat dese alomme gepubliceert ende geaffigeert sal werden daer sulckx behoort, ende te geschieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage onder onsen grooten Zegel op den 28. Martij, in het Jaer onses Heeren ende Salighmakers Jesu Christi 1670.

Ter Ordonnantie van de Staten,

Herbt. van Beaumont.

DE Staten van Hollant ende West-Vrieslant, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, Alsoo wy in sekere ervaringe komen, door verscheyden klachten ons successivelijck aen-gebracht, dat by af-sterven van eenige Notarissen, de Prothocollen ende de Minuten van de Actes voor de selve verleden ende gepasseert, werden vervoert, verstroyt, en t'onbruycke gemaeckt, soodanigh dat de goede Luyden, onse Ingesetenen en Onderdanen, niet konnen werden ghedient van Copyen ofte Extracten, de welcke zy tot voorstant van haer Recht noodigh hebben, ende naerdemael sulckx by ons geoordeelt werdt te wesen van zwaren nadruck voor de voorgemelte onse Ingesetenen ende Onderdanen, soo ten opsichte dat niet alleen door soodanige maniere van doen de waerheydt van de saecke veeltijts soude konnen werden verduystert, maer oock 't geene secreet behoort te blijven ontijdelijck gereleveert, als om dat in allen gevalle die geene dewelcke daer by sijn geinteresseert; door het transporteren van de voorsz. Papieren werden ghenootdruckt de selve met koste ende moeyte op te soecken. SOO IST, dat wy daer jegen willende voorsien, en omme een goede ordre daer omtrent ten meesten gerieve ende dienst van de voorsz. onse goede Ingesetenen ende Onderdanen te stabileren, goet gevonden, geordonneert ende gestatueert hebben, vinden goedt, ordonneeren ende statueren mits desen, dat t'elckens soo wanneer een Notaris binnen onsen Lande sal komen te overlijden, alle des selfs Prothocollen, Minuten, Acten ende Papieren, voor hem als Notaris gepasseert, ofte tot de selve sijne functie specterende, egeene van dien uyt-gesondert, ghebracht sullen moeten werden ter Secretarye van de Stadt, Dorp, Plaetse of 't Gerecht, daer den selven Notarie sijn Residentie gehad heeft, omme aldaer ten behoeve van een yder, die daer aen soude moghen wesen gelegen, geconserveert ende bewaert te werden, daer voor de Erfghenamen meerderjarigh wesende, en de Voogden over de minderjarige Kinderen of andere Erfgenamen die den overleden Notaris soude moghen komen naer te laten, sullen hebben te dragen de vereyschte zorge; sonder van des eenigsints te blijven in gebreke, op pœne dat de geene die het overbrenghen van de voorseyde Prothocollen, Minuten, Acten ende Papieren, sullen komen naer te laten ofte versuymen, gheduyrende den tijt van ses weecken, te reeckenen van den dagh af op welcken den Notaris sal wesen overleden, daer door sullen vervallen in een boete van hondert Carolus guldens, ende binnen drie maenden naer den voorsz. dagh in een boete van twee hondert guldens, ende binnen ses Maenden te reeckenen naer den sterf-dagh als vooren de overleveringe niet doende in een Boete van duysent guldens, alle t'appliceren ten behoeve van den Officier van de Stadt oft Plaetse daer de sake sal voorvallen. Ende ten eynde niemant daer van ignorantie pretendere, nemaer alle ende een yeghelijck weten moghe waer naer hy hem hebbe te reguleren, ordonneren ende lasten wy, dat desen sal werden gepubliceert ende geaffigeert alomme daer 't behoort, ende in gelijcke voorvallen ende saecken te geschieden gebruyckelijk is. Want wy het selve voor den dienst van den Lande ende het beste van onse goede Ingesetenen ende Onderdanen, alsoo bevinden te behooren. Gedaen in den Haghe onder onsen grooten Zegel op den 22. April in het Jaer onses Heeren ende Salighmakers Jesu Christi sesthien hondert t'seventigh.

Ter Ordonnantie van de Staten,

Herbt. van Beaumont.

DE Staten van Hollant ende West-Vrieslant, Doen te weten, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt: Alsoo wy in gewisse ervaringe gekomen sijn, dat door de langduerige Winter, 't vallen van seer veel Sneeuw, ende mits de groote Koude het Konijn soodanigh is verloopen ende vernielt, dat de voort-teelinge van 't selve een geruymen tijt is te rugge gestelt, ende dat het Konijn van 't tweede en laetste broetsel, 't welck by voorige Jaren omtrent de Maent van Mey aen den Bergh placht te komen, in dit jeghenwoordigh Saisoen naer alle apparentie niet voor St. Jacob aenstaende, ja wel licht later aen den Bergh sal konnen wesen; dat oock om de voor-verhaelde redenen het Vlack ofte Laegh, by na gheheelijck van Hasen, Patrijsen, ende ander Wilt moet sijn ont-

bloot,

bloot, waer door dan nootwaerdigh by aldien de Weyluyden op St. Jacob eerstkomende : als voor desen de Jacht komen te frequenteren alle de jonghe Conijnen, als mede de oude Voesteren, die als dan omme redenen voorsz. noch seer onmachtigh ende swack sullen wesen, t' eenemael soude werden geruyneert, ende de overgeblevene Hasen, Patrijsen, ende ander Wilt op-gevangen, tot groote schade niet alleen van onse Duynen, Wildernisse ende Duynmeyers : maer oock tot verminderinghe van het vermaeck van eerlijcke Weyluyden, die naderhant genoechsaem het Duyn Konijnloos, ende het Vlack ofte Laegh sonder Hasen, Patrijsen ende ander Wildt souden vinden. SOO IST, dat wy naer ontfanghen berichtinghe van de Raden, ende Meesters van de Rekeningen over onse Domainen, goet gevonden hebben dat den tijdt van de Jacht, soo in onse Duynen ende Wildernissen, als in het Vlack ofte Laegh, mitsgaders oock in andere Duynen ende Wildernissen, by ons aen particulieren te leen, of anders uyt-gegeven, in plaets van op St. Jacobs dagh, eerst aenvangh sal nemen op den eersten October daer aen volgende, ende derhalven aen allen ende een ygelijck, soo wel Duynmeyers als andere, niemant uyt-gesondert, te verbieden ende interdiceren, ghelijck wy verbieden ende interdiceren mits desen, voor den selven tijt de Jacht in de voorsz. Duynen ende Wildernissen, Vlack ofte Laegh, eerder te excerceren ofte te Jagen, ofte oock yets anders te doen, dan 't gunt henluyden voor St, Jacobs dagh geoorloft soude sijn geweest, alles op de pœnen ende boeten breeder geexpresseert, in 't Placcaet hier bevoorens op 't stuck van de Wildernisse by ons gedaen emaneren, ende ten eynde niemant daer van ignorantie en pretenderen, maer allen en een yder weten moge waer naer hy hem hebbe te reguleren. Lasten ende beveelen wy dat desen sal werden gepubliceert en geaffigeert alomme daer het behoort, ende in gelijcke saecken te geschieden ghebruyckelijck is. Gedaen in den Haghe, onder onsen Zegel hier-onder gedruckt den 26. April 1670. Ter Ordonnantie van de Staten,

S. van Beaumont.

Ongeern hoorden de Creaturen van Vranckrijck dat Altieri soo apparent tot den Paussselijcken Stoel was : d'Italianen die soo veel Franssen te ‡ Candia op de Vleysbanck hadden ghebracht / gingen alle Kuppers voor hy/ want sy wisten dat Altieri niet en was als veele andere/daer Romen vol van steeckt/ maer dat hy was een seer fraey en deugdigh man van 75. Jaren ; een Creatuer van Paus Innocentius X. beyde een goede Politicus en Devotaris : Men verhaelt dat de Conninginne van Sweden/ siende dattet soo langh met het verkiesen van een Paus aen-liep / resolveerden door Vranckrijck weder na Stocholm te keeren/ maer daer is niet op-gevolgt/ zy bleef te Romen : Den Alderchristel. Coningh continueerde noch in voornemen om de nieuw ghewonnen Plaetsen in Nederlant te besien/ en mede te voeren alle die geestige Machines op folio 27. aen-geroert : Dese Reyse was aen-gestelt teghens den 16. April ; en dat Madame van Calais een over-reysie nae Dovres soude doen / om den Coningh van Enghelandt haren Broeder te besoecken : Monsr. en Madame waren nu al eenighe dagen seer koel ghewecst ; den Coningh dede haer by hem komen ende hy omhelsde haer/ doch zy bleven echter maer redelijck benoeght. Den 25. storf te Parijs den Marquis de Haulterive / out 84. Jaer/ ghewecst soo lange in haer Ho: Mo: dienst/ en Gouverneur van Breda : Hy lagh langh sieck/ doch sijn doot was loffelijck/ dewijl hy sich in alles seer treffelijck hadde gedragen. Den Heer Colbert assopieerden dese dagen seer fraey het misnoegen dat den Hertoghe van Orleans teghens sijn eenigen Broeder den Coningh had op-genomen/ hy trock daer om na Ville Cotrez/ met een Missive / en geschiede

‡ Candia nu Turckx', voeren de Zarazijnen van daer naer Griecken, betaelende yder 13. Realen voor Passagie-geldt tot Athenen toe : De Schepen van Santen voeren gheduerigh over en weder met Materialen om het gemartelde Candia te provideren : Dese Maent quaemen oock na eenighe Jaeren dienst weder van Candia thuys de Bruynswijckse Volckeren, die te Venetien door den Senaer met Medalien en goude Ketenen wierden vereert ; eene van hare Officiers bleef daer, vermits hy was geworden Proveditеur van Suda.

schiede alles sonder krenckinge van beyde hooge Broeders; Duc d' Orleans met Madame quamen weder te Parijs op 't Palais Royal/ en na verscheyde aenspraken reden weder na St. Germain; den Coningh gaf hem weder om de 50000. Gulden jaerlijckse Renten/ die men hem af-ghenomen had / zedert de doodt van den Hertoge van Valois / sijn Soon / en sulckx voor 't gunt hem noch in Blois en Chambors reste; dat hy oock soude sitten in des Coninckx Raet: Van alle 't welcke alvoorens (wijle door misverstant/ met sijn Broeder het tot een dangereuse sake mochte uyt-vallen) had den Alderchristel. hier wel en minnelijck tegens sijn Broeder den Hertoge van Orleans gedragen: Men dede te Parijs doe op alle publijcke Plaetsen wel voor 10. duysendt gulden aen vremde Boecken verbranden / die eenige Coopluyden hadden om voordeel in-ghebracht/ die daer mede hunne Negotie in Vranckrijck dreven / en sy hadden de selve elders laten drucken: Men had tot de Zee-saken te Rochelle weder 6. nieuwe Schepen verbaerdigt onder 't belept van Mousr. de Turelle, waer op Monsr. de la Haye, Gebieder van St. Venant / voor Vice-roy van Madagascar soude gaen/ met 4000. man/ neffens noch 4. Compagnien / die men nam uyt het nieu Regiment de Marine/daer van Monsr. de Lauardie was Colonel/ dit waren alle Edellieden in blaeuwe Casacken gekleet: Den Coningh hadde by de Gabellins een kostelijcke Carosse van 2500. Kroonen doen maken / die op de selve wierde in-gescheept te Rochelle / tot een Present voor den Grooten Mogol: Men dede oock ter gedachtenisse van dese Compagnie partye Medalien slaen / daer op d'een zijde stont het Beelt van den Alderchristel. Koningh/ en op d'ander sijde sommige Indianen/ met dese woorden: Gloriam meam dicent. De Franssen Directeur Caron meende doe een gants Schip en Ladinghe te Suratte te koopen: Maer hy was te swack / vermits hy beslommert was met een Koopmanschap/ die hy had gemaekt met seker Armenis Koopman/ mette welcke dito Caron in soo hoogen querelle raeckte/ dat hy de machtigste te wesen/den voorsz. Armenier als gevangen na Madagascer heeft ghesonden: Maer den Directeur van de Fransse Compagnie aldaer onbenoeght over dese Proceduren/ sont den Armener weder na Suratte / met volle macht om daer in sijn gewoonlijcke functie te continueren: Men verstont doe/ datter op Madagascar niet boven 50. Francoisen waren / doch sy verwachten weder uyt Vranckrijck mercklijck Secours/ of anders dat haren Handel in die Gewesten t'eenemael stonde in duygen te vallen. Toen den Aerts-Bisschop van Parijs door de Magistraet van die Stadt was aen-gedient de groote schaersheyt van Vis/ Moes/ Kruyt als anders voor de Vasten / so heeft ged. Aerts-Bisschop aen'alle Geloovighe van 't Aerts-Bisdom toe-ghestaen tot Paesch-Sondagh toe exclusif/ het eeten van Eyeren / want oock den Paus selfs liet de Eyeren toe; doch sonder 't selve naderhant te trecken in consequentie: Dede oock aen de Rijcke seer hooglijck recommanderen/ dat sy dese gracie van Eyeren met Aelmoessen ende andere voldoende Wercken wilden vergelden / &c. Vranckrijck verboot doe oock den Invoer van alle Manefatturen van Genua ende Milanen/ als volgt by 't onderstaende:

Extract uyt het Regiſter van den Rade van Staten:

DEn Koningh zijnde in zijnen Raedt wel geinformeert van d'Ordonnantie by de Magiſtraet van Milanen uyt-gegeven, waer by alle vreemde Koopmanſchappen werden verboden binnen ged. Staet van Milanen in te brengen, ſelfs die van Vranckrijck komen: Ende verbiedinge van de Republijcke van Genua, aen hare Arbeyders en Ambachts-lien eenighe Franſſe Stoffen te ghebruycken: Alle 'twelcke zy met grooten yver executeren, ſulcx dat men daer geene ſchulden vint over ged. Koopmanſchappen, hoewel dat die uyt de voorſz. Republijcken komen, in dit Koninckrijck cours hebben: waer in ſijn Majeſteyt willende voorſien, en meer en meer te contribueren tot aenwaſſinghe ende perfectie van de Manefacturen van het Gout-draet, Damaſt, Velours en andere zijde ſtoffen, te Lions opgherecht: Soo doet den Coningh, zijnde in ſijnen Raet, wel expreſſelijck aen alle Cooplieden, en Voerluy verbieden in te brenghen of te doen in-brenghen eenigh goude zij-werck, Velours, Damaſt, Satijn en andere ſtoffen en Koopmanſchappen, komende uyt den Milaenſen Staet en de Republijcke van Genua, op verbeurte van de ged. Manefacturen en 2000. Ponden: Ghebiedende alle onſe Gouverneurs &c. deſes exactelijck te executeren. Gedaen te St. Germain en Laye den leſten Maert 1670. Getekent Colbert.

Sijne Majeſteyt gaf oock uyt een Declaratie op het uyt en in brenghen der Goederen / ſpecterende op de Zee-Plaetſen van ſijns Majeſteyts Rijck / gevende tot aen-wackeringe der Commercie hun eenighe vrijheydt / onder dathe van den 6. deſer te St. Germain: Ondertekent Colbert.

Naulijckx en was het krakende Ys van voor Ceulen / noch uyt de Belt / of men vernam in diverſche Geweſten veele Aert-Muyſen / gelijck in Vrieſlant en Groeningen / daer over het ſuyvel te ſchaerſer wierdt: 't was remarcabel dat in Water-Lant 't Dorp Weſt-ſanen alleen van de Muyſen was aen-ghetaſt / en geen van de benaburde; ſoo mede omtrent Delft: Men bevont / als nu de Wateren ontdoyt waren / wat ſchade al om door den krachtighen Vorſt was geſchiet / aenghesien veele Wateren tot den gronde waren bevrooren gheweeſt: In kleyn Brabant waren ſoo veel duyſenden Karpers bevrooren ende doot / dat een Perſoon van Geel wierde geſeght daer by over de 1200. guldens ſchade te hebben geleden: Die van Parijs klaegden mede dapper over de ongewoone langduerige Koude: Waer door hare Hoſpitalen al om vol Siecken gheraeckten / die men nau op-ſloot / wijl het Scorbut ſeer beſmettelijck onder haer graſſeerden; men verluchte / verdroegh / en leyde de Siecken op andere Zalen / principael na 't Gaſt-Huys van St. Laurens, het welck van Camers ſeer ruym is / en nu leedigh ſtondt: Maer Brabandt dede andere klachten / te weten / over 't groot gewelt der Soldaten / die geduerigh alle Wegen en Straten ſpolieerden: Eenige Spaenſſe Ruyters ſetten deſe dagen een half mijl van Gent een Wagen af / die van Antwerpen quam met veel 1000. gl. die alle in Tonnekens waren gepackt / die ſy mede namen / en de Paſſagiers ſoo op ged: Wagen waren / tracteerden / en na alles af-geſtroopt te hebben / bonden deſelve aen een Galg; 't was noch bitter kout / en hier ſtonden ſy in devotie verwachtende wat genade haer een Spaenſſe Ruyter doen ſoude / welcke d'andere daer gelaten

gelaten hadden / die eyndelijck na schoone Praetjes dito Passagiers ontbont/ en reed soo deur / latende den Passant sijn andere Confraters oock ontbinden ; dese Fielen bonden op de Wegen veele Luyden aen Boomen en Palen / die des nachts sijn bevonden stock doodt bevrooren te sijn.

De jalousye der naesten Christen Eylanden omtrent Candia/ nam met het verlies van dat Coninckrijck dagelijckx toe : De Gouverneur van Sicilien Duc d'Alburkercke dede twee Griecken op-hangen/om dat sy met den Grooten Heers Ministers hadden gecorrespondeert om Palermo de Hooft-Stadt van dat Coninckrijck de Sarasijnen over te leveren ; van welcke correspondentie sy waren overwonnen. Den Groot-Meester van Malta was oock op sijn hoede/ en sont by alle voorval by na aen alle Vorsten die ter Zee uyt-rusten Gesanten/ maer aen Hollant dese mael niet.

Don Pedro, Prince van Portugael / was gheweest te Paerde / in het rijden dede hy een periculeuse val/ inwegen men aen sijn op-komen twijffelden/ doch alles droegh sich soo wel / dat dien Prince dese maent alle sijne Doctoren ende Medicijns niet alleen af danckte/ maer hy gaf haer alle Vereeringen/ yder na sijn qualiteyt : De saken van Brasilien gingen nu niet wel/ alsoo de Suyckeren seer weynigh hadden ghegeven/ immers soo men voor-gaf : Op 't Reciffo en in de Bahia klaegden de Portugesen van quade Regeeringe ; en de Retouren die sy uyt Europa dagelijckx kregen / waren te hoogh bes waerdt ende seer mager : De Franssen begosten doe te Phernambuco eenighe Scheepjes ofte Jachten te laten bouwen / om de selve gheduerigh in 't Vaer-Water tusschen Madagascar en daer te houden/ op dat dan weder de Fransse Vaertuygen uyt Brasilien mochten over-brengen / 't geen in het Pack-huys gearriveert mocht sijn.

Ten was niet vreemt datte Sweedtse Conінginne niet langer na 't verkiesen van een Paus wachten wou / maer 't was wonder dat al die oude Vaders in het Conclave oock hare patientie niet en verlooren / om een dosijntjen dat sy noch te leven en een graentje ter Moolen hadden te brengen : Men sagh doe te Roomen een Harangue van den Franssen Ambassadeur/ verhantreyckt in het H. Collegie/ luydende aldus :

WAnneer den Hemel als opperste Beschicker des Menschen heyls, wel somwijlen den loop van ons geluck door sijne werckingen en onderscheydelijke raetslagen ophout, soo gedult hy niet min in dese tegenspoedighe voorvallen, dan hy komt nu op onse troost-soeckingh ende bedroeftheydt tegens alle ongelucken het middel aen bien : Dat zy om dit treurige spectakel, dat voor onse oogen sweefde, is geweest dien Donder-scheut, dien dootlijcken slagh daer 't hooft der Kercke mede hadt beroofte: Nu wil hy door sijne Heylige inspiratie over uwe Eminentie uyt-stortende, dit verlies weder remedieren : Dese sijn de betrachtingen die den Coningh mijnen Heer onder alle bewegingen die den H. Stoel aen-tasten, om te doen na vermogen, volgens den Tijtel die hy voert, als den voornaemsten onder alle Christen Vorsten, en de outsten Soon van

de Kercke, heeft my aen u Eerwaerdigheden ghesonden, om alhier soo hy die erghens vinden kan, trooft te soecken in dit alghemeen ongheluck: Waer toe dan, om alles in Christelijcke ruste te houden, hy aen-biedt alle sijn macht ende Wapen-kracht; 'k verhoop dan d'uytwerckinghen van sijn voornemen, die altijt van alle andere intresten afgesondert is, als beoogende 't gemeene beste en de Religie: Zijnde een notabile Resolutie, aen dese Vergaderinge sulckx te doen notificeren, die oock op de gedenckwaerdige Verkiesinge van Paus Clemens IX. 't Oorloghs-vuyr, dat sich aen alle zijden had ontsteken, 't selve weder heeft uyt-gelest, en alles in Vrede gebracht: Soo soude oock geern een vreedtsaem Persoon tot Paus verheven sien, die alle partialiteyten weg nam, en die bekleedt waer als een ghemeenen deuchtsamen Vader, bequaem om de Turckse hoogmoet te onderdrucken, oock de Christenheyt met alle heyl, en uwe Eminentien alle met eere te verhoogen, &c.

Maer 't gingh met dit Conclave als met de Papieren die verbrandt / noch dwael-sterretjes vertoonen/ die vast heen en weder loopen/ ende somtijdts 34. tot een/ en van een 2. 3. 4. worden: Eenige die Vidoni noch al op-tilden/ maekten dit Madrigal:

Di salire al Triregno,
Sol fra mortali il grand Vidoni é degno.

Van d'ogn' altro é il desio
Che non vi sal, se non ch' in Terra é un Dio,

Weenen weenden om de doot van den Jongen Prince/ die Jan gedoopt was; De Keyzerinne was echter seer swack aen de Kongeole/ dan beterde van dagh tot dagh: Den Graeve van Serin die sich met alle sijn Geslacht altoos als Helden voor Christenrijck hadden ghetoont om de Turcken teghen te stutten/ wiert onvernoegt op den Keyser / 't scheen om dat andere meerder als hy wierden verheven/ die van mindere qualiteyt waren / sulckx voor hem onlijdelijck was; Immers die sake sy soo sy is / den Graef van Serin vluchte wel haest onder het Gebiedt der Turcken / toen hy hoorden dat den Aenslagh / die men seyde dat hy voor had/ en eerst in Julio soude in 't werck ghestelt worden/ ontdeckt was; Den Keyser meenden hem in Croatien te doen lichten / maer hy was al haes op; maer een van Serini Complicen den Graef van Tattenbach kreeg men in Croatien gevangen/ en men bracht hem op 't Casteel van Gratz in Styria; men heeft binnen den Huyse van desen Grave ghevonden seer groote meenighte Wapenen voor veel 1000. man / en meer als twee Tonnen gouts in Contant: Den Keyser hoorende dat hem Serini ontsnapt was/ sont den Bisschop van Zagabria aen hem / om te vermanen / dat hy van soodanigen quaet voornemen wilde af-staen: Terwijl veel Crijghs volck naer de Frontieren van Styria en Croatien marcheerden/ onder de Gen. Keyserfteyn; dede oock veel Croaten werven; en gaf de verjaechde Joden weder vryheydt om weder in te koopen/ mits datse haer beter als voor heenen mosten dragen: Korts daer na quam wegen den Graef van Serin Vader Forstal, Augustijner Monnick/

Monnick/ een Per/ by den Keyser/ had strack Audientie/ alwaer hy sijn Majest. presenteerde een Brief/ daer in ged. Grave sich trachte te verontschuldigen van 't geen men hem na gaf/ protesteerende/ dat hy noyt yets onderwonden had teghens den dienst van sijn Keyzerlijcke Majesteyt/ maer dat sijn Actien wierden verkeert uyt-geleyt door sijn Vyanden; ende tot betuyginghvan sijn trouwe in 't toekomende/ beloof den hy te Weenen in Ostagie sijn Soon te senden: Dan korts na dat men alles op den besten voet in verseckertheyt meende te hebben/ bevondt men dat den Graef van Serin met de Turcken te diep in gewickelt/ sonder haer niet en konde doen/ en dat hy 't voor verhaelde Dessteyn noch vervolgde uyt te wercken: Want sijn Schoon-Broeder Frangipani rukte voor de Stadt Agram: Maer den Graef van Herbersteyn/ Gouverneur van Carlstadt en Generael in Croatien/ toogh datelijck met 1500. Ruyters derwaerts/ en overviel de Rebellen/ soo dat gedachte Marquis ghenoegh te doen had sich mette vlucht op een naest-gheleghen Eylant te salveren/ waer van hy naderhant met den Graef Serin vluchte op sijn Kasteel van Zakaturn; maer den Keyser sondt na Constantinopolen aen sijn Resident den Baron van Casanova/ om den Turcksen Keyser af te vorderen of hy dito Serini protegeerden: Middeler tijt wierden alle Frontieren sterck beset/ en men kreegh noch diversche van de Complicen.

Het was den 27. passato dat den Koningh van Poolen sijn Houwelijck voltrock/ als gesegt is/ mette Aerts-Hertoginne Eleonora, binnen Czenstochou: Sijn Majesteyt vergheselschapte den 28. de Keyserinne sijn Schoon-Moeder tot d'eerste Plaetse/ waer hare Majesteyt ruste/ om weder te keeren: Maer den Coningh quam te Poste 's anderendaeghs weder te Warzau/ sijn Majs. presentie was daer hoognoodigh/ alsoo 's anderen daegs de Rijckxdagh beginnende/ geopent wierdt: De Ceremonien van de Misse/ van den H. Geest/ en een Predicatie ginghen voor af/ 't welck de Vader Provinciael der P. P. Jesuyten/ makende een allusie op den tegenwoordigen Staet van Poolen/ op den Coningh en Coningtune/ nam den Text/ Sint vobis Lumbi, &c. uyt Luc. cap. 12. v. 35. en 36. Den Adel na de Geestelijcke bedieninge was gedaen/ vergaderden in de Kolo; alwaer den afgaenden Marschalck ofte Directeur van de Lantboden in de volle Vergaderinge afscheydt nam/ en versocht datte Gedeputeerden volghens d' oude ghewoonte een ander in sijn plaets wilden kiesen: Maer in twee dagen wiert niet vruchtbaerlijckx als caballeren gehoort/ eyndelijck wiert Sr. Kindcij, den Onder-Cancelier van Grodin tot Marschalck verkooren; 't welck noodigh was/ want toen sy hoorden den Koningh alreede tot Falenta was/ en wel licht een groote Maeltijdt aen de Poolsse Senatoren soude werden gegeven/ swegen de Lant-Boden als Pissebedden: In tegendeel quam yder den Coningh met sijn nieuwe Marschalck de handen kussen/ en niemant had quaet van den Staet gesegt.

Den Hertoge van Hanover hebbende by-gewoont den doop van de Jonghe Princes sijn Dochter/ quam over Hamburgh te Coppenhaven de Coningin sijn Suster vertroosten/ weghens 't overlijden van haren goeden Coningh Frederick

derick, die na-ghelaten heeft Ses Kinderen / te weten twee Soonen/ den outſten nu tegenwoordigh geſuccedeerden Coningh/ en den Prins George, mitſgaders Vier Dochters/ daer van een getrouwt met den Hertoge van Saxen/ ende een aen den Hertogh van Holſteyn Gotdorf. Hare Ho: Mog: Reſident le Maire nieuwe Brieven van Credentie gekregen hebbende/ vertoonde die aen den Canceiler / en verſocht Audientie / 't welck ſijn Ed: den leſten deſer had/ werdende door den Ceremonie-mr. uyt ſijn Logement tot op des Koninghs Palleys gehaelt: Het compliment dat ſijn Ed: voor ſijn Majeſteyt af-leyde / was / de condoleantie over ſijn Majeſteyts Vaders doodt / ende gheluckwenſchinghe met het ſuccederen in des ſelfs plaetſe: Na alle 't welcke weder met behoorlijcke eere nae zijn Logement wierde geconduiſeert. Seker Perſoon reyſde den 12. deſer van Hamburgh over Lubeck op Coppenhaeven / over de toe-bevrooren Femer-Sondt: Reden vorders 4. mijlen over de groote Belt langſt Lalant heenen: De outſte en verſtandigſte Deenen vraegden hy of haer van ſo een Winter gedencken mocht: Zy antwoorden/ datſe in haer Cronijcken en in de Tafelen/ welcke in de Kercken op Lalant hongen/ te ſien hadden/ hoe dat eenighe Deenſſe Luyden over 125. Jaeren van Roſtock over de Ooſt-Zee over Ys een kopere Brou-Panne na Lalant hadden ghevoerdt; welcken Winter by deſen gants niet ware te verghelijcken / daer om/ dewijl onlanghs uyt Pomeren diverſche Perſonen tot den 7. Maert alleen van Roſtock op Lalant aen hare Vrienden maer warm Broot hadden over ghebracht. Uyt het koude Moſcovien kreegh men toen advijs / hoe op den 7. paſſato den eenighen Soon van den Czar/ Prins Alexis Alexiowich, op ſijn Vaders Palleys in der Moſcou was overleden: Waer op ſeker Rebel van 't Hof vluchtende/ d'occaſie waer nemende/dat 't Volck hier over bedroeft/en den Czar licht met Sweden in Oorlogh mochte komen / raepte veel woeſte Coſacken op / berooft des Keyſers Teſaurye/ en betaelt ſijn Dienſt-Fielen met dat gelt: Zy verheugt/ worden ſtout / ende overrompelen lichtelijck de Provintie Aſtrachan: Doch van deſes ſal nader volgen.

Deſe dagen gingh den Coningh van Groot Brittangien de Stadt Londen beſien/ die dagelijckx aen-groeyde: Zijn Majeſteyt was den 4. deſer geweeſt in 't Parlament/ dat doe eerſt vergaderde / en dede een ernſtige Oratie voor de geene die over de Penningen van 't Rijck 't Geſach hadden: Den 10. deſer is den Generael Monck, Hertogh van Albemarle / by Avont begraven / hy was ſecretelijck van Jorckſhuys tot de Star-Kamer ghebracht: En wierde van daer met groote ſolemniteyt ter Aerden ghebracht / in de Abdy-Kerck van Weſt-Munſter/ en ſeer eerlijck begraven in de Capelle van Coninck Hendrick de Sevende.

APRIL 1670.

DEn ouden Heer de Haulterive in Vranckrijck overleden / was daer door 't Gouvernement van Breda vacant geworden/ waer van haer Ho: M: den

den 2. deſer diſponerende / 't ſelve hebben ghegeven aen den Heere van Zuyleſteyn / die oock met beleeftheydt de hoog-ged: Leden quam bedancken : Men nam in deſe tÿt ſeer in bedencken de groote Armatura van ſommige Vorſten / waer door de Guarniſoenen van Maeſtricht / Orſoy / Burick / Rÿnberck en andere wierden verſterckt : Oock ſÿn hare Ho: Mo: ſeer naerſtigh beſoignerende geweeſt over het Krÿgs-weſen/ en raetleefden met den Velt-Marſchalk P. Wurts, en den Heer Rÿngrave/ den Heere van Zuyleſteyn / ende den Grave van Hoorn : Den Heer de Wit, Broeder van den Heer Raedt-Penſionaris / vertrock weghens deſen Staet naer Denemarcken/ om aldaer af te leggen de condoleantien van den overleden vromen Coningh Frederick , en oock om den nieuwen Coningh ſÿn Soon gheluck en heyl in des ſelfs Regeeringhe te wenſchen : En eyntelÿck / om oock de Poolſſe Majeſteyt te congratuleren in ſÿn nieuwe Regeeringe / ſÿnde voorwaer een ſware Reyſe / en met veele fatigues vermengt : Sÿn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien was nu verſocht door den Koningh van Groot Brittangien / om een Reyſje naer Engelandt te doen / om by te woonen de ſolemniteyten van de Ridderſchap van de Goude Kouſſebant/ en vorders te verrichten verdere affaires ; tot welcke Reyſe haer terſtont veele Heeren Kinderen om voor Edellieden mede te gaen / hebben ingeſtelt : En wierde nu den Grave d'Oſſery met den Lord Killegre in de Maſe of voor Schevelingen met eenige Koninckl ÿcke Jachten te ghemoet gheſien/ om hoog-ged. Prince over te halen/alſoo de Brittanniſe Majeſteyt niet alleen ſulckx by monde had belieft aen te dienen / maer ſelfs door iterative Brieven ſÿn Hoogheyts overkomſte hadde verſocht. Onderwÿlen hebben haer Ho: Mo: Patenten af-geſchickt tot verſterckinge van 't Guarniſoen van Maeſtricht/ alwaer men de Burgers verbaeſt maeckten / als of Vranckrÿck daer omtrent wel yets voor mochte hebben/ en die van Luyck maeten dit ſoo breet uyt/ dat (ſoo sy ſeyden) hare beſte Vrienden van daer om alle ſekerheyt in hare Stadt waren noodende / om huyſveſtinghe te komen nemen : 't Guarniſoen van Maeſtricht is dan van tÿt tot tÿt op 8000. Mannen verſterckt/ waer onder waren/ de Compagnie Paerden van den Heer van Voorſchoten, de Compagnien Paerden van den Ritmeeſter Dorp : Idem de Compagnie te Voet van den Heer Dickinga, Major van den Heer Velt-Marſchalck Wurtz : de Compagnie van den Colonel van Meteren : De Compagnie van den Capiteyn Hugo Akerſloot van Haerlem : Oock de Compagnien van de Capiteynen van der Mullen , van Capiteyn Himloſſa , Molckman en le Febure, oock andere meer. Den Heer van Opdam vertrock deſe maent met 2. Caroſſen/ yder van 6. Paerden/ en 8. Hant-Paerden / ende vry veel Volontariſſen / om den Coningh van Vranckrÿck in het beſoeck van ſÿn Conqueſten in Nederlandt weghens deſen Staet te begroeten / reyſden op Sluys/ daer by waren 3. Trompetters / 3. Pages en 8. Lackayen / voorts volghden een treyn. Drie Clercken in den Hage een wÿle over valſe correſpondentie tegens den Staet geſondigt hebbende/ en gedetineert/ kregen eyndeling deſe gunſtige Sententie.

ALſoo Johan Peſſer, gebooren ende woonende alhier in 's Graven-Hage, jegenwoordigh gedetineerde in de Caſteleynye van den Hove van Hollandt, den ſelven Hove

bekent

bekent heeft, dat hy met Abraham Keyzer, gewezene Clerck van de Generaliteyt, aen-gegaen heeft een Contract, waer by hy aen den selven belooft jaerlijckx twee Hondert, of twee hondert en vijftigh gulden, omme daer voor aen hem te beschicken al het geen ter Generaliteyt passeerde, doch dat hy sich maer eenige Maenden daer van soude hebben bedient, om dat den voorsz. Keyzer al te non chalant wiert, ende dat hy hem voor de gedane dienst een Fulpe Rock en vijftigh gulden aen gelt heeft laten behouden: Dat hy daer en boven ten selven eynde gebruyckt heeft den dienst van noch een ander Clercq ter Generaliteyt, op des selfs versoeck ende aenbieden, ende met den selven veraccordeert te zijn, dat hy aen hem geven soude voor yder Resolutie ses of twaelf stuyvers, ende voor yder inkomende Brief een schellingh, ende dat hy den selven t'elckens na ghelegentheydt van saken heeft betaelt, dan dat hy den selven naderhant om eenige gepresumeerde maliversatie heeft verlaten, en niet jegenstaende dat hy wel expresselijck hadde ontkent, noch een ander Contract aen-gegaen te hebben met den voornoemden Keyzer, ten eynde, dat den selven aen hem soude suppediteren alle 't geene ter Generaliteyt soude passeeren, om door hem Pesser gecommuniceert te werden aen de Ministers van de Koningen, Princen ende Potentaten alhier in den Hage residerende, mits dat hy Pesser aen den voornoemden Keyzer soude geven de helfte van het geene hy daer vooren van de voorsz. Ministers soude trecken, seggende van soodanig Contract noyt met hem te hebben gesproken, ende bereyt te zijn 't selve met dieren Eede te verklaren, ende niet te konnen bedencken hoe hem sulcx konde werden na-gegeven, ende oock noyt intentie nogh oogmerck gehad te hebben, om met Spanjen of Engelant te corresponderen, veel min om voor de voorsz. correspondentie eenig gelt te trecken, dat echter hem vertoondt zijnde het origineele schriftelijck Contract, tusschen hem ende den voorsz. Keyzer dien aengaende op den 30. Mey 1669. gemaeckt, daer by hy belooft aen de voorsz. Keyzer te geven de helft van het geene hy Jaerlijckx soude komen te ontfanghen, van sijne correspondentie aen Sp. *ende* S. *mitsgaders 't geene van* Ang. *soude komen, ende ingevalle het mochte komen te gebeuren dat die correspondentie interrupt mochte komen te loopen, daer op niet verdacht konde zijn, soo beloofde hy tot versekeringhe dat zijne moeyte niet onnut soude zijn, hem in suyver geldt te sullen uytkeeren, de somme van vijf hondert vijf en twintigh guldens, ende dat het bovenste soude in-gaen van den eersten Januarij* 1669. *ende het andere metten dagh van 't selve Contract, doch van het eene geldt komende, het ander soude komen te cesseren, daer en teghens den voornoemden Keyzer aen neemt ende belooft dat hy alle voorvallende Brieven, Resolutien, Propositien, ende Memorien van Staet, die by hem te bekomen soude zijn, aen hem Pesser soude leveren, nevens een dagelijkx Register, voor soo veel hem eenighsints doenlijck soude wesen, alles in secretesse ende confidentie: Hy bekent heeft 't selve Contract by hem mede geschreven ende geteyckent te zijn, ende dat hy mette Letters* Sp. *denoteert Spangen, met* S. *Sweden, ende met* Ang. *Engelant, doch dat Keyzer hem daer op noyt eenighe stucken soude hebben gegeven, ende dat hy 't selve Contract soude hebben aen-ghegaen, om hem wat vlijtigher te maken ende te abuseren, ontkennende eenige correspondentie mette Ministers van Spanjen, Sweden, en Engelant gehouden te hebben, ofte van intentie gheweest te zijn van die mette selve aen te gaen, contrarie den expressen text ende inhouden van 't voorsz. Contract: Alle 't welke sijnde saeken van pernicieusen gevolge, ende ten hoogsten strafbaer,* Soo ist *dat 't voorsz. Hof met rijpe deliberatie van Rade deur gesien ende overwoghen hebbende alle 't geene ter maniere dienende is, doende recht in den name ende van wegen de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, den voorsz. gedetineerde ontseyt heeft, ende ontseyt hem mits desen den Lande*

van

van Hollant ende West-Vrieslant, voor den tijdt van Thien Jaren, sonder binnen den selven tijdt aldaer weder inne te komen, op pœne van swaerder straffe; ende condemneert hem voorts in de kosten ende misen van Justitie, tot taxatie ende moderatie van de voorsz. Hove, ende weder in detentie te gaen ende te blijven, tot dat de selve sullen sijn voldaen. Gedaen in den Haghe, by de Heeren Albrecht Nierop, Adriaen Paeuw, *Heere van Bennebroeck,* Willem Goes, Cornelis Fannius, *Heere van Oudt-Haerlem, ende* Hendrick Kloeck, *Raetsluyden van Hollant, ende gepronuncieert den 2. Mey 1670.*

In kennisse van my, Adr. Pots.

ALsoo Abraham Keyzer, geboortigh ende woonende alhier in den Hage, eerst gewesene Klercq van den Resident Aitzema, ende naderhant Onder-Klercq van de Klercquen, bedienende de Provintie van Vrieslandt, ter Griffie van de Generaliteyt, jegenwoordigh gedetineerde op de Voor-poorte van den Hove van Hollant, den selven Hove buyten pijne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy ghevangen omtrent den tijt van ses Jaren gewoont heeft by den Resident Aitzema, ende van hem is ghegaen in Augusto van den Jare 1668. wanneer hy Klercq is gheworden van de Provintie van Vrieslandt, in plaets van Scheltinga, 't welck hy van hem hadde gekocht voor 2800. guldens, dat den voorsz. Aitzema alle 't geene ter Generaliteyt passeerde, was gewoon te ontfangen eerst van de voorn. Scheltinga, ende daer na van Louis Verneulje, beyde Klercquen van Vrieslant, op speciale ordre ende resolutie van de Gedeputeerde Staten van de selve Provintie, ende somwijlen oock van hem ghevangen, op ordre van de presente Gedeputeerden alhier; Dat hy oock wel weet, dat den voorsz. Aitzema, heeft gecorrespondeert ghehad met verscheyde Koningen en Potentaten, mitsgaders de Ministers van dien, als namentlijck met de Ministers van Spangien, Sweden en Brandenburgh, ende oock selfs met den Koningh van Engelant, geduyrende den laetsten Oorlogh tusschen Engelandt en desen Staet, mitsgaders den Bisschop van Munster; Ende dat hy gevangen beneffens eenige andere Klercken, met namen Gerardt Heyns, jegenwoordigh woonende tot Harlingen in Vrieslandt, ende Jan Pesser, gewoon is geweest te copieren de stucken die Aitzema henluyden gaf, sijnde daer onder gheweest Brieven van consideratie, ende seer particuliere Nouvelles van Staet, ende veeltijdts oock van discoursen tusschen particuliere Heeren van de Regeeringhe gepasseert; dat den Heer Bootsma, Gedeputeerde van Vrieslandt, geduyrende den selven Engelsen Oorlogh, en voorts altijt gewoon is geweest, na het scheyden van de Vergaderinge van haer H: M: te komen by den voorsz. Resident Aitzema, ende hem te verhalen 'tgeene ter Generaliteyt op 't Tapijt gekomen ende gepasseert was, selfs oock van saken daer geen notulen wierde gehouden, als secrete saecken ende particuliere discoursen, ende dat den selven Aitzema gewoon was alle het selve somwijten selfs te schrijven, ofte door hem gevangen, ofte van sijne andere Klercken te laten schrijven in een Memoriael, daer van hy dan gewoon was des na-middaghs copielijck te dienen de Ministers van Spagnien, Sweden ende Brandenburgh, ende dat hy Gevanghen tot verscheyde malen is present gheweest wanneer de voorsz. Bootsma aen de voorsz. Aitzema heeft behandight verscheyde secrete Resolutien en stucken, onder anderen van den Ambassadeur van desen Staet aen de Koningh van Vranckrijck, mitsgaders van de Gedeputeerdens aen 't Hof van Brussel, en wanneer de selve Bootsma by Aitzema niet en was geweest, ofte van huys was, dat als dan niet, ofte immers niet van importantie by sijne Klercquen in het Journael

wierde geschreven, dat als Bootsma by Aitzema was, ghelijck hy daghelijckx by hem quam, hem Gevangen de stucken by Bootsma aldaer gebracht, wierde gegeven om te copieren, en hy ofte andere die gecopieert hebbende, de selve aen Bootsma selver weder om heeft gegeven, de welcke ondertusschen datse wierden gecopieert, met Aitzema bleef discoureren, ende dat hy oock wel gesien heeft, dat de selve Aitzema die behandigde aen Bootsma, en dat hy ghevanghen die mede wel aen het Huys van Bootsma heeft gebracht, gheslooten in een ommeslagh aen Bootsma geaddresseert, dat het selve ware versche dingen gemeenlijck dien dagh voor gevallen of geresumeert, als namentlijck de Tractaten, ghemaeckt met Lunenburgh, Missiven van de Gedeputeerdens tot Brussel, als mede van den Ambassadeur in Vranckrijck, ende onder anderen een raport of concept van Commissarissen van haer Ho: Mo: behelssende saken van merckelijcke consideratie; doch dat het verscheyde malen gheschiet is soo wanneer Aitzema niet en konde werden geholpen by Bootsma, dat hy dan gingh by den Heere van Pallant, met welcken hy seer familiaer was, van wien hy als dan somtijdts mede bracht de stucken, om de welcke hy was verlegen, geschreven met de hant van Lelienbergh, by wien den voorsz. Heere van Pallant doen ter tijt sijn Logement hadde; dat hem Gevangen wel voor staet, dat in het begin van den laetsten Enghelschen Oorlogh ter Generaliteyt dispuyt sijnde ghevallen over het Rendevous van de Vloot, of het selve soude wesen in Goeree ofte Texel, ende by secrete Resolutie verstaen sijnde, dat het soude wesen in Texel, dat den voorsz. Aitzema oock van die Resolutie is gedient gheweest, ende hem gevangen vervolgens heeft gedicteert een Brief na Engelant, waer in hy bekent maekte het voorsz. Rendevous, ende alle het geene alhier ter Generaliteyt voor-gevallen was, schrijvende onder alle seer bespottelijk van den Admirael den Heere van Obdam, maer dat hy Gevanghen het voorsz. Rendevous, soo als het hem van Aitzema wierde gedicteert, buyten des selfs weten, daer uyt heeft gelaten: dat den voorsz. Aitzema gewoon was sijn Brieven te addresseeren aen Roelant, Postmeester tot Antwerpen, ende op het binnen Couvert aen Monsieur Monsieur Nyso tot Londen, en daer naer aen Robbert Somes, Koopman tot Londen, noch daer naer aen Baenis, ende voor den Oorlogh directelijck van hier op Londen, aen Monsieur Maurice: dat den voorsz. Aitzema voor de voorsz. correspondentie geduurende den voorsz. Engelschen Oorlogh van den Koningh heeft getrocken 10. en oock wel 11000. gulden 's jaers, die hy trock per Wissel op Engelze Koopluyden tot Amsterdam, Leyden en Rotterdam, en dat hy ghevangen veeltijts en de andere Klercken somwijlen gewoon waren de voorsz. Wissel-Brieven te ontfangen, en dat sy dan gewoon waren de voorsz. Wissel-Brieven te quitanceren met een gefingeerde naem, ende namentlijck met soodanige naem als in de Wissel-Brief was gefingeert; en dat hy een van de selve Wissel-Brieven, ter somme van 4. of 5000. guldens heeft ontfangen gehad van eenen Brouwer tot Rotterdam, noch een anderen van een Engels Koopman, mede tot Rotterdam, belopende omtrent 1100. guldens, ende noch een derde van een Lakenkooper tot Leyden, beloopende omtrent 100 Ducatons; dat den voorsz. Aitzema van den voorsz. Ambassadeur van Spagnien voor de selve correspondentie jaerlijkx heeft getrocken 1600. guldens, ende van den Koningh van Sweden jaerlijkx 1200. Rijckxds.; dat hy gevangen dickwils is geresolveert gheweest de voorsz. correspondentie van Aitzema met den Koningh van Engelant, aen desen Staet bekent te maken, dat hy oock het selve aen hem Aitzema heeft geseyt ghehad, dat hy sulcke dingen niet langer begeerde te schrijven, doch dat den selven hem t'elckens heeft gedi-

gediverteert,met belofte dat hy het eerste vacante Ampt voor hem soude koopen,maer dat hy hem daer over noyt heeft beloont; dat hy gevangen de tijdinge brenghende aen den voorsz. Aitzema in den Jare 1667. soo hy meendt, dat seker Packet met Brieven, dat hy hadde geaddresseert aen Nyso tot Londen, met een buyten Couvert aen Roelants Maistre des Postes a Anvers, was aen-ghehaeldt, den selven Aitzema achter over viel op sijn Stoel, en seer besturf, seggende, wat sal ick doen, ende hy gevangen versoeckende dat hy door hem mochte werden geprotegeert, ende toonende te sijn genegen de voorsz. correspondentie te openbaren, den voorsz. Aitzema daer op seyde, dat hy was een publijck Minister, en 't selve vermochte te doen, en voorts hem met schoone beloften daer van heeft gediverteert; dat den voorsz. Aitzema daer na is ghegaen na den voorsz. Heere Bootsma, en met den selven wel twee uuren in 't Voor-hout heeft gaen wandelen, en daer na na den Heer Appelboom, en hem gevangen naderhant heeft ghesegt, soo hy mochte werden ontboden, dat hy soude segghen dat hy Resident 't selve Pacquet hadde gesonden na Engelant, voor rekeninge van den Heer Appelboom; dat hem vertoont sijnde seker Minute Missive, geschreven aen den Heer Pompone, die als doen by sijn Majest. van Vranckrijck was gedesigneert voor Ambassadeur aen desen Staet, bekent heeft den selven Brief met correspondentie, en op 't versoeck van du Ha, mede gewesene Klerck van wijlen den voorn. Aitzema, te hebben gecoucheert, waer by zy aen den selven offereren haren dienst, om hem te suppediteren alle Stucken van Staet, Brieven ende Resolutien, en daer van eene preuve te geven selfs voor sijn arrivement alhier, uytstellende den effectiven dienst, tot dat hy alhier soude wesen gearriveert, en alle het verdere tot sijn Exellentiens genereusheydt en discretie: En dat den selven Brief in dier voegen by hem geschreven is, met intentie om aen den selven Heer Ambassadeur afgesonden te werden, ende de gesamentlijcke correspondentie met den selven te onderhouden, doch niet te weten of du Ha de selve aen sijn Exellentie heeft doen bestellen, dat hy oock beneffens den voorn. du Ha terstont na de doot van Aitzema sijnen dienst en correspondentie gepresenteert heeft aen Robbert Somes, Koopman tot Londen au Strent, ende dat hy aen den selven Somes heeft beginnen te schrijven op den 23. Martij 1669. sijnde als doen noch Klerck van de Provintie van Vrieslant; dat hy oock eene Brief van den selven Somes weder om ghekreghen heeft, waer by hy verklaerde de voorsz. correspondentie te accepteren, en hem ten hooghsten aengenaem te wesen, en voorts belooft soo hy ghevangen hem yets gheliefde te schrijven van eenighe waerden, dat hy hem daer voor soude contentement doen hebben, daer by voegende, *Les Livres qui sont bien escrits sont tousjours de la valeur icy, & on en donne un bon pris, autremant on ne s' en soucye Guerres, je vous dis cecy en Amy, comme j'ay esté tousjours grand Amateur & tres-humble Serviteur de Monsieur vostre Patron mon tres-honore Amy, & aussi je seray tousjours a vous, & tascheray de vous faire tout le service, dont vous me jugerez capable,* En dat du Ha de selve Brieven schreef, en dat hy gevangen de stoffe daer toe suppediteerde. Dat hy gevanghen ondervraeght sijnde na seker Contract, het welck hy met Pesser heeft aen-gegaen, waer by hy heeft bedongen de helft van 'tgeene den voorn. Pesser over sijne correspondentie met Spangien, Sweden en Engelant jaerlijckx soude komen te ontfangen, mits dat hy aen den selven Pesser soude communiceren alle saken van Staet die hy soude kunnen bekomen, verklaert heeft het selve te ignoreren, en dat hem daer op vertoont sijnde het schriftelijck contract tusschen henluyden dienaengaende op-gerecht, in dato den 30. Mey 1669. waer by hy gevangen aen-

neemt en belooft, dat alle voorvallende Brieven, Reſolutien, Propoſitien en Memorien van Staet, die by hem te bekomen ſoude ſijn aen Peſſer ſoude leveren, nevens een dagelijckx Regiſter, voor ſoo veel hem eenigſints doenlijck ſoude weſen, alles in ſecretеſſe en confidentie, en waer tegens de voorn. Peſſer aen hem gevangen belooft te geven de helfte van 't geene jaerlijckx ſoude komen te ontfanghen van ſijne correſpondentie aen *Sp.* en *S.* mitſgaders 't geene van *Ang.* ſoude komen, en ingevalle het mochte komen te gebeuren, dat die correſpondentie interrupt mochte komen te loopen, daer op niet verdagt konde ſijn, dat hy Peſſer tot verſekeringe, dat ſijn gevangens moeyte niet onnut ſoude ſijn, hem in ſuyveren Gelde ſoude uytkeeren de ſomme van 525. guldens; Ende dat het bovenſte ſoude in-gaen van den eerſten Januarij 1669. ende het ander met den dach van het ſelve Contract, doch van 't eene geldt komende, het ander ſoude komen te ceſſeren, bekent heeft 't ſelve voor een gedeelte met ſijn hant geſchreven, en by hem ondertekent te ſijn, doch daer by voegende, dat het ſelve Contract geen effect en hadde gehad. Dat hy in 't laetſt van de Maendt December verleden by den Heer Extraordinaris Envoyé van den Koningh van Denemarcken aen deſen Staet, is verſocht om hem van tijt tot tijdt te ſuppediteren de inkomende Nouvelles, en ſodanige andere ſtucken van Staet, als hy machtigh ſoude kunnen werden, op belofte dat hy hem daer voor ſoude geven vijf ſtuyvers voor 't bladt, en dat hy hem ſoude beſchicken een Character of Commiſſie van ſijn Duyts Secretaris, om dat hy hem met ſecuriteyt en verſekeringe in 't geen voorſz. is, ſoude kunnen dienen, en oock met ſpeciale belofte, dat hy hem in cas hem eenige moleſtie daer over ſoude mogen werden aen ghedaen, ſoude mainteneren en beſchermen; dat hy daer over met den gem: Heer in maniere voorſz. is geaccordeert, en vervolgens aen-genomen heeft hem daer inne te dienen, en daer toe heeft geemployeert Cornelis Boucquet en Willem Hoppevelt, die hem van tijt tot tijt hebben geſuppediteert de Brieven, Reſolutien ende Memorien ter Generaliteyt inkomende, en dat hy aen de ſelve daer voor heeft gegeven twee ſtuyvers voor 't blat, daer van ſy t'elckens quitantie hebben gegeven, die hy ſeyt te hebben verbrandt, ende dat ſy weeckelijck geſamentlijck van hem hebben ontfangen 10. a 12. guldens. Dat hy van gelijcken heeft verſocht gehad Cornelis Boſch, onder-Klercq van Gelderlant, Pieter Dingwel, Onder-Klercq van Vrieſlandt, en Philips Verſterre, onder-Klercq van Zeelant, om van gelijcken hem van de voorſz. ſtucken te willen dienen, om redenen dat hy niet tijdelijck tot ſijn contentement van de voorſz. Boucquet en Hoppevelt van 'tgeen voorſz. is, wierde gedient, en dienvolgende den voorſz. Heer Envoyè daer mede niet genoeghſaem konde gerieven, maer dat de voorſz. drie Perſoonen het voorſz. ſijn verſoeck hebben af-geſlagen; dat hy van Hoppevelt en oock van Boucquet heeft verſogt de Inſtructie van de Ambaſſadeurs die gaen ſouden na Poolen en na Spaignen, als mede die voor de Gedeputeerde na Bruſſel, en dat hy die bekomen hebbende, van meeninge was die te behandigen aen de gemelte Envoyè van Denemarcken, dat hy den gemelte Hoppevelt en Boucquet daer voor heeft belooft eene extraordinare vereeringe, dat hy de ſelve mede heeft verſocht van Jan Janſz. Klercq van den Commis Spronſſen, doch dat hy die niet heeft kunnen bekomen, dewijl ſy die niet machtigh en waren. Dat den ſelven Envoyè aen hem gevangen ter ſake van de voorſz. gheleverde ſtucken ſchuldigh is omtrent de 200. guldens, dat ſoo ras hy hoorde dat Hoppevelt ghevangen was, hy by den voorſz. Envoyé is geweeſt, om ſijn Commiſſie als ſijnen Duytſchen Secretaris te bekomen, en dat den ſelven Envoyè jegens hem ſeyde, dat hy ſich op hem ſoude beroepen,

roepen, en dat hy hem met ſijn Character ſoude beſchermen; dat hy altijt ghewoon is geweeſt, de ſtucken die Boucquet en Hoppevelt hem gaven, met haer hant, doch meeſt met de hant van Boucquet en ſijn Soon gheſchreven, ſelver te copieren, ende haer hare ſtucken wederom te geven. Dat hy mede in de Maent van December verleden heeft beginnen te correſponderen met den Secretaris van den Heer Ambaſſadeur van Spaignen, die hem beloofde uyt den naeme van den voorſz. Heer Ambaſſadeur een Tractament van 12. of 1300. guldens jaerlijckx, mits dat hy hem daer voor ſoude beſchicken en dienen van alle 't geene ter Generaliteyt voorviel; dat hy 't ſelve heeft aen-genomen te doen, en daer voor genoten 30. ſilvere Ducatons; dat hy eenige daghen geleden vanden voorſz. Secretaris heeft ontfangen een Briefken, gelijck hy wel meer gewoon was vanden ſelven te ontfangen, om te hebben copye vande brieven vande Heeren Gedeputeerdens tot Bruſſel, mitſgaders van ſeecker Tractaet, dat hy ſeyt te weſen het jonghſt geſlooten Tractaet tuſſchen Engelandt ende Denemarcken, ende noch van een Reſolutie genomen raeckende de drie Schepen de Bylanders, dat hy daer omme is geweeſt aen't Huys van de voorſz Boucquet, om van hem ende van Hoppevelt de voorſz ſtucken te bekomen, maer dat hy haer niet heeft konnen t' huys vinden. Alle 't welk zijnde ſaecken van ſeer quaeden, ende pernicieuſen ghevolghe, ende andere ten exempel ten hooghſten ſtrafbaer. *Soo iſt*, dat 't voorſz. Hof met rijpe deliberatie van rade deur gheſien ende overwoghen hebbende alle 't geene ter materie dienende is, Doende recht in den name ende van wegen de Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, den voorſz. gevangen verklaert heeft, ende verklaert hem mits deſen meyneedigh ende infaem, ende condemneert hem ghebracht te werden ter plaetſe daer men ghewoon is Juſtitie te doen, ende aldaer met het Swaert over het hooft geſtraft te werden, Bandt hem voorts ten eeuwigen dage uytten Lande van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, mitſgaders Utrecht, ende verklaert ſijne goederen ten profijte van de hoogh-gem: Heeren Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant geconfiſqueert. Gedaen in den Hage by de Heeren *Albrecht Nierop*, *Adriaen Pauw*, Heere van Bennebroeck, *Willem Goes*, *Cornelis Fannius*, Heere van Oudt-Haerlem, ende *Hendrick Cloeck*, Raetſluyden van Hollandt, ende gepronuncieert den tweeden Mey 1670.

In kenniſſe van my *Adr. Pots.*

ALſoo Willem Hoppevelt, woonende ende gebooren alhier in den Hage, onder Clerk ter Generaliteyt, van wegen de Provintie van Vrieſlant, jegenwoordig gedetineerde op de Voor-Poorte van den Hove van Hollant, den ſelven Hove buyten pijne ende banden van yſere bekent heeft, dat hy in den Jare 1644. is ghekomen by Bort in ſijn leven Clerck van de Provintie van Gelderlandt, in de Griffie van haer Ho: Mog: ende voor den ſelven heeft geſchreven, dat hy in den Jare 1647. is geworden onder Clerck van Gerrit Verhaer, die Clerck ter Generaliteyt was van de Stadt ende Landen van Groeninghen: Ende alhoewel hy wel wiſte dat geene Klercken, 't zy Provinciael, 't ſy onder-Klercken, vermochten eenige Origineele ſtucken onder haer te behouden, ende dat ſy al te ſamen ſijn onder den Eed van getrouwigheyt ende ſecreteſſe, dat hy dies niet tegenſtaende meenigvuldige origineele ſtucken van Staet, daer onder oock ſecrete met hem genomen, ende langen tijt onder hem behouden heeft, ende noch onder hem bevonden ſijn, welcke hy ſeyt naghelaten te hebben weder ter Griffie te brengen ten deele uyt ſloffigheyt, ten deele uyt ſcrupuleuſheyt, om dat hy bekommert was origineele ſtucken weder om te brengen, die hy ſoo langh onder hem

hadde gehadt : Hoewel hy mede seyt, dat de voorsz. Resolutien van haer Ho: Mo: *daer by de Clercken is verboden eenige origineele stucken onder haer te houden, al in 't Jaer dat die genomen is, in ongebruyck is geraeckt, ende alle de Clercken generalijck die hebben getransgredieert. Dat hy sich oock vervorderdt heeft van de Heere van Raetsveldt, op den naem van den Raedt van Staten te versoecken seker Memoriael, rakende de conferentie tot Rijssel, sonder dat hy nochtans speciale ordre van den Raedt van Staten daer toe heeft gehad : maer dat het selve alleen heeft ghedaen, soo hy seydt, uyt krachte van sijne generale ordre : Dat den gemelten Heere van Raetsvelt het versoeck niet hebbende in-gewilligt, hy gevangen 's anderen daegs 't selve aen den Commijs van Dalen, ende niet aen den gemelten Rade van Staten heeft bekent gemaeckt ; dat hy de originele Memorie van den Hr. Ambassadeur Pompone, in dato den 28. Januarij 1670. mitsgaders den origineelen Brief van den Commissaris Pels, van den 18. Januarij voorsz. beyde gemutileert, ende gescheurt hem gevangen vertoont, en in sijne sack gevonden op den 7. Februarij laetstleden, mede heeft genomen om die uyt te schrijven voor den gemelten Raet van Staten, Dat hy mede onder hem gehad heeft drie Notulen van de Staten Generael geschreven, mette hant van de Griffier Ruysch, in dato den 8. ende 9. April, mitsgaeders den 17. October des Jaers 1668. als mede een secrete Resolutie van dato den 3. November 1661. de welcke hy seyde bekomen te hebben van Jan Jansz. Clerck van den Commijs Spronssen, alle in sijn Kist bevonden : Dat hy mede gecorrespondeert heeft met Johan van Winden, ende aen den selven, so nu ende dan, sonder yemants ordre eenige Resolutien heeft toe gesonden, rakende de Ridders van Malta. Ende wijders dat hy ende Boucquet te samen versproken sijn gheweest, dat den ghemelden Boucquet aen Keyser sonde communiceren de saecken ter Generaliteyt voorvallende, die hy gevangen aen hem Boucquet soude doen hebben : Dat hy Hoppevelt daer inne na bedencken vindende, ende swarigheyt makende, seggende, dat Keyser een Man was die niet swijgen en konde, Boucquet hem die swarigheyt uyt het hooft ghesteken, daer mede dat hy Boucquet het soude doen, en dat hy Hoppevelt quansuys daer van niet soude weten : Dat het Boucquet op hem soude nemen, ende dat sy de profijten te samen soude deelen, ende dat hy dienvolghende op verscheyde tijden en reysen in 't gelt heeft geparticipeert, ende dat daer op de gemelte saken aen Keyzer gecommuniceert sijn, de selve Keyser die heeft uyt-gheschreven, ende aen Boucquet sijn eygen hant weder om gegeven, die als dan de selve verbrandt heeft. Alle 't welcke sijnde saken van seer quaden ende pernicieusen ghevolghe, ende andere ten exemple ten hoogsten strafbaer,* Soo ist, *dat 't voorsz. Hof met rijpe deliberatie van rade deur gesien ende overwogen hebbende, alle 't geene ter materie dienende is, doende recht in den name ende van wegen de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant, den voorsz. ghevangen verklaert heeft ende verklaert hem mits desen Meyneedigh ende Infaem, ende condemneert hem gebracht te werden ter Plaetse daer men gewoon is Justitie te doen, ende aldaer met een Brief op de borst, daer op ghestelt zy* Meyneedigh, *ende met een roede in elcken arm, ten toon gestelt te werden : Bant hem voorts ten eeuwigen dage uyt den Lande van Hollant ende West-Vrieslant, ende verklaert sijne goederen ten profijte van de hoogh gemelte Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant geconfisqueert. Gedaen in den Hage, by de Heeren* Albrecht Nierop, Adriaen Pauw, *Heere van Bennebroeck,* Willem Goes, Cornelis Fannius, *Heere van Out-Haerlem, ende* Hendrick Kloeck, *Raetsluyden van Hollant, ende gepronuncieert den 2. Mey 1670.*

In kennisse van my Adr: Pots.

Den

Den Heere van der Leck van Beverwaerdt / nu sijnde Gouverneur van Sluys in Vlaenderen (welk Guarnisoen tot 23. a 24. Compagnien was versterckt) vertrock met sijn gantsche Familie uyt Hollandt derwaerts / om den meesten tijdt van den Somer daer te slijten : Ende niet alleen dese Fronture/ maer oock de andere van desen Staet in Vlaenderen wierden met meerder Krijghs-volck voorsien/ om dat den roep soo groot was van 't sterck afkomen der Franschen.

Den Prince de Ligne nam dese maendt van alle Grooten in Brabandt afscheyt/ om te gaen nae sijn Viceroy-schap van Sicilien : Hy vertrock dan in 't leste van dese maent op Leuven/ maer besocht eerst onse L. Vrou te Scherpen-heuvel / om goede Reyse te hebben nae Italien : Hy was oock tevooren te Brussel in St. Goedela Kercke sijn Devotie plegende gheweest / daer hem Gottinges den apparenten Bisschop van Ruremonde ontfingh / die hem met 't gants Capittel het Roomsse Viaticum/ maer den Constabile van Castilien en den Rade van Brabandt / het Politijcke af-scheyt gaven : Te Berghen in Henegouwen meenden de Spaensse Soldaten 't Stadthuys te overweldigen; de Burgers die aldaer de Wacht hadden / schooten 11 a 12 van dese baldadige Spangiaerden om verre ; den Gouverneur bleef oock buyten Brussel/ begeerende voor sijn inkomst eerst de Spaensse Soldaten daer uyt : In het Graefschap Namen/ of beter te seggen Dinant/ is de Reviere seer breet / alwaer gemeenlijck de Lant-lieden en Passagiers in Barcken werden over-ghevoerdt : Seker Ponte of platboomde Schuyt / volpropt met over de 140. Menschen/ slaet door de felle wint om / waer door de selve meest alle sijn wegh ghedreven / verdroncken of versmoort : Diergelijck ongeluck over quam mede den Heer Caeuw, Bailliuw van Vlissingen / neffens een Vroedschap van de Graef / komende na Antwerpen/omtrent Kranhooft/ daer de Schelde geweldig draeyt/ en den stercken Windt daer by / smeet 't Schip daer sy in waren 't onderste boven/ sulckx dat daer verdroncken sijn gemelden van de Graef / sijn Vrouw/ de Camenier/ 't Kindt/ den Schipper en sijn Knecht ; den Bailliu alleen wiert half doot/ te Lande noch gesalveert.

Als nu op Sondagh den 23. deser Lord Jan Barclay voor Stedehouder en Gouverneur Generael van Yrlandt uyt Londen was vertrocken / quam hy den Coningh en veele Grooten adieu seggen / en vervolghde sijne Reyse in een Carotse met 6. Paerden: 's Anderen daeghs is sijn Majesteyt in 't Opper-huys der Heeren/ daer oock die van 't Lager-huys waren/ gekomen/ daer sijn Majesteyt verklaerde in korte termen : Dat hy seer groot behagen in het wel over een komen van beyde Huysen had genomen, als een geheel goede sake, beyde voor sijn Coninckrijck en Onderdanen : En sijn Majesteyt scheyde 't Parlament tot den 4. November naest / consenterende in de volgende Actien / by haer gemaeckt/ te weten 25. in 't geheel/ daer van dese 13. publijck :

1. Een Acte daer by den Coningh wert geauthoriseert een Impost, op alle Wijn en Asijn te mogen stellen ; dat dueren sal van den 4. July 1670. af tot den 4. July 1678. toe.
2. Een Acte om soodanige Geestelijcke hunne Gagie te onthouden, die daer steelen het Laken van de

de Bancken; en van die die besteelen de Magasijn en d'Ammonitie-huysen van de Coningh.
3. Een Acte tot voortsettinge van den Lant-bou en vermeerderingh Van 't Vee.
4. Een strickte ordre van de Mate op 't Kooren en 't Sout.
5. Reglement om de Havenen en de Hoofden van Groot Jarmuyen te repareren.
6. Idem ordre om ten platten Lande alle Heere Wegen en Bruggen te verbeteren.
7. Ordre op alle Inkomens en Renten.
8, Acte om te verstroyen alle oproerige by een komsten.
9. Idem authorisatie om een Impost op de Brandewijn te stellen.
10. Idem Acte tot volmachtigingh van alsulcke Commissarissen als daer weghens 't Koninckrijck Engelant sullen handelen op de over cen kominge van Engelant en Schotlandt.
11. Ordre om de Stadt Londen in gebuerten te verdeelen, en St. Paulus Kerck weder op te timmeren, mitsgaders soo veel Gebuerte-Kercken als daer noodigh zijn.
12. Een Acte om te mogen constitueren alle Voorwaerdyen, Verhueringen, en te passeeren Copyen van Officien, Landen, Innekomens en Erffenissen, speciael in sijn Hoogheyts Hertoghdom van Cornwal.
13. Ende eyndelijck een Ordonnantie voor Jan Petteman, op een gedeelte van sijne goederen, tot satisfactie van zijne Koninckljjcke Majesteyt.

's Anderen daegs toogh sijn Majesteyt na Nieumarcket / daer hy sich met het ren-loopen ende andere recreatien vermaeckten: Zijn Heer Broeder den Hertoghe van Yorck verselschapte hem niet alleen / nemaer selfs Prins Robbert volgde oock wel haest derwaerts: Van hier verwachte nu de Brittannise Majesteyt niet alleen de over-komst van Madame d' Orleans / sijn eyghen Suster / maer oock selfs die van sijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangien / welcke genoodt wiert om te komen op het Feest van den gouden Kousebandt / als gesegt is / en waer toe het prachtige Coninckljjcke Huys te Windsor wierde gereed gemaeckt.

Den 15. deser is den overleden Coningh van Denemarcken ter Aerden gebracht / de Straet van 't Hof daer 't Lijck door passeerden / was met Rouw-Laken behangen: Dit was by avondt / diensvolgens waren op en over al by de 1000. Fackels ontsteken: Het Castrum doloris ofte liever 't Doodt-Tooneel stont op 4. Pylaren / en was al om met Zijde over trocken: Op de Zarck lagen 3. Leeuwen van zilver / grooter als 't Leven / wiens Locken alle seer heerlijck vergult waren: Over 't Lijck sagh men des Rijckx Appel / Scepter / en een Engel houdende 18. Standaerden / betekenende de 18. Provincien daer Denemarcken over domineert: Alle Wapenen waren gelijck oock de Leeuwen niet alleen vergult / maer waer 't eenighsints te pas quam / waren groote Zijde Quasten afhangende: Alle 't welcke so eerst van 't Slot voor yder vryelijck te sien wierde gehouden: En alsoo is 't selve Lijck op den Groenen Donderdagh (soo de Euangelise het noemen) van 't voorsz. Slot nae de Klooster-Kerck ghebracht / en daer bestelt in ruste de ghebalsemde Leden van Coningh Frederick III. van Denemarcken / &c. van dit alle dede den Deensse Gesandt te Stocholm de Sweedse Coninginne in een Audientie omstandelijck relaes: Sweden scheen wel nu rustigh / maer den gierigen Duyvel begost daer weder te domineren / ende voorwaer / daer was in desen tijdt seer veel spuls mede in Noorwegen / Finlant / Laplandt / &c. 't welck toch alle een seer sot / bot en onverstandigh / grof en yser Volck is / die altijt den Duyvel hebben gesien / en sy en vanghen hem neyt / maer sy laten haer selfs van een deel oude Kollen vangen /

gen/ die mette Kochstekers van Weert en de Pomerelliers altoos seer wonderlijcke dingen in de Lucht hebben gesien: Hier als gesegt/ was het in Sweden nu mede te doen/ was daer een out Wijf/ had sy een leep Oog/ of een krommen Neus/ of schebe Mont/ voor-waer dat was een Hex of Kol/ immers so men onder het onverstandighe Canaillie voorgaf een Toveres: 't Is waer/ datte Bergwerckers en de Noorderse landen dit onderhavich zijn brandende luchjes/ 't geen de boeren Bergduyveltjes noemen/ maer in der daet zijn het vetticheden en dampen/ die in een lichaem haer samen voegende/ haer vertoonen als een brandende ront licht: De Sweden waren noch dese dagen soo bygeloovig/ datse seyden hoe 24 mijlen van Stocholm seer boose geesten regneerden/ die Vrouwen en kinderen (onnosele lieden) verleyde: 'k weet niet of de eene Paep hier beter als den anderen is/ men ging quansuys om die boosen duyvel te verdrijven hier sondaegs gebeden stellen/ en soo leerden d'een d'ander 't bedroch ende 't bedelen: De Coninginne Regina benieut wat van al dese fratsen wesen mocht/ sont eenige derwaerts uyt/ om de saecke te ondersoeken/ maer wat raet/ dese Gecommitteerden kregen tot hun voorlant wel 500 huysgesinnen/ welke seyden betovert waren/ maer de Toverp was al gebreck/ hadden dese Gecommitteerden wat Vivres/ Laken/ of Gelt mede ghebracht gehad/ dien boosen Geest daer sy mede beseten waren/ had haer seer gau verlaten: nu bleven sy noch even beseten: En alsoo al dese dingen maer loutre bedroch en guyteryen zijn ten hoogsten straf baer/ daer dickwils een Rechter en andere beampte om profijts wille eerlijcke Famillien mede bekladden/ soo segghen wy rond uyt dat daer geen Tooverye in de werelt is/ als het bedroch/ daer mede den eenen mensch d'ander om den tuyn soeckt te leyden.

Den 7. deser storf den treffelijcken Gereformeerden Predicant/ van de kerke in Charenton/ Charles Drelincourt, wel bekent door sijn Schriften/ speciael door zijne vertroostingen teghens de Doodt. Men doopte dese daghen een Turck van qualiteyt inde Kerck van St. Germain Auerrois / genomen by de Venetiaense Galeyen/ gekregen op een Turckx schip daer hy Commandeur op was; Den Veneetsen Generael vereerden hem aen den Graef de St. Paul/ over de goede diensten in 't beleg van Candien bewesen; Men noemde den gedoopten * Joseph Charles, door de Hertoginne van Longeville met de gedachte Grave de St. Paul: den Turck was gekleet in een van lang Tafetas witte kleeren/ den Cureé dede den dienst/ en meenigte grooten quamen besien de Ceremonie.

Den 24. Zijn hare Majesteyt/ met Monsr. den Dauphin/ Monsr. en Madame/ Madamoiselle d'Orleans/ beneffens de meeste Heeren en Dames van 't Franse Hof uyt St. Germain en Laye vertrocken/ en dat ten 2. uren smorgens/ hebbende gegeten tot Chantilly/ daer sy door den Prince de Condeé magnifiecq/ waren geregaleert/ gingen slapen tot Senlis/ en toghen soo voorts/ doch over seer ongemackelijcke wegen na Vlaenderen. Desen tocht gaf

* Alsoo dede den Bisschop van Munster Doopen, een Jode op zijn 17. Jaren, hem noemende na zijn selfs Bernard: En van d'ander zijde sprack hy met den Grave van Benthem, over de ontblooting zijner Kinderen: Op welcke tijt men oock repte als wilde men de goederen van den Hoer Schuylenborg restitueren.

niet alleen in de nabuerige landen/maer voornamelijck in de Spaense Nederlanden groote jalousy / want door af quamen 16000. man: Die van Parys jockten met de onnodige en swacke voorsorge diemen by de Spaense dede: zy hadden al ghehoort dat den Hertog van Aerschot te Bergen in Henegouwen was geweest/ doende daer met een extreme vlyt aen de Fortificatien arbeyden/ en door 't openen van de sluysen / het lant rontsom onder water setten / en oock omtrent Condee: Wy hebben boven gesegt dat de wegen al om seer quaet waren / (gelieft te weten dat in Walslant en Vlaenderen de Lant-straten en wegen de slooten zijn / die als revieren selfs in 't midden van den Somer dickmael vol water staen / en sulks niet bereyst konnen werden als over afgekapte Boomen/ 't welck een rabrakende voyage en voor de Franse teedere Juffrouwen al vry wat hartigjes sal gheweest zijn) daer om quam den Intendent der Justitie van Doornick wegens Vranckrijck aen den Constabile te Brussel/ en dede die verstaen/ hoe den Alderchristel. Coninck soude reysen van Binch op Aeth / over de Landen vanden Coning van Spaengien / dat hy geliefden te permitteeren datmen de weghen repareeren: en een Brug over de Revier maeckten: en voegde daer by / dat den Coning hadde doen seggen / datmen geensints eenige ombrage op zijn Voyage soude maken: Daer op den Constabile met de meeste civiliteyt antwoorde: Dat zijne Majesteyt van Vranckrijck soo veel en dickmael als 't hem beliefden, over en door de Landen van den Catholijcken Coning mocht passeeren, en repasseeren, sulckx en soo als 't hem beliefden. Nu den Intendant vertrock in een Carots van ses Paerden uytgeleyt/en stelde strack ordre tot reperatie van de wegen / en het maken van een Brugghe: Terwijl alle Spaense Ruyterye omtrent Denremonde vergaerde:den Graef van Futain na Condee toogh/om daer / als andere in de Frontuer-steden by alle voorval/ goede voorsieninge te doen: Maestricht wiert oock neerstig met 4. nieuwe Bateryen ende andere Forteficatie voorsien / daer toe 4800. guldens wierden over geremitteert: soo wierdt mede 't Guarnisoen daghelijcks versterckt/ en groeyden als een kleen Leger/ 't welck daer groot leven maeckten: Eyndelijck vertrock den Coninck met al zijn gevolgh den 28. April / en quamen tot Senlis / daerse sliepen / is gereyst 12. mijlen / Arriveerden den 29. dito in Compiegne zijn 8. mijlen. den 30. te Noyon / 't welck zijn 5. mijlen. den 1. May in St. Quintin / die beloopen op 9. mijlen. den 2. dito op Quesnoy / zijnde van St. Quintin 10. mijlen. Consumeerde hier 2. dagen: Togen den 5. dito op Landrezin/ 3. mijl. den 6.op Avesnes zijn 4. mijl. Togen van daer den 7. op Martenbourg/ zijn 9. mijlen. en den 8. op Philippeville / 4. mijlen van daer: Hier rusten al den Treyn een ganschen dach: den 10. quamen hare Majesteyten te Charleroy / zijn 5. mijlen: den 11. Binch/ 6. mijlen. en quamen 7. mijlen van daer te Aeth op den 12. dito: van daer reys den den 16. op Doornick/ zijn 6. mijl. en bleven daer soo om de Antijcken Stadt / de Manefactuer-werckers en Wolle-wevers te besien/ hier twee dagen: Trocken den 18. op Audenaerde / 7. mijlen. en den 19. op Cortrijck/ even verre afgelegen: den 21. savonts quamen hare Majesteyten weder na Rijssel / zijn 5. mijlen / daer den 22. 23. en 24. haer hielden / want dit was de schoonste Bruyd waer om de reyse was aengevanghen / als zijnde een stercke / groote / en seer populeuse

leuse Stadt. den 25. trocken op Douay/ zijn 9. mijlen / en den 26. rustende / quamen sanderen daegs binnen Atrecht / de Hooft-stadt van Artois / zijn 5. mijlen: den 30. savonts quam 't Hof te Bethune / 6. mijlen / een speculative en stercke Walse plaets / van waer / en uyt St. Quintin de voornaemste Geslachten zijn ghesprooten / die op heden in Hollant niet alleen de voornaemste Constenaers en grootste Coopllieden zijn / maer zijn oock doorgaens seer aengetrocken gheweest om haer habilitept soo op 't Stadt-huys / de Kerck / als oock de Doelens/ 't welck 3. Staten zijn / als Politijck/ Geestelijck en Militair / daer by moet en kan onder Godes zegen Landt en Steden in ruste werden gepreserveert. Den 1. Juny quamen te Hesdijn / daer veel fraeje Geesten uytgesprooten zijn / zijn 10. mijlen: den 2. in Monstreuile/ 5. mijl. den 3. te Boulougne 7. mijl. maer den 4. te Calais oock 7. mijlen / alwaer Madame d'Orleans 's Coninck van Engelants Suster 't scheep ging / om over te varen na Doevres/ terwijl van d'ander zijde den Coning van Groot-Brittannie haer te Doever soude verwachten: De Madames de Carignan/ van Breyssack/ en van Sully / Staet-Juffers / en voeren niet mede in Engelant / om dat de Coninginne van Groot Bretangen geen sitplaets dan aen Princessen van den Bloede wilde geven / en dese echter dien rang waren pretenderende: Den Coninck gaf aen yder Dame 10. duysent gulden / en saghen Madame adieu seggen/ in meening deselve weder te Duynkercken te verwachten/ alsoo maer 5. dagen verblijf was aengestelt: maer 't Hof vertrock den 11. wel haest weder na St. Germain / daerse den 9. Juny quamen / naer datse noch eens door Menstruel waren gepasseert / om d'arme Ambachts-lien van Boulonge en * Abbeville te besoecken/ die swaerlijck aen de kost konde komen.

De Lantbode van Smolensko (niet buyten vermoeden van daer toe van eenige malcontenten omghekocht te zijn) liep den 6. deser uyt den Ryrxdagh te Warsau / maer den Heer bedacht sich balt / hy wist waerom / en dat volgens de wetten vande Republijcke / den weg-geloopen Landtboode in vijf dagen weder keerende / deselve zijne charge mocht bekleeden / 't gunt desen seer breedsamelijck dede: maer hier tegens weder woelden de malcontenten / en wiert oock gescholden op den Heer Buratin / als had hy 't Poolse Leger volgens d'ordre van Leopoli niet betaelt: Insghelijcks quam den Heer Kraczkouski / Referendarius/ en Soon van den overleden Tresaurier / klaghen over eenen Tinst/ daer voor zijn Vader was borg gebleeven voor 900000. guldens/ en van welcke somme hy door de vergaderinge te Leopolis was ghecondemneert: Dierghelijcke onlusten sagmen dagelijcks meer op beuren / en onder dies wandelen veel Franse Munt onder de Poolse Heeren/ dat groot nabedenken gaf: Doch den Coning belette in sulcks niet het wasschen der voeten van 12. arme Mannen/en de Coninginne van 12. behoeftige Vrouwen: En 'tver-
G 2 heugde

* Van dese Stadt had men soo uyt Hollandt als van elders veel eerlijcke Hantwerckx Lieden genoodigt, op schoone beloften van voordeelen en winste, maer toen de Lieden daer quamen, was het powre Compagne, selfs lagen de Fransse Soldaten even buyten om de Stadt, die dese Ambachts-lien veele plonderden, die dan soo naeckt binnen komende, daer seer weynigh te winnen siende, als consumptie van 't geene sy daer hadden gebracht, hun dede resolveren, seer kael en beroyt weder na Hollandt te keeren.

heughde zijne Majesteyt / datmen de Tractaten wel eer Anno 1667. den 12. Maert te Andrussowa opgerecht / weder confirmeerden / bestaende in 4. Articulen / die onaengesien van quade interpretatien nu in 6. maenden door beyde Majesteyten mosten werden geratificeert / ende datmen dan by ghesamelijcke macht d'Ukraine soude sien te bemachtigen ; men sprack doen wel doch sonder nagevolg / dat de Poolse Majesteyt sich binnen Tooren / Elbing / en Dantzick wilde laten huldighen. Onderwijl sagh men aen de Neder-Elbe sweven diversche bittere Geschriften / ende onder andere oock dit met den volghenden Tijtul in 't Latijn / sprekende op de onbenoegde in het Poolsse * Rijck: Maer dese Menschen hebben geswooren dat sy haer gheheele Rijckdom daer aen sullen hanghen, met die hoop, om den Coningh van sijn Troon af te werpen, de welcke nu niet arbeyden om Condé in sijn plaets te stellen, dewijl sijn naem by de Poolen ghehaet is, maer de Soon van den Hertogh van Longueville, den Graef van St. Paul, de Neef van Condé, van sijn Susters wegen, de welcke omtrent Paesschen te Hamburgh soude verblijven, maer 't Gras uyt-spruytende, soude hy na Dantzich reysen, op dat hy geroepen sijnde tot de Plaets, de welcke hy door Brieven aen sich konde hechten, sich haestelijk daer konde vervoeghen: Het andere, op dat zy dese Fransse naem, aen die gheene, de welcke ten tijde van de Electie, haer aen de Nieuburgse Factie aengenaem en dankbaer hebben gemaeckt, souden weder geven, onder de voor gestelde Conditien, met de geseyde candidato, dat zy aen den selven de Dochter van den Hertogh van Nieuburgh souden beloven: En ten lesten staet 'er / Indien zy in dese schandelijcke saeck geheel willen verblijven, ben ick bereydt haer namen in een Register tot de Republijck over te brenghen: Desen Schrijver een van de Conspirateurs gheweest sijnde / beklaeght sich met dese woorden: Door dit selve voorwaer ongeluckigh sijnde, om dat ick mijn stem, om 't gemeene best te bewegen, over gegeven heb, &c.

Den Graef Pieter van Serijn wierdt ter halver dese maendt soodanigh van 12000. Keyserse Soldaten en Boeren op sijn Eylant ende Fortres Zakaturn omcingelt / dat hy na 't Gebergte wegh vluchte / en sijn Vrouw oock derwaert ter naeuwer noot ontquam ; men voegt hier by / als hadden de Turcken 2000. Janitsers en veel groot Canon daer binnen gesonden / en den Bassa van Offen hem met een Legher van 16000. Zarasijnen soude komen ontsetten / maer dit waren Pape-praetjes / die oock logenachtigh geen gevolge hadden / en dat men een Turck gevangen had / die veel secreten van Serini by sich hebbende / groote desseynen ontdeckte / doch alles verliep in wint / den Graef Serin was op naer Ongarijen / men poogde hem wel te vervolghen / dan te laet / hy was al voort: 's Keyzers Troupen dus in 't ghesicht van de Stadt Zakathurn verydelt siende / mosten sich laten vernoegen datte Inwoonders haer de Sleutelen quamen presenteren / en toonden haer het Vertreck waer uyt den Grave Serijn en Marquis Franchipani luttel te vooren waren ontvlucht: De Gravin van Serijn was alleen daer gebleven / als onbequaem om haer Man te volghen / die door dangereuse wegen en geberghten nu voorvluchtigh was ; maer wierden beyde gekregen en te Weenen met partije Ruyters gebracht / invoegen dat alles noch

paisi-

* Met dit Opschrift, *Sincera ad Rempublicam admonitio* : En was te Warzauw in St. Jans Kercke op den Altaer gevonden ; wanneer den 17. daer aen den kostelijcken Rijckxdagh vruchteloos scheyde,

paisibelijck af-liep/ voor soo veel. Veele Duytsen begosten nu swaerhoofdig te worden/ om dat men al om van Krijghs-werbingh sprack: Des Hertogh van Lottaringes Soon Duc de Vaudemont / was te Weenen by den Keyzer gekomen/ daer hy op Laxemburg Audientie hebbende / beloste van 6. a 9000. man Secours van den Keyser tegens sijn Vyanden te commanderen/kreegh: De Stadt Ceulen konde oock met haren Ceur-Vorst niet over een komen / en quamen dier Stadts Gecommitteerden onverrichter saecken weder t'huys: Wanneer korts daer aen de Glasen van 't Raet-huys door grooten Haghel als lange steentjes sijn in-geslagen ; de Magistraet oordeelende haer Stadt te onsterck voor eenige overval/kreegh eenige Ingenieurs uyt Hollant/en liet haer Stadt fortificeren met twee platte formen : Dewijl men daer so weynigh op Vranckrijck als op Cur-Ceulen ende Beyeren vertrouden / die geern Meester van den Rijn hadden willen sijn : Selfs sprack men dat Vranckrijck op de Stadt Aken scheen te willen pretenderen / alwaer men dese daghen in het hermaken van een Poorte onder des selfs Fondamenten dusdanighe silvere Penningen heeft gevonden :

Den Graeve van Tettenbach hadde den 8. deser op de Vestinghe Gratz in Styrmarck een gevaerlijcken aenslagh: Hy had vijf Rust-wagens vervaerdight / om mette selve spade in der nacht de Stadt door een hoop Janitsaren/ die hy daer op had verborgen/ door een onbekenden wegh/ daer langhst hy wel eer na de gevanckenis had moeten gaen (onder pretext van zijn Goederen over de Serinse oproeren daer uyt te salveren) alles te bemachtigen ; maer 't miste/ hy wierde ontdeckt/ en gevangen na Weenen in een hoogen Lucht-Kachel geset/ dats soo veel als quade voorspoock. Kur-Beyeren begeerden oock geene Booten met Hout na Regensburg te laten volgen. De Joden binnen Metz stonden de voornaemste in gevaer neffens haeren Priester verbrant te werden/ om dat sy een Christen Kint hadden na der Joden stijl uyt spijt gemartelijseert. Als nu den Prince Ragotzky den Graef van Starrembergh by hem hadde te gast genoot/ die Gebieder is van Tokay/om de selve mede in de sake van Peter Serijn in te wickelen/ en wijl dat hy 't weygerden/ voerden hy hem gevangen op sijn Slot Reegen: 's Anderen daegs nam hy in 't Casteel Onoth / en speelden al om den baes : De Keyser siende dat hy 't hoeckje boven was/ liet wel 1500 arme Soldaten of Pluym-strijckers loopen / en gingh de Keyser na 't hooghe Gebergte van Hongaryen/ daer de devste Catholijcken geloven dat een miraculeus Marien Beelt staet/ hare devotie niet alleen plegen/ maer sy vereerden den Graef van Bethune/ Envoy van Vranckrijck/over de aengedane compli-

 menten/

menten / met een rijcken Boot / om-set vol Diamanten / ende een Af-beeltsel van den Coningh van grooter waerden/ &c.

Den Grave d'Estree / welcke van Rochelle nu na Suratte in Persien met veele Geschencken was af-gesteken / hebbende laugh te Rochelle gewacht op een favorable Wint / had last om sijn ordre niet eer voor dat hy aen de Cape de Finis Terre was gekomen/te mogen openen : Soo vertrock oock Mustaferaga Envoy van den Turckscn Keyser / na dat hy by Sr. de Lionne Audientie hebbende gehadt / hem Sr. Ollier Nointel, Raets-heer der Requesten van 't Pallais/ met hem soude vertrecken na de Levant / om te favoriseren alle Fransse Manefacturen / en der selver Commercie ; als des selfs seer wel verstaende. De Engelsse Virginies en die in de Barbados / waren door een langhduerige droogte nu in haer Plantagien niet alleen seer ten achteren geset/ maer selfs de Inwoonders aldaer/sijn met seer sware en meenigvuldige siecktcn aen-getast geworden. De Keyzer van Maroccos Broeder nu genesen van zekere zoorte van Lazerije / door eenen Mr. Farendale, een Chirurgijn / dien hy oock daer over toen hy vertrock/ vereerden met 200. stucken van achten/ 14. groot stuck Beestiael/ en 2. Muylen met een Slaef : Daer en teghens dede hy den Gouverneur van Salee / om dat hy met d'Engelssen hadde gecorrespondeert/ onthoofden ; maer den Gebieder van Alcazar dit hoorende/ nam de vlucht / ende verstack sich in een van hare Turckze Mosqueen. Dese daghen quam seker Officier van den Prins de Ligne / Vice-roy van Sicilien / hebbende daer onlanghs over ghebracht de Bagagie van gemelte Prince / die met de Wapenen van de selve sijn geimbarqueert in 't Schip Isabella / ende waer beneffens de Heeren ter Admiraliteyt ten respecte van ged: Prince mede lieten gaen twee Staten Oorlog-scheepen / op dat dit Schip/ 't welck op Messina gingh / niet en soude vervallen in handen van de Corsaren.

MAY 1670.

DE concepten van d'Europise Vorsten strekten noch al op Plus ultra,om andere Gewesten aen te doen/en fortuyne elders te soeken/daer't de Schaepharder verlooren had : Vranckrijck liet te Duynkercken een groot Schip op stapel setten/ om daer mede door de Waigats naer Oost-indien te zeylen / daer niet alleen het Fransse Vaertuygh maer der Fransse complexien met dien wreeden barren Noorden hoeck gantschelijck niet en quadeert/ selfs daer de tedere † Engelsen/ de stoute * Hollanders / en de grove Deensse ‡ Noormannen / soo dickwils hare proeven hebbende uyt-gestaen/alle door de mande sijn gevallen : De Hamburgers wilden 't oock eens wagen/dan doen sy sagen dattet Ys met geen Mes als een Pannekoeck door te snijden was/ liepen sy naer Groenlant op de Visserye / en maeckten daer soo taliter qualiter hare ghedane onkosten goet. In dese tijdt storf in de Virginijs in America den Moordenaer / die op sijn doot-bedde en leste ure met berou heeft bekent ghehad voor den Predikant sijner

† Norton en andere. * Willem Barentsz. ‡ Onder Coningh Christianus IIII.

ſijner reſidentſe ; Hoe dat § hy te weten Peachel was den ſelfden Man welcke de goede Coningh Carel de II. voor Withal hadde vermoort. De Plantagien van America waren nu ſeer ſlecht/ maer uyt 't geen omtrent het Rijke Peru voorgevallen is/ kan U E. ſien de geſtalte van dat koſtelijck ende onwaerdeerlijcke Landt/ uyt den na-volgenden Brief:

SOo haeſt en was niet gearriveert onſen nieuwen Onder-Koningh den Graef van Lemos oft alle de Inwoonders deſer groote en populeuſe Stadt ontfinghen hem met blijtſchap : Hy trat op ſijn Paleys door een bedeckte gemaeckten Wegh : Bevont datelijck hoe dat den Gouverneur in Chili niet en hadde gehoorſaemt de Coninckljjcke ordre, en ook dat eenen Jaſpar en Joſeph de Saſſedo waren in poſſeſſie van die rijcke Silver-mijnen tot Puno, en dat ſy tegens alle voorval ſich daer formidabel en ſterck maeckten : Gieten Artillerye, en deden alles wat ſe wouden ; onder-houdende over de 1 000. mannen, om ſich in tijdt van noot van te dienen, doch waren eer ſy daer boven op waren gheraeckt, wel 580. Menſchen geſneuvelt, daer ſy over prevaleerden : Dus reſolveert den nieuwen Gouverneur wel voorſichtigh daer ſelfs naer toe te gaen , en ſie daer de twee Stoutericken Gaſpar de Salzedo en Jan de Salazar, haer voor ſijne Voeten preſenteeren , dan zy wierden datelijck gevangen, terwijl rondſom den nieuwen Gonverneur 300. Perſoonen tot een ſchrick in blancke Wapenen als een Lijf-guarde ſtonden : Is gevolght , datte Rebellen in volghende maniere zijn geſtraft, te weten Jan Salazar is onthooft, 16. andere ſijn op-geknoopt, 20. uyt-gebannen, 26. in ſlavernije, 36. hare Goederen verbeurt voor den Koningh, om dat zy hebben geſtoolen uyt zijn rijcke Mijne : Hier op volgden ſucceſſivelijk datten Marquis de Mavalquexdo Gebieder in Chili, daer mede alle de Rebellen dempende, onder ſijn gehoorſaemheyt bracht; en nu mogen weder met geruſtheyt de ſiver-dragende Schaepjes over 't ten Hemel ſteygerent door de Wolcken hoog Gebergt, hare Ballaſt weder in veyligheyt na de Zee-Havenen brenghen , naer ſoo ſcheeps - blanck een Bruydt , daer de Coninghen van Europa ſelfs naer verlangen. Lima in Peru den 3. Mey 1670

Het Eylant Surinam aen de Vaſte Kuſt van America ſoo het legt en hare Beſchrijvinge/ kan den Leſer uyt de na-volgende regulen na ſien:

Beſchryvinge van SURINAM.

Legt op ſeſte half graet, heeft een Rivier van 1. mijle wijt, die opwaerts uyt 't Lant af-ſtort, 3. vademen diep, ſpruytende by een kleyn Dorpje, 't Fortje ghenaemt *Teorarica,* beſtaende in omtrent hondert woonig-huyſen en een Capelle. Voor deſe Stadt is een heel fraye Baye ofte Haven , groot en wijt genoech voor hondert Scheepen. Aen weder-zijden van de Riviere zijn Boſſchagien , behalven waer eenighe nieuwe plantagien van Zuycker-riet, ende andere dingen aen ghelegt zijn ; maer ſy gaet met ſoo kromme bochten , dat binnen de lenghte van vijftien mijlen het heele Compas moet omgezeylt worden. Sy is wel verſien met een ontallijke menigte van groote Viſſchen, ende oock van andere die wel niet eetbaer, maer echter raer en ſiens waerdigh ſijn , als onder anderen de *Swaert-Viſch* , die ſoo genoemt wort van een been dat uyt ſijne ſnuyte waſt ,

§ Als ſeker Admiraliteyts Heer uyt Hollant te Londen gekomen,van Mr. Pieter den Bijl in een Tapijt was getoont, daer den Coningh mede was onthooft , ſat Mr. Pieter op die ſelfde tijdt met twee Jonge Hoeren op ſijn Schoot.

wast, ende dat een swaert lijckt, ofte eerder een zaage, waer van ick ghesien hebbe die wel een elle langh gheweest zijn. Noch is'er een ander aert van Visschen, *Manaty*, genoemt, die langhs de Riviere haer selven voedt met struycken of bladeren van dien, sy wort van hare jongen gesoghen als een Koey, ende smaeckt meer naer Vleesch als naer Visch. De derde aert van Visschen sal ick hier slechts noemen, want het is sulck een vreemde slagh, dat het wel de pijne waert soude zijn in 't besonder beschreven te worden; de naem is *Torpedo*, ofte in 't Engelsch *Num-eel*, dat is te segghen, een beroerend Aal ofte Palingh, de welcke levendigh zijnde ende eenighe andere Creature aenrakende, ofte daer van aengheraeckt wordende, geeft aen alle leden van de selve een sulcke doofheyt en beroerte, dat sy voor een tijdt langh 't eenemael ongevoeligh ende niet te gebruycken zijn; ende het is gheloofllijck, dat verscheyde luyden verdroncken zijn, die het ongeluck gehadt hebben in 't swemmen over de Riviere, van een van dese Visschen geraeckt te worden. Sy doen diergelijcken, wanneer sy maer aengetast worden met het eynde van een lange stock, of wanneer een man de hant slaet aen een ander die soo beroert is. Hier van hebben wy d'ervarentheyt gehadt, wanneer soodanich een Visch gevangen en op 't lant gheworpen zijnde, een hont daer na snuffelende en hem in de mont nemende, viel schielijck neder ter aerden, den Heer van desen hont dit siende ging daer na toe, ende dochte hem daer van af te trecken; maer hy worde aenstonts beroert aen alle sijne leden, sonder dat hy sijn selven eenighsins bewegen konde; een ander man die by hem stont en hem van daer trecken wilde, raeckt'er alsoo wel aen vast, en dat duyrde soo langh tot dat desen Ael het ontsnapte, ende doen quamen sy allegaer tot haer selven, en konden haer roeren en bewegen als te voren.

De Plantagien leggen wel dartig mijlen opwaerts langs de Riviere, ende het schijnt dat de nieuwe Colonie hare grensen niet verder uytstrecken en sal, van weghen de verscheyde Cataracten ofte watervallen aen wederzijden van de selve, waer door het Water-Vallen aen beyde de zijden van de selve, het Water van de kanten van de Steenrotzen nederstortende, de passage op de Riviere, den besten wegh zijnde om alle behoeften naer boven te brengen, t'eenemael onbruyckelijck ghemaeckt wort; want als'er maer een enckel water-val ware, soo soude met der tijdt raet daer tegens gevonden worden, maer nu zijn'et elck vijf of ses mijlen eenige, ende dat soo verre opwaerts als het lant eenighsins bekent is. Het ghebeurde eens dat men omtrent dese water-vallen jacht maeckte op eenige Indianen, die van boven ghekomen waren, en een Engelsche Vrouw vermoort hadden, plunderende het huys daer sy in was: Hier toe hadden sich eenige mannen gereet ghemaeckt, die van alles wel voorsien waren, ende naer dat sy hare Boots over landt opghehaelt hadden, om seven of acht van dese water-vallen voor by te komen, moesten sy ten laesten wederom keeren sonder yetwes uyt-gherecht te hebben, door dien sy geen Indianen ter werelt te sien kregen. Wanneer nu sommige onder haer in het wederom komen, haer verstouteden door dese water-vallen met hare Boots neder te sacken, wierden eenige van haer al vallende verbryselt in stucken, ende de rest quamen naeuwlijcks met het leven daer van. Sodanighe watervallen zijn meest in alle Rivieren op dese Kust, en beletten dat men dit rijcke Landt niet te dege ondecken kan.

In Surinam zijn de Maenden November, December, January, &c. tot Julius toe matelijck, om de veelvoudige Wolken, soo dat'er over 't Climaet hangen eenen N.O. wint, die de Lucht niet weynig en verkoelt, oock den Regen 't Lant ververscht; Maer

in d'andere Maenden ist hier vry wat warmtjes, als soo na onder de Linie dat by na dag en nacht even langh, de Son ten sessen op staet, en ten sessen by na 't heele Jaer deur te bedde gaet: Oude lieden behoeven hier wel te komen, om raet en daet te geven, maer geen jonghe Soeckelingen, gelijck zijn wel Ziel-koopers, Oost-Indis vaerders, bedorven luyden Kinders, en die aen 't Getou of de Schoen-stoel niet hebben aenghewilt, moeten dat luchje smaecken. d' Indiaense Vroukens zijn hier veel aen de Françoysen: 't Lant legt met Bosschage en Valleijen, soo vermakelijck als een Paradijs: Hier worde oude lamme luyden jongh, maer de jonge moeten na den Beer toe.

't Landt in sijn selfs sijn meest pleysierige Valleyen en Bosschagien, de Reviere 30. mijlen hooger op loopt bergh-achtigh, hebbende tusschen beyde groote en wijde Velden, die hier ende daer met kleyne Boschjes soodanigh 't Landt besetten, als waren het kleyne Eylandekens in een groene See; Men siet alsints de laghe Valeyen en Bosschagien als een Paradijs, maer 30. mijlen hoogher op loopen de Berghen vry hoogh: Al wat men hier siet, de Vogeltjes op de Boomen, de Bladen en Bloessem ende Vruchten siet men 't gantse Jaer door, 't gunt een aenghenaeme reuck rondsom en ver af door de Lucht veroorsaeckt, soo dat de See-siecke Menschen hier seer verquicken: d'Engelze hebben dit Lant door een Gouverneur, en 't Volck langh geregeert: Hebben van drie-derley wortelen broot, toch sijn als trossen Druyven, daerse Broot op heete steenen van backen: Haer Dranck is als bruyne Mom, ghekout van 't voorsz. Broodt door oude Wijven en bequijlde Kinderen, die 't selve in een Pot uyt-spouwende, dat op sieden; maer d'Engelzen te delicaet, en hier te vies af, maken haer eygen dranck van Zuycker-Riet, 't geen men gesonder hout: Vis valt hier om de water-stortingen weynigh, dan wert uyt Nieu Engelant en de Virginia genoegh ghebracht: Vlees is hier slap, behalvens 't Varckens Vleesch, dat beter als in Europa is, maer de Vleder-Muysen bijten haer veel de Tepels af: Men vint in Surinam allerhande ghevoghelte, behalvens den Nachtegael; daer zijn vreesselijcke Huylbalcken van Voghels, en ten waer de smaeck van haer Vlees sulckx vergoede, men soude dencken sy alle uyt den Helle waren gekomen: Daer zijn oock Calkoenen als Pauwen en Honig-vogeltjes, die uyt duchten der Apen hare Nesjes aen de Telgjes der Boomen maken: Daer sijn Herten, Hasen, Conijnen, Armadillas, Verckens, Buffels, Myren, Beeren, Tygers, &c. Op de Boomen onthouden haer de Meerkatten, Quottoes, Apen, Marmazets, Cuscharees, Luyarts, en meer andere: De Herten sijn al meest als in Engelant: De Hasen ghelijcken meer een Speen-Varcken als eenigh ander, sy sijn bruyn en saft van hayr, met wit gespickelt, grooter als d'Europise Hasen, met de welcke sy geen gelijckenis hebben, als alleenlijck met de mondt, het is een uytnemende goede kost, en veel beter als eenigh viervoetigh dier in Christenrijck: De Conijnen sijn root van haer, niet van soo goede smaeck, ook kleynder als de Hasen, die sy andersints in gedaente ghelijck sijn: De Armadillaas sijn van tweederhande soorten, d'een groot d'ander wat kleynder, van de groote zijnder die 80. pont wegen, sy hebben korte beenen en drie klaeuwen aen hare voeten, een hooft gelijck de Verckens, geene Tanden ende een heele kleyne mondt, sy sijn met schelpen over al beschermt, behalven het hooft en de buyck, daer geen spies of lancie door steken kan, ten ware dat men juyst tusschen de voegen van de schelpen haer quame te raecken, sy booren haer selven met de snuyt en met de pooten in de aerdt, en het soude een heel goede kost wesen, indien sy niet soo strenghen reuck van Muscus hadden: De Verckens sijn driederhande aert, waer van d'eene gelijk een Otter in 't water leeft, dese

worden seer gepresen ; de twee andere soorten worden genaemt *Packy ra*, en *Pinko* , de eerste heeft den navel op de rugge , is graeu van couleur , omtrent soo groot als een Engelsch *Schote* van ses maenden , het is maer tamelijcke goede kost ; de *Pinko* is niet soo groot als onse Verckens, maer immers wel soo goet : De Buffel wort geseyt so groot te zijn als een van onse Runderen van twee Jaren , ende alsoo goede kost : De *Mieren Beer* is van de groote van een gemeen Vercken, doncker graeuw van verwe, hebbende een langen ruygen steert als een Vos of Eeckhoornken , waer mede hy 't heele Lijf bedeckt voor den Reghen, hy heeft een kleyn Hooft, sijn snuyt is wel een voet langh van d'oogen af te rekenen, hy heeft geen tanden, sijn tonge is lang en smal, en hy kanse uytsteken wel de lengte van een voet ; hy steeckse in de nesten van de *Mieren*, die nootsakelick daer op kleven moeten, en slingt haer soo in de krop of magen , hebbende geen ander voetsel als dese beesjes ; het is een sterck Dier, voornamentlick in de voorste deelen van 't Lichaem, hy heeft scherpe klaeuwen de breette van anderhalf duym langh, waer mede hy een ghevaerlick quetsen kan, maer het beste is, dat hy langhsaem gaet , soo dat men hem lichtelik kan ontgaen ; sijn vlees is niet van de beste of soetste, maer wanneer men grooten honger heeft, so moet 't al door de keel. De *Tygers* sijn van driederhande slagh, de eene swart, de ander gespickelt, de derde root ; de eerste wort gehouden voor de wreedtste, maer hy wort selden ghesien op plaetsen die bewoondt worden ; de ghespickelde sijn mis-noemt, want het sijn eer *Luyparts* als *Tygers* , en doen aen de luyden de meeste schade met haer Vee en gevogelte , als Hoenderen , gansen en diergelijcke te vernielen ; sy sijn soo sterck dat 'er een kan springen over een Tuyn van 5. of 6. voeten hoogte met een Vercken in de mont, en daer quam 'er een in de bevolckte plaetsen, die doode een runt van twee Jaren , en sleepte hem verder als een quartier uure gaens in het Bosch ; sy sullen nochtans niemant by daghe aenvallen, ten waer datse heel hongerigh of verwont waren, en in de Colonie heeft men niet meer als 2. of 3. menschen gehoort diese souden verscheurt hebben , 't zedert dat der Christenen Colonie op gherecht is ; een van dese was een Huysman, een vlugghen gast, die altoos ghewenst had dat hy eens een *Tyger* vinden mocht, en had dickwils daer over geklaegt , dat hy in alle sijne Jachten nimmer het geluck gehad had een van haer op te doen ; ten laetsten gebeurden 't op een nacht, als hy in sijn Hamack lagh met open deuren, dat 'er een *Tyger* komt, vat hem aen, en draegt hem twee uren gaens in het Bosch ; hy riep te vergeefs om hulp, hoewel een Engelze Vrouw ter naester deuren in een geslooten Huys hem hoorde , en haer selven verstoute met een Musquet uyt de Venster te schieten, het welck raer was voor een Vrouw-mensch ; maer die met dese Dieren te doen gehad hebben, weten dat een *Tyger* sijn roof niet zal laten op een kleyn gerucht ; 's anderen daegs vont men de Man, wiens hooft en schouderen af gegeten waren. Daer wort op gelet , dat 'er niet meer soo veel *Tygers* in die Quartieren sijn als te vooren, om dat sy verder in de Bosschen gevlugt, en dat 'er veel gevangen sijn geworden by de Wey-Luyden. Eenen *Jan Millar* heefter altoos niet minder als 12. of 14. met 'et Roer of Lancie geveldt , sijnde miraculeuselijck van eenige ontkomen, en van andere swaerlijck gequetst. Daer sijn niet soo veele roode *Tygers* als andere, sijn oock niet soo wreet als andere. In de Bosschen wort 'er een menigte van *Landt-Schilpadden* gevonden , maer sijn op ver na soo groot niet als die aen de Zee-kant : Hare Schilden sijn soo hart en sterck, dat 'er een geladen karre mag over gaen, sonder haer te breken of te kreucken ; ende daer mede beschermen sy haer selven, zijnde andersints weerloos voor haer vyanden, behalvens voor de Menschen en voor de

Tygers ;

Tygers: De menſchen begaende aen haer een huys-braeck met een Bijl, en de *Tygers* haer om keerende en het vleeſch op vretende: Sy eten al wat haer voorkomt, en d'Inwoonders ſijn gewent een getal van haer op te ſluyten in een kot, ende haer daer van te dienen, wanneer het te pas komt, wordende daer voor ghehouden dat het geen van de quaetſte koſt en is in die Quartieren: Daer en boven zijnder *Porcupines*, over al gewapent met witte en ſwarte prickels, als ſchachten van pennen, twee handen breet, langh en ſcherp als naelden, de welcke de natuyr haer gheleert heeft van alle kanten van haer te ſchieten met een wonderbare gaeuwigheyt, teghens de geene die haer ſouden willen aen-taſten: De *Apen* en *Meerkatten* ſijn ſoo wel bekent in Europa en over al dat men niet en hoeft haer in 't byſonder te beſchrijven, dan een dingh hebben de *Meerkatten* in deſe Quartieren, waerin ick ghelove dat ſy van alle andere verſcheyden worden, en het gunt ick niet voor by kan gaen: Te weten, dat ſy op een ſekere uyre, ſoo wel by dage als nacht ſulck een yſſelijck geſchreeuw door hare holle keelen maken, dat de geene die het niet gewent is te hooren, verbaeſt ſtaet, wordende dit gheſchreeuw ghehoort over de twee mijlen weegs van die Plaetſe waer haer deſe *Beeſten* onthouden: De *Marmazet* is een kleyn aerdig *Diertjen*, van een geele en groene couleur, veel kleynder als een *Aep*, en nochtans commandeert en beheerſt het al deſe *Coorden-danſſers*, op haer eenigſints rijdende, en met haer ſpringende van den eenen *Boom* op den anderen, haer daer en boven de *Spooren* gevende, met 'er in d'ooren te bijten, niet konnende by 'er geſchakelt of uyt de *zadel* geſet worden: De *Quotto* is ſwart in eenigerhande manieren, wat grooter als een *Aep*, heeft een langen *Staert*, waer mede hy hem van d' eene *Tack* van een *Boom* op d'anderen ſwingt: Sy hebben een root *Backes*, het hayr over 't *Voorhooft* hangende, ſiender uyt als een out *Besje*; haer geſchreeuw is ſchitterend ende geweldig luyde: De *Cuſcary* is ſwart, kleynder als een *Marmazet*, en alomme geſchapen als een *Leeuw*: Den *Luyard* is een *Schepſel* ſoo genaemt van wegen ſijn domme ende ſlordige *Natuyr*, hy is wat grooter als een *Meerkat*, en heeft een *Vel* van alderhande *Couleuren*, hy is ſoo luy, dat geen ſlag oft ſtoot hem wil doen raſſer gaen als hy gewent is, en men kan dencken dat hy geen van de voortvarenſte ſijn moet, dewijl 't een dag-reyſens voor hem is op een *Boom* te klimmen, waer van hy zelden neder-daelt voor dat 'er niet meer op is, daer hy ſijn *voedſel* ſoude van hebben konnen: Want dan komt hy met een groote graviteyt en deftigheyt weder nae beneden, en gaet ſoo weder op een ander, alwaer hy den leegen tijdt (waer van al evenwel niet veel overſchiet, wanneer men den geenen die hy tot eeten ende ſlapen beſteet, rekenen wil) toe-brenght met een *Deuntjen* te ſluyten, (waer toe hy ſelven te luy is) en ick dencke dat een ander het oock niet goet ghenoegh ſoude vinden om daer na te danſſen.

Op *Surinam* vint men omtrent 500. Huyſgeſinnen, en 40. a 50. Zuycker-Molens, meenigte *Limoenen, Orangen, Citroenen, Water* en *Muſcadel-Meloenen*, oock *Druyven*, en veel Inlantſe *Vruchten*, by ons onbekent, als *Patatoes, Bonanoes, Semerrimars, Guavers* en *Pines*: *Semerrimars* waſſen op een redelijcken langen *Boom*, gelijcken naer *Perſicken*, ſijn van buyten wat wolachtigh, werden niet gegeten dan verrot, en ſmaken dan even als de *Queen*: De *Guaver* vol gaetjes, ſoo groot als een *Miſpel*, geel ende vol zaetjes, is een der leckerſte *Vruchten*, want ſy ſmaeckt als *Aelbeſien*, waſſende in de *Valeyen*: De *Pine* noemen wy de *Prins* van alle *Vruchten*, is in 't ronde acht duym dick: Zijnde een voet langh, van buyten groen en geſpickelt, van binnen geel en vol ſap, boven op den *top* heeſt ſy een braef *Kroontje* van *Bladeren*; waſt op een kleyn *Boſje*, als de

Braembesien, by de 4. voeten hoogh van de aerde, de *Steel* daer van komt uyt de *Wortel*, even als die van de *Artisocken*; het *Kroontje* af-gesneden ende in d'aerde gheplant, draegt binnen 10. maenden nieuwe *Vrucht*. De *Zuyckeren* vallen hier vry beter als die van de *Barbados*, oock *gespickelt Hout*, *Cattoen*, *Taback*, *Indigo*, *Gommen*, en *Verruw-Hout*: Hier valt een *Dranck Rum* van *Zuycker-Riet*, is eens soo sterck als *Brandewijn*, voor een *Stoop* geeft men 12. pont *Zuycker*: *Cassia Fistula*, een schoonen *Balssem*, druypt hier van een *Boom*: Om dat d' oude *Schrijvers* soo veel hebben weten te schrijven van *d'Amazonet*, siet hier hoe sy op heden leven, en wat treffelijcke Zielen 't sijn.

Men seyt dat blohartige *Menschen* in 'tgemeyn *Verraders* sijn: Daer sijn verscheyde *Natien* die met het Volck van dese *Colonie* verkeeren en Koopmanschap drijven, maer d'eygenste *Inwoonderen* van 't *Lant* sijn *Charibes*, of *Canibalen*, die oock wel de meeste in 't getal sijn van de geene die dese *Landen* bewoonen, en die hebben haer selven verspreyt meest in alle Eylanden daer omtrent, en op het *vaste Land* langs de *Rivieren* van *d'Amazones* aen, tot aen die van *Oronoque*: Sy gaen heel en al naeckt, behalvens dat sy, eerbaerheyts halven, een lap dragen; maer de *Vrouwen* die een of twee *Kinderen* gehad hebben, werpense wegh: Haer *Vel* is van Orangie-geele *Verwe*, haer *Hayr* swart en sonder krullen: Het soude een gheluckigh *Volck* sijn, ten aensien van de dingen van dese *Weerelt*, dat sy haer eygen gheluck kenden, want de *Natuyre* heeft haer soodanigh met alle noodige dingen versien, dat sy weynigh moeyte behoeven om haer selven die te nut te maken: Het *Vrouwen-Volck* is in 't ghemeyn geyl, en daer sijnder onder die soo schoon sijn van *Gestalte*, *Lijf* en *Leden*, dat wanneer de beste en verstandighste *Beeldthouwers* haer sagen, souden sy niet met al daer op te segghen hebben: Hare *beschaemtheydt*, insonderheyt die van de *Maeghden*, voor de *Vreemden*, geeft tot alle andere hare *volmaecktheden*, die soo naeckt ten toon ghestelt worden, met sulck een aentreckende gratie en aengenaemheydt, dat de geene die met haer omgaen, geen minder als *Josephs kuysheyt* van doen hebben, om tot geen verboden lust verweckt te worden: Sy sijn tot hier toe soo onnoosel geweest, dat sy neffens alle andere vriendelijckheydt, waer mede sy het *Man-volck* aen-locken, het soetste en puurste vermaeck van kussen niet geleert en hebben: Maer dewijle sy nu soo veel met *d' Europers* omme gaen, en van *natuyr* geestigh en leersaem sijn, so is 't gelooffelijck dat sy 't metter tijt wel leeren sullen: Sy hebben tweederhande *Huysen*, het een voor de *Nacht*, en dit sijn *Kotten* die met het *Dack* bykans aen de *gront* leggen: En 't ander om '*s daeghs* daer in te sijn, dese sijn wat hooger en wijder om haer selven te beschermen voor de heete *stralen* van de *Son*, en sy sijn open aen alle kanten, ten eynde de *koele Wint* daer door soude konnen gaen. Haer *Huysraet* bestaet in fraey geschilderde *aerde Potten* en *Schotels*, en haer *Tafel-linden* sijn *bladeren* van *Boomen*: Hare *Bedden* of *Hamacken* sijn gemaeckt van *Kattoen*, vierkantigh gelijck een *spreyde* van een *Bedde*, met *boorden* aen elck eynde, waer door de *Hamack* in 't vierkant stijf uyt-gespannen wort: Haer *Broot* ende *Dranck* komt uyt hare *Cassades Thuynen*: De *Losschen* en *Rivieren* versien haer gedaurigh met *Vleesch* en *Visch*: Om haer selven op te pronken, schildren sy haer selven netjes met een roode couleur *Anotta* genoemdt, dat op kleyne *Boompjes* in *schalen* groeyt, en met 't *sap* van verscheyde *Boomen*: Sy booren haer selven *gaten* door de *Neus*, *Lippen* en *Ooren*, en hanghen 'er glase *Pendanten*, stucken van *kooper*, en andere *beuselingen* in, die sy van *d'Europers* met haren arbeyt verdienen: Den *Hals*, *d' Armen* en *Beenen* beladen sy met *Corallen*, *schulpen* van *Visschen*, of met eenige koddige dingen, diese krijgen konnen; Sy en hebben geen andere

dere *Regeeringhe* of *Wetten* als van de *Huys-houdinghe*, en over sulckx leven heele *Geslachten* by malkanderen als ten tijden van de oude *Patriarchen* : Ende d'outste van de *Soonen* treedt altijt in sijn *Vaders* Plaets : Nochtans hebben sy onder hen eenighe uytmuntende *Mannen*, 't welck haer *Capiteynen* of *Hooftluyden* sijn, die haer in den *Oorlog* voeren, en dese 'er *kloeckmoedigheyt* wordt daer mede beproeft, dat men 'er lustigh met *Roeden* geessélt, als sy dat uytstaen konnen sonder schreeuweu, ofte eenige andere merkelijcke beweginge te maken, soo worden sy voor brave *Luyden* gehouden, en van de andren geëert, die minder moet daer toe hebben : De *Hoofden* van de *Geslachten* hebben ordinaris 3. of 4. *Wijven*, daer d'andre maer 1. hebben, en men magse altemaeleer *Dienaressen* als *Huys-Vrouwen* noemen, want sy moeten alsoo onderdanigh sijn tot 'er *Mans*, als de minste *Meyt* onder ons tot 'er *Meester* of *Vrouw* : De *Man* sal selden sijn *schouderen* met eenige *last* of *dracht* beswaren, maer hy leghtse op die van de *Vrouwen*, en die dragen sulcken *eerbiedigheyt* tot 'er *Mans*, dat sy 'er altijt aen de *Tafel* op-wachten, en niet eer eten dan als de *Mans* gedaen hebben : De *Vrouw* in de *Kraem* gekomen zijnde, gaet sy datelijck haer *werck* doen als te vooren ; Maer de *Man* maeckt hem selven sieck, en leyt sekeren tijt in sijn op-gehaugen *Hamack* aen de *zijde* van 't *Huys*, daer hy eenige *dagen* met *Broodt* en *Water* van *droeffenisse* gespijst wordt, daer na wordt hy weder af genomen, en van de *Mieren* bepist oft gesteken, 't welck de *gemeyne straffe* is voor 'er *Wijven*, *Kinderen* en *Honden*, als sy yets onbehoorlijckx ghedaan hebben, en 't *besluyt* van dese *Ceremonie* is een lustigen *slemp* : Haar *Tael* luyt niet *vreemt*, dan men kanse qualijck leeren, om dat 'er veel *Woorden* in sijn die *verscheyde dinghen* beduyden, en die men niet anders onderscheyden kan als by de *diversche uytspraeck* : Als 'r een *Velt-tocht* besloten is, sent den *Generael* of *opppersten Capiteyn* op alle *Dorpen* en tot alle *Huysgesinnen* die vergadert sullen worden, eun *stock*, daer soo veel *kerven* in sijn, als hy daer *dagen* stelt om op de *Vergaer-Plaets* samen te komen, van dese *kerven* snijden sy alle *dagen* een uyt, tot soo lang dat den tijt om is, en daer by konnen sy alleen weten dat den tijdt verstreken is, want 'r *getal* of *cijferen* verstreckt sich oock niet boven de *twintigh*, om dat zy tot de *rest* geen *namen* weten, en beduyden oock maer dese *twintigh* met haer *Vingeren* en *Toonen*, 't selve *ghetal* evenwel altemet *verdobbelende* of *drievuldigende* ; Wat hooger gaet daer is haer *Cijfer-kunst* op een *eynde*, en dan bersten zy uyt met haer *Ounsa awara*, dat is te seggen, soo veel als *hayr* op onse *Hooft* : Zy gaen in *Zee* met geschilderde *Canoas* of *Boots*, die van een *stuck* gemaeckt zijn, uyt een *Boom* die uyt-gheholt is als een *Trogh*, en die soo groot is dat 'r altemet 2. of 3. *Last Goet* kan in gevoert worden : Haer *Wapens* zijn *Boogen* met *vergifte Pijlen*, en *korte stocken* van *gespickelt Hout* : Sommige dragen tot haer beschermioge *Rondassen* of *Schilden*, die fraey ghemaeckt, en met *Figuren* gesneden zijn : Sy houden geen *ordre* in 't *vechten*, ende gaen oock op geen *aenslagh*, 't en waer zy eenigh mercklijck *voordeel* sagen, als by *nacht* : De *Mans* die zy gevangen krijgen, brengen zy om 't *Leven*, met de meeste *wreedheydt* die *bloode Menschen* bedencken konnen tegens hare *Vyanden* die zy in haer *gewelt* hebben : De *Kinderen* en *Vrouwen* maken zy tot *Slaven*, en verkoopen 'r aen *d' Europers* voor *beuselingen* : Sy overvielen eens de *Fransse* in *Surinam*, en besochten 't oock eens met d'*Engelsse*, als zy daer eerst quamen, maar zy wierden van de laetste soodanigh bejegent, dat zy als noch *berouw* hebben van haar *dwaesheyt* : Tegenwoordigh nu de *Colonie* machtigh is geworden, durven zy niet weder komen, dan dragen haer althans beleefdelijck, zy sijn heel wraeckgierigh onder haer selven, en zullen 't *leet* dat 'r gedaen

wort, wreken de eenen tijdt ofte den anderen, maer altijt verraderlijck, niet durvende haer *Man* onder *oogen* sien. Ick heb nimmer konnen bemercken dat sy eenighe *Religie* of *Godtsdienstigheyt* hebben, hoewel sy altemet praten van een *Capiteyn* van de *Wolcken*, maer sy dienen hem noch eenigh ander. Van den *Duyvel* hebben zy eenighe kennisse, en noemen hem *Yarakin*, en de *Bedriegers* van 't *Volck*, diese *Peies* noemen, ende haer in plaets van *Priesters ende Papen* verstrecken, maken haer wijs dat zy groote gemeynschap met 'em hebben; Of het in der daet soo is ofte niet, soude ick niet konnen seggen; Het dient haer altijt daer toe, dat zy haer zelv en een aensien maken by de rest, die haer laten voorstaen dat *Doodt*, *Sieckte* en alderhande *ongelucken* onmiddelbaer van den *Duyvel* komen: Sy hebben oock een kleyn *vonckjen* van kennisse van een ander *Leven*, alwaer *vergeldinghe* en *straffe* zijn sal van *goet* en *quaet* in dit *Leven* bedreven, maer sy zijn wel wijser als datse begeeren souden te weten wat voor *vergeldinghe* ende *straffe* 't zijn sal, en op wat *Plaets* de selve geschieden sal: *d' Inbeeldinge* diese hebben van der *Pejes gemeensaemheydt* met den *Duyvel*, en van de kennisse diese mochten hebben van *Kruyden* en *Medicijnen*, maeckt datse deselve gebruijcken als *Doctoren*; maer zy hoeven haer niet te verheffen in haer *Professie* of *kunst*, want als een van haer gehaelt wordt by een *fieck Mensch*, en dat hy aldaer met sijn *besweeringen* of *Toveryen* niet kan uijt-rechten, en den *Patient* komt te sterven, soo krijght den *Doctoor* van de overgeblevene *Vrienden* den *doot* tot *loon* voor sijn *moeyte*, so hy hem niet haest van daer maeckt. Sy verbranden het doode *Lichaem*, en neffens de selve al 't geen waer van *d' overleden* meester was in zijn *Leven*, en watse niet verbranden konnen, als *yserwerck* en dierghelijcke, dat sullense op eenigerhande maniere vernielen, op dat den *dooden* doch immers geen gebreck moge hebben van eenighe dingen in 't ander *Leven*. Indien hy eenighe *Slaven* of *Slavinnen* gehad heeft, die doodense mede, op datse haren *Meester* op-wachten mogen. De *Begraeffenisse* wordt gehouden met een *Feest*, *drincken* en *klincken*, en een kluchtigh onordentelijck *danssen*, 't welck onder haer seer ghebruijckelijck is, terwijl de *Wijven* die den *overleden* naest bestaen, daer neffens sitten, en maken een ysselijck gehuyl over 't verlies van haer *Vrienden* en *Maegschap*.

Den Heer Coenraed van Beuningen vertrock dese maendt in Ambassade naer Engelandt/ met de af-ghedane saken van Surinam in Africa / waer van wy hier boven een kort Verhael voor af hadden gemaeckt: De Gecommitteerden van desen Staet / den Minister van Sweden / en den Ambassadeur van Spangen/ waren des Dingsdags voor den 29. April ten Huyse van den Engelze Gesant de Ridder Temple, waer savonts te 5.uren de Ratificatien van de Triple Alliantie wierden uytgewisselt/en daer mede gesloten de quade gedagten die men had dat eenige hare Ratificatien niet en souden op-diepen. De Heer Raet-Pensionaris de Wit vertrock doe spoedigh na Groeninghen / om te assopieren de aldaer swevende differenten: Op een tijt dat Hollant wierde besocht ende bysonder 't Haeghje / van veele Fransse Heeren / die met den Coningh in Vlaenderen waren gekomen: Volgens Resolutie van haer Ho: Mo: de Heeren Staten Generael/wierde den 10. deser sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien smiddags ten half tween van den Griffier Ruysch besonden / en uyt des selfs Hof over de Galderye geleyt/ tot binnen hoog-gemelte Vergadering/ gevolgt van eenen grooten Hof-Treyn van Edelen/en leyde aldaer met behoorlijcke

lijcke solemniteyten den Eed af/ die zijn Hoogheydt door wel-gemelte Griffier wegens haer Ho: Mo: voor-gelesen wiert: Waer na sijn Hoogheyt is af-geleyt door den Heere van Werckendam en Gockinga, als daer toe wegens hare H: Mo: gedeputeert: En soo wijders gebracht in den Rade van Staten/ alwaer van gelijcken den Eedt presteerde/ en alsoo geintroduceert wiert om zit-plaets te nemen/ waer na hoog-gemelte Hoogheyt weder na sijn Hof door hoog-gem: Gecommitteerde Heeren wierde geconduiseert/ daer het Middagh-mael met sijn Hoogheyt hielden: Soo was mede den selven door den Raet-Pensionaris Johan de Wit geleyt in de Vergaderinghe van de Gecommitteerde Raedt van Staten van Hollandt/ alwaer binnen de Baluster aen de Tafel/ recht over de Heeren van dat Collegie/ die haer ten dien eynde hadden aen eene zijde gheplaetst/ de Stoel van sijn Hoogheyt doenmaels in 't Collegie is gebracht: De Minuten luyden als volgt:

Authentijcke Extracten, nopende 't Introduceren van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, in den Raedt van Staten.

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Sabbatthi den 31. Mey 1670.

BY resumptie gedelibereert zijnde, op 't project van Harmonie, in haer Hoog Mogende Notulen van den 17. Januarij 1668. geinsereert; is by eenparighe overgifte ende bewilliginghe van alle de Provincien verstaen ende geresolveert, dat den Heere Prince van Orangie van nu af vergunt sal werden de Sessie in den Raedt van Staten, met een Sortabel Jaerlijkx Tractement by de respective Provintien te begrooten, omme aldaer geimbüeert te werden, met de vereysche kennisse van saken van Militie, Politie, ende Finantie; ende ingevalle eenigh Leger van den Staet te Velde ghebracht mochte werden, dat in sulcken kas den selven Heere Prince mede in Politijcque Qualiteyt, 't zy als daer toe uyt den gemelden Raet gecommitteert, ofte andersints de Campagne ende deliberatien van de Gedeputeerden van haer Ho: Mo: te Velde sal by woonen, omme alsoo meer ende meer bequaem ghemaeckt te werden tot het bedienen van het Capiteynschap Generael, te Water en te Lande, als den Staet hem namaels daer toe soude moghen goet vinden te verkiesen; ende soo wanneer den hoogh-ghemelten Heere Prince den ouderdom van twee-en-twintigh Jaren sal hebben geadimpleert, dat als dan by de gesamentlijcke Bontgenoten met eeu goede Harmonie gedelibereert sal werden over des selfs bequaemheydt, tot het bekleeden van de voorsz. Hooghe Charges, ende geresolveert of met den dienst van 't Landt, de selve op sijn Hoogheyt soude konnen ende behooren geconfereert te werden; dat inmiddels geen Stadthouder van eenige Ptovincie ofte Provintien sal mogen worden verkoren, ende by aldien den hoogh-gemelten Heere Prince ten voorsz. tijde by de gesamentlijcke Bontgenoten tot Capiteyn Generael en Admirael mochte aen-gestelt werden, ofte andersints hem onder eenigen anderen Titul het opperste Commando van de Militie te Water en te Lande aen-bevoolen, dat als dan by de voorsz. deliberatien, ende voor de effective Electie tusschen de Bontgenoten sal worden vast gestelt, ende de Instructie ingelijft, dat geen Capiteyn Generael ofte Admirael, noch eenige die het opperste Commando van de Militie te Water ofte te Lande, wegens den gemeenen

Staet

Staet wert gedefereert, sal mogen Stadthouder van d' een of d' andere Provincie sijn, dat de Geeligeerde by Eede verplicht sal wesen, niet alleenlijck daer jeghens noyt directelijck of indirectelijck, maer ter contrarie sulckx by andere geschiedende, 't selve te sullen teghen gaen, ende het Stadthouderschap, soo hem t' eenigen tyde die digniteyt by eenige Provincie mochte werden geoffereert, te sullen refuseren en van de handt slaen, ende in kas het buyten vermoeden mochte komen te ghebeuren, dat den meer hoogh-ghemelten Heere Prince tot de voorsz. Hooge Charges, als dan niet effective, ende met eenparige bewilliginge van de ghesamentlijcke Provincien mochte werden aen-gestelt: Gelijck daer inne niet anders dan met eenparigheyt kan werden gedisponeert, dat aen de respective Provincien hare vrye deliberatien in 't verkiesen van Stadthouders sullen blijven ongelimiteert, ende haer voor behouden de vrijheyt die aen de selve hier bevoorens is geweest.

G. v. Hoolck. vt.

Accordeert met 't voorsz. Regjster,

N. Ruysch.

Extract uyt 't Regifter der Resolutien van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

BY resumptie gedelibereert zijnde op de poincten, nopende d'Introductie van den Heer Prince van Orangie in den Raedt van State, als eerstelijck op de forme ende maniere van de voorsz. Introductie; ten tweeden, wat plaetse aen de hoogh-gemelten Heere Prince in den voorsz. Raet soude behooren geassigneert te werden, ende ten derden of eenighe ende hoedanige stemme aen den selven aldaer soude werden toe-gestaen: Is verstaen ende geresolveert, nopende het eerste poinct dat de voorsz. Introductie sal gheschieden door drie Gedeputeerden uyt het midden van haer Ho: Mo: Vergaderinge, te weten door de Heeren van Werckendam, Stavenisse ende Gockinga, Op 't voorsz. tweede poinct is verstaen, dat geremoveert blijvende, of des noots zijnde, noch geremoveert werdende Chaire a bras, *voor desen in den ghemelten Raet ghestaen hebbende aen 't eynde van de Tafel, ende originelijck gebruyckt geweest zijnde voor den Gouverneur Generael, den Heere Prince van Orangie geplaeest sal werden in een van de twee Fluweele Stoelen, staende aen de zijde van de Tafel beneffens den Heere in den selven Raet Gecommitteert, op de presentatie van de Provintie van Hollant, ende uyt de Edelen van den selven Lande. Ende wat het voorsz. derde poinct belangt, dat aen den meer hoogh-gemelten Heere Prince van Orangie in den gemelten Raedt geaccordeert sal werden, gelijck aen sijne Hoogheyt geaccordeert werdt by desen eene Concluderende Stemme, so als alle andere Gedeputeerden in den selven Raet gebruyckende zijn, ende dat hy dien volghende oock conform de dispositie van 't 29. Artijckel van den gemelten Raet niet en sal mogen advisereren of present wesen alsser eenige sake dienen daer by yemandt hem in bloede of Alliancie tot in den vierden grade inkluys bestaende, sal wesen geinteresseert; des werden de Provintien versocht, sich ten spoedigsten te verklaren op het Jaerlijcks Tractement, 't welck aen sijn Hoogheyt in qualiteyt als Raedt van State soude behooren toe-gheleyt te werden. Voorts is noch staende Vergaderinghe gearresteert het Formulier van Commissie ende Eedt voor den meer hoogh-ghemelten Heere Prince van Orangie, als Raet van State, hier naer volgende van woorde te woorde geinsereert.*

De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, *allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt.* Doen te weten, *dat wy tot beter Instructie van den Heere Prince*

Prince van Orangie, in de saken den welstant, conservatie, defensie ende goede Regieringe deser Landen concernerende, den selven geauthoriseert ende gecommitteert hebben, gelijck Wy sijn Hoogheyt authoriseren ende committeren by desen, om hem voortaen in alle Vergaderinge van den Rade van State te mogen vinden, ende aldaer op de occurrerende saken te helpen adviseren ende resolveren, sulckx tot meesten dienste der Landen bevonden sal werden te behooren, oock met dien verstande dat sijne Hoogheyt versocht zijnde, om ter Vergaderinghe van haer Ho: Mo: ofte den Rade van State te komen, aldaer sal compareren: en sal sijne Hoogheyt ons hier op doen den behoorlijcken Eedt, volgens het Formulier daer toe gearresteert, gegeven, &c.

Ick belove ende sweere my na de voor-gelesen Commissie ende d' Instructie van den Raet van State te sullen reguleren: soo als een getrouw Raedt van State kan en behoort te doen.

Ende sal den Griffier Ruysch den meer hoogh-ghemelten Heere Prince noch aenstondts gaen versöecken, om in de Vergaderinge van hare Ho: Mog: te komen, ende aldaer op de voorsz. sijne Commissie, volgens ende in conformitè van 't voorsz. Formulier den Eedt af te leggen, ende voorts in den Raet geintroduceert te werden: welcken volghens sijne Hoogheyt door den voornoemden Griffier in de Vergaderinge gehaelt, ende op een Fluweele Stoel met armen recht over den Heere Præsiderende neder gheseten sijnde, is hem voor ghelesen sijne Commissie ende Formulier van Eedt, die de selve aenstonts heeft gepresenteert ende afgelegt; daer op sijne Hoogheyt door de op-gemelte Heeren van Werckendam, Stavenisse en Gockinga, in den gemelten Raedt van State is geintroduceert: waer naer de gemelte Heeren Gedeputeerden weder omme ter Vergaderinge gecompareert wesende, hebben gerapporteert dat de voorsz. Introductie was gheschiet, weshalven hare Ho: Mog: de selve Heeren voor hare genomene moeyte hebben bedanckt.

M. van Crommon vt.

Accordeert met 't voorsz. Register.

N. Ruysch.

De Staten van Hollant ende West-Vrieslant lieten dese Maent af-gaen de volgende Formulieren van een Danck-dagh:

NAerdemael het Godt de Heere Almachtigh, uyt sijne oneyndige barmhertigheyt genadiglijck gelieft heeft den Staet deser Landen, niet tegenstaende de steets aenwassende ongerechtigheden en sonden van dien, 't zedert eenige Jaren herwaerts, te begunstigen en te zegenen met een ghewenste en heylsame Vrede, ende ons by den selven tot noch toe soo Vaderlijck te behouden, oock de heerlijcke Vruchten van dien soo mildadigh en overvloedigh, hoewel door onse misdaden en overtredingen onwaerdig, deelachtig te maken, mitsgaders oock weg te nemen en te doen verydelen alle sodanige dreygende en ghevreesde onheylen en swarigheden, waer door wy van de voornoemde Vrede, en by gevolge van de vruchten van de selve scheenen beroofte te sullen worden: Soo is ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael met onse toe-stemminghe, om ons niet aen de grootste ondanckbaerheyt schuldigh te maken, voor het wel-wesen van het algemeene lieve Vaderlandt, ten hoogsten dienstigh ende noodigh geoordeelt, over alle de Geunieerde Provincien, geassocieerde Lantschappen, Steden ende Leden van dien, uyt te schrijven een algemeene Danck, Vast en Bede-dagh, die wesen sal Woensdagh naest-komende en Vier Weken, zijnde den vierden Junij, omme Godt den Heere

ten selven daghe in alle de Kercken deser Landen, uyt gront des Herten te dancken, loven en prijsen, dat het zijne Goddelijcke Majesteyt soo goedertierentlick gelieft heeft, den Staet deser Landen tot noch toe by den meer-gemelden Vrede te behouden, en de Ingesetenen van dien, met de effecten van de selve te begenadigen. Ende wijders oock met een nedrigh gemoet en verslagen geest, vierighlick te bidden, en te smeken, neffens een ware en oprechte belijdenis van alle onse hoog-gaende en noch geduurigh aenwassende sonden en ongerechtigheden, dat de selve den hoog-gemelden Staet, ghelijck tot noch toe, wille houden in sijne genadige en Vaderlicke voorsorge, en sijn liefde tot en over de selve te continueren, mitsgaeders voor alle swarigheden van buyten en heymelicke onheylen van binnen, bewaren en versekeren, ten eynde dat den Staet onses lieven Vaderlants, en de ware Christelijke Gereformeerde Religie, in de selve door sijn onafmetelicke barmhertigheyt mogen ongequetst ende behouden blijven, tot verbreydinge ende grootmakinge van zijnen Alderheyligsten name, voortplantinge ende aenwas van de voornoemde waere Christelijcke Gereformeerde Religie, conservatie van onse soo dier gekochte Vryheyt, en onser aller Zielen Zaligheyt, &c. *Geschreven in den Hage den* 13. *Mey* 1670.

Nu Candia was Turckx geworden / vertrocken veel Griecken en Christenen van daer / ver af sijnde / datte Christenen van de naeste Eylanden (ghelijck sy daer toe van de Zarazijnen wierden uyt-ghenoodt) op Candia soude hebben komen woonen: Den Veneetsen Capiteyn Generael Morosini, welcke de sake der Christenen op Candia tot 't Accoort toe nu soo loffelijck had uyt-ghevoert / onthielt sich wel binnen Venetien / maer quam in geen publijcke Vergaderingen / des wegen had oock noch geen relaes van sijn wedervaren ghegeven: Hy meriteerde wel als Procurator en Ridder van St. Marco mede in den Raet te sitten / dan vermits geen Plaets open was / most patienteren. Genua verleghen datten Graef van Ossuna te Final aen de Middellandtse Zee een groote Haven wilde doen bouwen / om daer door de Commercie na haer te trecken / so begonden sy vijf mijlen van hare Stadt een Moglie oft Haven te bouwen / om 't Spaensse voornemen te verydelen / en 't welvaren van de Borse en Cooplien te behouden. Wat wonder was het datte Politijcken om Nichjes en Neefjes groot te maken niet alleen in het Noorder geweest / maer selfs te Romen soo veel spoockx hadden / om een goeden Paus te maecken: Seecker Cardinael versekerde dese tijdt de Fransghesinde datte Cardinael Fanchinetti Paus soude sijn / om dat sijn Oom Paus Urbanus VIII. sulckx hadde voorseydt: Terwijl hielden de vremde Ministers Hase-Jachten / Water-vreuchden / en maeckten soo veel onkosten op de Maeltijt van een Gesant / dat men soude gesegt hebben / sie daer de Vier Getijden van 't Jaer / vermits den overvloet van alle soorten van Vruchten: Al wat Roomen bedencken mocht / selfs omme den nieuwen Paus na St. Jan de Lateran te doen passeeren / daer wierden Arca Triumphales toe-bereyt: Onder veele gaf den Constabile Colonna een onthael aen Prins Ernst van Bronswijck / verselt met veele andere / die daer na in de Wijngaert van Borgese sijn onthaeldt / daer een Jacht op Hasen / en een partije Schuyten op den Vijver / daer na een Collation van Bergen vol overdadighe Suycker-Bancket wierden op-ghedist / de liqueurs waren na advenant / waer naer den

Constabile Colonna met speelen van den Hertogh van Bronswijck won 30000 gulden: Die oock soodanighen open Tafel hieldt/ dat aen niemandt wie daer quam gebraeght wiert of hy oock een Bruylofts Kleedt aen had / &c. Onder dese galanteryen storf subijt den Cardinael d'Elci, die geopent/ een steen als een Hoender Ey in had/ hy was 70. Jaren out; sijn doodt was verhaest om datte Fransse partye hem den Voet wierdt gesept dwars te setten/ en dat hy anders onfeylbaer Paus soude sijn geweest: Hy wiert te St. Sabine begraven/ daer hy Titulaer af was: 't Conclave had nu 4. maenden en 10. daghen op d'een nu op d'ander geloopen/ elk wilde Paus sijn/selfs sulcke koude oude Cardinalen/ die beter de Doot-kist als St. Pieters Sleutels dienden; toch omme de waerheyt te seggen Barbarijn had 't geern gheweest / en Vidoni kuypten als een Much om de kaers: 't Is meermalen gesept / dat de Italianen al brave geesten van Astrologijnen en Quacksalvers sijn: Sekeren Outbus (by gebreck van gelt) had een ronden Circul gemaeckt / en daer rondsom al de namen van de Cardinalen / maer toen men sach dat veele uyt ende inkomende / oock de Spaensse ende Fransse Factien dit langh Conclave verdroten / verloor hy sijn credijt / om dat hy wel meest met dubieus spreken na de waerheyt hadde gheraemt/ maer soo mager/ dat hier al sijn credijt in duygen viel/ want Elci storf en Nerli wiert het niet/ en daer hem de Beurs af-ghespeckt stont/was Vidoni, by al de Weerelt ghehaet: Eyndelijck toen de Cardinael Porto Carrero, te Romen gearriveert/ van den Constabile Colonna met 4. Driesse Paerden / en van den Vice-roy van Napels met 6. Napelsse Paerden ende een schoone Carosse was vereert/ en men hem rondsom by de Spaensghesinde sach aen-ghehaelt / tradt hy eyndelijck in 't Conclave / daer Barbarijn, Facchinetti en Altieri wel het meest in consideratie quamen: P. Nithard wel eer Biechtvader van de Cathol. Coninginne/ onthielt sich dese tijt tot Tivoli / met verlangen af-wachtende in 't Convent van de P. P. wiens Haen Coningh soude sijn/ dewijl Vranckrijck alreede 't spul seer fijntjes was verset: Nae veele over ende weder geestelijcke kupperyen / dat wel de goddelooste ende vuylste (alsoo sy door &c. gheschien) wierdt Emilio Altieri Paus / met 58. stemmen; hy was 80. Jaren out: Men segt/ dat men hem per force des Paus Rock om hong / en dat (ick weet het niet) of door vreugde of door droefheyt / den goeden Heer so al een goeden poos tranen schreyde: Immers hy liet sich ghesegghen/ en liet hem noemen CLEMENS X. en daer mede sagen de resteerende Pretendenten snip toe. Toen den Cardinael Altieri was tot Paus ghekooren/ soo was Vidoni tot naer middernacht in groot pericul Paus te werden / maer de Roomsse Burghers baden den Hemel als voor haer Mede-Burger/ Vidoni dese mael over te slaen: Die Maendagh-nacht was Roomen soo vol gewoel als oyt/ en toen elck hoorden dat Altieri was Paus geworden / danckten elck Godt / ende Vidoni bleeff: Alle den nacht stack men vreughde-vuyren aen/ op de drie grootste Marckten/ en de Kaerssen in alle Vensteren waren ontallijck: Indien ick geloven magh die van de Roomsse Religie selfs / soo gingen smorghens al de Cardinalen van sijnen dreef/ na de Celle van Altieri, om hem te geleyden in de Capelle van Sixtus, om aldaer af te legghen d'eerste functie/ ghenoemt d'eerste aen-biddinghe; Hier was Altieri dapper tegen/ seggende / ick kenne my onwaerdig daer toe, ende

daer nevens onbequaem, om soo swaren last op mijn Schouderen te leggen : Als nu een weynigh daer na den Cardinael Brancaccio binnen trat/ seyde hy : Ick ken u tot dese Charge bequaemer als mijn selfs : Maer Brancaccio zyne Schouderen treckende/ excuseerden sich : Eyndelijck namen naer veel biddens en smekens d' andere Cardinalen den nieuwen Paus onder d' Armen / en volbrachten de boven-gemelte Roomsse solemniteyten : Dingsdags daer aen wierde hy met den Kap en Myter ghekroont / wanneer al syn Officiers in veele Prelaten bestonden/ oft die men Confraters van Roomen noemdt : Soo plaetsten sich de Roomsse Gesanten in de Kercke van St. Pieter te Vaticam / daer hy/ op een bereyde Troon ghestelt / de Sleutelen ontfongh/ uyt handen van den Cardinael Carel Barbarijn, Aerts-Priester van die Kercke : Ende hier op quaemen al de Canonicken en Priesters deser Kerck des Paus Voeten kussen : Na 't welke den Paus voor den Altaer van St. Gregorius syn devotie gepleegt / en 't Volck luyd uyt gheroepen hebbende/ songh men driemael Musyck ; soo gaf haer den Paus/ in syn Kleet ghewapent/ hun de Zegeninge : Alle de Kardinalen/ Patriarchen en Bisschoppen voerden den nieuwen Paus voor 't Altaer der Apostelen/ daer hy de Misse songh / en den Kardinael Maldachi als eerste Diacon/ geholpen van twee Canonicken/ na ghebruyck den nieuwen Paus een Beursse met 25. oude goede goude Julien vereerden : Daer op trat den Paus met een gedragen Verhemelte wat hooger op 't ruym Vertreck/en dede den Kardinael Barbarijn, als daer toe ghestelt / een Harangue / en daer op sette den Cardinael Maldachin des Paus Muts op syn Hooft / die nu geen tranen schreyde / maer driemael 't Volck zegende/ en terwyl schoot men al 't Kanon en de Musquetten soo vreesselijck/ dattet dreunden : Eyndelingh quam yder syn H. toe -wenssen na gebruyck ad multos annos : En sulckx gheschieden oock uyt den naem van al de Cardinalen/ met wat hart/ oordeel elck by syn selfs : Want men sagh dese nieuwen Paus op syn Crooninge soo bereyt en gewilligh syn / dat al d'andere Cardinalen maer als Luyarts daer by quamen; waer op den nieuwen Paus dit dese trage toe-voeghde : Immers sal ick langer op 's Paus Stoel sitten, als gy een van allen wel sult bedencken : Maer de Cardinalen Ginetti , Palauicino , Sforsa, Ludouisio ende Litta hun sieck veynsende / waren hier niet : Dadelijck begost men te tracteren en goede cier te maken : Ende de Posten van 4. pooten liepen byna over 8. beenen/ om goede Boden-broodt te bekomen : Elck vraegde wie desen Emilio Altieri soo door-gedrongen had / men antwoorde/ dat niet alleen de Coninginne Christina hem de Voeten aenstonts was komen kussen : Maer zyn Wapen waren 6. Sterren/ een onder/ twee in 't midden/ ende 3. boven/ boven op een Engels Hoofje/ metten drievoudighe Kroon / en ter zyden 2. Boecken die open leggen met Kruyssen/ maer dat hy ook buyten een fraey Leven/ noch maer een Neef en sommige Nichtjes/ om te beneficeren / had/ synde den Cousyn Cardinael Altieri : Den Portugysse en andere Gesanten wierden seer beleeft bejegent / maer wy hebben noyt gehoort dat Altieri lichtelijck heeft willen yets altereren : Maer den Kardinael Barbarijn is dese mael wel dapper het campen verset geweest/ en sulckx door de Franssen : Den Ridder Bernin grooten Architect te Roomen / niet haestigh genoegh aldaer den Franssen Koning te Paert/ levens groote gemaeckt hebbende/ soo wiert hy gedeporteert / en den Allerchrist. Koning dede hem te Paert sittende binnen Parys maken. De

De omslagen en onkosten van de nieuwe Vaert / die men uyt-groef om den Oceaen door Languedocq en Provence in de Middellantse See te leyden/ veroorsaeckten veel murmureren onder de Nageburen in Vranckrijck om de onkosten/ elck sagh daer teghen aen ; waer over oock eens de Burgers van Narbonne haer Guarnisoen ter Stadt uyt-joegen ; en toen sy op belofte van beter comportement weder binnen quamen/ hebben de Jonghens haer met steenen andermael ter Poorten uyt-gegoyt. Men bracht in dese tijdt een groot getal gedebaucheerde Meyden of liever Hoeren binnen Parijs/ die men van diverse Plaetsen had 't samen vergadert ; dese sont men na America/ om daer de Colonien der Franssen mede te populeeren : 't Was schrickelijck / dat men dese daghen een Marquis van Roussillion naer by Cohors in Quercy ghevangen kreegh/ die sijn eygen Moeder had vermoort : Muta Ferraca, Afgesant van den Turckschen Keyser / nam dese dagen sijn afscheyt van Monsr. de Lionne, Secretaris van Staet/ die hem overleverden de depesches van den Koningh in twee Beursjes / d' een van paers Violette Bloemen van Gout voor den Keyser / en een van Tabis incarnadin voor den Caimacam : Hy wierde daer na met eenighe Fransse parfumeen en moyicheytjes in 't Geselschap van veele Dames onthaelt/ en wierde Sr. de Nointel hem by geschickt / om wegens Vranckrijck te Constantinopolen te resideeren : Als nu 't Fransse Hof weder te Parijs was aen-gekomen/ bevondt men de geconquesteerde Plaetsen soo heerlijck niet / als wel bevoorens was in-gebeelt ; 't Was wel waer gelijck wy op folio 50. hebben aen-geroert/ dat hare Majesteyten en den Dauphin met 't gantse Hof den 18. Mey ten 5. uren savonts te Oudenaerde aen quam/verselt met Sr. de Rosepeyre, die daer Gouverneur is/en voor af met alle de Cavallerye reedt : Van 't platte Lant quamen de Vlamingen en Brabanders oock selfs hier den Coningh uyt nieusgierigheydt kijcken : Den 19. arriveerden te Cortrijck / daer de Magistraet hare Majesteyten ontfongh/ daer Sr. de Perrius, Gouverneur van die Stadt/ den Coningh de Sleutelen presenteerden : Hare Majesteyten traden af op de groote Plaets daer haer Logement was bereyt : Ten was den Coningh van Vranckrijck niet genoegh hier op sijn uytterste Limiten te zijn gekomen/ maer hy gingh selfs te Paerde sitten/ besach 't Casteel / en wierden noch dien avont onder 't Vlaems geschreeuw van vive le Roy, door Machines als over de 6000. brandende Lantaernen der Vensteren van Cortrijk verciert: Maer toen men daer vernam / datte Pest in diversche Vlaemsse Steden ontstack / 't welck nu noch door de meenighte ende vuyligheydt des Volckx aenwies/ liet men Cortrijck en alles achter : Men verhaeldt dat in dese Tocht over de 100. Fransse Paerden sijn in de Wegen blijven steken : Immers dat het plaisir seer kleyn / maer de onkosten en 't ongemack seer groot sijn geweest/ is seker : Men hoorden oock quade tijdingen van de Angelets / in 't Gebergte van Roussillion/ die op-stonden/ en 't platte Landt af-loopende / namen diversche Stedekens in / dan wierden verstroyt toen zy Villa Franca meenden te invaderen : Latende de rest in de pekel : Dierghelijcke Rebellije was in Catalonien met de Miquelets : De Fransse Geestelijcken die oock selden in Vrede leven konden / bleven zedert dat men met Alexander de VII. over het affront dat de Fransse Gesant Duc de Chaunes had gheleden / de Pilaer op-

recht/ de Corſi geſtraft/ en uyt-gejaegt / noch even bitter teghens ‡ Roomen: Den Rector van de Jeſuyten te Madrid / en na-Bloedt-verwant van Duc de Alba / ſucccedeerde in 't Biecht-vaderſchap van Pater Nithard: De Roomſgeſinde in Engelant ſeyden oock/ hoe datte Hertoginne van Jorck / ghekomen in een Boeck-kamer / ſy daer vont dat van Auguſtinus: Zy vraghende aen den bidder voor die daer voor de doode Monnicken badt / ſoo quam oock den Aelmoeſſenier daer by/ aen wien deſe Princeſſe vraeghde / of hy het op-ghemelte Boeck van St. Auguſtijn al voor Orthodox hielt ? den anderen ſeyde/ ja; waer op de Princeſſe antwoorde / u Religie kan niet goet ſijn / dewijl men in ons geheele Lant voor geen dooden en bidt: Waer op deſen Aelmoeſſenier verbaeſt/ de omkeeringe van deſe Princeſſe doenmaels op ſijn toe-legginghe niet en is voort-gegaen: Bevindende/

Que le Voix d'un, eſt la Voix de nul.

Na dat de voorighe Ceremonien met 't Lijck van den Generael George Monck waren voor-gelopen/ is 't ſelve den 11. deſer na-middags by twee uren uyt Somerſets-huys na d' Abdye van Weſt-Munſter in grooter pracht ghebracht: Voor af marcheerden des Coninckx Guarde/ ſoo te Paerde als te Voet: Daer na 't Regiment van den overleden; doen de Heraulten/ en ontallijcke Arme Lieden en Boere Knechten in Rou-Klederen: Toen 6. Compagnien/ yder met 3. Trompetters/ een Wapen / een Vendrigh / een Hant-Paert met een Wapen-kleet in den rou: Volgden 40. Officiers / en de Klercken van den Raet/ 't Parlament en van de Kroon/ vervolghens de Cancelery-Heeren/ de Ridders van 't Bath/ doen Baronnen/ Biſſchoppen ende Graven: By de 6. Compagnien was de groote Rou-Vaen en 't Paert / met ſwart fluweel bedeckt/ toen 4. Heraulten/en een open Carotſe met ſwart fluweel overtrocken / hier in lagh Generael Monckx Beeltenis in 't Harnas verheven/met een gouden ſtaf in de hant: Zijn Kleeren en Kroon waren beyde op ſijn Hertoghs/ en hongh hem d'ordre van den Kouſebandt om den hals: Deſe Caroſſe was van 6. Paerden ghetrocken/ die alle met Rou-laken waren over-deckt: Voor ende achter 't Lijck ſaten twee Edelen in lange Rou-Klederen / wiens ſlippen van diverſche van qualiteyt wierden na-gedragen: Aen yder zijde hongen 5. Wapenen van den overleden: Daer achter volghden de Soon / als nu Hertogh van Albemarle/ wiens langh na-ſleepende Rou-Mantel van twee Hertoghen wierden na-gedragen/ en weder die geaſſiſteert van 9. Graven ende Baronnen in den rou: Toen volgden des Stadts Cavallerye met Tapijten en Plumagien behanghen: Eyndelijck wierde alles met een Troupe van des Coninckx Guarde beſlooten: Tot Weſtmunſter komende is 't voorſz. Lijck uyt de Karotſe

‡ Die van de Sorbonne binnen Parijs uyt grooten yver condemneerden in deſe tijdt ſes Propoſitien van d'onfeylbaerheyt van den Paus, mitſgaders haer recht, van hoe verre ſy over Coninghen mochten gaen: En hare authoriteyt om te condemneren en te depoſeren de Biſdommen ſonder een Concilium Nationael, &c. gelijck men nu ſagh geſchien: Deſe condemnatie wierde door ſpeciale ordre van den Allerchriſtelijckſten Coningh van Vranckrijck in alle de Parlamenten van 't Coninckrijck ge-enregiſtreert, en ingevolge oock in alle Accademien, als een geheel rechtvaerdige ſake: Alle 't welcke nochmaels door de Doctoren van de Sorbonne wierde geconfirmeert, maer de Brabanders gheloofden doen datte Franſſe te Roomen in d' Electie van den Paus den Man naer haren ſin niet en hadden gevonden.

rotse onder een Rouw-Hemel / in de Kercke op een kostelijcke Graf-stede ghebracht: En dede aldaer den Bisschop van Salisbury een aendachtige Lijck-Predicatie: Daer op sijn 4. witte Standaerts verbroken/en heerlijck gemusiceert: En daer mede keerden den Treyn weder om/ soo sy was gekomen/ nalatende 't Lijck dat Engelant soo veel deugt / 't Huys van Stuart soo veel blijtschap/ en ons van hem die gedachten/ dat hy is waerdigh geweest te leven / en nu doot zijnde/ verloozen veele arme Vrienden aen hem. Dese dagen vertrok den Grave van Santwits met des Coninckx Fregat de Maria Rose, om van Calais na Dover over te halen de Suster van de Brittannise Majesteyt/ sijnde Hertoginne van Orleans/ en ordinaris genaemt Madame: Den Koningh om sijn Suster tot Dover te verwellekomen/ toogh na die Zee-Plaets/ maer alsoo het maer een onnoosel Zee-Dorpje als Catwijk is / en geen gemack voor soo grooten gevolge was te vinden/ soo was beslooten dat de Koningh / de Koninginne / Duc de Jorck en sijn Hertoginne met soo weynigh Treyn als moghelijck / souden alleen in dat kleyne Zee - Dorpje af-wachten de over-komste van ged. ‡ Madame : Sy arriveerden dan den 25. smorgens ten 5. uren van Duynkercken te Doveren/daer sy Madame of anders Hertogin van Orleans wiert op-gewacht door den Koningh / Prins Robrecht, Duc de Mommout/ ende van Richemont / die selfs aen Boort quaemen : Daer by waren Duc de Buckingam ende Albemarle / met ontallijcke Suyte / met den Marquis de Plessis Praslin/ en sijn Broeder den Bisschop van Doornijck/ oock van Madame de Praslin/ des Marschalckx Gemalinne / idem van de Gravinne van Grammondt / wesende al te samen daeghs bevoorens met hare Treyn ende sommige Jachten op een Oorlog-schip geembarqueert / onder 't geleyde van den Grave van Sandwits/ Vice-Admirael van Enghelandt : Toen sy op de Reede van Doveren nader aenquam / ontmoeten haer den Koningh selfs / en bracht haer met de meeste beleeftheyt ende onthael op den Engelsen Bodem.

Antwerpen verleghen / maeckten een Brugge van 't Casteel tot naer hare Stadt/ en men stelde diversche Plaetsen onder mijnt/ op 't springen : Deynse in Vlaenderen wilde men fortificeren : En toen de Fransse Majesteyt te Cortrijck was/ toch om de quade Wegen wel eens deels/ toch meest om datte Pest begost/ door de groote toe-vloeypinge en meenighvuldigheyt des Volkx in diverse Steden te ontsteken / daer om wenden 't Hof soo vroegh na St. Germain als vooren is geseyt : Men verhaelt dat als 't Fransse Hof de Reviere de Sambre over een Brugge soude passeeren/ de Palen door den stercken stroom en 't hoog water sijn geweken/ invoeghen de Carotse daer Madame de Valiere in sat/ in groot pericul was van te verdrincken. 't Gants Spaens Nederlant zidderden toen sy hoorden datten Coningh den 17. Mey te Arras aen de Poorte door den Bailliuw en Schepenen was ontfangen / komende Duc d' Elbeuf haren Gouverneur voor af/als Gouverneur van Artesia: Hy presenteerde de Sleutelen aen den Coningh/ en trat af tot des Bisschops / onder 't ghejuych van de Walsche Burgerye/ haer geroep/ geschiet en fanfares : Hier waren ghelijck aen

‡ Was expres in Engelant over-gekomen om de Stadt London uyt nieusgierigheydt te besien : En wierde door expresse ordre van den Coningh gelogeert in 't Huys van Somerseth.

aen den Dauphijn/ Monsr. en Madame / de gewoonlijcke Presenten aen hare Majesteyten gedaen: Ter selver tijdt was de Coningh te Paerde gaen sitten/ verselt metten Prince de Condee/ Duc d'Anguin en veele Seigneurs/ gingen 't Casteel besien/ en daer na 't Guarnisoen/ die sijne Majesteyt in seer goede ordre een half uertje van Rijssel vont gerangeert: Savonts quamen de Jesuyten door haren Rector seer beleeft aen-spreken/ en voor 't Stadthuys lagen veel oude Balcken te branden/ de Burgers Vensters stonden vol Kaerssen.

JUNIUS 1670.

HEt waer ons te langh om verhalen hoe veel onthael den Coningh te Bergen St. Wijnox over ghetapijte Straten ontfongh door de Magistraet aen de Poorte/ besach ook 't Fort Francois en Philippo/ eetende in de Sterkte St. Louijs; Besiende de Citadellen: De Koninginne en Dauphijn in een Karosse vermaeckten sich langhst Strandt / met een goede Suijte: En alsoo quamen over Grevelingen/ Calais en Boulogne na Monstrueil en Abbeville/ alles met vermaeck: Het was al den 4. Junij / dat den Koningh te Abbeville was geweest van Hesdijn / besiende daer de Hollandtse Draperyen/ daer de twee Meesters Joost van Robais en Adriaen Coorte sijne Majesteyt / Duc de Orleans/ den Prins van Condee en andere Grooten met een treffelijcke Collation onthaelden / op-schaffende de schoonste Vruchten / Banckketten en delicaetste Dranncken/ tot vernoeghen van alle die daer waren: Als nu den Coningh in een goet humeur was / ende Monsr. Coorte op sijne Majesteyt versocht hem in 't stuck van de Draepperye te maintineren / vereerde zijne Majesteyt 400. gulden Drinck-geldt aen de Wolle-wevers: Verleende oock Pardon aen seker Jongman die een Man-slacht hadde begaen / alsoo dese een Knecht van Sr. Robais en Coorte was: Aldus sagh men den Somer heenen gaen/ Don Carlo d'Arragon en Borgia, Hertogh van de Stadt Hermosa/ quam te Brussel/ in plaets van den Prins de Ligne/ die in Italien was gearriveert/ als Generael van de Spaensse Ruyterye. Den Catholijcken Koningh nu daghelijckx in krachten toe-nemende / verkeerde veel met den Jonghen Adel/ en begost het Paerde rijden te beminnen: En om den Jongen Koningh noch meer te vermaken/ men stelde een Stiere-Jacht tegens den 18. deser aen: Selfs quamen alle de Grooten met Flambeaux gemaskert/ den Koningh besoecken/ want al sijn Sieckte verdweenen was: Doch Monsr. Ayroldi, Abt van St. Abbonde/ en Inter-Nuntius van den Paus te Brussel / niet gheheel fix/ toogh na Aken/ om daer sulcke ghesonde wateren te ghebruycken / als den Hemel mildelijck mede deeldt. Brussel had dese mael al diversche branden/ die wel geblust / maer echter geen gedaehten na en lieten dat daer yets anders achter schuylden: Terwijl men een heerlijcke uyt-rijdinge dede op en van het Speel-hof van seker Raets-heer van Brabant te Savenhem/ aen-gelegt door Don Antonio de Cordua, Generael der Ruyterye / alwaer present waren des Constabels Soon Don Pedro de Velasco, den Graef de Marcin/ Generael der Spaensse Militie/ Don Antonio Piemontel, Gouverneur van het Casteel van Antwerpen / ende den Ridder Villeneuve, Lut. Generael: Zy reden nae ghedane

dane Maeltijdt op het Terney-Veldt / ende naemen daer de Visite van alle de Spaensse Militie.

Het was al den 17. deser datten Bisschop van Munster op sijn Lust-Huys Sassenbergh hadde getracteert diversche vermomde Heeren: En 's anderen daeghs sagh men na Meppen verreysen diversche gequalificeerde over de Vecht / daer den Bisschop eenighe Fortificatien wilde aen-vanghen: Den Grave van Benthem daer mede present / vertrock oock / men seyde met een Charge van te commanderen een Bende Ruyters: Het werven soude tot Keulen en Hamburgh aen-gestelt werden: 't Aen-rits gelt soude komen van de Vrienden en uyt-gemergelde Lant-Stenden. De Marquis van Westerloo vreesende voor onweder / dede over Sondagh over al sijn Kasteel Peterschem fortificeren: Terwijl quam den Hertogh van Lottharingen en andere te Keulen uyt en in rijden: Op een tijdt dat men oock sagh eenighe Articulen die de Ongaren souden met den Grooten Heer gemaeckt hebben / 't welck den Graef van Serin den Keyser openbaerde: De Conditien luyden als volght:

1. DEn Grooten Heer permitteert de Christelijcke Religie in gheheel Ongaryen, Styrien en Croatien, en alsulcke Provincien die den Duytsen Keyzer af ende hem toe vallen, en homagie souden doen: En confirmeren in alle hare oude Wetten en Privilegien.

2. Belooft de Ongaren geen Wapenen voor hem te draghen, maer 1200. Rijckxdalers 's Jaers tot Tribuyt te betalen als 't Vrede is: En Oorlogh zijnde, sal den Grooten Heer haer beschermen.

3. De Frontieren tegens de Turcken gheleghen, souden werden verdeelt, en d'een helft van Turcken, en d'andere van Ongaren werden beset.

4. Datter bequame Bruggen over de Riviereen om tusschen de Turken en haer te koopmunschappen, souden werden gemaeckt: En 't goet dat elders wiert over-ghevoert, soude men confisqueren, en d'Eygenaers by den kop vatten, en rantsoeneren.

5. Datten Grooten Heer niet en sal hebben te doen in eenighe Provincien, toekomende den Graef van Serin, ten ware door gewelt van Wapenen.

6. Toch dat soo langh yemandt van zijn Kinderen of Geslachte noch in wesen waren, altoos souden suceederen in 't Gouvernement.

7. De formeele Acte van dit Tractaet sal gemaekt werden in beyde de Turckse en Croatise Talen: Die beyde ondertekent en uyt-gewisselt sullen werden: Ende sal den Grooten Heer aen den Graef van Serin senden een Scepter, en andere tekenen van Souverainiteyt, beneffens een Tytel, over een komende met zijn verdiensten en qualiteyt.

Die aen dit Tractaet meest gelegen was / waren de Graven Serin, Franchipani, ende van Tattenbach, alle in 's Keyzers macht zijnde: Beneffens de volghende Persoonen van qualiteyt / Buckswalski, Omer, Hazan, Bericklewck, Francisci, Tscholosowitsch, Pocledigky, Kumeniam, Franckulini, Zilly, Chonowzky, Gottal, Vainovick, Ballogli, Schaldi, Caspar, Suttach en Gussuli: Graef Serini versoende sich metten Keyser: Maer den Zevenberghsen Vorst Ragotsky konde sich daer toe niet wel / veel min tot submissie / begeven: Zijn Excell. Borri in Moravien op-ghevat / en te Weenen ghebracht / wierde des Paus Nuncius over gelevert / om met hem te doen gelijck de onbarmhertighe mette Palingh

doen: By nacht (want men vertroude sulckx by daegh niet) wierdt hy in een Biecht-huys / ende soo over 't Gebergte wegh gevoert: Daer hy te Koomen komende/ by die van de Inquisitie seer wel wierde bejegent: En hem wierde Plaets ende ordre bestelt om ghemoedelijck (soo wy bericht zijn) sijne verantwoordinge te doen.

Den grooten Regen verbulde de Voor-landen seer met Wormen: Maer dat Water en bluschte niet uyt de heerlijcke Bibliotheeck van den Heer Tomas Bartolini, die den 2. deser op sijn Lant-goet te Nagested soodanigh in d'Asse raeckten/ datter naeuw yets van gesalveert wiert: Onder veel illustre manuscripten sijn daer verbrant:

1. Commentarius de morbis Lympaticis.
2. De Animalibus Norwegiæ.
3. Cornelius Celsus.
4. Commentarius de Puerperio.
5. Epistolarum Centuria V. & VI.

Beneffens andere rariteyten.

Wy hadden folio 48. van de ghewaende Tovenaers in Noorwegen en Lijflant wel yets gherept / daer dit Volck ydel van wangeloof/ seyden/ datte Duyvel haer leerde melken, seggende onderwesen te zijn een Mes in de Muer te steken met een Veter daer over/ datse dan soo langh mochten bry melcken / (merckt dese guyterye) en dat hare Vyanden onderwijlen dapper wierden gheplaeght: 't Quam daer oock op de confessie der oude Besjens aen / een Sottin seyde/ de Duyvel heeft my een Mes ghegeven / al wat ick daer mede aen-rake / kan ick door-snijden; met andere sotte grillen: Den votten Pastoor van Elfdalen klaeghde dat dese arme Besjens in sijn Tuyn geweest / hy daer af langh hadde gaen quijnen: Den Capellan in Morelha seyde / dat hy door Tovereßen stom was getoovert/ maer hy mach droncken geweest sijn/ dat hy geen dienst konde doen: Voorwaer arme Lien/ sy seyden Aurora-boter te konnen maken / daer de Beesten af-swollen: Toch als de Commissarissen alles door-sagen/ bevont men een grooten Boaoo, dat is/ veel geruchts en aen al de rest niets.

Den 24. Junij arriveerden in 't Patria Vijfthien Retour-Schepen / onder den Commandeur Matthijs van den Broeck, mede brengende de volgende Ladingh-Carga:

Generale Carga van vijfthien Oost-Indise Retour-Schepen, van Batavia vertrocken den 16. November en den 17. December des Jaers 1669. met namen, voor Amsterdam de Hollantze Thuyn, Amersfoort, de Burgh van Leyden, Ternate, Damiaten en Tulpenburgh: Voor Zeelandt, Zierickzee, 't Wapen van der Goes, 't Wapen van Middelburgh en 't Wapen van Vlissinghen: Voor Delf, de Fluyt Delfs-haven: Voor Rotterdam, d'Eendracht: Voor Hoorn, de Jonghe Prins: En voor Enckhuysen, 't Casteel van Medenblick, ende de gekroonde Vrede: Zijnde den 20. Juny deses Jaers 1670. Hitlant en Fairhil gepasseert, en vervolgens in 't Patria.

52080 pieces diversch Guinees Lywaet.
12160 ps. Salampouris.
9640 ps. Parcallen.
5800 ps. Betthilles.
5000 ps. Mouris.
8880 ps. Gingans.
15520 ps. Negros Kleeden.
2880 ps. Taffachelas Gingans.
750 ps. Kust geschilderde Chitz.
378 ps. dito Deeckens.
6980 ps. Rouw Zeyldoeck.
2000 ps. Kannekyns.
57550 pont Bengaelsse rouwe Zijde.
69313 p. Persiaensse rouwe Zijde.
9 p. dito tot een Monster.
1680 pieces Cassa Bengale.
1500 ps. Hammans.
1910 ps. Mallemollen.
2340 ps. kust Baftas tot Monster.
5740 ps. Suratse Baftas.
196 ps. Kust Alcatijven.
1020 ps. Mamoedijs.
400 ps. Sanen.
15058 Catty Japanse Camphor.
2511864 pont Salpeter.
10156 p. Gommelack.
126915 p. Kust en Wingerlant Cattoene Garen.
474839 p. Caliatours-hout.
217651 p. Ebben-hout.
156514 p. Siams Sappan-hout.
160000 Catty Japans Staefkoper.
2517828 pont diversche Suyckeren.
13646 pont Radix China.

251200 p. Ceylonsse Canneel.
803143 p. Giroffel Nagelen.
193020 p. Nooten.
960 ps. Cangans tot Monster.
96702 pont Indigo.
6570 p. Cardemom.
84608 p. Foelie.
287821 p. Malacx Tin.
53400 ps. geconsijte Nooten.
12045 p. geconsijte Gember.
60 ps. Japansse Zijde Rocken.
2000 p. Tonquinse Pelinghs.
181 p. en } Muscus.
102 catty
16010 p. Benjuyn Baros.
4073 stucx rouwe Diamanten.
217 oncen of 343 ps. Besoar Steen.
75 Potten Aerd-Oly.
5286 pont Clomp-Glas.
202 p. Tutia.
180 p. Kust Spijckers.
2400 ps. Chiavonijs.
2060 ps. Dasjes of Neusdoecken.
25000 pont Kust Yser.
149 Noten Muscaet Koecken.
24 Picol Tamarindi.
111320 catty witte Peper.
6617849 catty swarte Peper.
1 ps. Calimback 3. Teyl swaerte.
5 ps. Amber tot een preuve.
1 en een halve Kan Oly van Camphor.
208 pont Loogh.
123 p. Karkay.

Waer van den Inkoop is geweest 42. Tonnen Gouts / behalvens noch 4. Schepen / die volghen souden van Ceylon : Met advijs : Hoe den Commandeur *Cornelis Speelman* al den 24. November 1666. met 13. Zeylen af-gescheept, daer in 500. Nederlanders en 300. Inlanders waren geembarqueert, neffens ontelbare Bootsgesellen, quam van Batavia den 19. December in't ghesicht van den *Macassar*, die aenstonts aen boort sont 1056. goude *Masen*, tot voldoeninge der vermoorde *Nederlanders*, idem noch 1435. *Rijckxdaelders* uyt het Wrack van het verongheluckte Schip de *Leeuwin* gevist: Maer de *Macassar* tot niet vorders willende verstaen, zeylden met Bloet-Vlagghen (nae dat hem den Oorlogh was aen-gheseyt) verby de Stadt *Macassar*, bezuyden *Celebes* : Volghden, dat in de Bocht van *Turata* alle de *Negeryen* verbranden: Daeghs daer aen vielen voor *Bonteyn*, vernielende 30. Dorpen en 100. Vaertuygen, beneffens 3000. Lasten Rijs en Padie. 1667. zeylden voor *Bouton*, ende hoewel 't selve een maent langh met 450. Scheepjes en 10000. *Indianen* was belegert geweest, soo traden de *Hollanders* smorgens aen lant, stekende 60. van dese Vaertuygen in brandt ; waer over den *Macassar* sich in zijn Desseyn verydelt siende, te meer veel van zijn *Volck* begost wegh te loopen, stack selfs zijn Leger-Tenten in brandt, en vreesende van slimmer, toogh op de vlucht. Den 3. Januarij sont den Vyant Gecommitteerden aen den Heer *Speelman*, maer de selve wierden tot driemael te rugh gesonden, om datse te gering van qualiteyt waren: Des anderen daegs quamen de drie voornaem-

ste Hoofden van 't *Macassaerse* Leger, en gaven haer op ghenade en onghenade aen de *Compagnie* over, 5500. kloecke Mannen ontwapent zijnde, wierden op een Eylandt tusschen *Bouton* en *Pantsiana* te Lande geset, en 400. tot *Slaven* en *Slavinnen* gemaeckt, zijnde onderwijlen 5000. *Bougis* met 86. Prauwen van den Vyandt by *Radja Palacca* over-ghekomen, en 200. geroofden weder aen den Coningh van *Bouton* gerestitueert, soo dat niet min als 11000. menschen in 's *Compagnies* handen waren komen te vervallen, als mede wel 4000. Lasten Rijs, ende waren wel 300. Praeuwen alleen in de Bay van *Bouton* in de gront gehackt, behalven noch 30. Vaertuygen aen den Koningh ende Grooten van *Bouton*, en 10. van de beste aen *Radja Palacca* uyt-gedeelt, twee schoone Oorlogs-Joncken nam den Heer *Speelman* mede in de Vloot, ende behielt oock alle de voornaemste *Macassaersse* Bevelhebbers als ghevanghens by sich: Bestaende de Buyt op *Bouton* bekomen voor 't meerendeel in goude en andere Krissen, partye schiet ende steeck-geweer, voorts eenigh ghemunt en ongemunt Gout, benevens 195. Vaendels en Wimpels.

Van daer is de Admirael *Speelman* vertrocken naer de Oostersche Provintien, en aldaer alles verricht hebbende, is den 8. Junij uyt *Amboina* gescheyden, en naer *Bouton* voort-gezeylt met 16 stuckx Schepen en Jachten, mitsgaders 14 Chaloupen en Jachten, daer onder vier van den Koningh van *Ternaten*: Dese *Vloot* in 't over-steken van *Bouton* na de *Bougeroenes*, had soodanighen hart weer beloopen, dat de Inlantse Vaertuygen van *Radja Palacca*, onder geleyde van Capiteyn *Poolman*, mede van *Amboina* vertrocken, meest waren verstroyt, doch Capiteyn *Poolman* was naderhant met de Chaloup de *Eendracht* by den *Admirael* ghekomen, met tijdinghe, dat hy *Radja Palacca* oock in noot en verlegentheyt had gesien, sonder hem te konnen helpen, ende waer om gemelte Capiteyn *Poolman* met twee Chaloupen weder wierdt uyt-ghesonden, om de voornoemde *Radja* op te soecken, en by den *Admirael* te brengen, die na veele moeyten met hem te rade geworden is om door het Lant van *Bone* door te breken, ende sich alsoo met de macht van den *Admirael* te conjungeren, dat met geen minder couragie en yver als mannelijcke dapperheyt is volvoert, verbrandende meer als 100. *Negeryen*, en ontallijcke menighte van Rijs en Padie: Den *Admirael* ondertusschen omtrent *Bonteyn* (de bescheyde Rendevous-plaets) komende, vont 't daer en oock langhs heen, soo met Pallisaet-wercken als met aerde Fortjes seer versterckt, en wel met 6000. *Macassaren* beset, waer om de Heer *Speelman* genootsaeckt is geweest den Vyant van daer te slaen, dat na verscheyde heete rescontres wel gesuccedeert, en voorts alles in d'Asse gelegt is, sonder eenige merckelijcke schade van d'onse: Waer na de *Hollantse Vloot* naer *Macassar* is voort-gezeylt, daerse den Vyant gereet tot tegenweer vonden, doch wiert uyt hare Casteelen als uyt onse Vloot, op den anderen niet gheschooten, blijvende daer soo langh stil leggen, tot dat 'er nader kontschap van de komste van *Radja Palacca*, en de Inlantze macht ghekomen was. De *Macassars* vry te waentrouwen, schooten den 19. Julij metten dageraet uyt 's Coninghs Fort, op 't *Admiraels* Schip *Tertholen*, die men tot savonts met ghelijcke munt betaelde: Seylden van hier op *Pannakoka*, alwaer daegs te vooren de *Boutonders* met 24. Vaertuygen en 1000. man verscheenen: 'tKleen Vaertuygh lande aen 't Dorp *Batta Batta*, datse verbranden, ende canonneerden dien dagh voor *Borrambon*, quaemen den 28. voor *Glisson*, daer *Joncker-sloot* ende 14. andere doot bleef, echter den Vyant spatte 't Velt in: Ondertusschen was den *Admirael* bericht, dat den Vyant van meeninge was *Radja Palacca*, ende Capiteyn *Poolman*

met haer byhebbende macht, komende van *Bantheyn*, te lande te stutten, waerom sijn *Ed.* sich met de geheele macht der waerts begaf, vindende onverwacht *Radja Palacca* en Capiteyn *Poolman* omtrent *Palembean*, die met den Vyandt een heete rescontre had gehadt, en victorieus waren gheble ven, keer de ghemelte Heer *Speelman* met de Vloot weder na *Glisson*, ende landen aldaer sonder verhinderingh den 2. Augusti; dien dagh vielender harde schermutselen teghens den Vyant voor, daer d'onse 56. gequetsten bequamen: Den Vyant weeck veldewaerts in, zijnde hare principaelste Voorvechters gesneuvelt: Daer wiert geconfirmeert, dat den Vyant in de twee rescontres over de 1000. dooden gehad hadde, en was *Crain Montemarano* van ons weder na *Macassar* gevlugt, latende sijn outste *Soon* ende *Suster* in on se handen: Onse macht bestont (buyten de *Inlanders*) in desen tijdt in niet meer als 515. *Militares* en 778. Zeevarende Persoonen. 't Jacht *Nuyssenburgh* was op den 7. Augusti, zijnde des anderen daegs nae haer vertrek van *Macassar*, in groot perijckel door 45. stuckx *Macassarse* Slaven en 15 Gevangens van hooge Geslachten, haer voor *Macassar* over-gegeven, dese waren by nacht uyt de Blocks los geraeckt, en hadden de Wacht met scherp gemaeckte Bamboesen af-ghemat en amock gespeelt, ja 't was soo verre gekomen, datse de brant in de back gesticht, en de Deuren open geramt hadden, maer also d'onse by tijts met een Canon vol schroot daer onder schooten, en van de *Goude Leeuw* ontset kregen, so waren zy alle in die furie om 't leven gebraght: *'t Bonneese* Leger bestont in 6000. gewapende mannen, waren van *Turata* met onse Schepen voor *Glisson* aen-gekomen, ende aen Lant geset: *Radja Palacca* had op *Turata* den eersten nacht al een uytval gedaen, en den Vyant uyt 3. Besettingen gejaegt, d'onse waren nu op *Glisson* sterck 7000. *Bougis*, en ruym 3000. *Ternatanen* en *Boutonnesen*, behalven 't volk van Capiteyn *Joncker* en *Strijcker*, en hadden vier halve Cartouwen, aen lant gebracht: 's *Koninghs* macht wiert begroot op 20000. koppen. Den 18. Augusti had den Admirael *Speelman* en den *Raedt* met *Radja Palacca*, goet gevonden, door 100. wel gewapende Keurlingen, ende een Overlooper tot wegh-wijser, 's Vyants Vestingh op *Glisson* by nacht te overrompelen, 't gunt geluk-kigh succedeerde, krijghende den *Admirael* ten 3. uren 's morghens de tijdinghe, dat *Radja Palacca Glisson* in had, en hulp versocht, die ten dien eynde al gereet stonden, en wel te pas quamen, want den Vyant deed van 's morgens ten 6. uren tot 's middaghs 5. desperate uytvallen, maer wierden t'elckens manhaftigh af-geslagen, soo datse retireerden tot vijf uuren in den achter-middagh, wanneerse noch sulcken woesten aenval deden, dat de kans twijffelachtigh soude gestaen hebben, indien d'onse niet volkomen op haer hoede hadden geweest. Door de werckingh van twee Vuur-potten ende soo veel Hant-granaden, wiert den Vyandt eerst ghestut, daer op een uytval van 5. a 6 van des *Admiraels* op-passers, die door *Radja* en een groot getal van de zijne gevolght, wierdt gedaen, en den Vyant voorby haer eerste Pagger dreven, diese door dwangh van Vuurpotten en Granaden mede mosten verlaten; dese Pagger wierdt wegens zijn Sterckte nevens *Glisson* geconsidereert, en bevonden dat den Vyandt seer advantagieus in beyde dese Paggers had gelegen, van waer den Vyandt oock van meeninghe was gheweest de Schepen en Inlantse Vaertuyghen te beschieten, daer 't Geschut wel op-ghestelt was; volgens des overloopers seggen, had den Vyant groot getal dooden: Daer onder den Koningh van *Mandhar*, met den outsten Soon van *Crain Linques*, en veel van de voornaemsten Adel: Aen onse zijde waren 6. *Bougis* doot gebleven, en 50. gequetsten, en van 4. gequetste Bosschieters een ghestorven: In de Beschanssingen op *Glisson* wierdt

een *Nederlantse* Wacht benevens de *Bougis* onder Capiteyn *Poelman* bestelt; 's nachts ruckten de *Boneesen* met acht stuckjes onder 's Koninghs Leger, en stelden 't in allarm. Den Vyantbracht 's morgens met den dagh alles 't samen, maeckte een omkringh om de Pagger tot *Glisson*, en doet daer op een heftighe Storm, maer ons Geschut daer binnen en de *Bougis* daer buyten, scheurden haren omtreck: In de na-middagh verliet den Vyant het Velt, en 's anderen daeghs omtrent 8. uren de zuydelijkste Vestingh, daer de *Bougis* heen liepen, de brant in de Huysen staken, en dicht onder 's Coninghs Fort met gantse Troupen elck met een dracht Padie te rugge keerden, daer den Vyant 't gros op uyt heeft geset, en aen wederzijden heftigh ghevochten wierdt, hebbende sonder roem van d'een of d'ander omtrent na 2. a 3. uren vechtens wederzijts 't Veldt verlaten. Soo verlieten dan oock de Vyanden hun wercken, stekende die selfs in brant, en om te toonen dat zy ordentelijck af trocken, deden zy een generale chargie van Musketten, ende daer na eenige zware Bas-scheuten, en begrepen haren omslagh een groot Canon-schot verder in 't Lant buyten onse Pagger: Daer op den 26. 's nachts *Radja Palacca* twee verscheyde partyen uyt-ghestuurt heeft, waer van de voorloopers door een Wacht van 10. man ondeckt wierden; welcke Wacht vlogen om de hare te waerschouwen, maer wierden van d'onse soo ras op de hielen gevolght, datse met haer te gelijck binnen quamen, soo dat 't in doncker lustigh op een doot steken gingh, en den Vyant om een goet heen komen sagh, achter latende 30. dooden, en voorts het Legher ten besten, 't welck d'onse leedigh maeckten, en met partye Rijs, Kleeden, vier hoofden, elf Vendels, 30. Crissen en Houwers, 60. Piecken en 20. Spatten geretourneert zijn, hebbende d'onse twee uren verre na *Macassar* en zuytwaerts alle Dorpen ende Huysen in koolen geset: Den Admirael *Speelman* onse Paggers en vastigheden op *Glisson* verlaten en gheslecht hebbende, was des Nachts bezuyden de Revier *Ayen* verzeylt, alwaer hy zijn macht, aen lant tusschen Schants-korven dede plaetsen, van waer *Radja Palacca* 's nachts den 10. advanceerden tot aen 's Vyants werk, en schoon den Vyant een hevigen uytval op hem deed, most hy door assistentie van des Admiraels op-passers retireren. Zedert zijn de *Macassers* over al in 't onderspit geraeckt in diversche rescontres: Zy waren wreet om de Nederlanders te vermoorden: Men sag van de hare ook diverse van qualiteyt in Battaillies af-sleepen. De Koning *Palacca* op den 3. October weder met een machtig gros om *Adap* uyt gegaen zijnde, kreegh bericht dat seker Volck van *Pattambite*, niet verre van daer een Vesting maeckten, des ruckte hy derwaerts na toe, en viel by Maenlicht op den Vyant, verdrijftse uyt haer Wercken, ende stacker den brant in, keerende wederom met 6. Hoofden, 5. Vaendelen, een partye Krissen, Rijs, Kleedinghen en andere dingen, en waren de *Macassaren* van meyninge met 32 Praeuwen en 1000 Voorvechters in het Landt der *Bougis*, een tocht te doen, ende om die te stutten zijn door den Admirael *Speelman* derwaerts af-gevaerdigt de Schepen *Domburgh*, *Vlielant*, *Zirickzee* ende de Chaloupen *d'Eendracht* en den *Dolfijn*. 60. *Sopingers* tot d'onse overloopende, verhaelden dat haren ouden Koningh van *Sopingh* na 't Gebergte was gevoert: *Radja Palacca* verwittigt dat in 't Dorp *Samangen* veel van zijn Bloetverwanten ende andere by een gekomen waren, gingh 's nachts met 500. man derwaerts, en quam met den dageraet weder om, mede brenghende tot buyt 237. Vrouwen, Dochters, en Kinderen, neffens stijf 150. Mannen en Jonghens; dit was den 9. October: Maer *Radja* als Generael, toogh den 12. 's nachts weder met 500. man uyt, stack een Dorp by *Samangen* aen, ende bracht ten 3. uren 120. soo Vrouwen, Jonghens als Meysjes mede:

Radja

Radja verloor hier door 't spatten 3. der zijner, wiert selfs gequetst, echter door tegengift van de fenijnigheden behouden, dan behielt inwendigh de Koorts: Zedert is bezuyden 't Bos *Batta Batta* mette *Macassar* een Bataillie geweest, daer hy als een Stouterick zijn Volck geduurigh aenvoerende, ververste. Soo gingh oock *Radja Palacca*, geassisteert zijnde met de op-passers van den *Admirael*, en 8. a 10. Matrosen met Hantgranaden en Vuur-potten, tusschen den 22. en 23. October des nachts, voor de derde mael na des Vyants Pagger, die hy overweldigden; den Vyant liet aldaer 30. dooden, de Besettinge bestont in 3. a 400. koppen, daer wiert in gevonden een Standaert, twee Vaendels, een schoone metaele Bas, 2. kleyne metale Staert stuckjes, 10. pont kruyt, 20. Spatten, en Spat-kokers, 20. Bas-kogels, &c. met een Vrou en een Jongen, ende waren daer twee onser *Bougis* doot ghebleven, 7. gequetst van Spatten, en een van een Kris; aen dese Pagger was een ander met Schants-korven vast gemaekt, daer sich *Radja Palacca* tusschen den 23. en 24. 's nachts mede meester van maeckten; den Vyant had aldaer 5. dooden, daer in wierden gevonden 2 metale Kamer-stucken, een groot metael Falconnet, een Vaendel, 30. Spatten, 6. Musquetten, &c. Den Vyant was daer in wel 200. man sterck, en door eenen *Dayen Manjelieco* gecommandeert geweest, die behalvens de dooden noch wel 30. gequetsten hadden af-ghevoert, die meest gestorven zijn, doch aen dese zijde was maer een man van *Radja Sopings* volck, en een Vaendrigh van *Palacca* gesneuvelt, mitsgaders *Radja* zelve en noch wel 20. waren van een Spat gheraeckt, doch weynig geincommodeert. Den 26. dito naderden 30. a 40. voor-vechters tot in *Batta Batta*, waer op d'onse in aentocht quamen, en haer begaven na de laetste Pagger, daer de vyant oock na toe trock, en onder bescherminge van 't geschut stant hielden, waer op d'onse weder te rugghe trocken, met verlies van twee Soldaten en een Tamboer, en komende buyten 't geboomte, vonden zy 5. vyants Vaendels, met eenig volck daer by, die seer fel schooten, doch van d' onse op de vlucht ghedreven wierden, niet teghenstaende d'andere van onder de Pagger tot haer assistentie quamen, die oock het eygen padt mosten kiesen, in 't af-trecken verbranden d' onse in passant twee Leger-plaetsen, en avanceerden voorts over de Rivier onder 's vyants sterckte, en 's Koninghs eyghen residentie; dit veroorsaeckte soo groote verbaestheydt dat den vyant met heele Troupen tot in *Macassar* liep, de jongst gemaeckte Sterckte bezuyden *Batta Batta* gelegen, wiert door *Radja Palacca* in kolen geset, het Guarnisoen aldaer gheleghen hebbende, bestont in 600. koppen, daer onder de Soon van *Crain Poppoe*, die met pack en sack waren door gegaen, en daer in gelaten 3. gemeene en een groote Bas. In 't veldt bequamen d'onse noch een dubbelde Bas, nevens een vaendel, 3 Harnassen en 5. Hoofden, daer onder dat van *Crain Tarrounangh*; volgens de raporten waren van den vyant 50. a 60. maer van onse *Bougis* niet meer als 4. doot gebleven en 13. gequetst, gemelde *Bougis* hebben van den vyant noch af-genomen 400. Buffels, soo dat 'er een voor 6 a 8. Schellingen aen Lijwaet te bekomen was; waer op den Heer *Admirael* en Velt-overste *Cornelis Speelman* den 29. dito twee *Boneese* Gecommitteerden met een Brief aen den Koningh van *Macassar* af-sont, met aen-radinge om van het bloet-vergieten een eynde te maken, welke Gecommitteerdens by den Koningh en Grooten met respect wierden ontfangen; den Brief gelesen zijnde, wiert 3. dagen uytstel, en tusschen die tijt stilstant van wapenen versocht. Dit roven ende branden, maeckten soo grooten schrick onder de *Macassar*, dat hy den 1. November een Gesandt met een Brief aen de Admirael *Speelman* af sont; 't Scheen gedwongen werck, want dese *Macassarse* Envoy was van

over de 200. zielen gevolght, en zy bleven hem by, toen hy in een Tent op 't velt zijn Brief overleverden, met versoeck van Stilstandt van Wapenen, en 't senden van 2. Gecommitteerden; de stilstant wierdt hem tot 's avonts ten 6. uren en langer niet toe-gestaen: Men sont twee Gecommitteerden, die datelijck in 's Coninghs Pagger ter Audientie ghebracht, in presentie zijner meeste beampte, der *Nederlanders* Brief lasen: Maer stonden verstelt, en vraegden of geen andere mondelinghe last en hadden: Men gaf goede antwoort, alsoo die Coningh al vry loos is, toch niemant sprack meer als zijn Raetsheer *Crongron*, die op dese Handelinge lachende zeyde, 't Hooft na den Coningh draeyende: *Wel hebbense geen ghelijck? wat valt hier veel beraet? willen wy haer niet aen-tasten, soo sullen zy 't ons doen:* Ende soo vertrocken de Gecommitteerden. De *Crains Layo* en *Bancala* vertoonden hun over de Rivier, met intentie, om haer van de *Macassaren* te ontslaen, waer op den Admirael *Radja Palacca* derwaerts af-sondt, met twee goude Krissen, ende twee schoone goude Alegias om aen die Heeren te vereeren: Toen zy *Radja* zaghen, traden zy zelfs door de Rivier, alleen verzelt met de Soon van *Crayn Layo*, na korte samen-spraeck accepteren zy gemelte presenten danckbaerlijck, en scheyden; ghemelde *Crains* waren t'samen aen-bevolen te bewaren een Paggertjen, achter de Hoeck-Pagger van *Ayen*, voornoemde Hoeck-pagger was aen eenen *Crain Layçan* bevolen, die om redenen niet goet was ghevonden hier van openingh te doen. Tusschen *Radja Palacca* en gemelde *Crains* was besproken, dat d'onse tusschen den 2. en 3. November haren Pagger souden aen-tasten, en datse dan quansuys om bewijs van defentie te toonen, haer volck in de hoogte souden laten schieten, en na eenige chargies daer uyt en recht na huys vluchten, om hun volck te versamelen, en haer Gebuuren te vermanen sich na haer exempel by de Compagnie te begeven, staet makende met 5000 mannen van Wapenen weder by d'onse te komen, gelijck dan sulckx ter bestemder tijt effect nam, maer die van *Ayen* deden haer best van defentie, doch d'onse hadden des morgens al 6. stucken Canon by de wercken, om op *Ayen* te flanqueren, maer den Bevelhebber *Crain Layçan* gequetst, en zy hun buyten hoop van ontset vindende, verlieten tusschen 5 a 6 uuren de Pagger, 2. yfere 3. ponders, en 2. metale Bassen wierdender in gevonden: Buyten dese Paggers hadden d'onse noch twee Paggers in 't Bos gevonden, die aen de lichte vlam wierden over ghegheven. Den 4. November wiert *Radja Cajo* met 5. Vaertuygen na *Turata* gesonden, mede nemende een vereeringhe aen hare Hoogheden aldaer: Al dit gepasseerde had den vyant seer ontstelt, en willende *Crain Tello* d'onse met 3000. man na-jagen, wiert het zelve door den Koningh van *Macassar* belet. Onder den voorsz. stilstandt van Wapenen hadden verscheyde over-ghekomen *Xulesen* aen d'onse gerapporteert, dat den Prins *Calamatta* genegen was om met d'E. Compagnie weder in vrientschap te leven, en waer op d'onse twee *Ternatanen* met een Brief na hem toe-sonden, en so sont oock gemelte *Calamatta* een Afgesant aen *Majude* om hem op sekere plaets te spreken, die oock by *Calamatta* in 't velt quam, mede brengende een Brief en geschenck van den *Admirael* gesonden; dit geschieden in 't bywesen van wel 1000. soo *Maleyers* als *Ternatanen*, toonende alle groote blijdtschap, sont oock een Tolck aen den *Admirael* met sijne groete, die hem weder met den selven liet weten, dat 't hem aengenaem soude wesen dat hy sich met de Compagnie en zijn Broeder den Koningh van *Ternaten* versoende; en indien hy genegen was om zijn E. zelve te spreken, dat hy datelijk buyten 't Bos most komen, alwaer den *Admirael* met *Radja Palacca* sich oock vervoegde: Dus quam oock *Majude* en andere voorname *Ternatanen*

nen met den Tolck ſamen uyt, maer zijn Hoogheyt *Calamatta* bereyt zijnde om uyt te komen, wierdt door twee *Macaſſars* ten Hove gheroepen, des hy d'onſe hare dimiſſie gaf, met beloften de ſaken wijders wel te dirigeren, tot voordeel van de Compagnie. Op den Oever van de Riviere wiert oock een Pagger door den Vyandt ſelve verlaten, en door d' onſe gedemolieert; oock was de groote Pagger in 't ooſten van d'onſe over de Riviere gelegen, al meeſt gedemanteleert, en weynigh beſettingh daer in; noch een ander Pagger, zijnde des Konings eygen reſidentie, gingh oock tot niet, en ſcheen den vyant 't Hooft-quartier aen den Oever van de Rivier *Greſſe* te willen begrijpen: Aen 't eynde van 't Bos lagh noch een capitale Pagger, onder de bewaringe ven *Crain Linques*, recht achter *Borrombon*, maer 't Canon was 'er al uyt-gelicht. Weshalven op den 7. November en den volghenden nacht den Admirael nevens *Radja Palacca* en Capiteyn *du Pon* met 200. *Nederlantſe* Soldaten, oock de *Amboineſen* onder Capit. *Ioncker* daer heen gingen, ſtekende voor eerſt het Dorp *Bonaye* in brant, zijnde doe voorts van meeningh even aen 't eynde van 't Bos een halve gedemolieerde Pagger op te maken, om op de Veſtingh van *Linques* toe te leggen, om by goet ſucces op *Barrambon* toe te leggen. Den Coningh en de Gemeente ſcheenen ſeer ghenegen tot Vrede, maer *Crain Tello* was hartneckigh ende als deſperaet, willende d'onſe op 't lijf vallen. *Crain Greſſe* was oock in *Wadjo* aengekomen, ſonder dat hy eenigh notabel toeval van volck hadde gekregen: Soo was oock *Radja Panna*, Neef van *Radja Palacca*, aen onſe zijde, van *Beron* naer *Sopingh* op-ghebroken, daer hy in goeden ſtant was: *Dajen Pabile* als oock mede die van *Loeboë* waren in verſcheyde reſcontres met die van *Wadjo* geweeſt, ende aen de overhant gebleven, en waren gemelte *Wadjos* door 't verbranden van de om-gelegen Dorpen omtrent haer Hooft-negerye ghedreven; 't volck aen deſe zijde der Riviere waren d'onſe voor een gedeelte toe gevallen, en d' andere na der *Macaſſaren* zijde geweken; oock hadden de *Lamoereſen* 's Compagnies hulpe verſocht, mits de vexatie van *Dayen Matuane* hun ondragelijck was. De *Bimaneſen* wilden wel aen het begane ſchelm-ſtuck en moort door haren Koningh gedaen, niet ſchuldigh zijn, doch hadden echter niemant aen den Admirael geſonden om 't Contract te vernieuwen, noch oock de ge-eyſte Broeders van den *Bimaſen* Moordenaar derwaerts geſchickt. Den 7. November waren van den Koningh en Grooten van *Macaſſar* by d'onſe eenighe af-geſondene verſchenen; deſe brachten een Brief, en daer nevens 7. ſacken met geldt, daer in bevonden wierden 3394 Rijckxdaelders: Dat oock tegens den avont ten 5. uuren in geſchrifte wiert geſtelt, en door d'onſe af-geſonden, die met den doncker in de Legerplaets des Konings verſcheenen, alwaerſe met goede ordre wierden ontfangen, en hun door *Crain Jeremica* aen-gedient dat den Koningh by zijn ruſte was, en dat zy den Admirael van 's Konings wegen de groeteniſſen wilden doen, en 's anderen daeghs 's morgens ſoo vroegh als 't haer geliefden weder ſouden komen, ſoo datſe met den Brief retourneerden. Middeler wijle d'onſe kenniſſe bekomende door een overlooper, dat de *Crains Layo* ende *Bancalo* al op de been waren, en de negeryen palingen, onderhoorigh aen den Koning, in koolen hadden gelegt, en voorts haer marſch na *Linques* genomen, oock dat *Crain Linques* met 300. koppen derwaerts was vertrocken, om 't volck (ſoo men geloofde) weder tot afval van den Koningh te vermanen; waer op den *Admirael* met de Chaloup den *Dolphijn* een bootſchapper derwaerts ſchikte, om haer tot kloekmoedigheyt op te monteren, en 's Compagnies goede meeninge bekent te maken. Soo wierden oock den 8. November voor dagh onſe Briefdraghers weder na den Koningh

van *Macassar* ghesonden, en quamen naer de middagh met drie *Macassaersse* Boden te rugghe, raporterende datse aldaer wel ontfanghen, en voor den Koningh ter Audientie gebracht waren, en was des Koninghs versoeck, dat hem mochte vergunt worden 10. dagen stilstant van Wapenen, niet alleen daer, maer door 't gantse Lant, omme over de Vrede behoorlijck te raetslaghen, en als dan Heeren van aensien af-senden, om met ons te handelen: Waer op haer 3. dagen stilstant vergunt is, zijnde ondertusschen d'onse besich om de *Turatse* Bontgenooten by een te krijgen: *Tello* was sieckelijck uyt 't Leger in een Rosbaer naer zijn residentie omtrent *d'Joupandan* gedraghen, gaende *Calamatta* mede met hem derwaerts: So had oock de Koningh aen de Revier van *Gresse* 't Dorp *Bonte Birayn* begonnen te fortificeren: Twee Prauwen met *Bougijs* waren oock den 8. November uyt *Marisson* gevlucht, en by d'onse verscheenen, die rapporteerden dat' er geen tien *Macassaren* in besettinge lagen, en gants *Macassar* om Vrede riep. Den 18. November heeft den Heer *Admirael* die brutale en hoogmoedige Vyanden de *Macassaren* soodanigh verootmoedigt, dat hy omtrent *Barambon* seer gewenschte Conditien heeft aen gegaen, en terstont na 't sluyten van de Vrede het Noorder-Fort *d'Joupandan* in possessie over genomen, en het selve de naem van *Rotterdam* gegeven, zijnde een seer sterk Casteel, van goet drink-water versien, en op een gesonde Plaets gelegen, hebbende bequame Reede daer onse Schepen voor alle winden beschut konnen legghen, en over sulckx wel magh ghenoemt worden een Voor-burgh van de kostelijcke Oosterse Provintien: Over dese heerlijke Victorie en daer op gevolgde Vrede, zijn tot *Batavia* den 14. Maert 1668. tegen den avont 25. Canon-schooten van 't Casteel gelost, en voorts den 15. dito een Danck-Predicatie gedaen, mitsgaders des avonts van 't Kasteel rondt om de Stad, en buyten Forten 't Geschut gelost, en Vreugde-vuyren aen-gesteken: Doch dewijl de vreugt somtijts geen diepe wortelen schiet, soo hebben oock ghemelde *Macassaren* 't Verbondt in April 1668. weder trouwloostijck ghebroken, hebbende voor eerst twee onser Scheeps-boots, yder gemant met 8. Nederlanders en 6. *Bougis* vermeestert, en al het Volck doot gheslagen, waer onder de Schippers *Marinus Commers* ende *Jan Haemstede*. Oock zijn de Koningen van *Tello* en *Linckes*, die sich door een nader Verbondt aen de Compagnie hadden verplicht, weder van de Compagnie af-gevallen; maer daer en tegen waren van achter uyt het Lant tot d' onse over gekomen 500. *Bougis*, dat al vry wat moet hadde veroorsaeckt, doch de sieckte en sterfte graseerde sodanigh onder de *Nederlanders*, datter in de Maendt Mey over de honderdt waren ter aerde gebracht, en de rest meest alle met Koortsen ghequelt, en van welcke zieckte den Heer *Admirael* zoodanigh mede was ghetroffen, dat zijn E. (om veranderingh van locht) sich voor eenige tijdt met het Jacht *Hogenlande* in Zee had begeven: Niet tegenstaende alle dese ongemacken, scheen 'er goede apparentie te zijn, om de saeck door den Oorlogh tot een gewenst eynde te brengen, soo maer tijdigh secours van Volk aen quam; waer toe onse Pagger *Batta-Batta*, aen de noordt-zijde van *Samboppo* door den Admirael *Speelman* weder wiert in ghenomen, om daer door de Volckeren van *Turata* gelegentheyt te geven tot ons over te komen, als genegen zijnde. Onse *Bougis* hebben den 12. Augustus 1668. omtrent *Marous* een considerable Victorie tegen den Vyandt bevochten, hun gants uyt het Velt geslagen, en 65. afgekapte Koppen bekomen, waer onder het Hooft van *Paye Lingen*, een voornaem *Macassers* Velt-heer: Het Jacht *Purmerlant* besich zijnde nevens andere Schepen, op 't Fort *Samboppo* te canonneren, sprongh door sijn eygen kruyt. *Radja Loeboe* die tot die tijt toe onse zijde ghehouden had,

had, was met thien koppen na den Vyant over geloopen. Tot versterckinghe van ons Leger wierden met de Schepen *Damiaten*, *'t Raedthuys* en *Wiltenburgh* 375. militaire van *Batavia* naer *Macassar* gesonden, die aldaer oock wel aen quamen, waer mede den Heer *Admirael* soo dicht onder 's Vyantt wercken was geadvanceert, datse malkander de hant konden toe-reycken: Onderwijlen gingen de Brieven van Vrede-handelinghe vast over en weder: Soo hadden oock de Koninghen *Crain*, *Goa* en *Tello* den 18. September door eenige *Macassaerse* Briefdragers een Missive aen haer, den Heer Gouverneur Generael, en de E. E. Raden van *India* ghesonden, die niet voor den 18. Maert 1669. tot *Batavia* verscheen, behelssende eenige verontschuldigingen wegens het verbreken des Verbonts, en schuyvende daer van de schult geheel op den Heer *Admirael Speelman*, waer uyt men konde bemercken, dat hun het Vuur al vry naer aen de voeten lagh. Onse *Bougis* hebben op den 2. October des Vyandts vastigheydt op *Barras* stormender hant in genomen, daer in bekomen 300. ghevangenen soo Vrouwen als Kinderen, behalven 36. afgehackte Hoofden. Oock was den 12. October op den helderen middagh stormender hant in genomen seker Vyants werck of stercke Pagger, tusschen de Zeekant en *Sanboupo* gheleghen, en was den Vyant besich om weder een nieuwe afsnijdingh in plaets van hare verlorene te maken: Onse *Bougis* waren van onse Vestinge *Marous* tot in de Negerye *Pamadingan* geadvanceert, en hun aldaer met 3000. Koppen in 2. Paggers versterckt, hebbende tusschen wegen alles in de kolen ghelegh t, wat hun van den Vyant voor quam. In Mey waren onse wercken alreede tot omtrent een Roede na aen de Muur van des Vyants Fort *Sanboupo* genadert, en genoegsaem in defentie om een harde attacque af te keeren, doch *Crain Jerenica*, een beroemdt Krijghsman van den Vyant, was met een secours van 2. a 3000. mannen tot assistentie van den *Macassar* uyt het Lant gekomen, met welke en verdere macht d'onse dagelijckx wierden gedreygt, maer was daer op noch niets gevolgt, dan dat tusschen den 13. ende 14. Mey 's nachts het Jacht de *Schelvis* van 10. a 12. Vaertuygen vol Volck, besprongen, maer mannelijck af-geslagen was, hoewel niet meer dan 17. a 18. gesonde mannen daer op waren: Volgens de rapporten der ghevangens en andere over komende Persoonen in 't begin van Junij gedaen, was onder het gemeene Volck van den Vyandt groote ellende en hongers-noot, doch de Hooft-regenten toonden geen de minste inclinatie om Vrede te versoecken: Terwijl waeren d' onse sterck besigh met een Mijne te graeven, waer mede zy den 9. Junij tot onder de Mueren van *Sambopo* zijn geraeckt, met intentie om de selve te doen springen, ghelijck gevolgelijck oock gheschiede den 17. Junij, met sulcken operatie, dat 'er een groot stuck van de Muer in de Lucht sprongh, doch de bresse van de Vyanden weder met Schants-korven en anders ghestopt wierdt, d'onse daer op den storm verscheyde mael hervattende, quamen soo verre datse de Vestinghe beklommen, maer echter soodanigen tegenstant vonden, datse niet eer als den 24. Junij het groot Koninglijcke Hof en Hooft-Casteel, en de Stadt *Samboupa* hebben in-gekrenen, en waer uyt den Vyant Landtwaert in vluchten, hun ten principalen onthoudende in het Casteel *Goa*, hebbende van alles gebreck. Over dese heerlijcke Victorie hebben de E. E. Heer Gouverneur Generael en d'E. Heeren Raden van *India*, goet ghevonden, een publijcke danck-dagh te houden op den 24. Julij 1669. ende des avondts Vreugde-tekenen aen te richten, als men gewoon is in soodanige gelegentheyt te doen, gelijck sulckx effect heeft genomen, en des avonts de ghewoone Vreughde-vieren aengesteken, mitsgaders van 't Kasteel 30. Canon-schooten ghedaen, en de Fluyt *Buvens-*

kercke, die dese aengename tijdinge had ghebracht, brande rondtom zijn Geschut los, daer op door den Admirael van de Reede met 9. schooten wiert geantwoort; waer op dan gevolgt is met het Jacht de *Cabbeljauw* op den 13. Augusti gearriveert met den E. *Maximiliaen de Jongh*, ghewesen President in *Ternaten*. Het nader schrijven van den Heer *Speelman*, van dato ultimo Julij, behelsende de nadere Contracten met de Koningen en Grooten van *Macassar* gemaeckt, waer by blijckt de gewenste en avantagieuse Vrede voor onse Natie, die dese hoogmoedige Vyanden hebben moeten in-willigen; als namentlijck, dat de gemelte Koninghen en Grooten beloven oprechtelijck te sullen houden ende naer-komen het Contract Anno 1667. den 18. November met haer te *Bonaye* gemaeckt, en vorders op nieuw, dat zy aen de Compagnie zullen over geven al haer Canon ende Bassen; dat zy ten believen van de Compagnie sullen om verre werpen alle haer Fortificatien, sonder oyt als met bewilliginghe van ghemelde Compagnie eenige andere te mogen maken; dat hy tot versekeringhe van dese nieuwe vereeninge of selve, yemandt van de Grooten ter keure van de Compagnie, by ende onder ons sullen komen woonen. De Koninghen *Crain Goa*, *Crain Tello*, ende *Crain Linckes* hebben oock by haere Brieven yder in het bysonder, aen den Heer Gouverneur Generael en Raden van *India* geaddresseert, haer schult tegen de Compagnie begaen, wegens het Verbondt breken bekent, en vergiffenis versocht. Alsoo is dese hooghmoedighe Natie (die soo meenigh Jaeren de *Moluckze* Eylanden door invasien hebben beroerdt, ende schier van al de Weerelt voor een Dwingelant wiert gehouden) onder des Compagnies subjectie gebracht; waer voor den Heer der Heyrscharen gheloost en gepresen zy van eeuwigheyt tot eeuwigheyt, *Amen*.

Articulen waer op tusschen den Groot-mogende Paducca Siri Sultan Hassan Oudijn, *Koningh en vordere Regeeringhe van* Macassar, *ter eenre: Ende de Ed. Heere* Cornelis Speelman, *Out-Gouverneur van de Kust Choromandel, Super-intendent en Commissaris over de Oostersche Provintien, Admirael ende Krijghs-overste over de Scheeps ende Krijgs-macht: In den name van den Ed. Heere* Joan Maetzuyker, *Gouverneur Generael, ende de Heeren Raden van India; representerende de Hooge Regeeringe en Oppermacht weghen de Generale Vereenighde Nederlantze Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in India, ter andere zijde; Is gemaeckt, geslooten ende vast gestelt een eeuwigh-duerende vaste en goede Vrede, Vrientschap en Bondtgenootschap.*

1. Worden geconfirmeert voor goet, vast en van waerden gehouden de Contracten, in dato 19. Augusti 1660. op Batavia in 't Casteel, tusschen den Koningh van Pocpoe, Volmachtighde van hoog-gemelde Regeeringe op Macassar, en de Heer Gouverneur Generael en de Heeren Raden van India, item in dato 2. December 1660 tusschen de voorseyde Regeeringhe, ende Jacob Caeuw als Commissaris, van gedachte hun Ed. gemaeckt en geslooten, sullende de selve in alle hare deelen en poincten sodanig na-gevolgt werden, voor so veel die in desen niet en werden wedersproken.

2. Sonder eenigh uytstel zullen aen handen van den Admirael overgegeven en getransporteert werden alle Europiaensse Dienaren ende Onderdanen van de Compagnie, die haer present of in Macassar bevinden, soo die nu nieuwelijcks zijn over gheloopen, als die noch van voortijden hier mochten ghevonden werden, geene uyt-gesondert.

3. Dat aen handen van de Compagnie sullen over gelevert ende gerestitueert werden alle Scheeps-gereetschappen, Canonnen, Contanten en andere Goederen, geene uyt-gesondert, welck uyt 't Schip de Walvisch op Zaleyer, en 't Jacht de Leeuwinne op Paulo Don Douange verongeluckt, gebergt ende tot noch toe aen de Compagnie bevonden komt te werden, niet weder gegeven te wesen, blijvende niettemin eygen aen de hoogst-gemelde Regeeringe van Macassar soodanige acht stucken yser Canon, als

als van de Walvisch hier berusten, indien blijcke dat de Compagnie daer van met 4000. Rijders, ten jongsten aenwesen van den Commissaris Caeuw is voldaen.

4. Dat als noch sal geschieden prompte en rechtvaerdige Justitie, ten aenschou en overstaen van de Nederl. Resident, over soodanige Persoonen, als men bevinden sal schuldigh en noch in 't leven te wesen aen verscheyde moorden, aen diversche Nederlanders op verscheyde Plaetsen gedaen, en de welke door de hoogst-gemelde Regeeringe met alle neerstigheydt sullen moeten werden op ghesocht; tot afschrick van soodanige boosdaden in 't toekomende.

5. Den Koningh en vordere Grooten van Macassar, sullen besorgen dat nu ten eersten des Compagnies Debiteuren komen te voldoen, en te betalen alle 'tgeene aen de Compagnie schuldigh zijn, en ten achteren staen, en voor soo veel daer aen mochte komen te ontbreken, dat zelve oprechtelijck aen de E. Compagnie te vergoeden, ist niet dit saysoen, dan ten langsten 't naestkomende, sonder eenig vorder dilay of uytstel, waer toe hun hoogst-gemelde Regeeringe door den desen specialijck verbint.

6. Sullen als noch doen vertrecken, in conformiteyt van de laetst gemaeckte Contracten, alle Portugesen met haren aenhangh, geene uyt-gesondert, waer die onder de Regeeringhe van den Macassar werden gevonden: En dewijle de Engelze gehouden moeten werden voor groote aenstokers en veroorsakers van'tbreken der voorsz. Contracten, so sal de Regeering die met al haer aenhang mette aldereerste occasie mede van onder haer Jurisdictie doen wegh gaen, sonder dat yemant van de voorsz. Natien of hare Creaturen oyt of oyt met desen in eenige Plactze, onder der Macassaren gebiedt weder ter Negotie of anders geadmitteert zullen mogen werden; oock nu niet langer mogen verblijven als uytterlijck tot ultimo toe: Soo en zal hoogst-gemelde Regeeringe oock nimmermeer ergens onder haer gebiet nu of na desen ter Negotie of anders mogen in-laten, admitteren of vergunnen eenige andere Europiaensche Natie, of yemant van harent wegen, 'tzy wiese ook zijn, of hoese genoemt werden, geen uyt-gesondert.

7. En wert de Compagnie alleen met uytsluytinghe van alle andere voorsz. Europiaense Natien, onder 't gebiedt van Macassar over gegeven, de vrye Handel en Negotie, sonder dat oock eenighe andere Indiaenze Natien, 't zy Moren, Javanen, Maleyers, Aetchynders, Siammers, geen uyt-gesondert, hier ter merckt of te koop zullen mogen brengen eenige Cormandelse, Suratse, Perssiaense, Bengaelse Kleden of Koopmanschappen, noch oock geen Chinese waren, daer van het aen-brenghen de Compagnie alleen wort toe-gelaten, en soo bevonden wierde dat contrarie desen echter quame te geschieden, dan sullen sulcke Kleden en Waren ten profijte van de Compagnie geconfisqueert, en de Overtreders daer en boven gestraft worden, waer onder nochtans niet zijn begrepen soodanighe slechte Kleden als op de Oost-kust van Java self werden geweven.

8. De Compagnie wert by desen vry gekent en ontslagen van alle Tollen en Gerechtigheden, so van de goederen diese komt aen te brengen, of wech te voeren, geen uyt-gesondert.

9. De Regeeringe of Onderdanen van Macassar, en sullen naer desen hare Vaerten nergens anders mogen maken, als op Baly, Javaensse Kust, Jaccattra, Bantam, Jamby, Palembang, Johor, Borneo, en gehouden wesen daer toe van den Commandant van wegen de Compagnie hier residerende, te vorderen Pascedullen, op pœne dat wie sonder de selve in Zee ofte elders komen te vinden, voor Vyanden aen-gesien en wegh ghenomen sullen worden, sonder dat voortaen op Biema', Soloor, Timor, &c. eenighe Vaertuyghen senden, of oock be oosten den hoeck van Lassen, zijnde de Oost-kant van de Straet Zaleyer, komen mogen, oock niet aen d'ander zijde benoorden of beoosten Borneo, na Mingdanau of d'Eylanden daer omtrent, op verbeurte van lijf en goet der geener die daer elders komt ghevonden te worden.

10. Ende dewijle alle de Fortificatien langs den Zee-Oever van Macassar meest reflecteren, om te dienen tot versterckinghe teghen de Compagnie, soo is geaccordeert dat de selve in alle promptitude zullen geslecht en wegh genomen worden, als Borrambon, Pannekoecke, Gresse, Marisson, Borrebos of andere: Sullende alleen mogen staen blijven 't groote Fort Samboupo, voor de Koningh, sonder dat na desen eenige nieuwe daer ter Plaetse of elders, weder mogen gemaeckt werden, ten ware met ghemeen goet vinden van de Compagnie.

11. 't Noorder Fort genaemt d'Joupandam, sal stonts na de solemneele be-eedinge van desen Contracte van Macassers Guarnisoen werden geledigt, ende aen de Compagnie in bequame en behoorlijke ordre overgegeven, om door haer Guarnisoen beset te worden. blijvende het Dorp en Lant daer onder behoorende, gelijck voor desen, sonder dat de Regeeringhe van Macassar sich met de Inwoonders van dien zal hebben te bemoeyen, des sullen de Koopluyden voor hare Negotie aen de Koningh soodanigen Tol en gerechtigheyt betalen, als tusschen hoogst-gemelde Regeeringe en de Compagnie noch bedongen staen te werden, maer en sal de Compagnie onder 't voorsz. ressort niet vermoghen aen te nemen of te admitteren eenige misdadigers, of soodanige als aen de Koningh of de Grooten eenigh gelt schuldigh zijn, ten ware alvoorens voldeden, en sal Compagnies Logie oock ten eersten in soodanighe ordre als die gelaten is door den Koopman Verspreet, 't zy binnen of buyten 't Fort, ter keure van de Compagnie weder werden op-gerecht.

12. De Hollandtze Munte soodanigh als die op Batavia in Rijckxdaelders, Schellingen, dubbele Stuyvers en Pitjens gangbaer is, sal hier op Macassar in eygener waerden mede cours hebben, en voor soo veel mochte bevonden werden dat het de gemeente teghen stont, neemt de Regeeringhe aen, met alle vermogen de selve Munte onder het gemeene Volck op de Basaar mede aengenaem te maken.

13. Tot een breucke van de laetst verbrokene Vrede, belooven de Koningh en de Grooten aen de Compagnie op te brengen duysent Slaven en Slavinnen, jonge gesonde volwasse menschen, behoudens dat haer vry sal staen, de betalinghe of met Slaven selve, of met Canon, Goudt of met Silver te doen, werdende in conformiteyt van de Massacaarse gewoonte in sulcken geval gerekent op twee en een half Teyl, of 40. Massacaarse goude Masen yder, mits dat hier van ten minsten de helft met de te doene besendingh in Junij aenstaende na Batavia, ende de gantse reste ten langsten 't volgende saysoen voldaen werde.

14. Dat den Koningh en Grooten van Macassar voortaen hun niet sullen vermoghen te bemoeyen met 't Landt van Biema en 't resort, maer de Compagnie daer met laten gewerden naer hun wel-gevallen, sonder de selve nu of oyt naer desen, op d'een of d'andere wijse, directelijck oft indirectelijck, met raet of met daet te hulpe te komen tegens de Compagnie.

15. De hoogst-gemelde Regeeringhe bekent ghedaen wesende, de grouwlijcke Moort ende Schelm-Stuck, waer aen sich de Koningh van Biema, zijn Schoon-Soon, Crain Dompo, Radja Tamborro, Radja Sangarre, en hun volgers, sterck te samen 25. Personen, meest Bimanesen, in haer fugie tegens tegens de Compagnie hebben vergrepen, nemen aen den selven Radja Biema, ende soo veel van zijn Consoorten als 'er gevonden worden, in handen van de Compagnie over te leveren, om rechtvaerdige straffe te ontfanghen, insghelijckx Crain Montemarano, op dat hy van zijne misdaet in alle ootmoedt vergiffenis versoecke.

16. Sullen aen den Koningh van Bouton ten eersten vergoeden en restitueren alle soodanighe menschen, als met den laetsten in een overval der Massacaaren in dat Lant geroofst en wegh-ghevoert zijn, voor soo veel de selve noch in 't leven werden bevonden, geene uyt-gesondert, en sullen oock aen den Koningh van Bouton uyt keeren het Gelt, ontfangen voor soodanighe Boutonners, als zedert den verkoop gestorven zijn, en dienvolgende niet weder gegeven konnen werden, sonder nu of oyt nimmermeer naer desen te houden of te hebben, eenige de alderminste pretensie op eenige van de Landen van Bouton, daer van by desen wel expres renuncierende.

17. Oock sullen aen den Koningh van Ternaten restitueren in eyghener wijse als in het 16. poinct, de geroofde menschen van de Xulas, en daer benevens 10. Stucken yser Canon, 2. metale prinse Stucken, en 3. Bassen, 't zy met de selve die van daer ghehaelt zijn, of andere in de plaetse, verklarende op de selve Eylanden egeene pretensie te hebben of te houden, nevens die oprechtelijck renuncierende, ten behoeve van gemelte Koningh, van alle gepretendeerde eygendom op de Eylanden Zaleyer, ende Pantsiano, als mede op de gantse Oost-kust van Celebes, te rekenen van Manado af tot aen Pantsiano toe, d'Eylanden Bangay en Gapy als andere op de selve Kust gelegen, daer onder mede begrepen, item tusschen Mandhaer Manado de Landen van Lambagy, Caydiepa, Booltoly, Dampellas, Balayssangh, Silensa en Cayely, van outs de Kroone van Ternaten in eygendom competerende, en de welke de hooggemelte Regeeringe van Macassar oprechtelijck af-staet, belovende nimmermeer na desen de Koning van Ternata daer inne te turberen.

18. Voorts renuncieert de hoogh-gemelte Regeeringe van alle Heerschappye der Bougis en Leeboe, de selve Lant-Heeren erkennende voor vry gebooren Koningen, Princen en Heeren, daer hy geen de alderminste pretentie op is hebbende, belovende mits dien, sonder eenigh uytstel, den ouden Koning van Sopingh, met alle zijne Landen, Vrouwen, Kinderen, Huysgenoten, Goederen, niets uyt-ghesondert, in volle vrydom te stellen, en aen onse handen over te geven, benevens oock soodanige andere Heeren Bougis als elders onder het Macassaers gebiedt in gevangenis en ballingschap op heden mochten zijn: Item alle Vrouwen en Kinderen der Bougis, welcke noch onder de macht van hoog-gedachte Majesteyt mochten gevonden worden, geene uyt-gesondert, op dat alsoo de gront gelecht werden, tot een oprechte Vrede en Vrientschap.

19. Soo verklaren oock de Koningen van Layo en Bancala, met het gantze Lant van Turata ende Badjingh en al wat daer onder hoort, staende den Oorlogh tot de Compagnie overgekomen, te erkennen voor vrye Koningen, Heeren en Landen, daerse niet ter Weerelt op en hebben noch en houden te pretendeeren, deselve ontslaende van alle voorgaende Heerschappye en gebiedt, nu en altoos.

20. Alle Landen door de Compagnie en hare Bontgenooten, staende den Oorlogh gewonnen ende verovert, gerekent van Boeloe-Boeloe af, tot aen de Landen van Turata toe, voorts weder van ginder tot hier aen Bongaya, sullen zijn en blijven als eygen gewonnen Landen, van de Compagnie en hare Bontgenoten, volgens Recht van Oorloge, waer op mits dien de Koningh niet meer en behoudt eenig Recht of Eyghendom, noch oock niet op de Inwoonderen van dien, blijvende alleen ter dispositie van de Compagnie, omme daer met te handelen naer welgevallen, sullende by overkomste van de Koningen van Panna en Bacca konnen aengewesen werden, wat ons in krachte voorsz. benoorden Macassar is competerende.

21. De

21. De Landen van Wadjo, Boeloe-boeloe en Mandhaer, als zijnde misdadigh aen de Compagnie en hare Bontgenooten, verklaert de hoogst-gemelte Regeeringhe te abandonneren ende ons daer met te laten gewerden, sonder de selve direćtelijck of indirećtelijck nu of oyt na desen, te sullen seconderen Volck, Wapenen, Kruyt, Loot, Spijse, Raet, daet of andersints, hoe het oock genoemt mochte werden, ter goeder trouwe.

22. Zijnde onderlingh verstaen ende over een gekomen, dat de Bougis en Touraters die Macassersse en weder Macassaren die Bougis of Touratse Vrouwen hebben, elck de zijne sal vermogen na zich te nemen, 't zijnen believe, ghelijck als dat betaemt, en voorts dat nu voortaen de Macassaren, sich begevende onder de Bougis en Touraters, oock weder de Bougis en Touraters onder de Macasseren, niet sullen vermogen aen-gehouden of in gelaten werden, als met toe-stemminge en licentie van yegelijcx wettigh Heer en Koningh, ende sonder die moeten werden af-gewesen, en weder na Huys gesonden.

23. De hoogst-gemelte Regeeringhe belooft in conformiteyt van 't seste Articul, hare Landen voor alle andere Natien geslooten te houden, en in cas eenige van de selve tegens hunnen danck daer in sich begeerden ter neder te slaen, de selve met alle vermogen en Macht te sullen afweeren volghens haere behoudenisse in kracht van desen Contraćte, doch in gevalle zy daer toe niet vermogens waren, en onder de hant te swack vielen, als dan de Compagnie als haren Schut en Scherm-heer tot assistentie souden verloecken, alsoo zy verklaren de selve Compagnie in dier qualiteyt te erkennen, des zullen zy oock gehouden wesen, daer toe geroepen wesende, d'E. Compagnie te assisteren met alle vermogen, tegen soodanighe Vyanden als hun hier by of omtrent Macassar teghen de Compagnie mochten openbaren, met verbintenisse, dat zy in geen onderhandelinghe van Vrede of andersints treden sullen met eenige Natie, daer met d'Compagnie is in Oorlogh.

24. Op alle welcke voorgeciteerde Contraćten en van nieus gheraemde Poinćten, tusschen hooghgedachte Koningh en Grooten van Macassar is beslooten ende ghemaeckt een altoos duerende Vrede, Vriendt en Bontgenootschap, in de welcke oock werden begrepen de Groot-moghende Koningen van Tarnata, Tidor, Batchian, Bouton, de Koningen van Bougijs, Sopingh, Loeboë, Tourata, Laays, Badjingh, met alle hare Landen en Onderdanen, item oock Biema, ende noch soodanighe andere Landt-Heeren en Vorsten als naer desen, sullen versoecken mede in dit Bontgenootschap te mogen treden.

25. Of het geviele dat tusschen de Bondtgenooten en de respećtive Koningen door het een of ander misverstant eenige differentie quame te ontstaen, soo sullen partyen niet strackx malkanderen daerom eenigh ongemack of Oorloge aen-doen, maer haer questie den Kapiteyn der Hollanders bekent maken, omme (soo het mogelijck is) door bemiddelinghe van de selve, de oneenigheden uyt den wegh te leggen, ende goede Broederschap te conserveren, maer indien een van de Partyen na geen bemiddelinghe luysteren ende hartneckigh blijven wilde, sonder sich na de reden te voegen, als dan sullen de gemeene Bontgenooten de andere, naer vereysch ende recht van de sake, te hulpe komen.

26. Wanneer nu dit Vrede-Verbont ondertekent, be-edigt en verzegelt sal wesen, sal den Koningh en Grooten van Macassar ghehouden zijn, nevens den Admirael, naer Batavia te committeren twee voorname Koninghen uyt het midden van den Raedt, 't zy Crain Tello, Linques, Poppoe, Cronron, Gresse, Cattapan, of ten minsten twee uyt de selve, ter keure van hoogh-gemelde Regeeringe, om desen Contraćte van Vrede aen d'Ed. Heer Gouverneur Generael, ende de Heeren Raden van India te presenteren, ende hun Ed. aggreatie daer op te versoecken, onder versekeringhe dat ghemelde Heeren met contentement weder sullen nae huys trecken, doch sal het den Heer Generael vry staen, wanneer het hem goet dunckt, twee voorname Konings Soonen te vorderen. omme soo lange daer als Ostagieren te resideren, als zijn Ed. meynt noodigh te zijn, doch sal oock weder den Koningh van Macassar 't zijnen believe, by langer verblijf van een Jaer, de selve door andere mogen doen vervangen, en de Compagnie gehouden zijn soodanige Princen te conserveren in compatibel respećt ende eere, sonder van yemant de alderminste overlast te lijden.

27. Tot ampliatie van seste Artijckel wert vergunt dat de Compagnie de Engelssen ende hare Goederen alhier sullen vermogen te lichten, ende naer Batavia te voeren, sonder dat het den Coningh sal vermogen tegen te staen.

28. Item tot ampliatie van 't vijfthiende Articul is belooft, dat indien de Koninghen van Biema en Montemarano, levende of doot in 10. dagen niet werden ghevonden, als dan tot Borge in handen van de Compagnie te sullen stellen de Soone van Biema en de Soone van Montemarano.

29. De Regeeringhe belooft aen de Compagnie uyt te keeren, in vergoedinghe van hare Onkosten ten Oorloge twee hondert vijftigh duysent Rijckxdaelders, in vijf Moussons naest aen een volghende, 't zy in Canon, 't zy in Koopmanschappen, 't zy in Gout, Silver of Juweelen, elck naer zijn waerde.

30. Ende op dat alle de bovenstaende Poinćten des te religieuser mogen worden onderhouden, soo zijn de selve door den Koning van Macassar en zijn hier onder geschreven Grooten, en by wegen van de Compagnie door den Admirael nevens oock alle de Koningen en Princen in dit Verbont begrepen, na aenroepinge van des Heeren Heyligen Name be-eedigt, getekent en verzegelt elk op zijn wijse, in een Velt-Tent op Vrijdagh den 18. November 1667. omtrent Borrombon op 's Compagnies eygen Gront.

Naerdes

Naerder Contracten, ghemaeckt met Radia Tello ende Crain Linques.

Den 9. en 13. Maert Anno 1668.

ICk Paducca Siri Sultan, Harrounarra Chijt, *Koningh van* Tello, *nu in de laetst gemaeckte Vrede met* Maccassar *gewerden zijnde Compagnies Vrunt en Bontgenoot, gelijck daer van het ghemaeckte ende door ons beeedighde Contract in 't breede spreeckt, my erinnerende de getrouheyt en Vaderlijcke zorghe, waer mee de Compagnie doorgaens en altoos is aen-gedaen over hare verbonde Vrunden en Bontgenooten, verklare door desen, naer in-genomen advijs van mijne Lands-Heeren, Broeders ende Onderdanen te rade zijn ghewerden, my ende mijne oock nevens dien mijn gantze Rijck en Jurisdictie noch nader ende in 't bysonder met de zelve Compagnie te verbinden, en t'evens te verzoeken, dat ik niet alleen in haer beschermingе particulierlijck aen-genomen, neen maer ook mijne Kinderen, soo by mijn Leven als oock naer mijn doot met my aen-gesien mochten werden als Vrunden en Verwanten van d'E. Oost-Indische Compagnie, diese hout en neemt in zijn Vaderlijcke bewaringhe, op dat ons van niemant ter Weereldt eenigh leet of onrecht mochte overkomen, 't gunt den Heere* Cornelis Speelman, *Admirael van 's Compagnies machten alhier, representerende door kracht van zijne commissie de Hooghe Overigheyt van den Gouverneur Generael ende Raden van India op Batavia, te mijnen begeeren door* Paducca Siri Sultan Mandarsaha *Koningh van* Ternaten, *ende* Mamalyang, *Koningh van* Linques *voor gedragen, en tekenen gegeven wesende, heeft het goedertierentlijcken en in een oprecht herte believen aen te nemen: Mits welcken ick my, mijne Kinderen, Broeders en Susters, voorts alle mijne Rijckx-Heeren en Onderdanen verbinde tot alle oprechte getrouheyt, ons geheelijck over-gevende aen de goede voorsorge van de Compagnie, alsoo dat hare Vyanden ende Vrunden de mijne en onse, en wy altijt bereyt sullen wesen, met ende nevens haer daerse ons komen te roepen, ten Oorloge te trecken, gelijck dan oock mijne Kinderen en Kints Kinderen, in cas van mijn overlijden, sullen staen en blijven onder hare vaderlijcke Vooghdye, en sooder op mijn af-sterven geen by leven waren, of dat zy lieden stervende, geene naerlieten, zullen mijne Lants-Heeren, Broeders en Vrunden geenen Koningh in mijn plaetse mogen verkiesen, als ten overstaen en met goet vinden van de Compagnie. Ja inghevalle oock oock sulke mijne Kinderen haer niet na behooren quamen te gedragen, zal de gemelte Oost-Indische Compagnie ten goede van mijn Landt en Onderdanen, oock yemandt anders van de naeste in haer plaets mogen stellen, 't geene ick alles uyt oprechte herte de Compagnie toevertrouwe, ende op dat hier van voor de gantze Weerelt blijcken moghe, soo heb ick desen door mijn Rijcx-zegel verzegelt, ende door* Dain Mangappa, *mijn Broeder, en* Carre Motulle *met* Galeran Care Pato *laten onderteyckenen: Oock de ghetrouwe onderhoudinghe van dien op de* Alcoran, *na onse wijse, ten bywesen van Mrs.* Dancker van der Straten, *Opper-Koopman,* Pierre du Pon, *Capiteyn, ende* Abraham Gabbema, *Fiscael, bezwooren, zullende ale het des Admiraels begheeren en goet vinden zal wesen, desen in mijn Stadt en Plaetze door openbare Gom-slagh werden verkondigt. Aldus gedaen, bezworen en verzegelt in mijn Fort ghenaemt* Tello, *op den 25. van de Maent* Ramelan, *des Jaers 1078. zijnde volgens de Nederlantze Stijl, den 9. Maert 1668. wesende hier over tot ghetuyghe beroepen den hoegst-geboorengroot moghenden* Mandarsaha, *Koningh van* Tarnata, *ende mijnen Bloetverwant* Mamalyang, *Koningh van* Linques, *die tot beteyckeninge van dien, mede haer Zeghel hier onder gestelt hebben.*

Wy

Wy zijnde geweest expresse gecommitteert door den Heere Admirael Cornelis Speelman, *verklaren dat in onse presentie ter Plaetze voornoemt al soodanigh desen Contracte is solemneelijck zelfs oock door den Koningh en getuygen op den* Alcoran *beeedight, ende verzegelt, het zelve al te vooren duydelijck begrepen en grondelijck verstaen, ghelijck my het dan oock aen wel gemelte zijn E. in dier voegen gerapporteert hebben, en over sulcx geordonneert zy Compagnies Zeghel hier nevens te stellen, met onderschrijvingh van den Secretaris, ten daghe en Jare als boven in 't Kasteel Rotterdam op Maccassar, was gheteyckent* D. van der Straten, Pierre du Pon, A. Gabbama, *ter zijde stont Compagnies Zegel gedruckt in rooden Lacke, waer onder gheschreven stont, ter Ordonnantie van den Heer Admirael voornoemdt, ten daghe ende Plaetze ghemelt, ende was gheteyckent* Hendrick Louf, Secretaris.

ICk Mamalyang, *Erf-Koningh van* Chinrana Linques, &c. *Vry-Heer in 't Koninckrijck van Maccassar, met rijpe aendacht wel en ter degen op gemerckt, gelezen, en begrepen hebbende het ge-annexeerde Contract, waer met te mijnen eyghen overslaen mijnen Broeder den Koningh van* Tello *sich aen de Compagnie heeft verbonden verklaerdt voor my en alle mijne Soonen en Dochteren, Huysgenoten, Landen en Volken, my niet alleen mede zoodanig te verbinden, maer oock in 't geheel te stellen onder de gehoorsaemheyt en bescherminge van de E. Compagnie, die ik beloove in allen hare beveelens, diensten en ordonnantie nu en altoos in der eeuwigheyt gehouw en ghetrouw te wesen, over sulcx tot beteyckeninghe van waerachtige waerheyt en mijne sincere goede meeninghe, hebbe ick desen, houdende het Contract van* Tello, *hier in geinsereert, met mijnen Soone ghenaemdt* Tatara Crani van Patena, *in handen van den Admirael bezwooren, verzeghelt en ondertekent, mede ten bywesen van* Danckert van der Straten, *Opper-Koopman,* Pierre du Pon, *Capiteyn,* Abraham Gabbema, *Fiscael, zijnde hier over getuygen alle Bontgenooten Koningen van wiens wegen haer Zegels en hant-tekeningen hier onder gestelt hebben, den grootmachtigen Coningh van* Ternata, *de Koningh van* Palacca, *ende Prince* Calematta, *ende den Koningh van* Layo, *op den* 13. *van de Maent Meert* 1668. *zijnde na onse rekeninghe den* 29. *van de Maendt* Ramelan, *des Jaers* 1078. *in 't Kasteel* Rotterdam, *op* Macassar; *Onder stonden de Zegels van de Koningen van* Ternata *en* Palacca, *in roden Lacke ghedruckt; Lager stont, Nota: Dese bezegelinge en onderteeckeninghe van 't bovenstaende is eerst in vollen Rade den* 31. *Maert gheschiet: Was ghetekent,* Dancker van der Straten, Pierre du Pon, Abraham Gabbema, *in Margine stont Compagnies Zegel in rooden Lack ghedruckt, daer onder stont: Ter Ordonnantie van d'E. Heer Admirael, ten daghe ende Plaetze voornoemt, ende was geteyckent* Hendrick Louf, *Secretaris.*

Naerder Poincten.

W*Aer op den Koningh ende Galerans, voorts de geheele Regeeringe van* Tello, *item oock* Crain Linques, *naer voorgaende verootmoediginghe, weder tot waerde Bondtgenooten van de generale Compagnie, en van wegen de zelve uyt den naem van d'Ed. Heer* Joan Maetzuyker, *Gouverneur Generael, ende de Heeren Raden van India, aengenomen ende in-gelaten zijn door d' Heer* Cornelis Speelman, *Super-Intendent ende Commissaris over de Oosterse Provintien, Admirael ende Krijgs-Oversie, over de Scheeps en Krijghsmacht hier op en omtrent Macassar.*

1. Dat wel gemelte Heeren, Koninghen, ende de gantze Regeeringhe heylichlijck onderhouden ende getrouwelijck nakomen zullen, nu en altoos eeuwiglijck en onveranderlijck: Het Contract en eeuwigh Verbont tusschen de Regeeringe van Macassar, en de generale Nederlantze Compagnie gemaeckt, wederzijts verzegelt, en solemneelijck be-eedigt op den 18. November 1667. tot Bonaye; item noch een nader Contract tusschen den Koningh en de Regeeringe van Tello en Crain Linques, met wel gemelde Compagnie aen gegaen, besloten, verzegelt en be-eedight op den 9. Maert des aenvolgenden Jaers 1668. verklarende dat het af treden van het zelve, door quaden en verkeerden raet, haer was ten alderhooghsten leet, en derhalven datse hun kenden grootelijckx verplicht, van daer over by de generale Compagnie op haer ootmoedige bede, genade te hebben ontfangen, aen de welcker goedertierentheyt zy hun mits dien in het geheel overgaven, onder versoeck, datse in 't reguard van de gelt-sommen by 't Bonayse Verbondt besproocken, voor soo veel daer in haer quota aen-gingh, niet boven hare macht beswaert mochten werden, protesteerende grootelijckx onvermogens te wesen tot het voldoen van dien, sulckx is hun oock versekert, datze onghetwijffelt op hunne vertooninge door de hooge Regeeringhe van India, desen aengaende, met alle billijcke en betamelijcke civiliteyt getracteert souden werden.

2. Hebben zy verklaert voor een groote gunste ende weldaedt aen te nemen, dat de Compagnie haer beliefde te laten behouden hare gemeene Hant-geweeren ende Musquetten, en dat ten opsicht zy haer van de vordere Regeeringe van Maccassar af-gebroken hedden; en de eerste uyt-quamen om haer te verootmoedigen, met beloften, datse sonder eenige verschuyling souden aen-wijsen, en aenstonts over geven, alle soodanigh licht Canon, en Bassen (swaer Canon haddense niet meer) als de Koningh en Regeringe van Tello en Crain Linques noch toe-behoorden; 't zy dan dat het was berustende in Tello, in Goa, in Sadrebone of elders, sonder daer voor yets te pretenderen, maer bedanckten de wel ghemelte Compagnie grootelijckx, datse het selfde beliefden aen te nemen, tot afminderinge van op-gemelde schult voor de waerde.

3. Beloven zy tot repetitie en te meerder bevestiginge van 't Bonayse Contract, soo haest het de Compagnie sal believen te ordonneren, de Wallen van Tello rondtom neder te werpen, en noyt andere Fortificatien te maken, als na voorgaende toestemminge en bewilliginge van de Compagnie, directelijck noch indirectelijck.

4. Ingevalle de Coningh en de Regeeringe van Goa, haer op de overghesonde acte van Perdon, niet mede quamen aen de Compagnie te verootmoedigen, dat sy als dan als goede en getrouwe Bontgenooten van de Compagnie, nevens de vordere Geallieerde Vrienden, de selve souden houden voor haere openbaere Vyanden, en mits dien deselve naer vermogen helpen doen alle mogelijcke schade ende afbreucke; doch so al schoon den Koningh van Goa wederhoorigh bleef, soo en sullen daer om andere Koninghen en Koninghs Kinderen van Macassar, noch oock geene van de Onderdanen, die haer verootmoedigen en om genade versoecken, niet af-gewesen, maer aen-genomen werden, mits dat de Koningh en Regeeringe van Tello, voornementlijk geene luyden van Staet en conditie sullen in-laten, sonder daer van t'elkens prompte advertentie te laten doen.

5. Dat ingevalle Cronron, als puure oorsake van het verbroken Bonayse Verbond, sich in 'tbysonder niet t'eenemael ongewapent komt vernederen, en bidden om genade, sich stellende ter volle dispositie van de hooge Regeeringe op Batavia (onder versekeringe, doch ongevergt, dat den selven aen lijf en leven onbeschadigt sal blijven) dat zy

hem

hem als dan, in zulcken gevalle, sullen helpen vervolgen, vangen of dooden, naer gelegentheyt, ende alle goederen, welcke van hem geattrappeert werden, stellen in handen van de Compagnie, tot afkortinge van 't geen aen de Compagnie, volgens 't Contract voorschreven, betaelt moet werden.

6. Dat de hoogst-gemelden Koningh, ter begeerte van de Compagnie sal gehouden zijn tot versekeringe van dese nieuwe vereeniginge, of zelve of yemant van zijne grooten, welcke de Compagnie komt te vorderen, het zy dan voor altijt ofte voor eenighe tijt, by en onder ons, op een bequame Plaetse sal komen woonen.

7. Ten laetsten belooft de hoogst-gemelde Regeeringhe en Crain Linques, om alle quade bedenckingen, desidentien en misvertrouwen wegh te nemen, datse naer volgens de costuymen, onder de Nederlanders aller wegen gebruyckelijck, noyt binnen Compagnies Vastigheden zullen komen, als met weynigh geselschap, doch de selve onghewapent, moetende de verdere suite buyten sullen blijven, ten ware om besondere voorvallende redenen anders wierde toe-gelaten.

Tot solemneele bevestiginghe van dit alles, soo hebben *Daayen Mangappa*, halve Broeder van den Koningh van Tello, de Galerans, of Rijcx-Raden van wegen hoogghemelde Koningh, vermoghens haren Credentiael aen desen origineelen geannexeert. Item *Crain Linques* voor sich selven, en weder om de boven genoemde *Daayen Mangappa*, de Rijckx-Raden *Manchie-love*, ende de *Patto*, yder voor zich zelven desen op den Alcoran solemneel bezwooren, ende tot te meerder bekrachtinghe van dien, noch gedroncken het water, over hare Crissen ghegoten, betekenende naer des Landts wijse, dat indien het Verbondt quamen te verbreken, zy alsdan van hare eygen geweeren moeten vernielt werden. Aldus gedaen ende beswooren in 't quartier *Jaecatra*, op den zoom van de Vest, van 't veroverde Kasteel *Sanboupo*, ter presentie van de nevenstaende Bontghenooten, die desen zoo verzeghelt, als ondertekent hebben, soo wel als de geene, welcke als leden van den Raet, dese negotiatie zijn tegenwoordigh gheweest op den 15. Julij 1669. binnen het Logement van den Admirael.

De bovenstaende nadere Poincten zijn ghefchreven aen d'een zijde in 't Nederlants, en aen de andere zijde in 't Maleyts, ende waren gheteyckent onder 't Nederlandts, by *Maximiliaen de Jongh, Pieter Koopman, Joan van Oppijnen, Joannes Franssen, Leendert Rus*: Onder 't Maleyts, het Zegel van *Crain Linques*, met de naem daer by, voorts *Daing Mangappa, Galeran Mantsiloe, Galeran Carre Pano* ende *Daing Telolo*. 't Volgende zijn de Bontgenooten die present waren, 't Zegel van den Koning van *Ternaten*, waer onder staet *Majuda Jurotulles*; 't Zeghel van den Koningh van *Sopingh*, en zijn naem daer by, *Radja Palacca*; *Arou Vaecque Passa Poja Radja Cajo*, *Palimpae Daing Sitabe*, *Aron Pite Tousawa* en *Aron Pite Laompo*.

Den Koningh van Tello, op heden ter zelver Plaetze verscheenen, ende vergezelschapt zijnde met Crain Linques, Daeyen Mangappa, Galeran de Patto, Daeyen Telolo, *ende andere, zoo heeft zijn Hoogheyt in eygener Persoon, den Eed op den Alcoran solemneel gepresteert, en vervolgens tot te meerder bevestiginghe, zijn Zegel hier onder doen drucken, benevens oock dat van* Crain Linques, *en de Hant-tekeninghe van de vordere Grooten, op den 21. Julij daer aen volgende, ter presentie van de nevenstaende Bontgenooten, hebbende oock ingevolge van dien tot vergenoegen van de Coningh van Tello, zijn Excellentie* Calamatta, *wegens zijn Broeder den Koningh van Tarnata, item zijn Hoogheyt den Koningh*

van Palacca, insgelijckx op den Alcoran gerecolleert den voorgaenden ghedanen Eed, op het Vrede-Verbont tot Bonaye : Was in 't Nederlants getekent by Maximiliaen de Jong, Pieter Koopman, Johannes Franssen, Leendert Rus. *En in 't Maleyts, 't Zegel van de Koningh van Tello, met zijn naem daer by,* Daing Mangappa, Galeran Manthloe, Galeran Carre de Pano, Daing Telolo. *De volghende zijn de Bontgenooten die present waren, 't Zeghel van den Koningh van Ternaten, waer onder staet,* Majuda Jurotullus, *het Zegel van den Koningh van Sopingh* Radja Palacca, Passa Poja, Radja Caja, Palimpae Dang Sitabe, Arou Pite Tonsawa, Arou Pite Laompa.

Op heden verscheenen weder omme Daeyen Macoule Sabanhaer, Crain Mamoet, *en* Crain Rapahini, *geassisteert met* Daeyen Mijngaliqui, Daeyen Telolo, *noch vijf Sorouans, met namen,* Carra Ilela *genaemt,* Imama, Carre Tacca, Ijewa, Carre Tadjan Imari, Carre Telolo Innanto, *de Tolcken,* Carra Roepa Ilatou, Carra Cappa Ijono, *ende den Schrijver* Amien, *vertoonende op-gemelte drie Personagies een half vel schoon Papier, daer met Macassarse letteren op geschreven stont, door de hant des Koninghs, hare namen, met byvoeginge van 't groote Zegel, dienende voor Credentiael, en tot meerder bekrachtiginghe soo wiert oock by hun overlegt des Koninghs Zeghel zelve, verklarende door de zieckte des Konings gesonden te wesen, om alhier zijnen eyghenen Persoone te representeren, ende van wegen de zelve onghewapent te bidden om ghenade aen de Compagnie, met ootmoedigh versoeck, datse soodanigh als den Koningh van Tello mochten aen-genomen, en tot Compagnies Bontgenooten herstelt werden, mits welcken de vooren ghemelte verbintenisse haerluyden te vooren gelezen, en tot naerder verklaringe, in de Maccassarse Tale over-gheset wesende, hebbense de selve soo in zijn geheel geaccepteert, sonder de alderminste teghensprake, en special oock het Contract op den 9. Maert 1668. in 't besonder met den Koningh van van Tello gemaeckt zijnde, voorts geamplieert.*

Eerstelijck dat hier vooren geseght is van Tello, oock nu door de Koningen en het Volck van Goa en Sadrebone, ter eerster begeerte van de Compagnie sullen neder geworpen en gesloopt werden alle de Wallen, Mueren ende Fortificatien van de Steden Goa en Sadrebone, sonder de zelve nochte oock eenige andere weder te moghen opmaken, als met de wille van de Compagnie.

Item dat de Koningen sich niet en zullen mogen bemoeyen met de Maleyers, Moren of eenige andere uytlanderen, hoe zy oock genaemt zijn, welke op heden in Tello Goa, of Sadrebone, of noch elders onder de Jurisdictie mochten ghevonden werden, maer daer mede de Compagnie laten begaen, naer haer wel-ghevallen, ende speciael Mapulle, sonder oock naer desen weder eenige van die of diergelijcke Natien in haer Negeryen te mogen aen-nemen, als met wille ende begeerte van de Compagnie vrystaen so tot Tello, Goa, als Sadrebone te mogen houden en leggen, so veel Volck als 't haer ghelieve tot toesichters, sonder dat op of in de Revieren van Tello, Sadrebone, en oock alle andere tusschen die beyde in gheleghen, soose de Compagnie quame af te staen, eenige Vaertuygen, gehavent of ontfanghen moghen werden als alleen sulcke, welcke Pas-cedullen van de Compagnie konnen vertonen.

Waer op de vooren staende Gedeputeerden, eerst voor, en van wegen haer Koningh, en daer na voor hun zelven gepresteert hebben den Eed van getrouwe Bontgenootschap, soo op den Alcoran als met het drincken van het Crisse Water, even met de zelve solemniteyten, als by het Tellose Verbant staen uyt-gedruckt, ter presentie van de ondervolgende Bontgenoten,

noten, en Ordinaire Raden van den Admirael ter voorsz. Plaetze, ende op den 27. *van de Maent July* 1669.

Was in 't Nederlants gheteyckent, by Dancker van der Straten, Pieter Koopman, Johannes Franssen, Jan van Oppynen, Leendert Rus. *En in 't Maleyts,* Daing Macoule Sabander, Manoudjingan Crain Mamou, Crain Rapoutchine, *en als Bontgenoot* Radja Palacca, *meer Bontgenooten zijnder niet present geweest.*

Op heden compareren ter vooren-gemelte Plaetze, in het Logement van den Admirael, den ouden Koningh van Goa, zijnde den Jonghen Koningh Mapasombo *sieck,* Crain Cronron, Crain Oedjon, Crain Rapochiuy, Crain Tompo Ballangh, Carre Mamoet, Crain Baboan, ende Dayen Mangeliquien, *hebben in eyghener Persoone, oock op een Alcoran gepresteert den Eed; en vervolghens tot meerder bevestigingh van dit alles, hare Zegels hier op gedruckt, met handt-tekeninghe van oock alle vordere represente Grooten, en mede ten overstaen soo van de nevenstaende Bontgenoten als Raets-Persoonen.*

In 't Nederlandts gheteeckent by Maximiliaen de Jongh, Dancker van der Straten, Leendert Rus. *Onder 't Maleyss stont 't Zegel van de oude Koningh van Goa, en daer by gheschreven,* Crain Richoa, *voorts,* Abdul Hamy Cronron Daing Mamou, Crain Hoedjou, Crain Rapoutchine, Himaligongan Crain Tompoballan, Daing Menawing Crain, Bobahan, Carre Mamou, Menou d'Jongang, Daing Menalyky, *en als Bontgenoten, 't Zegel daer neffens geschreven,* Majuda Jerotullus, Quitsil Calamatta; *'t Zegel van de Koningh van Sopingh, daer zijn naem by staet,* Radja Palacca; *'t Zegel van den Koningh van Tello, en door hem daer by geschreven* Crainri Tello.

Drie Translaet-Brieven, uyt het Maleyts, geschreven door Radja Goa, Crain Tello en Linkis, Koningen op 't Landt van Maccassar, aen den Ed. Heer Gouverneur Generael Joan Maetzuyker, en de E. E. Heeren Raden van India, ontfanghen den 14. *Augusti* 1669. *per 't Jacht de Cabbeljauw.*

Missive van Crain Goa.

GEschreven uyt alle oprechtigheyt en suyverheyt des ghemoedts van *Paducca Siry Sultan Crain Goa,* uyt wederzijtse ghenegentheydt aen den Gouverneur Generael *Joan Maetzuycker,* de Raden van Indien, en alle de groote Persoonen in de Stadt Batavia, die wijs, en seer verstandigh, en een Scheyts-man in 't uytspreken en voortsetten van Verbonden met alle Koninghen op der Aerden benedens windts is, vorders zijnde seer medogent en liberael, by al zijn Vrienden en Bontgenoten, die van een genegentheyt zijn, zo dat zijn oprechtigheyt altoos en over al doet blijcken, nevens zijn assistentie en onderhoudinge omtrent al die geene die ongelijck aen-gedaen werden; want hy is de Winckel van alle verstant en kennis, in 't onderhouden van zijn beloften, en seer oprecht in zijne Resolutien en Justitie, waer door hy zeer befaemt is in alle Steden bovens Wints, komende tot benedens wints, alwaer van zijne macht en stoutmoedigheyt in 't Velt des Oorloghs verhaelt wert, oock van de kennis in de handelinghe van 't Geweer, so te water als te lande, waer voor alle zijne Vyanden bevreest zijn, en wien den hogen Godt in al zijn doen wil zegenen met gesontheyt op dese Weerelt.

Vorders naer dit verklaren wy uyt een oprecht en zuyver gemoet in dit Papier, hoe wy alle bekennen oprechte Vrienden te wesen van de Compagnie, en te blijven so lang

Son en Maen schijnsel geven sullen sonder veranderinge, vorders also wy door vergelegentheyt en onverstandige onwetentheyt qualijck by de Compagnie gedaen hebben, dat versoecken wy, dat ons veelvoudigh mach vergeven, ende gepardonneert werden door de Compagnie en Gouverneur Generael, oock zo versoecken alle Konincklijcke Kinderen, en alle de groote Personen ghesamentlijck om Pardon, also wy uyt ons zelven, met alle Koninghs Kinderen en alle groote Personen geresolveert hebben, by den grooten Persoon van de Compagnie, den machtigen Velt-Oversten *Cornelis Speelman* Admirael, Commissaris ende Super-Intendent om de Oost, te gaen, en Pardon te versoecken, die ons oock aen-ghenomen en gepardonneert heeft, met een oprecht en suyver Gemoet om te vereenigen, nevens alle andere Bontgenoten, met het Verbont dat nu op nieus ghemaeckt is, daer onder begrepen te werden, en bezworen is op den Alcoran, op dat het krachtigh en vast sonder eenige veranderinge zy; dit maken wy aen Gouverneur Generael bekent, wegens de Vrede die wy met den Admirael gemaeckt hebben, doch zo wanneer den Admirael na Batavia keert, zullen wy Konings Kinderen in des Admiraels Gevolgh mede zenden, tot een teycken, dat wy Perdon verzoeken, ter eeren van den Gouverneur Generael, doch wy en konnen noch niet uyt-vinden de namen van die Konings Kinderen, alzo onder de menich veeltijts zieckten komen en sterften, daer om zo make dit aen den Gouverneur Generael bekent: Vorders naer dit, zo hebben wy twee Brieven voor desen gesonden, en of die den Gouverneur Generael bestelt zijn of niet, is ons onbekendt, alzo wy in die Brieven oock om Pardon versocht, en onse gantze gelegentheyt bekent gemaeckt hebben; wegens het gepasseerde: Niet en hebben wy tot Geschenck aen den Gouverneur Generael te zenden, door manquement van gelegentheydt, maer zal Godt nacht en dagh voor 't welvaren van den Gouverneur Generael bidden.

Missive van Crain Tello: Geschreven met een suyver en oprecht Gemoedt van Paducca Sieri Sultan Arounarasietet, Crain Tello, aen den Gouverneur Generael Joan Maetzuycker, ende alle de Raden van India.

Vorders naer dit, zoo bekennen wy van ons zelven, dat wy qualijck by de Compagnie gedaen hebben, alsoo wy 't Contract op Bougania ghemaeckt, zelver hebben verbroken, als mede het Verbont, dat wy alleen in Ondjongpandan gemaeckt hadden, daer om zo hebben wy ons zelven by de Compagnie over gegeven, en Pardon versocht, en hebben wy daer nevens ons groot geweer, dat wy hadden, over ghegeven, ende soo den hooghen Godt ons in 't Leven laet, en den tijt van des Admiraels vertreck gekomen is, zoo zullen wy nevens den Admirael op Batavia komen, of anders zal Crain Linques *in onse Plaets komen, ofte onse outste Broeder* Deyen Mangappa, *of een ander groot Persoon, ghelijck ten tijde, wanneer met den Admirael vereenight zijn, heeft zelve willen na Batavia gaen, om dat ick mijn eygen misdaet wist, en dat om Pardon van den Gouverneur Generael op Batavia te verzoeken: Niets en heb ick tot Geschenck te senden, anders, als een zuyver en oprecht gemoet, en anders niet. Desen Brief is geschreven in 't Huys van den Koningh, in de Stadt Tello, op den 25. van de Maent July, in 't Jaer 1669.*

Missive van Crain Linkis: Geschreven met een zuyver en oprecht gemoet van Crain Linkis, aen den Gouverneur Generael *Joan Maetzuyker*, en al de Raden van India.

Vorders, naer dit U E. Dienaer bekent van hem zelven, dat hy teghens de Compagnie misdaen heeft, in 't verbreken van 't Contract op Bonganja, ende 't Verbant dat U E. Dienaer

Dienaer alleen in Onjongpandan ghemaeckt had, daerom zoo heeft U E. Dienaer hem zelver by de Compagnie over gegeven, en Pardon versocht, en heeft U E. Dienaer daer nevens al zijn groot Geweer dat hy had, over gelevert: Ende soo den hooghen Godt my in 't leven laet, en den tijt van des Admir aels vertreck ghekomen zal zijn, zoo zal U E. Dienaer met den Admirael op Batavia komen, is om dat hy zijn eyghen misdaet weet, en om op Batavia van den Gouverneur Generael Pardon te verzoecken. Niets en heeft U E. Dienaer tot Geschenck te zenden, anders als een zuyver en oprecht gemoet, en anders niet, Dese Brief is ghe schreven in 't Huys van Crain Linkis, den 25. dagh van de Maend t Julij, in het Jaer 1669.

De Caribes in America/ doch allermeest het Eylant Antigo / was al met een vroegh Nieu-jaer door een Orkaen van 4. uren aen-getast geweest: Ruynerende niet alleen de Schepen daer in de Haven / maer selfs de Huysen / even als te vooren in September was geschiet/ speciael in de nieuwe Stadt St. Jan, waer van den meesten deel ter neder gheslaghen / oock op de Reede verginghen Vier Enghelsse Schepen / soo daer om te handelen waren ghekomen: Daer quam oock een Wrack aen-drijven met een doode Jongen / en Olie de Palm/ Olifants Tanden/ en 't geen dede geloven 't Schip uyt Guinea quam: Onder 't Eylandt Mevis bleef een Enghels Schip met Paerden/ en noch 3. a 4. andere/ soo aen St. Crux als elders: Verscheyde Franssen begaven sich dese Maent te Lissabon in dienst der Portugesen nae Brasilien: Men sagh wel de Vlagge van den Portugijssen Admirael / toch sonder Kroon: Den Franssen Vice-Admirael Comte d'Estree/ontmoetende den Engelsse Zee-voogt Sprag, most echter 't Vaentje soo strijcken / datte Officieren zich wederszijts onthaelden / doch hadden de Franssen hare Vlagghen maer simpel als ordinaris tegens de Turcken op de Mast/ om die Rovers te abuseeren. Het stormen had oock in Barbarijen dapper geroessmoest/ soo datte Moglie of Haven van Tanger (die nu met een Fortje was voorsien) gevaer liep van wegh te spoelen: Het Engels Guarnisoen van die Plaets onlangs een Moors Rovertje veroverende/ waren de Swarten daer af-gevlucht/ uyt-geseyt twee/ die neder gheslagen wierden: Men vont in 't zelve twee bladen geschrift als een besweeringhe in seker Beursje/ ghebonden boven aen de Stengh van 't Schip / beneffens veele Gebeden aen Mahomet en andere hare Sancten/ tegens de gevaren der Zee/ en de Christene Vyanden: Den 1. deser arriveerden tot vreugde der Europise Negotianten tot Cadix 17. soo Gallioenen als Galeassen / onder 't gheleyde van d'Heer Emanuel Banelkio ,mede brengende behalvens 't gemunt ende ongemunt Silver/ dat op 23. Millioenen wiert geschat/ de naer-volghende Koopmanschappen: Daer en boven noch dat daer was een Gallioen in de Baye van de Havane gesoncken/ doch 't Silver (soo men hoorde) veel geberght:

2500 Cassen Indigo Gattimalo.
1000 Cassen Kakou de Pinacquiel.
100000 Realen aen Paerlen van Panama.
50000 Realen aen Paerlen van St. Margriet.
50000 Realen aen Esmerauden rou en geslepen.
100000 pont Vigonje Wol.
600 Kanaster Toeback.
600 Kisten Suycker van Cuba.
2000 stuckx bereyde Huyden.
40000 stuckx onbereyde Huyden, van verscheyde soorten.
3000 Quintalen Camphesi Hout.
50000 Realen aen Consenielje.
7500 Kisten Suycker van Havane.
25000 Aroba Toeback, in Bladen ongesponnen.
2000 Kisten Kakou van Caraques.

De

De Camer van de West-Indise Compagnie van Groeninghen / hebbende uyt-ghereed 't Schip Vredenburgh/ 't welck in Guinea hebbende ghehandelt 110. Slaven / zeylden daer mede naer de Caribes / maer komende aen een Frans Eylant / of die daer de Vooghdye af pretendeerden / haelden alles aen: Daer en tegens sagh men de Nederlantze Oost-Indise Compagnie Resolutie nemen om uytdeelinge te doen van 40. per cent / en des zelfs Actien waren in desen tijt op 495. a 500. Den Graef van Essex/ Engelsse Ambassadeur/ arriveerden dese tijt van Londen te Coppenhagen / en na eenige redenen klaeghden over den Gouverneur van 't Slot Croonenburgh/ segghende / dat ongewaerschout te strijcken/ hy echter een Schip van 50. stucken had gevoert/ invoegen d' Enghelsen hier met veele omstandigheden zeyden onvoldaen te zijn. Te Stocholm klaegde men dapper van mis-gewas / gants Sweden schreeuden om water/ want hare wercken stonden stil / ende diensvolghens konden de Yser-Moolens niet draeyen / 't gheene onder de Arbeyders groote ontsteltenis maeckten.

Den 2. deser voor de middagh by 10. uuren nam zijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangie de eerste Sessie in den Raet van State / daer toe af-ghehaelt en binnen geleyt/ wegens Hollant door de Heeren van Zeventer / en van Vrijbergen wegens Zeelant / als Gedeputeerden van hoogh-gemelden Raet van 't selfde Hof/ alwaer zijn Hoogheydt sit-plaets nam op 't hoogh eynde van de Tafel/ op een Stoel/ waer op zijne * Hoogheyts Voor-Vaderen wel eer geseten hadden/ ende vaceerden aldaer tot het scheyden van den Raet/ zijnde half een: Men sprack doe van een honorabel Tractement aen zijn Hoogheydt toe te leggen: De Princesse Douagiere dede van alle 't voorgaende per expressen aen zijn Majesteyt van Groot Brittangen af-gaen / als mede aen zijn Doorl. den Keurvorst van Brandenburgh/ benessens de Vorstinne van Zimmeren en de Princesse van Anhalt. Den 3. deser quamen weder den Baron van Wassenaer en den Franssen Ambassadeur Pompone, doende noch dien middagh omstandigh rapport aen haer Ho: Mo: hoe ten respecte van haer Ho: Mog: ged. Heer Baron van de Fransse Majesteyt in Vlaenderen was ontfangen/ en weder gedemitteert/ oock by den Heer Daulphijn / en alle andere Ministers / die 't hoogh op-ghemelde Hof waren volghende: Alle 't geene daer omtrent voorghevallen was/ heeft sich desen Staet seer wel laten gevallen / en mede de eere die ged. Baron te Gendt op den Spaenssen Bodem hadde ontfanghen. Ter Generaliteyt is doen by de Provincie van Gelderlandt geproponeert / of niet dienstigh waer / om tot mesnage in te trecken de Pensioenen van de respective Consuls/ in Vranckrijck/ Spangen/ de Straet en de Levant residerende/ die

zy

* Den 5. deser was een Pleydoye voor den Raedt van State, concerneerende sekere collaterale successie, het Landt competerende: Alwaer nu zijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangien d'eerste mael present, mits dien door den Advocaet Molschot, die de Pleydoye hadde teghens den Advocaet Hogenhoeck, met een welsprekende Harangue over des selfs Introductie wierde gecongratuleert: Waer over van zijn Hoogheydt met 't oplichten van den Hoedt wierdebedanckt: Daer stont nu noch open voor zijne Hoogheydt eene Voyagie naer Enghelandt, daer op oock de Reys wierdt vast ghestelt, wijl uyt het Koninckliicke Huys, 't welck (soo wy immers bericht zijn) in goeder verstande, eer zijn Hooght. weder vertrok, te Withal soude werden onthaelt: En daer om ging de Heer Coenraed van Beuningen oock te aenminnelijcker na Engelant, om wegens desen Staet het een en 't ander met goeden gemoede te verzekeren.

zy van den Staet sijn treckende / alsoo de selve genoegsame onderhoudinge be-bekomen uyt de Commercien/ &c. Den Heere van Pallant gaf dese dagen een Apologia uyt / die hy aen alle Collegien in quantiteyt af sont / zijnde beschuldigt/ leest de Sententien der 3. Clercken / &c. Deser dagen wierde gemaeckt den koop van 't Huys van den Heere Prince Maurits van Nassauw aen den Staet/ ter somme van anderhalve Tonnen Gouts Floryjnen/ mits dat eenige Ameublementen daer in niet en souden werden begrepen : Aldus is dit heerlijcke Huys aen-gestelt/ om voortaen alle vremde Ambassadeurs te tracteren.

Den 25. passato was 's morghens ten 6. uren met een goet getijde over gebracht van Duynkercken tot Doveren Henriette, Madame ende Hertoginne van Orleans / eenigste Suster van zijn Majesteyt van Groot Brittangen / in 't gheselschap van den Marquis du Plessis Praslin / ende den Bisschop van Doornijck zijn Broeder/ Madame du Plessis/ Dochter van den Marschalk/ de Gravinne van Grammondt / &c. zijnde daeghs te vooren omtrent op de selve ure 't Scheep ghegaen : Zy was op een Enghels Schip/ geconvoyeert door den Grave van Sandwits / en 't gantse Hof haer ontmoetende / quamen oock de Comedianten van Duc de Jorck haer met Comedien vermaken : Na alle feestelijck onthael / vertrock Madame weder nae Vranckrijck / daer haer den Koningh/ Duc de Jorck/ Duc d'Hamilton/ en andere Grooten een eynde weeghs in Zee uyt-ghelepden : Zy arriveerden tot Calais / maer de Zee te laegh/ mosten wel een mijl in Zee uyt-treden : In dese tijt / terwijl Madame te Londen was/ waren alle die onder Cromwel gedient hadden/ voor 6. maenden die Stadt verboden / ende na dat men aen Vranckrijck oock zijn benoegen door den Lord Bouchorst had laten weten / scheen alles volmaeckt : Den Koningh van Groot Brittangen de tegenwoordigheyt van zijn lieve Suster niet willende ontbeeren / versocht aen de Fransse Majesteyt (ghelijck genereuse Prinssen altoos doen / om door haer groot exempel de kleene Onderdaentjes te doen na-volgen) dat Madame noch wat mochte by de Brittannise Majesteyt verblijven : En voorwaer zy wierde van den Koningh Koninckljck met een Diamant van 2000. Pistolen geregaleert : Na dat nu niet alleen de geboorte maer oock de herstellinghe van zijne beleefde onthalende Majesteyt was voorghegaen / soo vertrock Madame den 12. weder onder al 't Canoneren van den Tour naer Vranckrijck : Den Koningh en Duc de Jorck beghelepden haer tot aen de Zee-kant/ ende Madame quam wel over Zee / zijnde over en weder diversche heerlijcke vereeringen ghedaen/ soo aen de Hertoginne van Buckingam/ als aen andere : Maer als nu Madame te St. Clou quam / had zy een glas met Chichorey-water geeyscht / en tegens verhittinghe uyt-drinckende/ vondt geen soulaes : Ten 4. uren verslimden 't sodanigh/ dat men liep om het bon Viaticum / dit was den 29. deser / wanneer savonts ten 5. uren noch van 't Colijck ofte krimpinge der Darmen wiert overvallen / ende sulckx met een pijnelijcke uytspanninghe aen 't onderste des Buyckx / selfs de Mage was vol pijn ; men gaf haer spou-dranckjes in/ maer zy hielpen niet : Na al dit lijden wiert sy seer kout / ende korts daer op begaf haer de pols / eyndelijck oock den adem : Men oordeelde datter omtrent 't Harte eenige quade vapeuren mosten

zijn/ als mede omtrent de Longe: Men dede alles om soo haestigh en dappere overval te stuyten/ dan te vergeefs: Den Koningh en Koninginne hier af verwittight/ quamen haer strack besoecken/ en Madame nam eyndelijck het H. Sacrament; zy eyschte oock de leste Olie/ en storf seer pieus ten 3. uren na den noen/ noch maer 26. Jaren out: Monsr. was seer bedroeft/ en 't gantse Hof schreyde: Het Lichaem wierde op haer Bedde uyt-ghestreckt/ en gelaten tot 's anderen daegs/ wanneer zy na de middagh wierde geopent/ ende bevonden datte Mage door de verhittinghe des gedarmte was over stolpt: De andere partyen waren voorts gesont: Maer het benedenste van de Ventre had apparentie van 't Gangrene: Sulckx dat men seer verwondert was/ dewijl dese Princesse altoos seer gesont scheen te leven/ nu so ras weg gerukt wierde: Nu 't Lichaem wierde gebalssemt/ en gelegt in een loode Kiste/ en geset in de selve Camer/ daerse storf/ daer men een Capelle van Kaersen maeckten/ en eyndelijk ter aerde geset zijnde in de Kerke te St. Denis/ was 't Harte in een bootte van Gout begraben te St. Germain/ maer 't Lijk getrocken in een Caros van 6. Paerden in den rou/ en met groote stacije 's nachts ten 2. uren met Trommels met rouw over-deckt: Daer waren wel 100. witte wasse Flambeaux/ gedraghen door de Lackeyen van zijn Majesteyt; Diversche andere Carossen volgden: Voor de Kerck-deur/ die boven oock met Rou behangen was/ stont de Carosse (daer over een swarten Hemel ghedragen wiert) stil/ met het doode Lijck/ 't welk de Religieusen ontfongen/ in een Capel settende/ om de Roomsse bedieningen daer over te doen: Monsr. ontfongh besoeck van Rouw-klachte over zijn verlies/ en hy gingh na 't Casteel de Ruel/ om den tijdt wat te versetten: Onderwijl zijn de Coningen en Coninginnen van Engelant en Vranckrijck mede door over ende weder-zijts Gesanten de condoleantien af-gheleydt. Doe storf mede in l' Hostel de Condé van de tant-pijn de Hertogh van Bourbon/ eenighste Soontje van Duc d' Enguijen/ maer 32. maenden oudt: Hy wierdt gebalssemt/ en in een Rouw-Carosse na St. Vallery gevoert/ daer by zijne Voorsaten wierde begraben: Dus sagh men datte Reyse naer Vlaenderen met al geen vreugde was voltrocken: Selfs den Hertoghe de Foix te Parijs van zijn Reys thuys komende/ was met 't Fransse Hof in het onthael te Cortrijck seer periculeus aen zijn Been door een Vuyr-pijl gequetst.

Te Parijs met het rijsen van de Son waren de Lackayen daer so dertel/ dat men hun by Placcate het gaen met een stockje ofte Rottingh op lijf-straf verboot: Den Koningh begaf sich doen tot het drincken van de Schotse Wateren/ daer sich wel by bevont: Op die tijt was den Koningh gekomen te Bauvais/ alwaer den Dauphijn was op-gepast door een guarde van 200. kleyne Knapen van zijner Jaren/ alle Soontjes van die van de meeste qualiteyt daer rondsom: Zy waren gekleet in wit Taffeta/ en hare Wapenen waren na haren ouderdom/ vertoonende sich alsoo als een Guarde/ bleven dien nacht op Tafel-kleeden slapen/ tot den Koningh vertrock omme zijn Gebouw naer Versailjes te gaen sien. By de Pireenise Geberghten aen Roussillion paeldt seecker Volck/ de Miguelets genoemt/ dat rebelleerden/ ende in een Dorp La Manere by een komende/ meenden wonder te bedrijven/ maer als den Graef de

Cha-

Chamilly weghens den Koningh haere Raetslieden Huysen eerst naer waerschouwinge van de Wapenen neder te leggen/dede in brant steken/ en alle enge passagien besettende/ wierdt dit Canailie in haer ongebonden roverije gestuyt. Den Marquis de Castris / Lutenant van Langedock / hadde mede seer veel spoockx/ met seker Volck in die Provintie / de Vivaretz gheeten / maer door belofte van de Imposten af te schaffen / ende datte voornaemste roer-vincken heymelijck door-gingen/ keerden de rest na hunne Huysen.

Den Heere Coenraed van Beuningen nu haer Ho: Mog: Ambassadeur/ gedesigneert aen den Koningh van Groot Brittangien / arriveerden ter halver deser maent binnen London/ dan hielt sich eenige dagen incognito: Zijn Majesteyt had doen / alsoo hun eenighe Cromwellisten in de Tabernen wat te veel uyt-gelaten hadden / de selve alle uyt de Stadt doen vertrecken: Ende tot een besluyt van den Generael Monck, die wy folio 70. ghedachten / sagh men daer tegens uyt-komen de volgende Latijnsse Vaersen/ tot zijn laetste adieu:

GEORGIO MONCK

Duci de ALBEMARLE, *Comiti de* TORRINGTON, *Baroni in* POTHERIDGE, *&c. Exercituum in* ANGLIA, *sub Rege* CAROLO *Secundo, Generali, a Consiliis Secretioribus, & Nobilissimi Ordinis Aureæ Periscelidis* EQUITI.

EPITAPHIUM.

Luge & Mirare, Quisquis ades.

ECce jacet in Timulo: qui Sedere noluit in Throno.
Fatis communibus moritur, qui communibus non vixit.
Naturâ magnus, fortunâ major, se ipso maximus.
Miles audaciâ secundus nulli,
Dux prudentia,
Subditus fide.
Tyrannum, & Populis & Regibus formidabilem,
Solus non timuit, sed terruit,
Defuncto Tyranno, & Superstite Tyrannide,
Venit, Vidit, Vicit.
Non Armorum strepitu, sed consiliorum alto Silentio;
(Genus vicendi planè novum, quod nec voce nec armis!)
Tria Regna obtinuit, vel uno die,
Nec præliatus, nec locutus.
Obtinuit tria, noluit vel Unum:
Sceptri enim factus Arbiter, maluit reddere quàm habere:
Pluris meritò estimans restituere Regem quam esse.
Restituit quidem, restitumque observantissimè coluit.
CAROLO, non sibi, Victor;
Et obedientiâ inclytus magis quàm Imperio,
Humilitate quam gloriâ;
Modestior Ipse post restitutam Majestatem, quàm post læsam alii.
Felix qui triplici Regno Regem demeruit & hunc Regem,
CAROLUM secundum,
Præter injurias oblitum nihil,
Nihil memorem præter officia;
Nec triplici Regno, sed omni, dignum.
Restituto Rege simul omnia restauravit,
Pacem, Justitiam, Religionem.
Restauratisq; omnibus, decennium adhuc vixit, conservaturus quæ restauraverat.
& conservando quàm restaurando clarior:
Curarum nempe vitæque prodigus ut semel restaurata semper conservaret.
Amicos habuit *BONOS* omnes,
Inimicum neminem, nisi aut Dei, aut Regis, aut Patriæ,
Titulis, honoribus, divitiis, crevit suprà modum, sed infra meritum;
Fortunis mutatis nihil mutatus ipse,
Semper sibi minor quò aliis major.

Penè inter nuptias filii hæredis obiit, lachrymas funeris temperaturus nuptiarum gaudiis
Domestico tamen solatio nihil placantur publici luctus;
Nec aliquod remedium doloris est, ubi calamitas dolorem superat.
Ubi amittitur quod nec reparatur in Hærede dignissimo:
Virtus enim Successorem non habet, quæ Antecessorem non habuit;
HEROES toti nascuntur, & toti pereunt;
Similem non viderat Anglia, nec Orbis videbit.
Sepelitur cum Regibus, qui Rex non fuit, sed nec voluit esse.
Quidni cum Regibus jaceat, per quem stant Ipsi Reges.
Tumulumque accipiat qui Solium reddidit;
Superstes, etiam post hæc marmora, futurus, Nobilior & recentior dum antiquior;
Dignus planè qui celebretur mortuus, cum recusaverit vivus;
Imo qui Cœlum mercedem habeat, cui compensando Terra non sufficit.

Hunc & Luge & Mirare.

Dese maent sagh men boven Lissabon ten 5. uren na de middagh 4. Sonnen/ staende boven den anderen / d' een grooter als d' ander / waer van de drie scheenen gehecht aen een langhe vuyrige stock / de drie stonden een El van den anderen/ en ruym soo wijt van de natuerlijke Son: Doch zijn als een reflexie licht/ 's anderendaegs niet meer gesien. Wy lieten op folio 94. den glorieusen Oorlogh met de Macassaren / volgt nu de Lijste van de over-ghekomen Macassarse Koningen/oft Extract uyt de Missive van dato 22. November 1669. door den Heer Admirael Speelman, aen den Resident tot Japare ghesch eben/ sprekende aldus:

Met my komen van Maccassar,

Den Koningh van Tello, ende Den Koningh van Linques. } *Met haere Vrouwen en heel Hof-gesin, wel ruym 350. a 400. Menschen, de grootste helft Vrouwen: In haer gevolgh Slaven en Slavinnen mede gherekent.*

Creyn Birey, *Sone van den Koningh van Macassar.*
Creyn Mandelly, *Soone van Cronron.*

Crijn Wello,
Care Mamoet, } *Beyde de voornaemste Grooten van Consideratie.*
Galleran Manassa.

Galleran Timbol. } *Van wegen den Koningh van Goa, sijnde deses gevolgh niet boven 140. koppen.*

Prins Calematta, *en zijn Vrouw en Suster des Koninckx van Tello, die oock van de Broeders Adel noch al vry wat sleeps hebben, sullende oock met haer eyghen gesin wel 150. Menschen uyt maken.*

Altemael om haer aen de hooge Regeeringe op Batavia te verdeemoedigen/ en te versoecken de agreatie van de ghemaeckte Contracten: Voorts noch den Koningh van Palacca/ ende den Prins van Bonea / neffens alle andere Ghemachtighde der Celesse Bontghenoten / die met haer respective ghevolgh wel ruym 800. koppen / ofte weynigh min sullen uyt-maecken / alsoo dat alle de Schepen vry vol Volck sijn.

Pomeren klaeghden dese maendt van drooghte: Hongarijen ter contrarie kreegh soo veel water-vloets / dat tot Steyr de Yser Compagnie aen haere eygen-

eygendommen over de 3. Tonnen gouts schade leden: Te geswijgen de overvloeyinge der Velt-vruchten over gants Hongaryen: Oostenrijck ghevoelde dese overloop mede/ invoegen Meulens/ Bruggen/ Wijngaerden / Ackers en anders/ doch alles omver ghewozpen wierden: Doch de Weduwe Ragotzky ten respecte van haer Soon / boodt aen in haere Vestinghe Mundtgats veel Duyts Guarnisoen te willen in-nemen: Wat de Gravinne van Serin oock op hare ongemacken aen den Keyser schreef / lees aen dese beleef den Brief:

Copie van den Brief van de Gravinne van Serin aen den Keyser.

Alderdoorluchtighste Roomze KEYZER.

WAnneer uwe Keyzerl. Majesteyt uyt zijnen Throon der glorie, geliefden den Stoel der Aerden aen te zien, zoo dalen zijne barmhertige oogen gunstelijk op dese armhartige ende troosteloose Persoonen, die van hare Schatten niet meer hebben konnen laten vallen: Het oude Serinise Huys, uyt welckers Lustgaerden veele vruchtbaere Palm-Boomen van dappere Helden, en allerley welrieckende Bloemen van Eere tot plantinge der Christenheyt gesproten zijn, is leyder! leyder! niet meer, dan 't ongeluck heeft alles wegh ghenomen, ende niets meer als den blooten naem, en de smarte der tegenwoordige en toekomstighe onheylen over gelaten: Ick durf wel sweeren, dat mijn Echt-gemael noyt tegens u Keyzerl. Majest. ofte zijn Persoon schriftelijck heeft gehandelt, maer datter alle misverstanden van de valsse Aenklagers gesproten zijn: Die zijn onschult soo voor u Keyzerl. Majesteyt en de gantse Christenheyt willende goet maken, hebben zy gesocht verdacht te maken: Ick weet ommers wel wat hy my op 't laetste heeft gesegt, en dat hy zijnen Soon, die hier voor u Keyzerlijcke Majesteyt legt, hy de zelve tot uwen dienst heeft op-gevoet ghehad: Als nu de gerechtigheyt geen plaets meer heeft, soo beroepen wy ons op de barmhertigheydt, door 't welck u K. Majest. gheliet dese arme bedroefde Persoonen uytte storm-winden der onverdraghelijcke bedroeffenissen te redderen: Wy hebben uwe Macht alreede ervaren, laet die in mildigheyt veranderen: 't Onverteerlijcke Vuyr of het schoon alles verteert, laet noch zijn Asse naer, soo laet dan u Keyzerlijcke Majesteyt zich niet van dit Element laeten overwinnen, maer ons immers soo wel als dat van de Asse toch overigh laten: Godt den Almogende is een sonderbaere trooster aller bedroefde, uwe Keyzerlijcke Majesteyt kan de zelve daer in naer-volghen, ende mijn bedroefde Vrouw mijn Echt-gemael, dat mijn liefste Pant op Aerden is, weder vry geven, end in zijn voorighe stant herstellen: Soodanighe genade willen wy al de dagen onses levens met alle onderdanigheyt erkennen.

Des Keyz:rs Velt-Marschalk Sporck quam toen met 5. Regimenten door 't Slot van de Vorstinne Ragotzky/ daer hem de Sleutelen over-gelevert/ hy met al zijn Officieren wierde getracteert/ en vereert met een Paert en toe-ghehoorighe tuygh van 11000. Rijckrd. alle in Gout beslaghen: De Vorstinne Weduwe Ragotzky wierde t'Esser door de Keyserse Generael Heyster uyt geconvoyeert: Botskaz den Ongarisen Rebel liep naer Hust in Zevenberghen: Hy had sich in een Trommel laten in-packen / en op een Boeren Wagen laten setten/ latende een out Boeren Wijf daer op sitten: Dus door de Keyzerlijcke Troupen heen rijdende: Als des Keysers Overste aen een vraegde / hoe desen Carel sich mochte gesalveert hebben/ antwoorde die wegens 't oude Wijf / sub

umbra alarum tuarum, waer op den Oversten antwoorde / Een fulcken Generael die ten eersten daer van loopt, meriteert van fulcke vleugelen de schatten, &c.

Terwijl nu gants Poolen in tweedracht / ende de Grooten oneenigh waren/ sont de Poolsse Majesteyt zijn Gesant Andreas Olzowsky, Bisschop van Culmen en Pomesania / Cancelier van Poolen / aen de Stadt Dantsich: Antequam Sacrę Regię Majestatis Polonię fidelitatis & submissionis Juramentum pręstarent: Aldaer hy aldus harangueerde:

Nobiles Domini, Spectabiles & Famati Viri.

PОnit feliciter pedem, in Regiâ Gedanensi Urbe, MICHAEL Rex; atque hunc portum fidissimæ publicæ Stationis, has dedecori clausas, honesto patentes portas, hæc mænia nullo derelictæ fidei temerata contactu, hoc innocens primævique Sacramenti & antiquæ Virtutis retinens Forum, Prætorium, Comitium, Vicariô per Me adventu libens securiusque ingreditur. A Gentilitiæ suæ Lunæ Stellæque motu, & splendore, eam mutuatur, inque mores suos Vim deducit, ut properante cursu, simul beneficô influxu; Regni sui membra invisere, Coronati Capitis lucem ubique ferre, noctem mentium discutere, inprimis destinet, ac Regium vel maximè existimet. Quod Romanus ille, de sua Africa, idem non minùs rectè Sacra Regia Majestas, Dominus Meus Clementissimus jam nunc usurpet, TENEO TE PRUSSIA, cum Civitates Majores, opibus amplas, mœnibus validas, dignatione eminentes, ædificiis publicis privatisque magnificas, Incolarum copia & cultu elegantes, non jure duntaxat & titulo; sed Imperii velut manu & potestate Regiâ apprehendit. Sed præcipuam curam & affectum Regium in se vertit Urbs Gedanum.

Sydus Borussæ Gentis, Hyperboreique Regina Cœli.

UT Polonus Vates de Vobis cecinit: quam ubi semel venerabile fidei Numen intravit, vestigia nulla retrorsum, abeuntis aut aversæ spectare vel legere sit. Viget vigebitque in fama gentium, in æternitate temporum, Constantiæ Vestræ immortale exemplar, cum in oppresso undique Poloniæ Regno, omnia pro præmio & præda hostes haberent; Vos non dubitastis publico præcipitio, animos, fortunas, corpora supponere, Principem & reliquam Regni fortunam in sinu Urbis fovere, lasso & fracto Militi opem ôperamque commodare, postremò vilius cuncta habere, quàm fidelitatem non habere. Nec dum plané Arctoi Leonis occulti cuniculi, aut apertæ Machinæ subsederunt, quibus hæc non Civium Curia, sed fidelitatis templum petebatur, impetebatur frustra:

Vos neque callidum perrupit aurum, nec dolosi
Fulmina blanditiæque belli.

SEd hæc aliaque laudum vestrarum, prosequi, aliis uberior copià & otium, mihi interim Mandata Regia, & Legationis meæ summam decenter exequi negotium est. Differri ultra non oporteat præstandum publicè, à Nobilibus, Spectabilibus Famatis

matis Dominationibus Vestris, fidei & Subjectionis debitæ Juramentum, quod priùs, libenter & publicè Sacra Regia Majestas præstare non distulit, cum recenti Electione Varsaviæ, mox felici inauguratione Cracoviæ, ad Sacras utrobique Aras solenni ritu in Jura, libertates, Privilegià Universi Regni, Provinciarum, Civitatum, sanctè juravit, eadem Privilegia Vestra, Regiâ manu & Regni Sigillo clementer munivit, tranquilli & florentis Statûs Dominationes Vestras securas effecit. Quod igitur lætum & gloriosum Sacræ Regiæ Majestati, quod amplissimæ isti Civitati felix, auspicatum & salutare eveniat, hoc agite Senatus, Populusq; Gedanensis ut devotos devictosq; Regiæ Majestati Domino Vestro animos, magis etiam more majorum firmetis, fidem indubitatam licet, religione Sacramenti Regi & Regno arctiùs obstringatis; Hoc Ego dum Nomine & Mandato Sacræ Regiæ Majestatis, Domini Nostri Clementissimi à Nobilibus, Spectabilibus, Famatis, Dominationibus Vestris requiro, Eisdem gratiam & Clementiam Regiam, Jurium, Privilegiorum, Immunitatum, integram conservationem, publicâ Commissionis meæ authoritate appromitto.

Den Pensionaris van Dantzick antwoorde daer op uytte naem van de Magistraet als volght:

Serenissimi & Potentissimi Principis & Domini, Domini MICHAELIS, Dei gratia Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniȩ, Russiȩ, Prussiæ, Masoviȩ, Samogitiȩ, Kijoviȩ, Volhyniȩ, Podoliȩ, Livoniȩ, Smolensciȩ, Severiȩ Czernichoviȩque.

Domini Nostri Clementissimi.

Illustrissime, Reverendissime ac Excellentissime Domine, *Commissarie*, Domine gratiosissime.

Attentis, ut par est, animis, eâ quæ nomine Sacræ Regiæ Majestatis, Domini Nostri Clementissimi Illustrissima ac Reverendissima Excellentia Vestra Senatui Populoque hujus Civitatis, verbis benignitatem & gratiam Regiam spirantibus, fusiùs gratiosissimè exponere est dignata, Senatus & reliqui Civitatis Ordines exceperunt, atque uti luculenta Regiæ Clementiæ argumenta perspexerunt, ita humillimarum suarum partium esse ducunt, submissa & gratiosa veneratione eadem amplecti & exosculari. Inprimis autem Sacræ Regiæ Majestati prosperam corporis valetudinem, perennem Sceptri felicitatem, secundos Consiliorum, exulceratis hisce temporibus, successus, & gloriosos, eosque perpetuos, de hostibus triumphos devotissimè comprecantur. Cum verò tam ex Literis Sacræ Regiæ Majestatis benignissimis, quam ex propositione per Illustrissimam ac Reverendissimam Excellentiam Vestram in præsentia gratiosissimè facta, Senatui, Ordinibusque constet, Sacram Regiam Majestatem Serenissimorum Suorum Antecessorum Poloniæ Regum exemplo, debitum fidelitatis Sacramentum, secundum receptam hactenus consuetudinem, per Illustrissimam ac Reverendissimam Excellentiam Vestram, cui hanc Provinciam clementissimè dedit, ab hâc Civitate exigere: Vestigiis Majorum, qui ab ipsis Incorporationis incunabulis, illibatum servarunt fidei & obsequii decus, insistentes, nihil quicquam circa capessenda alacrius Sacræ Regiæ Majestatis jussa in se desiderari patientur, moti præsertim benignissimo Sacræ Regiæ Majestatis erga hanc Civitatem adfectu. Illuxerunt scelicet benignitatis & clementiæ Regiæ radii, cum in generalibus felicis inaugurationis Comitiis Sacra Regia Majestas, Civitatis hujus Jura, Privilegia, Immunitates, Consuetudines,

dines, Confesſiones, Libertatesque, tàm in Eccleſiaſticis, quam Politicis cauſis ac negotiis, ſolenni Confirmationis Diplomate, ſarta, tecta & inviolabilia eſſe juſſit, cum fortunarum Civitatis incrementa benignisſimè ſe promoturam, & quæ vel inclementia fati, vel injuria hominum, hanc Civitatem premunt & affligunt, præjudicia & gravamina, ſublaturam eſſe, clementiſſimè declararet. Inſinuavit omnium animis Clementiſſima hæc Clementisſimi Regis declaratio indubiam ſpem melioris fortunæ & felicitatis: Sed ſolidæ felicitati plura adhuc obſtant, inter quæ non eſt poſtremum, quod cum vigore pactorum, pacis præſertim perpetuæ, generalium item Terrarum Jurium, & ſpecialium hujus Civitatis Privilegiorum, Mercatoribus noſtris immunitas â teloneis (antiquo illo unicè excepto) competat: Cives tamen noſtri, qui in Regno, & adjacentibus exteriſque Provinciis & Regionibus, Commercia exercent novo vectigalium & exactionum onere præter meritum graventur. Auget hanc calamitatem vicinum & quotidiano Civium noſtrorum conſpectui expoſitum, eoque gravius, malum, quod licet fundamentalibus hujus Civitatis Juribus, communibus item Privilegiis ſanctiſſimè ſit cautum, ne intra quintum ab Urbe lapidem, cuiquam arcis aut Oppidi condendi facultas, neque ulli in arcibus, oppidis & caſtellis, negociationes, commercia, & opificia exercendi jus eſſet, iis planè non attentis, Schotlandiæ, & Vicini Pagi, vulgo Stolczenberg dicti, incolæ, commerciorum, Opificiorum, tabernarumq; in quibus omnis generis merces publice venum exponentur, libertatem de facto ſibi arrogent, & exerceant; eoque ipſo Cives noſtros maximo damno afficiant. Quod non poteſt non eſſe quàm luctuoſiſſimum, cum neſcio quæ hominum colluvies, civibus optimè de Republica & Patria meritis, Pacis tempore panem præripiat: Si quæ autem ingruerint adverſitatis, quæ vitam, ſanguinem, & facultates boni publici cauſa impendere jubeant, ſeſe periculis & oneribus, rerum & fortunarum ſuarum ſedem tempeſtivè aliò transferendo, ſubducat. Plura ſunt quæ hanc Civitatem affligunt; Sed ea conſultò, ne patientiam Illuſtriſſimæ ac Reverendiſſimæ Excellentię Veſtræ fatigemus, in aliud tempus rejicimus, unicum tantum ſtrictim expoſituri deſiderium, quod communem Civitatis ſalutem, maxime afficit. Cum exhauſtæ Civitatis facultates exſolvendis pecuniarum ſummis, quas fide publica mutuò acceptas, in Bellum Suecicum totius Reip. bono impendit, non ſufficiant, gravi æris alieni & uſurarum onere premitur Civitas: Cui ſublevando non eſt preſentius remedium, quam ut Sereriſſima Reſpublica expenſas, in belli illius neceſſitates â Civitate erogatas, juxta Regiæ aſſecurationis & Conſtitutionum nonnullarum Regni tenorem, propediem refundat. Hæc hoc temporis in ſinum Illuſtriſſimæ ac Reverendiſſimæ Excellentiæ Veſtræ effundere Senatus & reliqui Ordines voluerunt, perobſervanter rogantes, dignetur Illuſtriſſima ac Reverendiſſima Excellentia Veſtra æquiſſimam Civitatis habere rationem, & gratioſiſſimè promovere, ut quæ in detrimentum & jacturam Civitatis vergunt, benigniſſime tollat, quæ autem vindicando antiquæ dignitatis ſplendori ſerviunt, aſſerat ſumma Sacræ Regiæ Majeſtatie clementia & benignitas. Certè hæc cognata Cælitibus virtus, Majores Noſtros excuſſo Crucigerorum jugo ad inclytum Poloniæ Regnum, ſalva lege & juris ſui libertate, accedere fecit, atque indiſſolubili nexu Sereniſſimis Poloniæ Regibus adeò devinxit, ut, quęcunque tandem fuerit fortunę facies, â fide & obſequio, nullo damno, nullo periculo deterriti, in hoſtiles aut Regi & Reip. contrarias partes, nulla vi adacti, nulla ſpe, nullis pręmijs, utut interdum ſollicitati, unquam fuerint adducti. Nec degeneravit â Majorum pietate & fidei integritate ęmula poſteritas, quin & ipſa in illo rerum & temporum articulo, quo extrema timebantur, fidem & conſtantiam ſuam Sereniſſimo Regi & inclytę Reipub. probavit. Ejus propoſiti tenaces confluxerunt ad Sacrę Re-

giæ Majestatis nutum & voluntatem omnes Civitatis Ordines, atque uti eos spes fovet certissima, Regia pietate, clementia & justitia, Jura & Privilegia sua conservatum iri; Ita fidem & obsequium suum Sacræ Regiæ Majestati Domino suo Clementissimo, solenni juris jurandi religione ex consueta formula obstringere sunt parati.

Onder dies was den ghewesen Coningh van Poolen Johan Casimyr nu zijn vermaeck scheppende in Vranckrijck / mette Princesse Palatijne / werdende tot Meaux van den Bisschop en Burgerije treffelijck in-ghehaelt / en van alle de Geestelijcke getracteert: Latende nu zijn Successor de sorge van de Poolse Kroon: Hebbende dit privaet Leven voor den Scepter (als van minder ghevaer) om meerder gerustheyt verkoozen.

Straelsont aen d'Oost-zee had den 29. deser een krachtigh onweder/ terwijl D. Gosman in St. Nicolaes Kerck stont en preeckte / met dese woorden: Dat wanneer al zijn vermanen niet op de Toehoorders mochte hechten, dat haer dan Godt met zijn Donder soude besoecken. Een weynigh daer aen ontstaet een swaer onweder/ en valt den Donder op ged. Kercke/ swart slaende op den Altaer het aldaer Crucifix/ aen een Keten gehecht/ en Marien Beeldt / de Kan/ de Kelck/ de Aflaet Schachtel / de Luchter / het mis-ghewaet / ende 't Altaer-kleet in brant ontfonckende; 't zilver gevest gesmolten; de Aflaten swart verbrandt; en was 't Vuyr of Altaer soo heftigh als een vlietende stroom: Hier op vloog den Donder-kloot (soo men presumeert) over al het Volck naer boven aen de Kerck by 't Uur-wijser/ en sloegh 't getal van VI. daer uyt / latende de Plaetse swart van den slagh: De Balck daer 't ghewichte aen hongh / wiert mede in tween gheslaghen: Vloogh van daer op twee andere Balcken / daer als met Klauwen veel splinters uyt-haelden / dan bleven hanghen: Maer waer de Donder-kloot uyt-ghevloghen is/ heeft men noyt ondervonden: 't Volck viel over malkanderen/ loopende ter Kerck-deur uyt/ 9. Persoonen wierden door den slagh gequetst/ andere hunne Klederen verbrandt / dat gruwelijck stonck: Dit onweder was gevolgt op een een groote voorgegane drooghte / die by naer alles op den Velde verteerde / wonder zijnde / dat soo een uytbarstende Lucht soo vremt ageerde.

JULIUS 1670.

DEn 22. passato sagh men te Caminiec Podolski uyt den oosten op komen een groot getal Arenden / swermende en gierende rondsom de Vestinge en 't Casteel: Onder haer sagh men een Leydtsman: Endelingh gingen zy alle op een Bergh niet wijt van de Stadt neder sitten/ daer van vier nae de Stadt vlieghende / een op den Toorn van 't Casteel gingh sitten: Sy vertrocken op eenighe schooten: Onder dese was een Troupe vreemde Voghelen/ met roode Vleugelen/ geele Borsten / ende lange snebben: Maer dese en hebben sich nergens ter neder geset.

Den 17. Julij s'morgens by 3. uren gevoelde men door gheheel Duytslandt een krachtige Aertbevinge: Van Augsburgh tot Bambergh ende te Donawert schudden 't als een Wiegh / ende de Klocken souden daer van gelupt hebben: In Tirol / te Hal ende elders waren oock Aertbevingen / die 14. daghen lange duerden / en dat somtijts 3. a 4. uren achter malkanderen / op eenen dag: Waer tegens men Processien aen-stelden / maer dese devotie was swack tegen soo een groot gewelt / dat meenighte Inwoonders ende Burgers ruyneerden: Te Inspruck vloodt alles den 16. deser uyt de Stadt / alsoo des Stads Mueren en Poorten neder storte: Sy bleven 14. dagen op 't Vlacke onder de naeckten Hemel / terwijl oock de Bergen scheenen tot malkander te willen scheuren; weder te Inspruck komende / sagen het jammer van so veel duysenden schade / als dese Aert-bevinge soo aen hare Huysen als Meubelen hadde ghedaen: Te Venetien voelde men 't op de selve uren / maer dede geen schade. 't Gebeurde dese maent dat seker geleert Capucijner Monnick te Regensburgh 18. Jaren die ordre bedient hebbende / de selve abandonneerde / en sich naer Leypzich tot de Euangelise Religie begaf: 't Welck de Roomsse Geestelijckheyt seer verbitterden / te meer / hy een uytnemenden verstandighen Baes in de Bou-kunst en Perspectiven ervaren was.

Haer Hog: Mog: Gesant Heynsius in der Moscou / konde aldaer luttel uytwercken / alsoo de Moscoviters eerst naer zijn lange gedane instantien en Memorialen den 16. passato een soo duysteren en twijffelachtigen antwoorde gaeven waer op men geene calculatie en konde maken / nochte verstant begrijpen: Daer op volgde een beschuldigingh van onnosele Menschen / en 't verbranden van by de 4000. Wooningen ende Pack-Huysen: Doch bleven de respective Rijcken van Moscovien en Sweden noch desen Jare buyten Oorlogh.

Als den Heere van Beuninghen den 14. deser te London quam / gingh zijn Exell. logeren in 't Huys van Falcombridge: De Prins van Toscanen dede doe een Vereeringe van 12000 gl. en een goude Keten aen sijn Secretaris. Den 22. deser vertrock den Constabile van Castilien (na dat per expressen van Madrid verwittight was Raedt te sullen sijn van de Koninginne van Spangien) en den Grave de Monterey / Soon van Don Louijs de Haro, quam succederen in des Constapels plaets / die by avondt uyt Brussel vertrock / daer men niet dan s'morgens van hoorden: Hy nam wel adieu van de Ministers van Staet en de Leden van den Raet / dan excuseerden sich seer wegen zijne indispositie: Voor zijn vertreck seyde seer swack van Lichaem te zijn / doch begheerde aen den Veldt-Marschalck Generael Marcin Audientie te verleenen / mede aen Don Estefan de Gamarra, Ambassadeur by de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provincien / aen D: Antonio Piemontel, Gouverneur van het Casteel van Antwerpen / aen den Hertoge van Villa Hermosa / Generael van de Cavallerye / Messire Charles Hovines, Raet van State / ende Hooft-President / den Baron de Berliere, Raets-heer van State / ende Opper-Thesaurier van de Finantien / Messire Simon de Tierlant, Raets-heer van Staet / en Cancelier van Brabant: In aller welckers presentie op Woensdags na den noen

des

des Constapels Brieven wierden geopent / en was ghebonden in een Cabinet in't Kasteel van Antwerpen/in presentie van den Cancelier van Brabant/van welk Cabinet't Stadhuys ter eenre/en de Gouverneur ter andre/elk een sleutel hadden/by de welke hy wiert geinformeert/datte Coninginne Regente had beliefe te plaetzen tot Successor in het Gouvernement den Grave de Monterey, Soon van Don Louijs de Haro: Die den 13. deser op 't Casteel sijn Intrede doende / ging van daer na de L. Vrouwe Kerck/ alwaer zijn Excell. op zijn eene Knie legghende/ van den Bisschop van Antwerpen de zegeninge ontfongh: Veertigh Persoonen uytte voornaemste Adel convoyeerden zijn Excell. uytte Kercke naer zijn Logement/ dragende yder een Flambeau in wit Was. Den Grave de Monterey / nu als nieuwe Gouverneur der Spaensse Nederlanden / schreef twee Brieven van bysondere dathum aen de Staten Generael: In d'eerste gaf sijn Excell. te kennen het goet wel behaeghen van de Catholijcke Coninginne Regente van hem te nomineren in de successie van soo een importante Chargie: In d'ander informeerden hy haer Ho: Mo: dat hy alreede sorge had gedragen tot de betalinghe van de tweede Paeye / die aen Sweden schuldigh waren/ op den bestemden tijt te betalen: Belovende voorts met de Vereenigde Provincien niet alleen te houden een seer goede correspondentie / maer betoonde sich daer nevens te sijn een habil en beleeft Politicus.

Ten eynde deser maent arriveerden soo in Tessel als Zeelant met een vreedsame Zee 15. Schepen van Cadix / mette ordinaris vracht der Gallioenen / tot vreugde der Coopluiden: Arriveerden mede 4. Retour-Schepen in 't Patria/ als/ 't Schip de Beemster, voor Amsterdam/ en Outshoorn, den 15. Januarij 1670. van Batavia vertrocken / nevens Osdorp en Udam voor Amsterdam/ brachten mede:

16213 pont Persiaense Sijde in 88 balen,
20128 pont Bengaelsse Sijde.
234 pont Jaffenapatanse Sijde.
52 pont Ceylonse Sijde.
140 pont Muscus.
4080 pont Borax.
35457 pont Cauris de Maldives.
6940 pont Bengaelsse lange Peper.
24200 pont Sappanhout.
151153 pont gerafineerde Salpeter.
121556 pont Ceylontse Caneel.
1300 onçen Stamp-peerlen.
300 Soye Wortels.
6 stx. gestickte Bengaelse Dekens.
692507 pont Canase ende Malabaerse Peper.

Dit waeren de geene soo van Ceylon quaemen: Die van Batavia als Osdorp en Udam, brachten mede:

400 stucx gebleekt Guinees Lijwaet.
200 stx. Bengaels Seyldoeck.
85 stx. Baftas.
3543 pont Bengaelse Sijde-
32567 pont Floret en Cattoene Garen.
226400 pont Salpeter.
98506 pont diverse Japaerse Suycker.
96633 pont Sappanhout.
9542 pont Caliatours Hout.
15625 pont Malax Tin.
488758 pont Peper.

Gemelte Schepen van Ceylon brachten mede/ dat eenighe duysent Indianen / hebbende ghetracht sich meester te maken van de Parel-Visserye / maer door de vigilantie van den Heere van Goens, Ghebieder op Colombo / waren ged. op-gerockte Indianen overvallen / invoeghen sonder verlies van een Nederlander hier by de 6. a 700. Indianen in de loop bleven.

Toen arriveerden oock in Engelandt uyt Oost-Indien 't Casteel Fregatte, de Jan en Margariet, en 't Schip London van Bantam / de Humphrey, Lijsbeth en Goerees Koopman, van Suratte: Idem de Antelope, de Jan en Marta van het Fort St. George/ mette volgende Ladinge:

1908848 pont Peper,
1088365 p. Salpeter,
125870 p. Cowries,
72423 p. Cattoene Garen,
46202 p. Lahore Indico,
11100 p. Cirques Indico,
16983 p. Segellack,
4440 p. Sticklack,
14357 p. Mirrhe,
4995 p. Aloës Sicotrina,
9990 p. Olibanum,
47977 p. Suycker,
60000 p. Groene Gingber,
13828 p. Sappanhout,
11526 p. Benjuyn,
1320 p. Candy Suycker,
72 p. Thee,
7087 p. Punia Sijde,
9750 p. Tincal,
20250 p. Turmerick,
29050 stucks lange witte Kleeren,
1800 stx. dito bruyne,
1162 stx. dito blaeuwe,
20170 stx. witte Salampouris,
118 stx, dito blaeuwe,
320 stx. Dyaper breet en smal,
760 stx. Dungarees,
400 stx. fijne bruyne Betilles.
2240 stx. witte Betillies,
1200 stx. Parcallen,
4000 stx, Allajaes,
6334 stx. Gingans wit,
4503 stx. verscheyde soorten Taffeta,
631 stx. Hammans,
8724 stx. Sannoes;
536 stx. Cossaes,
80 stx. Seyldoeck,
9120 stx. Morees,
33371 stx. brede Baftas,
33787 stx. smalle Baftas,
12920 stx. Sovaguzzees,
7440 stx. Byrams,
11840 stx. Pautkaes,
4600 stx. Mercolles,
10130 stx. Derebands,
7353 stx. breede Chineese Kleden,
3840 stx. dito smalle,
1960 stx. breede Topseyls,
840 stx. dito smalle,
5270 stx. Nicanees,
8000 stx. Guineese Stoffen,
5400 stx. Brawles,
1 Packet van Baftas en Vinbertees.
1 Parceel van Monsters van Dekens.

Toen den Keyzer van Marocco in Barbaryen hoorden dat sijn Gebieder in Zalee gheduerigh met alle vremde Natien over hoop lagh / speciael met de Enghelsse / dede den selfden onthoofden: Den Gouverneur van Alcazar den selfde slach vreesende/ vluchte tot zijn versekeringh in een van hare Tempels: d'Engelssen Envoy Howard daer en teghens dede diversche Mooren / die met haer Dienaers en Paerden gevangen waren / tracteren. Den Broeder van den Keyzer van Marocco / die men oordeelden Lazarus te zijn / nu ghenesen door den vermaerden Chirurgijn Mr. Farendale, vereerden die Heel-meester met 200. stucken van achten/ 14. groote Schapen/ 1. Muylen ende een Slave / daer mede hy te Tanger aen quam.

Den 18. deser hebben de Ed. Gr. Mog: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt / 't Presidentschap van 't Hof vergeven aen den Ed. Heere Adriaen Pauw, Heere van Bennebroeck: Den Heere van Lier wierde Raets-

heer.

heer in des selfs Plaetse. Doemaels is mede door minnelijcke interpositie eerst/ daer na door Gecommitteerden van 't Hof/ het onlustigh in-vloeyen van het Soute-water in de Goutse Vaert/ door het leggen van een Sluys/ gestut/ alsoo die van Leyden in hare Manefacturen al te grooten gevoelen krijgende/ veele † Wercken te rugge kreghen. Sijne Hoogheydt den Heere Prince van Orangen verkoor doe mede in plaets van den overleden Heer Rettingh tot een zijner Raden de Heer Widerts/ Raets-heer in den Rade van Brabant. Den Heere Prince van Tarante naer een keertje over Brabandt ghedaen te hebben/ schreef de na-volgende Missive in het Frans in seer beleefde Termen aen de Staten Generael/ die daer den 25. deser wierde ontfangen: Den Inhoudt luyd als volgt:

HOOGE MOGENDE HEEREN,

WAnneer ick mijn genegentheyt volgen zoude, zoo zoud' ick continueren Uwe Ho: Mog: dienst te doen met soo veel ernst en sorghvuldigheyt als ick van mijn jongheyt aen ghedaen hebbe. Dan alsoo de ghelegentheyt van mijne affaires, ende de hooghe ouderdom van mijn Vader, met mijn begeerte niet over een komen, zoud' ick oordeelen de menichvuldige genade die Uwe Ho: Mog: my ghedaen hebben, te misbruycken, wanneer ick de Charges aen my hielde, die ick, in Vranckrijck zijnde, niet en kan bedienen, ende die gepossedeert behooren te werden van soodanighe Persoonen die nieuwers elders op-gehouden werden. Het zoude oock onbillijk zijn, dat de goetheyt die Uwe Ho: Mo: my betoont, mits mijn langhduerighe absentie te verdragen, prejudiciabel ware voor haren dienst. Ende ick en kan zoodanighe goedertierenheyt niet beter erkennen, als met Uwe Ho: Mo: ootmoedigh te verzoecken, de zelve ghelieven te disponeren van die Bedieningen, waer mede zy my vereert hebben; ende my Successeurs te ordonneren die my moghen gelijck zijn in affectie ende yver voor haren Staet. Daer en boven bidde ick u Ho: Mo: haer verzekert te houden van de twee navolgende oprechte waerheden: Waer van d'eene is, dat ick Uwe Ho: Mog: gedient hebbe met soo veel devotie, als of ick in eene van haere Provincien ware gebooren gheweest. d' Andere, dat ick den tijdt mijnes levens in gedachtenisse sal houden alle gunst ende faveur die Uwe Ho: Mo: op my besteet hebben, ende principalijck de Confidentie die sy my hebben toe-gedraghen, mits my toe-betrouwende de considerabelste Gouvernementen van haer Republique. Ick flatteere oock my selven met dese hoop, dat mijn verblijf in Vranckrijck my niet t' eenemael benemen sal de middelen, om Uwe Ho: Mo: nieuwe ken-teyckenen te geven van mijne Danckbaerheydt, ende van de seer groote genegentheyt, waer mede ick ben

Hooge ende Mogende Heeren, Uwe Ho: Mog. onderdanighst ende gehoorsaemste Dienaer,

de PRINCE van TARANTE.

Hare Hog: Mog: hebben den Major Generael Kilpatrick met 't Gouvernement van 's Hertogenbosch voorsien: En vorders alle Plaetsen aen den Rijn en de Mase laten visiteren.

AUGUSTUS

† Het Sout Water vloeyde nu mede soo dapper de Schelde op, dat die van Antwerpen veel brack Bier brouwende, daer uyt groote sieckte bevreesden, doch alles liep noch wel af.

AUGUSTUS 1670.

T'Oen Vader Everard Nithard te Romen quam / heeft hy op ordre van hare Maj. (daer hy Biecht-vader af was) sijn Huysvestingh genomen by de P. P. Jesuyten. Den 24. passato wierde binnen Florencen ghehult Cosmus de Medicis, Groot Hertogh van Toscanen / succederende in sijn overleden Vaders plaets / in presentie van zijne Moeder de Groot-Hertoginne / ende veele Staet-Juffrouwen / wanneer yder den Eed quam af legghen. Als binnen Roomen den Paus op den 21. deser was vroegh op-gestaen / gingh hy de Coninginne van Sweden besoecken / ende alsoo retireerden van daer des Paus Guarde / en alle die by hem waeren ; dese Princesse ontfongh den Paus beneden aen de Trap / en kusten hem de voeten / ende vervolgens begeleyde hem in zijn vertreck / alwaer eenighen tijdt in wedersijts civiliteyten over brachten. Den Turcksen Keyzer verboot doe alle soorten van Lakenen in zijn Rijck / behalvens die te Venetien gemaeckt waren / om so de Commercie weder te herstellen / en wierde Ragousa tot een stapel en Handel-Stadt met schoone Privilegien voorsien : Sekeren botten Boeren kinckel had te Valence d'aldaer sijnde Turcken geaffronteert / waer over de Fransse Majesteyt begheerde datten Gouverneur hem naer meriten soude doen straffen ; maer als den Turcksen Minister hoorden datten kinckel gevangen was / voegde sich datelijck naer de gevanckenis / en procureerden selfs mette meeste genereusheyt dese Boer sijn verlossinge. Als nu den Grooten Heer de Vrede met de Venetianen dese daghen ratificeerden / stelden sy in recompense op vrye Voeten 13. Turcken van hooge qualiteyt / ghevangen in den Oorlogh / en bewaert in 't Casteel van Verone / van Bresse / en elders : Men tracteerden hun magnifijck op 't Pallais van Lido. Zijn Excell. Borri nu den 7. deser uyt deboten ijver van des Paus Nuncius van Weenen naer Roomen over gevoert / stroyde men uyt onder de Beulen ende geesselaers van d'Inquisitie / ghelijck als Rimini / die met sijn Sbirri desen fameusen Chimeusen in 't Heyligh goddeloos Huysje sette / uytstroyende dat hy sich selfs wilde doot vasten : Maer de Onroomse geloofden / dat Borri te veel schelm-stucken van de Roomsse Religie gheweten heeft : Nu sat hy als sijne koeck met een Notaris in dat moye Huysje / gheboeyt aen handen en voeten / en den ged. Notaris soude verklicker van Borri zijn / ende alles op-teeckenen : De Geestelijcke liepen hart tot den Paus / ende die op versoeck van den Keyser ende Koningh van Denemarcken / beloofde Borri wanneer hy zijne erreuren wilde verloochenen / hy gunst ende genade hadde te verwachten van te blijven leven.

Den Graef de Monterey gingh dese dagen een keertje na Gent / Brugge en Oostende doen : Te Gent wierdt hy met een groot ghetal Adels op des selfs Casteel Lochristey (4. mijltjes van Gent) getracteert : Waer na den Baron van Limbeeck ten 4. uren na-middaegs / 1400. Ruyters en Voet-knechten in Battaillie voor sijn Excell. in Campagne presenteerden / welcke drie-mael los

branden :

branden: Van hier gevolgt van zijn Ruyter Guarde/ en ged. 1400. man/nam eerst de visite van 't Casteel/ en hare Fortificatien: Van daer in de Stadt komende/ presenteerden den Opper-Balliuw in 't voorste van de Magistraet/ zijn Excell. de * Sleutelen / aen d'eerste Brugge; van hier te Paerdt gaende/ reed na de Deur van de Groote Kerck/ (ick meen St. Jans) door de Militie van Gent: Hier quam den Bisschop zijn Excell. wellekomen/ met een groote partije Canonnicken in 't witte geklee t/en het Te Deum gesongen in de Kerck/ wierdt daer buyten een treffelijck Vuyr-werck/ 't gunt desen Prelaet ten dien eynde hadde laten aen-rechten / ontfonckte: Van hier nam de Visite van het Maldegemmer Veldt / Damme / Sckipstal / van Brugge/ Plassendale ende Oostende: By Brugge aen de Vaert was een rijcke Tent op-gerecht/alwaer den Grave van Ras mette 4. Leden van Vlaenderen zijn Excell. onthaelden: Onder de gegeven Collation speelden 't Canon van de Wallen ende Schepen: Zijn Exell. gingh oock te St. Ouures/ en elders/ terwijl men te Brugge alle bereydtselen van goet onthael toe-stelden: Onderwijl sagh men noch al veel spoockx/ de Spangiaerden speelden over al den baes/ en beroofden een Wagen met Groen/ te Brussel inkomende: De Spaensse Soldaten die op haer Pater noster lesen/ terwijl zy oock wel met Dobbel-steenen speelen/ riepen aen den Brusselsen Boerman/ dit/ dit/ dit is van ons Groen / ende bestalen niet alleen ged. Wagen/ nemaer staken oock den goeden Boerman ende Eygenaer doodt: Doch de Gilden kreghen door 't stellen van alle goede ordre / en anders partije Patacons: Betoonende den nieuwen Gouverneur dat hy was een seer beleeft en Politijck Heer aen kleyn en groot.

Te Parijs quam seker Engelsman den Coningh Octroy voor eenighe Jaren versoecken van twee secreten/ die hy zeyde te hebben: Het eerste was / om de Schepen tegens windt en stroom te doen op-zeylen/ ende haer voor Schipbreuck te bevrijden: 't Andere was/ om de Vrouw-lien ghemackelijck te doen verlossen/ en sulckx buyten gevaer van de Moeder en 't Kint. Den Koningh casseerde doe een Kapiteyn in 't Fort St. Sebastiaen / om dat hy twee passen te ver wilde / maer toen zijn Majesteyt hoorde / dat hy was een braven Baes/ herstelde hem weder/ in 24. uren: Men dede te Parijs veel Ziel-missen voor Duc de Beaufort / en men rechte een Tombe op zijn Graf in de Hooft-kercke op/ sonder dat Beaufort daer oyt door gheholpen/ noch oock weder gekeert is: Die van Candia hadden dien kloecken Helt wat beter behooren te seconderen. Den Heere Prince van Tarante / soo de Francoisen zeyden / veranderden sich in presentie van des selfs Soon(die men alle Gereform. ontrok)tot de Roomse Religie: Op een tijt dat verscheyde Vuyr-Balcken 's nachts ten Hemel uytvloghen/ die haer alle ten deele aen seker Meertje uyt-stortende/ sich selfs uytblusten: Men vertelde ook van Turaine 't geene ons ongeraden dunkt hier by te lasten: Den Heere Hertoge van Buckingam quam toe wegens de Brittise Majest.

* Toen sijn Excell. te Brussel zijn Intrede maeckte, sagh men daer oock de Magistraet in haere Rocken, en witte Was-Kaerssen in de hant hem verwellekomen: Na mijn onthoudt was het aen de Leuvense Poort, ende zy offerden des Stadts Sleutelen als subalterne in een silvere Schotel, tot teken dat zy onder een Souverain sijn: Selfs schonck de Magistraet een stuck Wijn aen zijn Excellentie, genaemt de Schenck-wijn: Maer zijn Excell. vereerden 't zelve Stuck Wijn aen de Gilden ofte Burgerye, waer naer noch verscheyde Arca Triumphalis zijn op-gerecht.

Majest. den Alderchristelijckste Koningh congratuleren/ ende zijn Exell. als van hooge extractie/ en van loffelijcke deughden / wierde al om treffelijck ont-haelt. Seker Persoon van Caen uyt Normandyen/ genaemt Sarazin/ komende binnen Parijs/ hy werdende gheacht een zinneloos Persoon/ trock een Stilet/ in de Kerck/ daer de Misse wierdt gecelebreert / en toe-tredende/ doorstack den Priester / soo als hy de Hostie op-hefte : De gantse Gemeente was geschandaliseert door sijn doen/ dat hy de Hostie meende te door-steken : Maer op sommige seyden dat hy een grooten Hugenoot was / dus wiert hy onder de Geestelijcke haer oordeel geset ; die haer geschandaliseert vindende door 't violeren van dese Sacrilegie / in ghemelte Kercke geen Godts-dienst wilden pleghen voor en aleer dat de Kercke weder was in-gewijt met alle Roomse Ceremonien van haren schantvleck / maer men bracht oock den onbedachten doender (die hadde behooren te dencken in wat Landt dat hy was) voor de Kerckdeur/ daer hem de eene hant wiert af-gekapt / en alsoo wiert hy vervolgens na de Roomsse Geestelijcke Wetten metter doot gestraft : Op een en de selve tijt dat door goede voorspraeck den Roomssen Vader/ van minnelijcke imborst / te Roomen/ in plaetse van zijn Excell. Boni ter doot te condemneren/ het Leven heeft geschoncken : Met last dat men hem in sijn gevanckenis wel soude tracteren. Terwijl vermaeckten sich 't Franse Hof te Versailles in het nieuw Canael/ met een Spiegel-gevecht van een groot Schip/ seer wel ghe ciert/ het welck wiert besprongen door veel kleyne Scheepjes/ doch alle sonder Geschut; ter oorsake datte Koninginne ende Dames van 't Hof daer teghenwoordigh waren/ 't welck alles af-liep onder een groot gedruys van Ketel-Trommels / Trompetten ende Violons : Nae dat nu dese wackere Matrosen een soet vermaeck gegeven hadden / wierden zy ghelept in het Paleys / daer men haer tot danckbaerheydt niet alleen met Vis/ maer oock met excellente Vruchten onthaelden : En naderhant bejeghent door een Pastorael van Herders en Herderinnen : Verseldt met de schoonste Musijck van de Weereldt : Den Koningh hier vernoegen scheppende/ toogh na St. Germain/ en hadde den Heere Hertoge van Buckingam oock al 't vermaeck van dese soetigheydt. Toen quam haer Ho: Mog: Ambassadeur zijn Excellentie Mr. Pieter de Groot, doch seer gefatigeert door de Reyse/ binnen Parijs / suickx dat eenige daghen indispoost bleef. Men kreegh doen op de Loubre tijdinge / dat te Porte St. Louijs waren gearriveert 3 Ind. Schepen/ geschat op 2 Mill. waer mede quam Monsr. de Montevergues, die gewеest was Viceroy op Madagascar. Dieye door de Pest by na uyt-gestorven/ hebben op belofte van veel schoone Privilegien/ haer over de 1000. Menschen derwaerts metter woon begeven. De Alderchrist. Koningh geen genoegen aen den Hertoge van Lottaringen hebbende/ bemachtigden geheel Loreynen/ alwaer de Hertoginne met haer Kinderen bleef : De Hooft-stadt Nancy / idem Chattey aen de Moesel / waren seer haest overweldight/ maer den Hertoge retireerden sich in tijt van daer/ en begaf sich in securiteyt na de Gebergh ten van Vagues / apparent van die hoope / om door het vergaderen van eenige Troupen t'eeniger tijt tot sijn guarant te komen: Maer de Ingesetenen van Lottaringen niet beter konnende/ hebben aen den Koning van Vranckrijck / op des selfs believen / den Eed van getrouwigheyt gedaen.

Brabant

Brabant op 't aenkomen van 't Fransse Leger was seer gealarmeert / men sette omtrent Condee en over al de Sluysen open/ en 't Lant onder water/ hoewel 't een drooge Somer was: Men verboot oock in Brabandt geen Fransse Trommel-slaghen meer te slaen: Terwijl speelden de Spaensse Soldaten al om den baes / spolierende op de Wegh na Cortrijck sekere rijcke Karre / geladen vol Lijnwaedt: Dese brachten den Koopman met sijn Goet in een Boschagie/ daerse hem van al sijn Lijnwaet beroovende/ 't selve hebben wegh gevoert/ met omtrent hondert florijnen aen gelt: Maer eenighe van dese gasten gekreghen / stonden onder straffen: Wanneer men oock te Antwerpen publiceerden voortaen geen Zeeuse of Hollantze dubbeltjes hoogher als seven oortjes uyt te geven; de eerste mochten niet in-gebracht werden. Toen was den Bisschop van Straes-burgh te Brussel / rijdende in de Carosse van den Inter-Nuntius na Laken buyten Brussel/ daer de schoone Fonteyne van de Infante Clara Isabella Eugenia hoogl. memorie staet/aende Capelle van St. Anna, alles uyt loutere blaeuwe Arduyn op-ghemaeckt / gesingnificeert met de vijf wonden Jesu Christi, tot een heerlijck monument: Alles ten Bergh opgaende door een dreef Boomen/ soo vermakelijck als een Aerts Paradijs.

Sekere Jode binnen Lissabon / zijn werck makende / om over Christenen Slaven t'Algiers te schacheren / ende zulckx bekent door den Prince / is beklaegt door den Engelsen Gesant / en wiert de zelve by de kop gevat: Eenige andere die sich te ver in-gelaten hadden met niet wel van den Koningh Alfonsus te spreken/ die sich wel op Tercera bevont/ wierden gedetineert.

Op de Frontueren van Russia ghebeurden dese daghen dat sekeren hooghen Bergh wegh zinckende/ niet anders na-gelaten heeft dan een Poel die ongrondelijck was. Den Rebel Stefan Timofeumus Razin, die tegen de Czaerse Maj. van Muscovien een gants Heyr-Leger had vergadert / sich meester hebbende ghemaeckt van Seringa aen de Wolga / neffens eenighe andere Plaetsen omtrent Astrachan / 't welck ghebeurde door een stratagema die hy ghebruyckte/ om dat den Gebieder van Astrachan / sich al te onvoorsichtigh engagerende / door desen Rebel wierde bedrogen/ die sijn Schuyten en Pramen aen Lant had laten leggen/ veynsende te willen vluchten: Maer hy sloegh den Gouverneur en 6000. man totaliter ter neer / en vermeesterden daer op Astrachan met het Kasteel / daer het Guarnisoen door quade betalinghe onvernoeght was: Het Guarnisoen oock door dese uyt-ghelichte 6000. man versvackt / konde gheen tegenweer bien/ en eenige vreemde Officiers daer binnen zijnde/ wierden handen en voeten af-gekapt/ en daer naer op-gehangen: Dit verbaesde geheel sijn Czaerse Majest. wijl over dit Astrachan de Commercie niet alleen geheel na Persien moet gaen/ maer oock daer van de Provisie geheel komen moet: De Czaerse Majesteyt oock beducht voor desen Rebel/ die seer beleeft was/ en veel van de beste Moscovise Officiers in zijn handen en tot zijne devotie hadde ghekregen / oock der Moscouw een groote Stadt dreyghde / doch onstercke Plaets was/ dede aenstonts met goeden yver onder Knees Juriaen Dolgorincka een uitegent Leger by een rucken: Waer mede hy den ged. Rebel soodanigen oorbant

gaf / datter veele van de zijne het weer om komen vergaten: Daer van hier naer nader.

De onlusten tusschen Kur-keulen en de Stadt noch swevende / waren twee Burghers / als oorsaeck tot dese onlusten / gedetineert op 't Stadthuys van de Stadt: Terwijl men sich van de oorsaken informeerden / ontsnapten gemelte Burgers / en daer mede was het Proces uyt. De jonghe Kur-Prins van Heydelbergh / toogh doe uyt om vreemde Landen te besien / reys de onbekent door Straetsburgh / dan te Basel wierde onthaelt / en reysde alsoo door Switserlant: Hy wierde vereert met de ghewoonlijcke Presenten / alhoewel incognito passeerden: Men dede hem als aen een Prins van zijne geboorte / alle divertissement van genoegte: Hy wiert onthaelt op het Lac van Switserlant / door de Magistraten aldaer: En liet sich wel gevallen het vermaek te nemen van den Voet-boogh / daer hy den hoogsten Prijs in wan / sijnde een goude Beker / werdende noch seer extraordinaris onthaeldt / te meer om dat ged. Prince na Coppenhagen verreysde / om te trouwen de Suster van zijn Majesteyt van Denemarcken. Terwijl den Jonghen Lant-grave van Hessen een Voyagie in Engelant dede / betoonende in alle zijne manieren en gesten te zijn een Prins van goede hoope en verstant.

Hare Ed. Gr. Mo: hadden al den 23. passato seker Placcaet tegens de fidei commissariale goederen doen af-kundigen / luydende als volgt:

DE Staten van Hollant ende West-Vrieslant: Allen den geenen die desen zullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, dat wy in achtinge nemende, hoe dat by de President, ende Raden van onsen Hove te meermalen eenighe goederen den last van fideicommis subject gemaeckt wesende, daer van buyten figure van Proces werden ge-eximeert, ende zulckx om redenen toe-gestaen, dat de zelve als vrye Goederen mogen gebruyckt werden: Naer ingenomen bericht van den ghemelten onsen Hove, ende ghehoort 't advijs van Commissarissen, de welcke t'onsen begheerte 't voorsz. bericht hadden ge-examineert, goet gevonden, geordonneert ende gestatueert hebben, gelijck wy goet vinden, ordonneren ende statueren mits desen, dat van nu voortaen alle versoecken, tenderende om eenighe goederen van den last fideicommis ontslaghen te hebben, privatelijck, ende alleen aen ons geaddresseert, ende daer op van onse souveraine dispositie de verzochte Octroyen af-gewacht zullen moeten werden, zonder dat die van den voorseyden onsen Hove, ofte oock eenigh ander Collegie haer voortaen soodanige concessien meer zullen hebben aen te matigen, op pœne van nulliteyt, blijvende nochtans alle Octroyen de welcke hier bevoorens by den gemelten Hove tot ontslaginge van eenige fideicommissien souden mogen verleent wesen, indistinctelijck gemainctineert wesen: Gelijck wy alle de zelve tot weeringe van meenighvuldighe disputen uyt onse souveraine macht ende authoriteyt generalijck hebben geapprobeert ende geratificeert, approberen ende ratificeren mits desen: Lastende allen ende een yeghelijck die het aengaen magh, haer daer naer te reguleren. Ende ten eynde alle onse Ingeseten ende Onderdanen van dese onse goede meyninge behoorlijcke kennisse mogen hebben tot hare narichtinge, beveelen wy dat van desen affictie ende Publicatie ghedaen zal werden, daer zulckx behoort, ende in gelijcke zaecken te geschieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Haghe,

onder

onder onſen grooten Zegele hier onder gedruckt, op den 23. Julij, onſes Heeren ende Zaligmakers 1670. Ter Ordonnantie van de Staten,

Herbt. van Beaumont.

Weduwe de Princeſſe Douagiere den 28. Auguſti in haer 67. Jaer tredende/ waren daer mede de Vorſtelijcke Doorluchtige Princeſſen van Vrieslant en Anhalt: Hare Ho: Mo: deden doe voorſieninge van Guarniſoenen op de Fronturen van Brabandt ende Vlaenderen/ ook Maeſtricht/ om dat ſchier alle de Weerelt in Wapenen ſcheen te weſen: Hare Ho: Mo: kreghen doen de na-volgende Miſſive van de loffelijcke Victorie/verkregen op de Middellantſe Zee/ door den Heer Admirael van Gent, teghens de Turckſe Roovers/ luydende als volght:

Miſſive van den Heer Luytenant Admirael van Gent, geſchreven aen de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Hoogh Mogende Heeren:

MYne Heeren. Dewijle den Almachtighen Godt uwe Hoogh Mog. Wapenen op den 27. en 28. Auguſti met een heerlijcke ende geluckighe Victorie teghens ſes Algierſe Roovers heeft gelieven te zegenen; Soo hoope ick dat niet onaengenaem zal zijn, dat ick de zelve daer af in alle onderdanigheyt, omſtandigh raport doe. Eerſtelijck zullen uwe Ho: Mog: gelieven te zien uyt de nevenſgaende Bylage, de civiele bejegeninge, die ick op den twee-en-twingſten Auguſti, van den Heer Admirael Allen ontfangen hebbe, ende 't geene wy doen te ſamen hebben af-geſproken, in gevolge van het welcke wy al kruyſſende, onthoudende onder Caep Spartel, zagen wy den 24. dito omtrent Zuyt-Ooſter Son, en Z. Zuyd-Weſten Windt, eerſt twee, ende daer na noch vier Zeylen in het Noord-weſten van ons: Wy hielden onſe cours met kleyne Zeylen by der Wint, ende ick liet een witte Wimpel van boven, en witte Vleugels waeyen, zy quamen fraey op ons af, tot datſe het hol van onſe Schepen ontdeckten, ſmeten het doen overſtaegh, ende maeckten doen alle hare Zeylen by, gelijck als wy oock deden, ende haer met alle mogelijcken vlijt vervolgden, zy hielden verſcheyde kourſſen, doch quamen haer ſoo naer, dat de Capiteynen Verſchuer, en Tomas Tobiaſz. die doen de voorſte waren, haer den geheelen nacht in het gheſicht hielden; den 25. 's morghens, hadden wy dicke regenachtige lucht, ende Weſt Noort-Weſten Windt, doch op den dagh ſtilletjes en variabel, den cours van ghelijken continueerden onſen Jacht als vooren, houdende haer den heelen dagh in het geſicht: De voorſz. Capiteynen waren haer ſoo na gekomen, dat zy 's avonts eenige ſchoten op haer ſchooten, doch zonder effect, twee uren naer Sonnen ondergangh, ſmeten ſy het overſtaegh, en meenden ons te ontdonckeren, doch ſiende dat wy aenſtonts met haer overwenden, wenden zy het weder om om de weſt, de wint Z. Zuyd-Weſten cours by de windt, doch variabel, hier door raeckten den Capiteyn Verſchuer te Loefwaert van haer, ende hielden haer den heelen nacht in het geſicht.

Den 26. 's morghens, als noch de Wint Z. Zuyd-Weſten, betoghen regenachtighe lucht, en weynigh koelte, bevonden dat wy den Vyant fraey genadert waren, ende den Capiteyn Verſchuer, meeſt te Loefwaert van haer was, de Capiteyn Tobias, was ook

te Loefwaert van ons, ende van eenige van hare Schepen, doch krijghende omtrent de vroeg-kost een moye Topzeyls koelte uyt den noorden, liepen wy met onse Schepen, en oock den Vyant, die wat ruymer af-hiel, fraey op, die wy omtrent Suyder Son soo na quamen, dat de voorsz. Capiteynen verscheyde schooten op haer deden: Sy maekten semblant of zy ons het Hooft wilden bieden, laetende hare Vlagghen waeyen, als oock de Admiraels, Vice-Admiraels, en Schout by Nachts Vlagghe, doch siende dat wy sterck op haer in-drongen, setten zy het weder op het loopen, ruym-schoots, ende voor de wint, op verscheyde kourssen: Wy waren haer soo na, dat de Capiteyn Verschuer continuelijk op haer schoot, bleven haer ook alzo den heelen nacht vervolgen.

Den 27. 's morgens, hadden wy een moy koeltje uyt den westen, zy continueerden haren cours om de Oost, sochten het naeuw te krijgen. Wy waren haer soo naer gekomen, dat ick mijn onderste laegh dede gereet maken, meende haer daer mede te begroeten, doch siende dat wy haer niet wel begaen konden, ende dat wy door het schieten verachterden, schoot ik maer vier ofte vijf schooten, ende continueerden onsen jacht naer vermoghen: Wy waren den Capiteyn Thomas Tobias 's nachts wat voor by geloopen, alhoewel niet anders hebben konnen sien, of heeft zijn uyteerste best gedaen, ende den Capiteyn Schey die in het begin van de Jacht, ende in het by de Windt zeylen, wat achter uyt geraekt was, alhoewel ook altijt zijn uyterste best gedaen heeft, was ons 's nachts fraey op-gekomen: Den Capiteyn Verschuer was als noch de naeste by den vyant, en canonneerden continueerlijk: Gelijk haren Admirael, die de best bezeylde van haer allen was, ende meest achter bleef, ook op hem schoot, doch wederzijts sonder effect: Ik schoot ook eenighe schooten, doch siende dat ik haer noch niet recht begaen koste, continueerden onsen jacht naer vermogen: Wy zagen met Zuyder Zon de Moorze Kust, tusschen Larache, ende Argilla Zuyt-Oost ten Zuyden, drie mijlen van ons, hadden doen een labber koeltje uyt den Zuydt-Westen, vervolghden den vyant naer vermogen, die het dicht onder de Wal socht: Komende omtrent Arzill zagen wy vijf Engelze Schepen, die wy den vier en twintighsten 's morghens omtrent Caep Spartel gelaten hadden, onder de Wal op laveeren, die ik volgens af-spraek door zeyn-schooten adverteerden dat het den vyant was: Wy hielden de Turken die meest voor de windt liepen, soodanigh beset, dat zy niet voor ons over konden, ende de vijf Engelzen rengeerden haer in seer goede postuyr, om haer te stuyten: Sy kroopen zo dicht onder de wal als moghelijk was, en meynden alzo metten donkeren te passeeren, maer wierden omtrent een half uur naer Sonnen ondergangh van d'Enghelze braef gechargeert, ende geattacqueert: Haren Admirael, Vice-Admirael, en noch een ander Schip meenden deur te breken: De Schout by Nacht met noch twee anderen meenden ons in een kleyn Sant-Baeytje te ontdonkeren, doch wierden soodanigh begroet, dat zy mede voort mosten: Ende zijnde van alle kanten beset, liepen zy omtrent 10. of 11. uren, met het hooge Water ghesamentlijk teghens de Wal, waer af ik door een Engelsse Slaef, die aen mijn boordt quam swemmen, de eerste verzekeringh kreegh: Ende liet daer op aenstondts mijn Anker vallen, op festhien vadem, dwars van haer af, ende lasten den Capiteyn Schey, die een weynigh daer na achter mijn om quam lopen, om het by mijn te setten: De Capiteynen Verschuer, en Tobias, die het noch bezuyden den Vyandt hielden, lasten ik om het onder zeyl te houden, soo doenlijk was, ofte aldaer te zetten, op dat zy ons aen die kant niet ontsnapten: Ondertusschen stuerden den Commandeur van de vijf Engelsse Schepen, genaemt Capiteyn Bits, die vermits

de

de ſterke ſtroomen, die daer gaen, zoo verre af-gheſakt waeren, dat zy den Vyant niet meer begaen koſten, ſijne Chaloup van mijn boordt, liet mijn zeer beleeft groeten, en ſeggen dat hy den Vyandt aen de noordt-zijde zoude beſet houden, verzoekende dat ik van desgelijken om de Zuidt ende Zeewaerts zoude doen; waer op ik hem te kennen heb gegeven de ordres die ik dies aengaende, albereyts gheſtelt hadde, en dat gereſolveert was om met het lumieren van den dagh, den Vyandt met alle vigeur door onſe ligſte Schepen, of met gewapende Boots, en Chaloupen t'attacqueren, en ſoo het hem geliefde dat wy zulkx gezamentlijk zouden doen; ende ſtuerden den Jongen Lauder met, om hem uyt mijnen name te begroeten, ende zulkx te zeggen, alzoo den Officier die zy my gezonden hadden, geen Duyts of Frans ſprack, en wy malkanderen niet wel verſtaen konden: Ondertuſſchen waren wy vaſt beſigh om onſe Chaloupen en Boots uyt te zetten, ende belaſten Schey, die het wat nader aen de Wal op twaelf Vaem geſet hadde, dat hy zoude continueren te ſchieten, op des Vyants Admiraels Schip, dat noch ſwaeyde, ende zoo wy naderhant uyt de Slaven verſtaen hebben, was haren Krijgsraet daer noch vergaert, die daer door in hare deliberatien verſtoort wierden, ende mede na Lant vluchten. Mijn Boot ende Chaloup waren gereet een uur voor dage, en ſtuurde de zelve met goede Matroosen en Muſquettiers bemandt, met mijnen Kapiteyn Hals, om te trachten den Turekſen Admirael ofte een van de capitaelſte Schepen te veroveren en beſetten, doch zy raeckten aen den Schout by Nacht, zijnde oock een groot en ſeer ſchoon Schip, het welk zy zonder eenige reſiſtentie veroverden, ende daer uyt verloſte gevanghen Chriſtenen: Ondertuſſchen waren onſe andere Schepen oock beſigh, de Capiteynen Verſchuer ende Tobias, raeckten elck aen een ander Schip, daer zy ook eenige Chriſtenen uyt verloſten. Den Capiteyn Schey raeckten aen het Schip dat de Vlagghe ghevoert hadde, waer op hy boven de Chriſtenen noch omtrent de twintigh Turcken ende Mooren vont, doch meeſt verminckt ende gequetſt, van de welcke ick twee van de beſte aen den Heere Admirael Allen vereerdt hebbe, alzoo wy op ons afſcheyt ſulkx aen malkanderen belooft hadden: Oock hebben wy voor de ſelve geloſt eenen Willem Janſz. van Amſterdam, die met d'onkoſten twee hondert Rijckxds. gekoſt heeft; uyt de reſteerende ſullen wy, op uwe Ho: Mog: approbatie, elck een Cajuyt-wachter houden, dewijle anders geen Buyt bekomen hebben als een weynigh quaet geweer, ende wat Plunje voor de Matroosen, alſoo de Honden alles over boort gheſmeten hadden, en de Schepen albereyts ſoo vol Water waren, dat het Kruyt ende Victuailje bedorven was.

De Enghelſſe, die het den heelen nacht onder Zeyl hielden, ende daer door vry wat af geſackt waren, raekten aen het Schip van den Turkzen Vice-Admirael, daer zy de Vlagge, Plunje en eenige Slaven af-geberght hebben.

Het zeſte Schip hadde den Vyant zelver in brant geſteken, en alle de Chriſtenen van het zelve, ende noch van een ander Schip mede genomen: Ik liet omtrent de vroeghkoſt de witte Vlagghe waeyen, gaf ordre dat men alle de Enghelze Slaven aen den Engelzen Commandeur ſoude brengen. Stierde vorders de Capiteynen Schey, en Swart, met mijn Opper-Timmerman, om de veroverde Schepen te viſiteren, om zoo het mogelijk was, de zelve van den grondt af te halen, ende mede te nemen, doch waren altemael geborſten, en ontſtucken geſtoten, alſoo daer een heel holle Zee ſchiet, den gront klippigh is, ende een lager wal was, zoo dat wy moſten reſolveren, na dat wy de maets noch wat hadden laten plucken, de Schepen in den brandt te ſteken: Den Enghelſen Com-

Commandeur ftierden omtrent Zuid-Oofter Son fijn Chaloup aen mijn boort met 16. Nederlantze en Duytze Slaven, ende liet mijn bekent maken, dat hy naer zijn Admirael, leggende noch in de Bahia van Gibralrar, moeft zeylen, waer op ik den Capiteyn Tobias met twintigh Engelffe Slaven weder aen zijn boort ftierde, om hem ende zijne by-hebbende Capiteynen te bedanken, voor de goede devoiren die zy in defe rencontre hadden gepleeght, met verfekeringe dat ik daer af omftandelijk rapport aen mijne Heeren ende Meefters, als ook aen den Heer Admirael Allen foude fchrijven: Verders verzoekende, dat hy my de eere wilde doen omme het middagh-mael by mijn te houden, op dat ik tijt hadde om mijn Miffive te vervaerdigen: Ende hem een glaesje tot dankbaerheid te brengen, doch hy liet zulkx beleefdelijk excuferen, zeggende dat hy noch een uyr of twee op de Miffive wachten zoude, doch door de fterke ftroomen raekten hy heel in het naeuw, foo dat de voornoemde Miffive, met de refteerende Engelffe Slaven, den 29. defes door den Capiteyn Tomas Tobiafz. gefonden hebbe: Ik hielt het voorts ten Ancker, tot omtrent een uyr voor Sonnen ondergangh, ende ftelden de Capiteynen nochmaels voor, of geen middel was om eenigh fchut uyt de veroverde Schepen te bergen, doch zulkx onmogelijck zijnde, lieten wy de Wracken te deege verbranden, ende zagen de ftrant met groote meenighte van Mooren te Voet en te Paert bezet, die wy altemet een fchootje gaven, gelijk zy oock deden als onfe Schepen by de Wracken quamen.

Naer dat wy door de verlofte Chriftenen bericht worden, zijn dit gheweeft de Ses befte Schepen van Algier, gemant en gemonteert als Uwe Hoogh Mo: uyt de nevensgaende Lijfte zullen gelieven te zien: Wy hebben uyt de zelve ghekregen . . . Nederlanders ende Duytze Slaven, een en dertigh Engelffe, ende . . . van alderhande Natie, meeft Spangiaerts en Portugefen, die ik voors mette eerfte ghelegentheyt elk naer zijn Lant zal zenden.

Een van de verlofte Chriftenen heeft my ghebracht de Schout by Nachts Vlagge, maer de Vlagge van den Admirael weten wy noch niet waer dat gebleven is, geloove dat zy die mede genomen hebben, ofte dat d'Engelffe Slaven, die aen hare Schepen gebracht hebben, maer de zijde Vlagghe van achteren heeft den Capiteyn Schey bekomen, de andere Capiteynen hebben oock eenige Turckze Vlagghen bekomen, neffens verfcheyde Vlaggen van alderhande Natien, die wy hoopen op onfe wederkomfte te prefenteren, ende Uwe Hoogh Mo. geluck te wenfchen met defe heerlijcke ende gheluckige Victorie, die met weynigh bloetftorten verkregen is, ende den Zeeman groote geruftheyt geven zal. *Verblijve Hoogh Mogende Heeren, &c. Uwe Hoogh Mogende gehoorfamen ende getrouwen Dienaer*

W. J. van GENT.

In 's Lants Schip de Spiegel, zeylende Larache 1 en een half mijl Ooft Zuydt-Ooft van ons, defen 31. Augufti 1670.

Namen van de Commandanten ende van de Seven Schepen van Oorloghe, hare Monteringe ende bemanninge: Uyt Algiers den achften Julij fefthien hondert 't feventigh 't zeyl gegaen.

Jud, een Renegaedt.

Commanderende 't Koninghs Schip de Bloem-pot, van veertigh ftucken, voerende de Vlagge

Vlagge van bovene, gemonteert met veertigh ftucken ende Ses Baffen, bemant met vijftigh Chriftenen, en drie hondert zoo Turcken als Mooren,

Brameren, een Turck.

Commanderende 't Admiraels Schip van Algiers, de Tyger, van veertigh ftucken, voerende de Vlagh van de Voor-ftengh, gemonteert met 36. ftucken en 6. Baffen, bemant met 46. Chriftenen, ende 300. foo Turcken als Mooren, door de Enghelze verovert ende in de brant gefteken.

Herrutz, een Turck.

Commanderende de ftaende Tygher van 40. ftucken, voerende de Vlagh van de Kruys-ftengh, gemonteert met 36. ftucken en 4. baffen, bemandt met 47. Chriftenen, en 250. foo Turcken als Mooren.

Mondegeer, een Moor.

Commanderende de Dadelboom van 36. ftucken, gemonteert met 32. Stucken ende 4. Baffen, bemant met 40. Chriftenen, en 250. foo Turcken als Mooren.

Alirys, een Griex Renegaed.

Commanderende de Harderin, van 36. Stucken, gemonteert met 32. Stucken ende vier Baffen, bemant met 40. Chriftenen, en 250. foo Turcken als Mooren.

Ali Caffum, een Colory, *dat is te feggen van een Turck en een Moorin gebooren.*

Commanderende de dubbelde Roos, van 34. Stucken, gemonteert met 28. Stucken en 4 Baffen, bemant met 48. Chriftenen, en 250. zoo Turcken als Mooren.

Moze Morte, een Colory.

Commanderende d'Orangie Boom, van 30. Stucken, gemonteert met 24. Stucken, en 2 Baffen, bemant met 36. Chriftenen, en 200. foo Turcken als Mooren.

De Ses eerfte Schepen zijn, onder Godes zegen, door den Heer Luytent. Admirael van Gent, en drie Schepen van zijn Ed. Efquadre, naer vier daghen jagens, eyndelijck door vijf Enghelze Fregatten, onder 't Commando van den Commandeur Bits, by de Caep Spartel gheftuyt, en mede vigoreufelijck geattacqueert, zijnde naer een gevecht van vijf of fes Glafen, by nacht aen ftrant gejaeght, ende 's anderen daegs door de gefamentlijcke Schepen verovert: d'Overgebleven Chriftenen daer uyt ghehaelt, en des Vyants Schepen verbrant.

't Laetfte zijnde d'Orangie-Boom, den thienden defes, van des ochtens vroegh tot in den Nacht gejaegt hebbende, is zedert van de fes anderen niet gefien geweeft, en werdt van fommige gepresumeert dat zoude gefoncken zijn, doch is onfeker, en wert van de gebergde Chriftenen niet gelooft.

Het Tractaet tuffchen Engelant en Spangien over America / nu geratificeert / bracht mede een generale vergiffenis van het gepaffeerde: Ende dat wederfijts Gevangenen fouden werden vry gheftelt: Dat niet alleen de Engelffe in alle Spaenfe Havenen wel fouden werden onthaelt / maer dattet Eylant Jamaica onwederfprekelijck Souverain bleef aen de Kroon van Enghelant. d'Engelffe befprongen doen oock by Cape de Gaet 7. Turkze Rovers / waer van den Admirael ende Vice-Admirael yder 56. ft. voerden / maer den Contra-Admirael / een nieuwe calibre / voerde 60. Canons / de reft der Corfa-

ren niet minder als 40. stucken: d' Engelse Capiteynen Jongh ende Allington sneuvelden in d'eerste attacque/ die al vry furieus was: Want den Turcksen Vice-admirael passeerden na beneden te gronde: Dien dagh kreghen zy soo braef Engels Banckett/ dat 's anderen daeghs die swarte Rovers versadight van de Londise Spys/ als schyte-broecken heen dropen: d'Engelsse hadden hier luttel schaden/ ende den naesten morgen sagh men niet een swart Moors Schip meer.

SEPTEMBER 1670.

MAer de Turcken om hare blydtschap te vergrooten/ deden ter gedachtenisse van de winst van Candia binnen Constantinopolen een nieuwe Mosquee of Tempel bouwen: De Rovers van Algiers verlooren in dese tyt oock de na-volgende Schepen:

1. 't Schip de Blom-pot, met 28. stucken, verovert door d'Engelssen.
2. De twee Leeuwen, genomen, en met zijn Prijs verbrant door d'Engelsse.
3. 't Gulde Vlies, met 24 stucken, aen strant gejaeght by Tetuan.
4. Den Dolfijn, met 14. stucken, gesoncken te Zalee.
5. Mustafa Rais, met 16. heele Cartouwen, mede vergaen op de hoogte van Cape de Palos, soo als hy voor de Christenen Schepen vluchten.
6. De Halve Maen, een Schip van veertigh stucken, 't geen by accident door zijn eygen vuyr in de Haven van Algiers is verbrant.
7. De Roos, met 6. st. en 6. Bassen, genomen door d'Engelse.
8. Den staenden Arent, met 4. st. 6. Bassen, genomen als boven.

Noch twee langhe Barcken, yder van 4. Stucken, een ander van 12. Stucken, ende een ander met steene stucken, verovert door de Spanjaerden en Genevoisen: Idem 2. Brigantins, genomen door die van Yvica: Noch den Brigantin den Divan, met 1. st. genomen door d'Engelse: Idem noch twee andere Brigantins, verovert door die van Ceuta in Barbaryen: En boven dien noch Ses van hare capitaelste Roof-Schepen verbrant, by Cape Spartel: Van alle welcke Schepen veel Christene Slaven zijn verlost.

Toen bracht Vader Tomas Tand, Religieus van d' Ordre der Drievuldigvuldigheyt/ geseyt Maturins/ en geordonneert tot verlossinge der Gevangenen/ te Marseillie met sich 53. verloste Christenen uyt Barbaryen: Benefsens 't doode Lichaem van Vader Hendrick Voussen, af-gesonden door den Generael van dese Ordre; hy storf/ als van blytschap dat hy verlost was/ op de Zee. Gheheel Barbaryen was dese tydt weder in 't Harnas/ omtrent St. Crux/ een Zee-Haven aen den Oceaen/ daer veele avontuertjes om-ginghen: Want Tafiletta/ hoewel met een groot Legher/ most eens heymelyck met 4. Paerden vluchten/ daer mede hy te Marocco binnen quam: Maer naderhant zyn Legher weder herstellende/ quam hy 't hoeckje weder te boven/ gelyck men sien kan uyt de naer-volgende Missive:

Copy

Copye van de Brief, uyt het Schip Sancta Maria geschreven, ende den 1. Augusti uyt het Eylant Wicht gesonden.

WY zijn daer om uyt het Casteel St. Cruys in Barbaryen gevlucht, dewijl den Koningh Tafilet met een getelt Leger van 80000. mannen te Paert sich daer mede na't Kasteel van Susa, niet ver van St. Cruys legghende, heeft begeven: Welcke Plaets met soodanige Wercken over al is bebolwerckt, dat den Vyant de zelve tot noch toe door geen kracht heeft konnen overweldigen: Maer de Inwoonders hebben dit Kasteel, voormaels geweest zijnde 't eenige beletzel der Vyanden, ende den seer stercken grendel, noch geen vyantlijcke aenval gehad hebbende, aen den ervaren Koningh Tafilet over gegeven: Maer dewijl de Oversten van 't Casteel St. Cruys voor genomen had, alhoewel met geene genoegsame hulpe versien, 't Casteel, aen zijn beschermingе ende hoede toe-vertrouwt, mannelijck te defenderen, soo hebben de Franse, Engelse en Portugijsse Koopluyden, door eenige Geschencken de macht begheert om vreedsamelijck al haer Koopmanschappen met sich elders te vervoeren, 't welck verkregen hebbende, zijn de Franse en d'Engelse te samen en de Portugijsen alleen te Scheep gegaen, maer dewijl 'er maer twee Schepen alleen in de Haven ghebleven waren, hebben zy niet weynigh van hare Koopmanschappen op den Oever gelaten.

Den Paus (behalvens dat zijne Vrienden over de dickte van zijne Beenen treurden/ en hy wel smartelijck aen 't Podegra te bedde lagh) 't samen liepen/ (hoe wel de sake toch gheen pericul liep) waren blijde/ toen hy hoorde lesen van P. Oliva, Opperste der P. P. Jesuyten/ de Missive uyt China van Vader Adam, een groot Mathematicus; meest van desen inhout: Dat gelijk hy meermalen had geschreven, den hedighen Koningh van China was een extraordinaris Liefhebber van de Mathematica, en dat hy sulcke Lieden oock favoriseerde: Nu zijn lust scheppende in 't gebruyck van het Astrolabium en den Quadrant: Seer curieus lettende op de demonstratien van dien: Waer over hy Vader Adam eens by hem op een discours noodighde, die oock quam: Wanneer den Koningh begeerde dat hy nevens hem soude sitten ('t gunt een hooge eere is) ende bevondt hoe nieusgierigh de selve na een Sonneringh, eenige Teken-bladen, in de Bou kunst, Optica, Astrologia, en alles wat curieus en speculatif was, te bevraghen, om van Vader Adam daer van onderrecht te zijn, met soo een vernoegen, van gezegelde Brieven te verleenen, om alle gevangene Christenen zoo in zijn Rijck gevangen en wegh gevoert wierden gehouden, datelijck te ontslaen: Nemaer oock datte selve Christenen door gants China hare Godts-dienst in vryheidt op zulcke Plaetzen die men haer aen-wijsen zoude, mochten plegen, heeft begunstigt.

Het Parlament van Engelant was nu seer yverich om een groote Oorlogs-Vloot van 50. capitale Schepen uyt te rusten/ ende vonden daer geldt toe uyt: Den Koningh dede oock aen den Hertoghe van Jorck/ Groot Admirael van Engelandt/ segghen/ door Commissarissen de ged. Equipagie te verhaesten: Dese tijdt den Hertogh van Buckingam door den Koningh van Groot Brittangien af-gesonden zijnde naer Parijs/ wiert van den Koningh van Vranckrijck vereerdt met een onghemeen kostelijck Rapier: Toen gingh Sr. Hatton van Poortsmuyen nae 't Eylandt Jersey/ om daer als Gouverneur te resideren/ op eenigh mistrouwen dat daer was op den Colonel Lamberdt, die daer in

eeuwiger Gevanckenisse was gecondemneert/ als een van de voornaemste Rebellen van die het met den Usurpateur Cromwel hadden gehouden: Toen arriveerden van Bantam een Engels Oost-Indis Retour-schip/ ghenaemt de Welkomst/ hebbende groote sterfte van 't Volck onderwegen gheleden/ soo dat het voornoemde Schip seer welkom was/ om dat het al langhe te vooren verlooren was geschat.

Den Heere Piemontel, Gouverneur van 't Casteel van Antwerpen/ dede in desen tijt het selve Casteel extraordinaris fortificeren/ de Wallen met Frijten op-gemaeckt/ ende daer tusschen met aerde op-ghevult: Alle houte Sintinel-Huysen sijn af-genomen/ en van steen gemaeckt: Het Canon daer tusschen gestelt/ op de Italiaense manier/ dat seer fraey om sien was/ inboeghen dat de geen die 't Casteel over eenige Jaren hebben gesien/ 't selve niet en souden kennen: Doende oock van vooren de Koninckliicke Spaense Wapens op nieus vergulden/ naer de Stadt toe: Oock den nieuwen Spaenssen Gouverneur stelde soodanige goede ordre/ dat men te Antwerpen voor der Jesuyten Kerkdeur de Soldaten niet meer sagh met de Pluymen op de hoedt loopen bedelen. Men sagh in dese tijdt voort-komen een Lijste des Ridders van den Gulden Vliese/ te weten:

Wegens Spangien.
Den Hertogh van Veragues:
Den Hertogh d'Alcala.

Wegens Duytslant.
Den Graef van Nostie.
Den Graef van Wijsenwolf.

Wegens Roomen.
Den Constabile Colonna.
Den Prince van Palestrina.

Wegens Sicilien.
Den Hertogh van Terranova.

Wegens Napels.
Den Hertogh van Andria,
Den Prince Piombino.

Wegens Milaen.
Den Marquis Theobaldo Viscomte.

Wegens Vlaenderen.
Den Graef van Egmont,
Den Hertogh van Etree.

Wegens Bourgongie.
Den Marquis de Marimont,
Den Baron de Batteville.

Dese dagen wiert de Catol. Koninginne van Spanjen een klompe Silvers wegende 200. pont/ vereert/ zedert vier Jaren uyt een silver Ader/ in 't Gebergte Corro/ in 't Coninckrijck Peru uyt-ghehaelt: Wiens Viceroy dit den Grave van Lemos hadde toe-ghesonden/ om aen den Cathol. Koningh op te offeren: Hare Majesteyt heeft doen in plaets van Pater Nithard ghestelt den Vader Salines. Als nu den Grave de Monterey binnen Antwerpen treffelijk wierdt in-ghehaelt/ vereerden hem des selfs Burghers met een Present van 18000. flor.: Sekere Spaensse Soldaet gecondemneert om door de Piecken te danssen/ en de Hertoginne van Villa Hermosa duchtende dat het schrijven van sijn Excellentie uyt Antwerpen te laet soude komen/ om sijn Pardon/ gingh zy zelfs met verscheyde Dames/ 4. Lackeyen ende Flambeaux/ aen de Corps garde/en dede soo veel/ niet sonder veel difficulteyt/ ende bracht hem in sijn Logement der Soldaten/ van waer hy wierde ghelevt in de Capelle/ om

Godt

Godt te dancken voor sijn geluckige verlossinge: Den 28. passato publiceerden men een Arrest van den Souvereynen Raedt van Brabandt van den 10. Junij lestleden/ verbiedende het koopen en distribueren van twee Boecken/ geintituleert/ het een/ de Morale van de Jesuyten, het andere/ de gepractiseerde Morale, soo hadde den Raedt gewilt/ dat de Naburen geen schantvleck aen soo een Collegie mechten nemen/ en door quade impressien/ aen een Religieuse ordre/ soo seer fameus over heel Europa/ tot haer defensie beyde de voorsz. Libellen door den Beul doen verbranden.

Francois/ Heere van Crequi/ Marschalck van Vranckrijck/ ghebiedende 't Leger des Conings van Vranckrijck in Lorreyne en 't Lant van Messeyns/ dede den 2. deser alomme publiceren/ en te Luyck met den druck gemeen maken/ dat hy wegens den Koningh komende op de Frontieren/ en Monsieur de Loreyne noch volharde te fomenteren die desordres/ van de welcke zijn Majesteyt geen kleyn subject van groot misnoeghen nam/ beriep de Gemeente ende verkoorne/ om binnen de Plaetsen te blijven in de Wapenen/ om alsoo voor 't Volck af te weeren de onheylen/ soo sy volghden de beweginghe die men haer gaf/ en hadde aen alle de Gemeenten ende Plaetsen/ speciael aen de verkoorne van Loreynen ghesonden/ dat den Koningh haer nam onder sijn protectie ende sauve garde/ dat zy zijne beneficie souden genieten/ ende niemant de Wapenen teghens hem aen-nemen/ onder wat pretext het was/ op peene voor de Edel-luyden hare Goederen te sien geconfisqueert/ en de Gemeente te werden haer Goedt gherooft/ ende verbrandt/ ende de verkoorne ende andere particuliere die de Wapenen in oppositie aen-namen/ op-geknoopt te werden: De Stadt Nancy nu seer in fortificatien vervallen/ alwaer de Hertoghen haer Palleys/ ende als een centrum en capitale Stadt van haere Staet plachten te houden/ wierde tot ruste van de alghemeene Christenheyt seer haest het ghemelde Hertogs Palleys geoccupeert/ onder 't geroep en dreyghementen van alles te vier en te swaert te sullen setten: Terstont waren de Poorten van St. Joris/ St. Jan en St. Nicolaes/ oock alle Passen bemachtight/ ende 't Palleys omcingelt/ waer uyt men den Hertoghe van Lotteringen eyste/ dat men de Poorten soude openen/ of men souse met gewelt open slaen/ maer ten respecte van Madame de Vaudemont en Lisleboune/ die daer binnen waren/ en door een Venster tot haer spraecken/ raeckten de Fransse Militie daer binnen/ over al soeckende van onder en boven 't Casteel/ maer hy was al na Chapelle/ twee Musschet-schooten van de Stadt/ en ontquam 't/ niet teghenstaende men hem veel Ruyters na sont: De Burgers wierden strackx ontwapent/ 't Hertogs Paleys tot een Paerde-stal gemaeckt/ beyde Princessen wierden gedwongen haer te retireren met haer Dochters in 't Clooster van de Dochters van visitatie: En de Hertoginne most gaen na Pont au Mousson/ sijn Hoogheyt behoorende/ die onder pretext van op de Jacht na Metz te gaen/ sich alsoo van sijn capitale Residentie-Stadt liet ontblooten: Die geene die den Hertogh van Loreynen als met reden toe-gewogen waren/ na dat in dit overvallen meer andere disordres waren gepleeght/ seggen/ dat het een groot gewelt is/ aen-gedaen aen yemant/ sonder den Oorlogh te declareren/ ende soo de Lotteringers seggen/ een

exempel noyt ghehoort/ aen-ghedaen een Prince buyten ſijn groote merite/ die een van de grootſte Huyſen des Weereldts is / ende dat Vranckrijck hier geen recht toe en hadde/ oock dat dat daer veel nabuurighe Princen waren/ welcke ſoodanige fortuyn mede konden over komen ; Doch Vranckrijck ſtoorden ſich aen deſe Lotteringſe diſcourſen niet : Want de Marſchalck de Crequi quam den 19. deſer voor Epinal/alwaer eenige Francoiſen in de defenſie doot bleven: Den Hertogh van Enguien was hier opperſte van de Cavallerye / en toonde couragieus de Soon van ſoo een Vader / invoeghen dat 't Guarniſoen ſich op genade en ongenade moſt over geven / die meeſt alle gevangen na Metz wierden gevoert / ende daer mede nam den Lotteringhſen Oorlogh een eynde/ hoewel ſijn Hoogheyt tot maintenue van d'overige Plaetſen by diverſche Vorſten van Europa om aſſiſtentie ſterck aen-hielt : Terwijl dit in Lotteringen voorviel/wierde den Jongen Prince Palatijn van ſijn Reyſe na Geneve en Vranckrijck gerevoceert / alſoo advijs van Coppenhaghen quam / dattet Huwelijck mette Deenſſe Majeſteyts eenigſte Suſter Erneſtine, waer van wy vooren hebben gedacht / geluckelijck was geſlooten. Deſer daghen waren in Normandyeu eenige Lieden met Toverye beſchuldight/ wiens Proces binnen Rouaen wiert gemaeckt/ maer den Koningh beriep haer voor ſijn Raet.

Den hedigen Paus kocht deſe maent 't Huys van Sr. Benzoni, ſoo om aen ſijn Palleys te hechten/ als om te logeren voor de Heeren Altieri : Invoeghen dat de Comcommers en het Ys dat hy ghegeten had / en het Podraga daer hy korts daer na van te Bedde bleef / hem van deſe Weereltſe beſoignes niet af en trocken : Oock in 8. dagen weder verfriſt / door 't ghebruycken van Gerſt en Chocolate/ gaf yder gehoor : Beſocht de 7. Kercken : En liet ſich wel gevallen een * Cavalcade na de Kerck Lateran / dats een omrijdinge van heerlijckheyt/ te helpen doen : De arme Coetſiers moſten al met den dageraet en voor 8. uren op de rendevous op pœne van geeſſelinghe verſchijnen : Mogende niemandt op 's Paus weder-keeren over de Brugh St. Angelo maer wel van Siſto paſſeeren : De Koninginne van Sweden verbolgden doe haer ſoo lang op-gehouden Bancket voor de Princeſſe Altieri : Den Paus dede deſe tijdt diverſche Conventen in Italien vernietigen/ en gaf twee de rijkſte in Romagne aen den Cardinael Altieri, en binnen Romen een aen den Cardinael Roſpiglioſi : En Monſr. Carpegna kreegh een van 1500. Kroonen in Perugia : De Republijck van Venetien om ſich te ontlaſten van de ſware onkoſten in den leſten Oorlogh van Candia geleden / taſten ende verkochten verſcheyde Geeſtelijcke Goederen : Doen quam binnen Roomen een onbekent Perſoon / ſich uyt-gevende van 't Geſlacht van den Paus/ en uyt de Stamme Altieri te zijn. Den Portugijſen Geſandt vereerde doe den Paus een koſtelijck Crucifix / ende den Cardinael Altieri een Kaſje met rariteyten / en Don Caſpar gaf hy een ſchoonen Deghen : Als nu den Paus gekooren/ gekroont en alles volbracht was/ hoorde men dat Monſr. Roſpeilli was ghelaſt de Hiſtorie van 't jonghſte Conclave in 't licht te brengen/ 't welck veele liever mette nacht verduyſtert ſagen.

Zijn

* In deſe Cavalcade vereerde den Cardinael Altieri d'Arme Lien 300. Schepelen Kooren, latende oock onder de zegeninge 500. Croonen Silver-Penningen te grabbelen werpen.

Zijn Excellentie Borri versocht van 't Rooms Collegie wat meerder vryheyt tot sijn divertissement in sijn bewaernis / dan wiert hem af-gheslaghen/ alsoo eerst sijn opinien moste af-sweeren: De sake van de Sorbonne te Parijs over het Recht van den Paus / begosten de Cardinalen nu mede te bedisputeren. Duc de Savoyen vorderde noch al met ‡ Villa Franca te bequamen/ om daer met alle Schepen in te komen: Den Groot Hertogh van Toscanen sont met een Galeye na Marseillie Gesanten / daer elck zijns weeghs reysden / om te gaen begroeten de volgende Princen en Staten/ te weten/ na Roomen/ Spangien/ Engelant ende Vranckrijck/ alsoo des selfs Heer Vader den Groot Hertogh te Florencen/ out 59. Jaren/ 10. maenden en 11. dagen/ in Mey lestleden overleden was/ hy de selve notificeerde sijne successie: Den Cardinael de Medicis, sijn eenighe Broeder / te Roomen hier af verwitticht / quam sulckx den Paus aen-dienen / sondt in die tijdt na Florencen zijn Camerlingh den Baron del Nero, om den rouw te beklagen/ terwijl van daer sekerheyt quam / hoe den Prins Cosmus III. was gesuccedeert in al de Staten van sijn overleden Vader: Wiens Lijck den 26. . . 's nachts met 160. Toortsen by sijn Voorsaten is begraven: De Franciscaner Monnicken hadden Kaerssen in de hant; men sagh oock een Rangh van 200. Ridders van St. Steven voor-gaen; op het Lijck/ gedragen van 8. Ridders/ lagh een Hertogs Kroon/ overdeckt met een schoon Pavillioen/ ofte Hemel/ gedragen van 's Hertogs Camerlingen / daer neffens eenige Duytsen in 't blancke Harnas gingen/ 't gunt heerlijck teghens de Flambeaux uyt-stack: Achter het Lijck volghden den nieuwen Hertogh/ met Prins Françisco zijn Broeder/ de voornaemste van 't Hof/ met alle de Ridders van Malta ende St. Jago / alle met Toortsen/ maer de Curassiers met Flambeaux / besluytende een groot aental Carotsen ende noch meer ghemeene Lieden den geheelen Treyn. Den Turcksen Keyzer begaf sich dese maendt uyt Griecken naer Adrianopoli / verlatende Tessalonica: Mede quam den Primo Visir over Scio derwaerdts / laetende het Gouverno van Candia onder zijn Soon/ en een Bassa/ waer op hy sich machtigh vertrouwde: Hun toe-voegende een Collegie van Raden by noot: Hy liet de Stadt weder fraey gerepareert/ hebbende daer een Seraiglie doen timmeren / nevens andere publijcke Gebouwen / daer toe hy de Materialen van Smyrne/ Alexandria en Constantinopolen had doen komen/ hebbende oock groote meenighte Cypresse Boomen tot plaisir der Inwoonders/ rondsom de Wallen van de Stadt doen planten: Alles op de selve tijt datte Ratificatien van ged. Grooten Heer met de Christenen binnen Venetien arriveerden.

De Crooninge van de Coninginne van Poolen was tot noch toe op-gehouden/ om dat die Ceremonie wel eer plagh te Crakou te geschieden/ en nu wilde men 't selve binnen Warzouw doen: De Senatoren en Landt-boden die men om de Ornamenten af te halen / (welcke op de eerste Plaetse berusten) wierde hun de Sleutel van den Grooten Tresorier / en selfs 't openen van de Tezanrye gheweyghert: Veele krackeelen ende by een komsten scheenen aen Poolen niet

‡ Palma Nova in Frioul, de Sleutel van Italien, wierde oock daghelijckx versterckt, ten eynde van die kant de Sarazijnen buyten te houden.

niet goets te voorseggen: Want nu schreeuwden sy teghens die/ en dan weder teghens die: Tot den Grooten Marschalck Sobiesky aen den Koningh een Expressen af-sont / waerschouwende / dat den Tartarse Cham met een groot Leger uyt Krim op-getogen/ oock met die van Nahais en de rebellige Cosacken meenden te conjungeren: Daer is doen tusschen de voorsz. Tartaren en de Moscovise Czaer dit na-volgende Verbont getroffen:

Articulen van de Vrede, gemaeckt tusschen de Koningh van Tartaryen, en den Groot-Hertogh van Moscovien.

1. DE Vrede door den Heer Sobiesky in de Ukrania met de Tartaren in-gegaen, ten tijde van den Koningh Joannes Casimirus, steldt aen dese Vrede, met den Czaer van Moscovien ghemaeckt, geen grendel, dewijl d'Articulen van de Vrede tusschen de Poolen ende Moscoviters voormaels in-ghegaen, onder andere spreken, dat al die geene die begeert in de Conttacten van dese Vrede in-ghesooten te werden, dat hy in de selve kan in-ghesooten werden: Waer om de Koningh der Tarters de vreedelijcke Bont-genootschap van den Czaer van Muscovien niet heeft geweygert, om dat de gheseyde Cham der Tarters op de zelve tijdt in de Contracten van dese Vrede begeerde in-gesooten te werden, alhoewel hy tot deser tijt noch niet in-gelaten is.

2. Indien 't gebeurt dat de Cosacken de Vrede begeerden, en na de verkrijginge tot hulp van den Czaer van Moscovien wilden keeren, sal den Koningh der Tarters dit geensints verhinderen.

3. De Tarters zullen de Geschencken, de welcke ghewoonlijck aen haer vereert wierden, en van nu over drie Jaren achter gelaten zijn, eysschen, 't welck gehoort zijnde, sullen de Moscoviters antwoorden, dat de Tartaren om den geduurighen Oorlogh tot noch toe gehouden, dit met geen recht van de Moscoviters mogen eysschen.

4. Maer de tegenwoordige Vrede-makinge bestaet in de volgende Articulen.

1. Datter een vaste, onbreeckbre Vrede tusschen den Koningh van Tartaryen ende sijn nakomelinghen, den Groot Hertogh van Moscovien, en den Koningh vau Poolen sal onderhouden werden.

2. Geen roofachtige Krijgs-benden (gelijck der Tarteren Cham belooft) sullen de Provincie d'Ukrania eenigh molest aen-doen.

3. Russien, als geen Purper-mijn hebbende, sal noch van de Tarters noch van de Poolen door een vyantlijcke Krijgh begeert worden.

4. De Brieven tot den Groot-Hertogh te senden, sullen alle de Tijtulen van den selven Hertogh begrijpen.

5. Indien yemandt den Oorlogh aen de Poolen en Moscoviters soude aen-seggen, sal men aen des selfs Autheur geen bystant toe-senden.

6. Indien 't ghebeurde dat de Tarters eyndelijck de Wapenen teghens de Poolen wilden aen-nemen, maeckt den Groot Hertogh bekendt, dat hy haer de waerdighe straffe sal geven, en de wegh ghenomen roof uyt der Harpyen Nagels aen de Poolen weder herstellen.

7. De Groot-Hertogh van Moscovien belooft aen den Cham van Tartaryen een Jaerlijckx Geschenck.

8. Aen de Tartaren sal van den Heere Zeremeth 160000. Rijckxdaelders of de helft van dien in Ducaten getelt werden.

9. De

9. De selven Groot-Hertogh boodtschapt aen 't ghesch enck der Tartaren van nu over 14. Jaren niet gegeven, geen quade tijdinge.

10. Dat indien 'er eenige van dese Articulen in twijffel wierden getrocken, sal den Cham den Hertogh van Muscovien daer van met Brieven onderwijsen.

11. Aen die Ambassadeurs of Commissarissen, de welcke van den Groot Hertogh tot den Koningh der Tarters, sullen ghesonden werden, sullen van lijftocht en gemackelijcke Huysinge versien werden.

12. Den Tartar sal aen de Moscoviter Gesanten senden, de welcke behalvens de Hoofden een sleep van 60. man maer sullen hebben.

13. Dese afghesondene sullen ghelijck als andere reysende Koopluyden de vrye macht hebben van te komen ende te gaen, ja soo, dat wie haer in de Reyse moeyelijck viel, dese misdaet met verliesinge van sijn hooft, gedwongen sal worden te boeten.

14. Dese Articulen beslooten zijnde, zullen de Moscoviters aen de Tarteren 60. duysent Rijckxds. tot een Jaerlijckx Geschenck geven.

15. Dese Vrede sal men in Crimensis Tartaryen bevestigen, en eenigen roof aldaer gebracht, sal men vryelijck weder te rugge senden.

16. De Groot-Hertogh van Moscovien gelijck oock den Koningh van Tartaryen sullen dese bekrachtighde Vrede met een Eed, door haer eygen voor-ouderlijcke Zegels van Gout, vast maken.

17. De Moscoviter sent de Ratificatie van dese Tractaten met eenighe Geschenc-ken aen den Sultan Galga.

18. Op dat dese Articulen van Vrede aen den Koningh openbaer zijn, heeft hy geboden dat dese alle tot den Koningh van Poolen te gelijck gebracht sullen werden.

Copye van den Eed, door der Tartaren Gesandt op den Alcoran gedaen.

ICK Sever Aga, en ick Actimisa-Athalig sweere voor Godt, den Opperſten Schepper van Hemel ende Aerde, dat dese alle ende besondere, welcke wy door 't bevel van onsen Cham, vorders oock van den Sultan Galga ende Narradini, hebben beslooten met d'andere Gesanten, en met onse Zegels, en gedane Eed hebben bevestight, dat de zelve tusschen den Koningh van Crimensis Tartaryen, den Groot-Hertogh van Moscovien, en den Koning van Poolen, vast, ende onbreekbaer zullen onder-houden werden, aen de welcke op dat 'er grooter kracht en gedachtenisse van trou toe-gedaen wordt, blijve ick Sever Aga in Muscovien, verwachtende de bevestinghe deser Articulen uyt Crimensis Tartaryen, ende ick Athalig sal mijn best doen, datte Muscovise Gesanten de Ratificatie met den eersten hebben, soo waerlijck helpe ons Godt, de welcke in zijne Geboden noyt niet algemeen is, en die siet dese waerheyt met een gedane Eed, op onsen Alcoran gemaeckt.

De uyt-gebannen Joden / die uyt Weenen ende Oostenrijck voort mosten / vertrocken met seer groote Sommen naer Venetien ende de Turckze Grensen / omme daer hare schacherye te drijven: Wat haer Synagoge ofte Tempel te Weenen belanght / dese wierdt tot een Christen Kercke toe-bereydt / ende daer in ter eeuwiger ghedachtenisse geplaetst een verguldten Tafel / alwaer op d'een zijde stondt:

TER

TER EEREN ONSES HEEREN JESU, GODES EN MARIA SOON, EN TOT EEUWIGE GEDACHTENIS VANDEN HEYLIGHEN LEOPOLDUS, MARCK GRAEF IN OOSTENRYCK, IS DEN EERSTEN STEEN GELEYT, MDCLXX. DEN XVIII. AUGUSTI.

Den Keyzer woonde den eersten dienst selfs by / ende heeft aen ged. Kercke een treffelijcke Vereeringe gegeven.

Den Grave van Benthem prevalerende by den Keyser / over het wegh gaen van syn Huysvrouwen en Kinderen / gaf den Keyzerl. Resident daer over een Memoriael aen haer Ho: Mo: over: Maer de selve kreegh tot minnelijke antwoorde / dat desen Staet noyt en hadde gecontribueert yets tot het retireren van de Gravinne ende haere Kinderen / maer ged. Grave sich hebbende verwisselt van Religie / had oock wel ghewiit dat sy mede soo hadde ghedaen: Maer sy van dien selven imvorst niet zijnde / hadde hy haer voor eenighen tydt in een strickte bewaringh binnen Munster gehouden / alwaer sy soo naeuw bewaert wiert van niet met haer eygen Man te mogen spreken: Dat deswegen haer oock vry stont door het retireren te soeken hare vryheyt / onder de beleefde Begeeringe van den Staet van haer Ho: Mog:; Dat oock geene Wet nochte Volckeren konden verbieden alsulcke te protegeeren / veel min dat sy verobligeert waren / door eenighe Tractaten / de selve over te geven: Het was oock notoir / dat hare Ho: Mo: hadden gebruyckt alle mogelijcke middelen / tot een reconciliatie / waer in men sagh ged. Gravinne soo geneghen was / dat sy presenteerde weder tot haer Man te willen keeren / op conditie / van vrij te gebruyken die Religie / welcke sy beyde hadden / doen zy samen trouden: En dat den Grave wilde belooven / dat hare Kinderen mochten op-gebracht werden in die Religie / welcke zy beyde hadden doen sy samen trouden: En dat den Grave wilde belooven / dat hare Kinderen mochten op-ghebracht werden in die Religie / in de welcke zy waren gedoopt: Het was oock hare Ho: Mo: intentie niet sich te interesseren aen eenige sijde / als wel mogende sien / dat het selve wierde gedetermineert door een competenten Rechter: Van welck sentiment noch geene Christen Princen behoorden vremt te zijn: Maer ged. Gravinne was nimmer willigh haer te stellen onder andere Rechters als daerse nu was / het welck niet onredelijck by alle redelijcke verstanden geoordeelt konde werden.

Sijn Excellentie den Heer van Beverninghen accepteerden eyndelijck de Ambassade weghens desen Staet na Madrid: Insghelijckx arriveerden den Heer Boreel weder te Londen / om te nader aen Withal te sijn: Sijne Hooghheyt den Heere Prince van Orangien begost sich nu tot de Reyse na Engelandt te verbaerdigen / latende een schoone Livreye maken: Veele Heeren van qualiteyt namen voor sijn Hooghheyt in dese Reyse te vergeselschappen: Men verboot doe by de Staten in Hollandt geen Brandewijn in te brengen: Sijn Excellentie den Heer de Wit / Ambassadeur van haer Ho: Mo: arriveerden doen ghelucklelijck binnen Dantsich in Pruyssen / daer hy Audientie voor den Raet hadde /

hadde/ versekerende de selve / datte Geunieerde Provinçien niet meer ter harten namen als den aenwas van den Koophandel, en 't vernieuwen van de over een kominghe voor heen op dit subject gemaeckt: Waer toe syn Excellentie met Commissarissen / daer toe geordineert / in Conferentie is ghetreden: Naer twee daghen te Dantsich ghetoeft hebbende / is nae Warzauw verreyst / alwaer op den dagh van St. Michiel de Poolsse Koninginne soude werden gekroont: Werdende syn Excell. uyt Dantsich met veele Carossen en Nederlandtse Kooplieden te Paerde uyt geconvoyeert: In dese Maendt sont Duc de Loraine een Envoy na den Hage over den inval der Franssen in Lorainen/ en versocht by Missive van den 13. deser/ of Secours ofte de Mediatie van desen Staet / als mede by andere Vorsten.

OCTOBER 1670.

BInnen Brussel arriveerden in 't begin deser Maent uyt Spangien een extraordinaris Courier/ mede brenghende 140. duysent Rijckxdalers / voor de tweede paeye aen de Kroon Sweden / volghens contracte: Den Grave de Monterey nam den 16. deser / verselt met den Hertoge van Villa Hermosa en veele Cavaliers hun vermaeck met den dagheraet naer 't Sonien-bosch op de Jacht uyt te rijden: En ontmoeten een wilt Swijn/ 't welck naer langh vervolgen met 't vallen van den avont vermeesterdt wierdt: Kreghen oock op de selve Jacht twee wilde Geytjes/ een Vos/ en ander Wildt/ 't gunt alle na het Hof wierde gebracht: Acht dagen hier naer arriveerden over Vranckrijck de Gemalinne van ged. Grave de Monterey/ vergeselschapt met een Treyn van omtrent de 300. soo Dames als Edel Juffrouwen/ die haer op-pasten: Den Koningh van Vranckrijck gaf haer vry ghelayde door alle zijne Landen / ende onthaelden haer seer wel te St. Germain.

Den Alderchristel. Coningh hebbende een korte Voyagie van plaisante wesen doen/ quam weder te Chambor / dan den Dolfijn bleef te St. Germain: Alle de Dames soo dese Voyagie by woonden / waren half gekleet als Cavaliers / draghende Hoeden van schoone Boucqueen van Pluymen / geborduert met Juste-corps/ en rijckelijcke Lupen: Oock waren 'er vijf onder hun met soo veele Heeren: Tot dese Reyse van vermaeck was een Beurs van een Millioen gemaeckt: Men sprack doe sterck van kladderyen der Oost-Indise Waren in Vranckrijck: Den Koningh quam selfs den 6. deser van Chambourg tot op de Loubre / waer op syn Lijf-Doctoren hem quamen verwellekomen/ maer oock daer neffens waerschouwen/ als haer plicht sijnde/ met sulk sterck rijden als syn Majest. hadde gedaen/ de selve geliefde op syn ghesontheydt (als anders te vehement) en op syn welvaren te letten: Doch syn Majesteyt van een wackeren geest/ stont nimmer stil: De Fransse Oost-Indise Compagnie stelden doe teghens den 25. Nov. van de Schepen la Force en Marie, de na-volgende Goederen tot Havel de Grace te koop:

Ladinge van 't Schip La Force.

2000 Pieces Blaeuwe gestreepte Bastas.
4715 ps. witte Bastas.
17463 ps. diversche Sovagagi.
1120 ps. Parcallen.
3735 ps. Chiauters Deriabadis,
1950 ps. verscheyde Betilles,
375 ps. Salamporis,
335 ps. Chites Cadi,
105 ps. witte Pateca,
195 ps. Cassas,
1295 geschilderde Tapijtes,
640 Deck-kleen,
413 ps. Allegas van Zijde,
1 groot Persiaens Tapijt,
20 Napes,
30 Deeckens,
124000 pont Peper,
1500 p. Caneel-hout tot een Monster,
76500 p. Salpeter,
595 p. Indigo Cerquis,
935 p. Zegel-lack.
136 p. Gomme-lack,
4200 p. Cattoene Garen,
1734 p. Coquilagie voor Guinee.
135 p. en 2. Bouteillies Storax en Borax,
1394 p. en 12. Cassen diverse Drogen, te weten, Catchi, Mire, Encens, Costus, Sercacole, Storax, Sené, Gomme amoniaque, Assafetida, en Aloës Cicotrina.
1523 Huyden van Madagascar,
220 p. Benjuyn van 't Eylant Mascarenhas,
170 p. Aloës van Socotora,
2 Cabinets van China,
2 Paravants van Japon,
1200 p. Taback van Mascareigne,
12 p. Caret.
2 p. 6. oncen Draken bloet,
Roode Aerde van Persien.

Ladinge van 't Schip de Marie.

3886 Pieces gestreepte en blaeuwe Bastas,
17660 ps. diversche witte Bastas,
13505 ps. Sovagagi, Ponabeggi, Dorgazi, &c.
7575 ps. Chiauters,
2835 ps. fijne en groote Betilles,
300 ps. Chites Cadi,
105 ps. blancke Pateca,
96 ps. Cassa Bengale,
1100 geschilderde Tapijten,
1360 Deck-kleen,
14 gepicqueerde Deck-kleen,
13 ps. gepickeerdt Lijwaet,
44 ps. Soucy marel,
670 Cravates, gestreept met Gout en Silver.
4[illegible]0 ps. Attalas,
300 ps. Stoffen van Zijde,
1 Tapijt van Perssen,
5400 p. Cattoene Garen,
13 p. 7. oncen swart Amber,
5 p. en een half Muscus,
2 Huyden van Muscus,
2300 p. diversche Drogeryen,
146000 p. Salpeter,
176000 p. Peper,
3600 Coquilagie voor Guinee,
1200 Indigo Cerquis,
1700 p. Zegel-lack,
170 p. Borax en Storax,
Roode Aerde van Perssen.

Tot voortsettinge van de Fransse Commercie heeft den Koningh dese tijdt wederom twee nieuwe Ordonnantien gemaeckt/de eene waer by vryheyt verleent wert de Suyckeren in Vranckrijck ghemaeckt / te moghen uyt-voeren/ sonder eenighe Rechten ofte Tollen te betalen / zelfs de Tolle die op de rouwe Suyckeren het Inkomen betaelt sijn / sullen weder om werden gerestitueert : Het ander is om de Negotie van Guinee op der Fransse Americaensse Eylanden te doen vermeerderen/soo wiert 5. ten hondert af-slagh op d'inkomende en uytgaende Rechten gegeven.

Twee Echte Lieden te Winchester in Engelandt / pretenderende te sijn seer groote Devotarisen / wierden daer beyde om haer quaet comportement in de Tucht-Kamer ghebracht : Daer sittende/ bespeurde men dat de Vrouw haer Man (dat nootsakelijck een Jool most wesen) t' elckens hem instrueerden dit en dan dat door den Geest geinspireert te sijn/ soude segghen : Hy een Bloet en Water-man/ gheloofden alles : Zijn Vrouw beloofden hem te mainteneren: Maer dese Boeverye vermerckt/ kreegh zy 4. quispels : De Man als Adam onnoosel/

onnoosel bedrogen/ en als door Eva mislept/ wiert rasende / ende sneet met een Mes over haer lincker Borst / welck Crimen uyt een heete passie / de schult vergrootte: Andere Quakers in Hollant van de beste soorte/ siende haer onbenoegen van een quaet leven aen haer Mede-broeder / gaven een Geschrift uyt: Dese maent syn weder in 't Huys van Somerseth Commissarisen by een geweest/ om Engelant en Schotlant te vereenighen: Maer dat was so veel als een Spanjaert en een Fransman van een natuer te maken.

Den 20. deser storf in 's Gravenhage den kloecken Raets-heer Cloeck: De Portugyssen Gesandt den Grave Don Françisco de Melo, dese Maendt syn besoignes verricht hebbende / nam d'adieu van haer Ho: Mo: en van alle hooge Collegien / ende ten aensien syn Exell. alles met respect had gefineert/ wierde van desen Staet vereert met een Present met een goude Keten van 6000. flor. Hare Ho: Mo: deden doen alle Fronturen ende speciael Sluys in Vlaenderen fortificeren: De Heer Pinsen van der Aa, Gouverneur van Rees / stervende / wiert dat Gouvernement vergeven / d'Heer Ditmar van Wijnbergen, Colonel/ Commandeur van Buderick: Den Heere Prince van Orangie nu op syne Reyse na Engelandt staende/ teerden nevens den Heer Raet Pensionaris Mr. Johan de Wit, en de Bueren van 't Hof op de Doelen / alwaer present waren de Princessen van Zimmeren/ van Vrieslant/ en van Anhalt: Op welcken tyt savonts ten half negenen voor ged. Doelen in den Vyver onder veel Vuer-ballen wierde aen-ghesteken Neptunus / sittende op een Dolphyn swemmende: Op ged. Nieuwe Doelen was doe een prachtige Maeltyt aen-gestelt / alwaer hun respective Hoogheden boven aen de Tafel saten/ zynde geformeert in maniere van een Winckel-haeck / overtogen met cierlycke Festoenen van groen / terwyl gedurende de Maeltyt een van de grootste Violonsiers seer admirabel speelden: Syn Hoogheydt vertrock mits onpasselyckheydt ten half thienen: Maer d'andere Heeren bleven tot vier uren in der nacht het Bael houden: De Heer de Groot, in Vranckryck seer indispooft/ overleed syn outste Dochtertje/ en had met den Heere de Lionne over 't stuck van de Manefacturen diversche Conferentien: Daer van den uytslagh niet anders scheen / als dat de vrye Koophandel door de Francoisen / beneffens de Scheep-vaert/ geweldig soude werden geturbeert: Want men verboot geen Fransse Goederen in Hollantse Schepen te embarqueren / hoewel veele Francoisen mede Reeders aen ged. Hollantse Schepen waren: Hier op volgden meerder: En oock die van Bordeaux/ Nantes/ Rouaen/ &c. quamen ten Hove klaghen/ dat dus doende hare Koophandel was geruyneert. Het was nu al 3. maenden dat hare Ho: Mo: Consul van Dam, syn Neef en den Cancelier van die Stadt / over Smyrna in Compagnie van 3. a 4. Janitzers en soo veel Knechts nae Constantinopolen vertrock: Maer in seecker Bosschagie wierden van 25. Turckze Bandyten overvallen/ die na sy verscheyde quetsten/ sloegen ende van alles beroofden/ de selve weder verlieten: Doch vernemende datter een Consul onder hun was/ en bevreest dat men haer over al soude vervolgen / keerden weder om / soo men ghelooft om den Consul met de zyne te vermoorden / maer die haer Desseyn vermerckende/ heeft sich met d'andere versteken in sekere Bosschagie/alwaer

sy met blijtschap hare vervolgers/ die haer waren ghemist / tusschen de dicke bladen sagen verby rijden/ waer na zy weder uytkomende / hare Reyse hebben vervolght.

Den Grave d'Ossery was den 21. deser / met een Treyn van 56. Engelsse Heeren en 6. Koninghs Trompetters/ alle in haer Livrey, sijnde bruyn/ root en blaeuwe † Rocken/ staende 's Konings Wapen onder een Kroon geborduert/ op de Mase gearriveert; des Koninghs Fregatten setten 't voor Rotterdam/ maer den Grave d'Ossery met sijn Edelen in den Hage komende/ gingh logeren tot den Heer van Beverwaert sijn Schoon-broeder: Als nu zijn Hooght. den Heere Prince van Orangien impatientigh wiert op zijne Reyse na Engelant / door de contrarie Wint soo langh te wachten / als hebbende af-geleyt de adieu aen de Grooten van 't Hof/ en voor af by-gewoont de verjaringe van zijn Vrouw Groot-moeder de Princesse Douagiere van Orangie,/ als vooren gedacht/ die toen voor haer Huys in 't Bos diversche Vuyrwercken hadde doen aen-steecken: En oock was getracteert ghewеest op 't Huys ter Loo/ alwaer eenighe Jongelingen de fraeye Commedie van Dido ende Æneas vertoonden: Terwijl den Grave d'Ossery seer wel in den Hage wierde getracteert / gelijck by den Grave van Hoorn: Toogh zijn Hooght. met de ged. Grave d'Ossery/ over-Brabandt/ van meeninge van Duynkercken op Calais over te schepen / maer als hy nu te Zevenbergen was gekomen/ keerde de Windt / en oock zijn Hoogheyt met sijn Treyn / bestaende in de 100. Persoonen: Terwijl het onstuymigh weer vast continueerde / wierde een Fluyt-Schip voor de Bagagie van sijn Hoogheyt gehuert/ dat voor Vlaerdinghen niet wel over mocht / nefsens noch een ander Schip/ om 3. gespan Paerden/ sijnde 21. over te voeren/ die sijn Hoogheyt aen den Heere van Ouwerkerck soude vereeren: Onder de Heeren die met zijn Hoogheyt naer Engelant voeren/ waren des selfs particuliere Domesticquen/ als 5. Pages/ 6. Lackeyen/ zijn Hofmeester / de Heer de Vie met 4. Lackeyen/ twee Edelen als de Heeren Benthem en Schaep / elck met 4. Lackayen: Den Stalmeester van de Heer van Ouwerkerck met 4. Lackeyen en 1. Pagie: De Heeren van Suylesteyn en van Suylichem/ yder 4. Lackeyen / elck een Pagie: Noch de twee Gebroeders de Baronnen van Gent/ elck 2. Lackayen: Samen 28. Lackeyen ende 8. Pages / die alle den kleynen Rou met onderscheydinge van Linten aen-namen: Noch gingh mede de Heere van Brederode/ den Grave van Dona/ en den Grave van Stirum/ met veele andere Heeren/ idem den Heere van Beverwaert/ van Opdam/ van Langerack/ van St. Gravemoer / van Goudriaen / ofte Graef van Warfusee / &c. tot over de 100. Persoonen en 4. Trompetters: Terwijl was men te Londen doende om niet 't Palleys van St. James als eerst was gedacht/ maer liever dat van Cockpit te prepareren/ met Tapijten en bereydselen voor zijn Hoogheyts beste Logement / als seer dicht aen Withal en dependent daer van: Het was den 10. Nov. dat zijn Hoogheyt te Margets arriveerden/ sijnde voor den Briel geembarqueert (na alvoorens 't Proviant-schip af-ghedwaelt was) trat datelijck te Lande/ en reed te Post op Canterbury/ en van daer met de

† Met de Letters C. R.

de Karosse op Rochester / daer sijn Hooghept dien nacht sliep : 's Morghens quam te Gravesend / alwaer Charles Cotterel, Maitre de Ceremonie / hem quam verwellekomen mette Barcken voor den Koningh : Zijnde goede ordre ghestelt op het door-passeeren van de Londise Brugh : Terwijl men van den Tour lustigh canonneerden/ arriveerden sijn Hooghept te Withal : So wiert den Prince aen de Trappen door Monsr. Chambelan ontfangen / en gebracht in presentie van hare Majesteyten : Daer hy met de hoogste blijtschap wiert ontfangen / ghelijck mede by Duc de Jorck / en hare Hooghept/ tot welckers Coninckl. Hoogheden oock den Prince was gebracht/ door den selfden Chambellan op een selfde manier/ en eyndelijk van daer na zijn vertreck te Cockpit/ alwaer zijn Hooghept met dien nacht sullen laten rusten.

Vader Theodoor de Luce, Capucijn ende Predicateur/ oock Missionaris te Farnambuco in Brasilien / had dit Jaer omtrent Paesschen in de Bosschagie te lande ghelweest / en gheraeckte onder 400. Indianen/ welcke versochten in 't Christen Geloof onderwesen te zijn/ van de welcke hy over de 100. Kinderen doopten/ die hy sorghvuldigh dede cathechizeren : De reste het Mijsterium bevattende / lieten hun alle mede doopen / daer se haer seer yvrigh toe betoonden : Dit Volck hebben meenigte van hare Gebueren genoodicht om 't selve naer te volgen : Sy sonden oock aen den Koningh van dit Volck / een Jonghman van 15. Jaren : 't Welck binnen Fernambuco geschieden / in 't gesicht van al de Ingesetenen ende vreugde der Indianen / daer de Portugijsen gebieden : De Staten van het Koninckrijck Portugael hebben doenmaels aen den Prins Don Pedro toe-gestaen 't geldt tot de Equipagie van 4. capitale Schepen na Suratte in Persien. d'Engelsen hielden sich dapper door den Gebieder van 't Slot Kroonenburgh geaffronteert / om dat hy hadde geschooten nae des Koninghs van Engelandts Vlagge / om dat de selve niet en hadde gestreken soo als hy de Sont passeerden. Beter ontmoetingh had den extraordinaris Deenssen Envoy Gabel te Parijs / daer hy weghens den Koningh met een Schuyt Silver wierde vereert / ende sijn saken met Vranckrijck wel verricht hebbende / keerden weder naer Parijs. In 't Canael was den 31. deser een grooten Walvis verdoolt in de Haven van Del gheraeckt : Hy speelden daer wel twee uren in 't gesicht van de Burgers / daer toe de Landt-lien met meenigte quamen toe-loopen : Eyndelijck heeft hy sich geswint als een dapperen Dolfijn weder uyt de voorsz. Haven in Zee begeven.

Den Prins Keur-vorst van Keulen geweest tot Lorette/ daer soo veele Dames op de Wegen sitten/ vereerde na vernoegde Devotie / aen de L. Vrouwe/ soo volbracht oock daer sijn belofte / met een Geschenck van 22000. Kroonen aen dat H. Beelt/ soo men schrijft : De Fransse Predicant Labadie weeck dese maent uyt Hollant na Erfort / soo eenighe meenden over quade bejegeningen van een kranckfinnigh Mensch. De Orientaelse Compagnie sette dese tijdt hare Koophandel dapper voort/ want behalvens een groot aental Ossen die sy verhandelt hadden / negotieerden oock eenige 1000. Centener Gout Blanketsel/ 't welck over Venetien moste gebracht werden na Weenen in Oostenrijck.

Kreoninge van de Koninginne van Poolen, tot Warzouw den Negenthienden October 1670.

HEt was 's morgens by tien uren onder 't los branden van't Canon, doe marcheerde eerst uyt alle den Adel, Senatoren en de Grooten van het Rijck, naer hare rangh, de gequalificeerde de achterste, ende daer aen immediatelijck even voor den Koningh, den Ambassadeur van den Staet der Vereenigde Nederlanden, waer op quam den Koningh, de Kroon op het Hooft, den Scepter in de rechter, ende den Appel des Rijckx in de lincker hant hebbende, werdende gheleydt door de Bisschoppen van Posen ende Cujavia, in haer Bisschoplijcke Ornaet, ende Mijters op het Hooft, ende wierde voor sijn Majesteyt gedragen het bloot Swaert door den Rijckx Drossaert (gelijck Rijckx Vendrich) verseldt met de twee Marschalcken met haer Stocken, werdende mede de Mantel achter op ghehouden door een Kamer-Heer den Starost van Nyhof, ende volghde daer op de Koninginne in haer ordinaris habijt, sonder Ornamenten van de Kroon, gheleyt werdende aen de lincker-handt door den Extraordinaris Ambassadeur vrn den Keyser, werdende mede den sleep achter op gehouden, ende gevolgt door een groot getal Dames, als gequalificeerste van het Rijk: Zijn aldus gemarcheert van het Koninklijke Slot, over het Pleyn, onder een gedurigh gespeel van Trompetten, Trommelen ende Schalmeyen, tot aen de Hooft-Kerk van St. Jan binnen Warzouw, zijnde van de Kamer des Koninkx, de Trappen af, over de straten, tot aen dito Hooft-Kerk, de vloer beleyt met root en wit Laken, en de straten over al aen wederzijden beset met des Koninghs Guarde, daer in uyt-staken die van het Duytze Regiment, hebbende de Vaendels seer stijf en kostelijk geborduert, uytbeeldende verscheyde *Emblemes*: Zijnde over al de Huysen ende Straten beset met een uytnemende meenighte van allerley soort van Menschen: In de Kercke komende, was daer den dranghsoo groot, dat de marsch geturbeert, en difficijl voor elck te komen was, op de gedestineerde Plaetsen, niet jeghenstaende den Marschalck met sijn staf voor gingh, ordonneerende plaets te maken voor de Ambassadeurs: In het midden van het Choor, recht over het Autaer, was gemaeckt een hoogen Throon, daer op de Koninginne, op-gheleyt door den Koningh selfs, met alle hare Dames geplaetst wiert: Ende aen de rechter hant tegens de Muyr was een plaets geprepareert voor den Koningh: Aen de lincker handt voor drie Persoonen, daer in geplaetst zijn den Nuntius van den Paus, nevens den Ambassadeur van den Keyzer, ende die van haer § Ho: Mog: alle drie gelijck ende nevens den anderen; zijnde dese Plaetsen bysonderlijck, ende voorts de gantze Kerck met kostelijcke Behanghselen verciert: Ende is den dienst begonnen onder het singen van een heerlijck Musijck, door den Aerts-Bisschop van Gnesen, Primas Regni, geassisteert door de Bisschoppen van Cujavien ende Colm, Vice-Cancelier: Daer naer is de Koninginne door twee van de voorsz. Bisschoppen van den Throon afgehaelt, ende gebracht voor het hoogh Altaer, alwaer de selve na verscheyde Ceremonien, volgens de maniere der * Roomsche Kerck, veranderingh van ghewaet, afneminghe van cieraet, het hayr los gedaen

§ Te weten den Heere de Wit.

* Dese solemniteyt bestont daer in, dat wegens den Koningh des Rijckx Primat versocht dat zijne Gemalinne (die daer gheknielt lagh, mocht ghekroont werden, tot een Koninginne van Poolen: Als daer op des Rijckx Primat den Koningh vraegde, of zijn Gemalin haer soodanige waerdigheyt wel toepaste, soo hebben niet alleen de omstaende Geestelijcken, maer oock den Koningh selfs, driemael luydkeels uyt het selve bejaet: Toen gingh den Koningh weder op zijn Throon sitten, ende de Konin-

gedaen door eenige van haer Dames d'honneur zijnde, is door den hoogst-gedachten Heer Aerts-Bisschop gezalft, ende gekroont ghewerden, met over-hant-reyckinghe van de Ornamenten des Rijckx, legghende den Koningh op sijn plaets boven geroert, gheduyrende dese actie, op de Knie, op een root Samijt Kussen, soo wel als de Koninginne, voor het hoogh Altaer, ende is daer naer hare Majesteyt door des selfs, de Heeren Bisschoppen wederom gebracht op den voorigen Troon: 't Welck alles soo volvoerdt, zijn door de Kerck, als oock over straet, onder het Volck ghegoyt verscheyde silvere Penningen, hebbende aen d'een zijde seker *Emblema*, met het cijffer van de Koninginne, ende een circumscriptie; *Cumeo eram cuncta componens*: Ende aen de andere zijde; *Eleonora Maria Josepha, D. G. Regina Pol. M. D. Lit. Rus. Prus. Mas. Sam. Kiou. Vol. Sodol. Podl. Liv. Smo. Sev. Czer Nata Princ. Regia Hunga. Boh. Dal. Croa. Scla. Archidux Austriæ, Dux Burg Stir. Carn. Cor. Wurt, nec non Sup. Inf. Sil. Marchio. Mor. ac Sup. Inf. Lus. Com. Habsb. Tyrol & Gortz. Ferdinandi III. Filia, Leopoldi I. Germana Imperatorum, feliciter coronata Wars. Anno MDCLXX. mens. Octob. die XV.* (moet zijn) *XVIIII.* Ende is wederom op de eygen manier ende ordre ghekeert uyt de Kercke naer het Hof, gaende de Koninginne met den blooten hayre, ende de Konincklijcke Kroon op het hooft, de Scepter in de rechter ende den Rijckx Appel in de lincker hant, met een groot toe-geroep, ende gejuygh van het Volk, *langh leve de Koningh en Koninginne*: Ende vorder foule ontstaende door het werpen van het gelt, ende plunderen van het Laken: Hebbende dit alles geduyrt tot omtrent drie uren na den middagh: Ende na dat de Koninginne wat uyt-gherust hadde, zijnde seer gefatigeert door dese actie, ende weder om het hayr ende hulsel versteldt, als mede den Koningh af-geleyt hebbende de Kroon, ende een Hoet genomen, heeft sijn Majesteyt selfs persoonelijck ghelieft te versoecken den Ambassadeur van haer Ho: Mog: om nevens den Ambassadeur van zijn Keyzerl. Majest. de Koninginne ter banquet te geleyden, gelijck geschiet is, den hoogst-ged. Ambassadeur van den Keyzer, de Koninginne leydende by de rechter, ende die van haer Ho: Mo: by de linker hant, door het gantze Hof ende Trappen, tot op een seer groote Zale, alwaer aen het eynde over dwars ghestelt was, een seer lange Tafel, op een verheven Plaets, eenige treeden op te gaen, ende in de Zale over langs noch vier andere, ende gingh den Koningh en de Koninginne neffens hem aen de lincker-hant, in 't midden van de selfde Tafel, neer sitten, aen het eene eynde den Ambassadeur van den Keyser, en aen het andere eynde die van haer Ho: M: alle in gelijke Arm-stoelen, sonder dat yemant meer aen die selfde Tafel geseten heeft, wesende echter de selfde dicht omringt door een groote meenighte Heeren van qualiteyt, Officieren van de Kroon, die van service waren, ende op soodanige solemniteyten hare functie selfs waer nemen: Doen heeft den Koningh eerst toe-gedroncken de gesontheyt van sijn Keyzerlijcke Majesteyt ende des selfs Ambassadeurs, ende daer na die van haer Ho: Mo: aen den meer-geseyden Ambassadeur van den Staet der Vereenigde Neder-

ginne is toen van des Paus Nuncius en den Graef van Schafgots ten Altaer gevoert, daer sy aen de onderste Trap op een zijde Kussen nederknielden, ende soo langh blijven leggen dat men al de Litanien songh: Toen quam des Rijckx Primat haer met Boom-wol en Cattoen, in Olie bevet, olien, soo aen Armen, Ellebogen, Voorhooft, &c. Als nu de Kroon haer op 't Hooft, des Rijckx Appel en Scepter in de hant was gegeven, heeft men haer bekleedt met de Koninghlijcke Rock, met langhe slippen vol Diamanten, Paerlen, Gout, Borduersel en Edele Gesteenten: Soo wiert sy na een langh Gebedt gezegent: Waer na den Koningh en Koninginne op het Euangelium twee Vingeren naer de Roomsche manier leggende, swoeren met dese woorden: *Juro super hæc Euangelia, &c.*

Nederlanden, gelijck de Coninginne eerst voort gebracht heeft die van den Koningh, ende daer na den Koningh die van de Koninginne, ende alsoo aen de andere Tafels geseten waren, namentlijck aen de eerste Tafel de Dames, ende aen de tweede de Senatoren, Bisschoppen ende andere Magnaten, ende aen de derde de Landt-boden of Gedeputeerden op den Rijckxdagh, aen de vierde de Offiçieren van de Kroon: Wanneer de Koninginne eerst salueerden ende toe-dronck de Dames, daer naer den Koningh de Senatoren, Gedeputeerden ende Offiçieren respectivelijck in ordre, die alle den Koningh successivelijck door eenige van de hare zijn komen bedancken, ende resalueren: Voor de Tafel, te weten de eerste, door de presente Bisschoppen ende eenighe andere Magnaten: De tweede door den Vorst Lubomirsky, Marschalck van de Lantboden, en eenige daer by: Ende de derde, door den Vice-Cancelier, Bisschop van Culm, den Marschalck *Curiæ Regni*, Vice-Cancelier van Lithuanien, ende anderen, den Koning en Koninginne toe-drinckende, ende na veele ende verscheyde op-dissinghen, tot seven toe, heeft dit Banquet ettelijcke uuren in de nacht geconsumeert, ende zijn ten laetsten weder om op d'eygen manier als vooren, den Koningh nevens de Koninginne, gheleyt werdende by de hant door de hoogh-gemelte Ambassadeurs van den Keyzer, en van de Republicque der Vereenighde Nederlanden, gemarcheert tot haer respective vertrecken, werdende, terwijlen dit Banquet heeft geduyrt, het ghemeene Volck buyten niet alleenigh met Dranck en Wijn, uyt de Fonteynen lopende, maer oock met Spijs, daer onder drie Ossen geheel elck aen een Spit ghebraden, versien, ende is alles, sonder merkelijk ongemak ten eynde gebracht wesende, geprepareert eenige treffelijke Vuurwerken, die eerst 's anderen daeghs zijn aen-gesteken ghewerden. Daer na zijn noch 100. Tonnen Bier ten besten gegeven: En hadden de Soldaten hier mede lustigh haer deel.

NOVEMBER 1670.

DEn tweeden deser waren beyde Huysen des Parlaments tot West-munster by een/ alwaer den Koningh volgens gewoonte gingh sitten in 't Opper oft Huys der Heeren/ 't Lager-huys (hoewel haer recht hebbende) werdt genoemt het Huys der Gemeente / ofte van gemeene / ende die voor ghemeene Lieden spreken: Den Koningh had zijn Royale Rock ofte Pallium aen / en de Kroon op sijn hooft: Wanneer de Leden van beyde Huysen by den anderen sijn Majest. gheliefden te doen een seer beleefde aenspraeck / meest in dese termen bestaende: Dat zijne Majesteyt wel verblijt was beyde de Huysen in soo grooten getale by een te sien, en sulckx volgens zijne laetste proclamatie: Dat hy sich van hare affectie versekerde: Ende datse voor Kersmis dat souden volvoeren, 't gunt gerequireert was: Als nu den Koningh op hielde van spreken / begost den Grooten Cancelier/ die door zijne Harangue haer aen-maende tot twee dingen / 't eene/ hoe men best sijn Majesteyts schulden soude betalen / by gebreck van 't welcke men anders nieuwe Impoften op de Gemeente soude hebben gestelt / welcke dat effect niet en hadden uyt-gewerckt / 't gunt men wel hadde verhoopt: Het andere was / de groote Armatura der Naburighe Princen / ende speciael van Vranckrijck; dit repeteerde den Koningh verscheyde mael / en seyde / dat het de Majesteyt van Groot Brittangen geen eer soude sijn, in soo een occasie sich

te

te ontwapenen: Maer dat hy wilde Volck op-lichten/ en een Oorloghs-vloot equiperen/ 50. Fregatten voor af laten kruyssen: Alle dese saken recommandeerden hy op 'thooghste: Hier op vervolgden den Cancelier noch met de onderstaende Oratie:

Gy Heeren en Ridders, Burgers en Stedelingen uyt 't Huys der Gemeente:

Toen beyde Huysen lest waren bescheyden op desen dagh als ghy weet om weder by een te komen, en de Proclamatie u presentie vereyschte, doet zijne Majesteyt verhoopen dat de affairen sullen hebben beter succes, als toen beyde Huysen compleet waren over saken van importantie, daer over gy zijt geroepen.

Gy en kont niet ontkennen de groote machten te water en te lande, die onse Gebueren van Vranckrijck en Vereenigde Provintien oplichten, die sy in noch actuelen dienst zijn houdende, en de groote preparatien daer in zy volharden van nieuwe lichtinghen, door 't aen-timmeren van Schepen, vervullinghe van Magazijnen, met alle soorten van Oorlogs-behoeften, ende levens-middelen.

Naer 't begin van den lesten Oorlogh met de Geunieerde Provincien, hebben de Fransse hare Scheeps-macht soo in groote als getale sulckx vermeenigvuldigt, dat hare Zee-macht nu driemael grooter is dan sy oyt te vooren was: En na den Oorlogh met de Geun:Provincien hebben zy noch niet stil gestaen hare See-Vlooten te vergrooten.

In dese conjuncture dan als onse Gebuuren haer soo dapper wapenen, vereyscht de sake wel dat zijne Majesteyt desgelijckx doet,(om ten alderminsten de Vrede te onderhouden) al en excedeert het in getal en macht hare Schepen niet, soo bestaet echter de eendracht en versekeringe van dit Eylant in onse See-machten.

Om dese redenen, genoodight door zijn Royale goetheyt ten besten zijns Volckx, heeft ordre gegeven 50. van zijn alderbeste Schepen te equiperen tegens de Lente, behalvens de Convoyers, en die na de Middelandtse See gaen, voorsiende, dat soo geene considerable Vloot en heeft, en sijn Geburen soo een considerable macht te water en te Lant zijn hebbende, sy ons licht eenige schade konden doen, ten minsten eenig affront: Daer by men voeghen kan, dat zijne Majesteyt door de Ligues, die hy tot den Vrede van Christenrijck heeft, en 't beste zijner Koninckrijcken heeft gemaeckt, geobligeert is tot seker gedeelte van macht, in cas van Vrede breuck, en oock by geval van invasie, van te doen Secours aen zijne Nagheburen: En zijne Majesteyt soude in slechten staet zijn, om zijn Quota in de Ligues te voldoen, soo de Wolcken soo na omtrent ons heenen quamen te swieren dat wy souden negligeren (als of de Wint die soude verstroyen) om ons niet teghens een storm te voorsien: Heeren en Ridders ick sie het noodigh u voor te leggen dat na het eynde van den lesten Oorlogh zijne Majesteyt heeft gemaekt verscheyde Ligues, tot zijn groote eer en voordeel des Volckx.

Als een bekendt onder den naem van Triple Alliantie, in de welcke zijn Majesteyt, de Kroon Sweden, en de Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden verbonden zijn te mainteneren het Tractaet, op-gerecht tot Aken, en den Vrede tusschen de twee Princen die doen in Oorloge waren: Dit Verbondt heeft ghewracht sulck een effect, dat het uyt-bluft een Vuyr, 't welck gants Christenheyt dreyghde, behalvens meer andere groote voordeelen, die gevolght zijn, en waer van men noch 't genot heeft, heeft bequaemheyt zijne macht tegens de Turcken uyt te senden.

Een andere Ligue tusschen zijne Majesteyt ende de geseyde Staten, om de mutuelle assistentie van seker ghetal van Volck en Schepen, in cas van invasie van andere wie het oock soude mogen wesen.

Een ander tusschen zijn Majesteyt en Duc de Savoyen, om te herstellen den vryen Handel voor d' Onderdanen zijns Majesteyts te Ville Franche, een der Havenen op de Middelantse See, binnen de Jurisdictie van ged. Prince: Door dese maniere wert geopent den wegh voor een groot gedeelte na Italien en Duytslant, ons seer dienstigh om onse Lakens te debiteren, en andere Goederen, ende weder om te brengen Zijde ende andere Materialen, om hier weder Manefacturen af te maken.

Een andere Ligue tusschen zijn Majesteyt en den Koningh van Denemarcken, waer door d'Imposten die onlangs waren gheleght op onse Goederen in die Gewesten, zijn wegh ghenomen, verleenende aen onse Ingesetenen soo veel Privilegien, en soo groot, als oyt eenige Onderdaen van andere Princen of Staten mogen hebben.

En een ander Tractaet van Commercie met de Kroon van Spangien, door de welke niet alleen en is gemaeckt een cessie en opgave aen zijn Majesteyt van al zijn pretentien op Jamaica, en andere Eylanden en Gewesten in d'Indien, alwaer zijne Majesteyt ofte zijne Onderdanen zijn in possessie: Nemaer oock staet men ons toe een vry Inkomen in de Spaensse Havenen om water en Victualie met sekerheyt uyt en in ged. Havenen te komen, 't zy datse door Tempeest ofte anders souden mogen gedwongen zijn: Een Privilegie noyt aen d'Engelsse ofte eenige andere Natie toe-gestaen.

Sonder noch te gedencken de Verbonten voor heen gemaeckt met Sweden en Portugael, en de voordeelen die wy daer genieten: Noch de Handelinghen die reeds zijn op 't Tapijt tusschen zijn Majesteyt van Vranckrijck, of van sijn Majesteyt en de Staten van de Geun. Provincien, beraeckende de Commercie, waer op sijn Majesteyt tot honeur deser Natie een bysondere sorge neemt, en sulckx tot voordeel des Koop-handels, die noyt grooter als jegenwoordigh is geweest: In 't kort, by na alle de Princen van Europa soecken de vrientschap van zijne Majesteyt, alles konnende buyten de selve naulijckx versekert zijn, veel min haer Staet doen toe-nemen: Sijn Majesteyt zal sich wel versekert houden dat gy u van al dese voordeelen niet en verydelt, als willende daer van niet alleen gauderen in zijne Rijcken, maer selfs oock dat gants Christenrijck daer wel af vare, so door 't verstercken der machten gelijk gy siet reeds uwe Gebuuren doen, en dat onse Vlooten insgelijkx mogen quadreren met die van haren getale.

Men siet in de Rekeningen dat zedert den Jare 1660. tot den lesten Oorlogh de onkosten van de Vlooten van Jaer tot Jaer hebben op-gheloopen, d'eene boven d'andere tot wel 50000. guldens, en nu sal 'er noch geen minder onkosten zijn, die buyten de onkosten van de Regeeringe, de Royale Renten (schoon wat mesnage de Tesauriers mogen doen) niet suffisant en zijn om de Intereffen en Schulden te voldoen, veel min das sy capabel souden zijn om een Vloot uyt te rusten, die ten minsten over de 80. Tonnen Gouts sullen kosten.

Sijne Majest. heeft in zijne goedertierne Oratie ghelieft uyt te drucken 't groot vertrouwen dat hy heeft van u sorgen en affectie, en gelijk hy altoos de gedachten behout van in alles te assisteren, soo agreert hy 't gunt gy nu onlangs by gifte hebt gearresteert, speciael den Impost op de Wijn, toch sal al veel minder op-brengen als gy wel sult gelooven, weghens de calculatie die men heeft ghemaeckt, soo sal het niet ghenoegh om voldoen zijn, waer in sijn Majesteyt sich vint geengageert, ende waer van wy u mede

willen

willen belasten als een sake van importantie wegens de Regeeringhe, en 't welvaren en sekerheydt uwes selfs, en 't gantse Rijck, 't welcke nu sal zijn een Secours van geldt op Intrest, en t'equiperen van een Vloot tegens den Turck.

Heeren Ridders gy kondt alreeds wel begrijpen, by 't geen u zijn Majesteyt reeds heeft geseyt, dat 't noodigh zy dit Parlament voor Kersmis scheyde, niet alleen om het gunt tot uytrustingh van de Vloot tegens de voor-tijt wert vereyscht, maer oock om 't saisoen des Jaers, als een tijdt waer om ghy selfs wenscht by d' uwe te zijn, en u Gebuertjes in geselschap weder te sullen mogen sien, op dat gy alle onderlinghe Vrundtschap onderhout: Conserveert dan dit Intrest, het welck noodigh ten dienst des Konings en 't Vaderlandt is: Om een uytstel verachtert voor den Koningh u affairen tot zijnen dienst, deswegen niet anders en werde versocht als uwe prompte en toe-genegen overwegingen: 't Welck is al 't geene ick tegenwoordigh aen u hebbe te zeggen.

Waer op het Parlament aenstondts oock omme Geldt-middelen/ Volck te werven/ equiperen als de reste begosten te raedtslaen: Acht daeghen daer na wierden 800. duysent Ponden Sterlinghs geconsenteert. Den 7. deser arriveerden sijn Hooghheydt de Prince van Orangien te London: De Barcken waren de Revier af/ en de Karossen aen den Tour-werf op-passende/ ingevalle zijn Hooghheydt niet onder de Brugghe soude door passeeren (welcke Passagie somtijts al vry dangereus is) Twee dagen te vooren had zijn Majesteyt in de Raet ghelieven te verklaren/ dat considerende den Heere Prince van Orangie was nader Maegschap van de Kroon als Prins Robrecht/ hy in Engelandt de precedentie soude hebben: Maer op andere Plaetsen buytens Landts zijn Majesteyt en wilde hem daer mede niet bemoeyen: Dese Resolutie van zijne Majesteyt wierde geordonneert om in de Boecken van den Raet geschreven te werden: Als het nu den 14. deser sijn Hooghheyts geboorten dagh was/ wierden tot Withal Comedien en alle vermaeck die men bedencken kost/ tot Koninckljck onthael/ toe-gestelt: Ende was sijn Hooghheyt oock de Academien van Cambrids en Oxfort wesen besien: Werdende op alle Plaetsen de grootste eere aen-gedaen/ die oyt Prins is geschiet.

Den Heer van Beverningen zijne depesches op des selfs Ambassade te water na Spangien op Biscayen geprepareert/ nam allenthalven sijn afscheyt/ ende vertrock in 't begin van December: Den nieuwen Staet van Oorloge was nu volkomen geformeert/ ende geaugmenteert met 50000. gl. Jaerlijckx/ de welcke wegens den Staet aen zijn Hooghheyt den Heere Prince van Orangien tot een Jaerlijckx Tractement zijn toe-gheboecht. Den Heere Veldt-Marschalck P. Wurts declarerende in zijn Commandemendt te willen stille staen/ soo hebben de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Hollant aen de selve gesonden 4. Gedeputeerden/ daer onder den Heer Raet-Pensionaris Mr. Johan de Wit, die de selve daer toe dirigeerden/ van te continueeren in zijnen dienst ten besten van den Staet. Den 2. deser overleed den vroomen Griffier van haer Hoog Mog: Nicolaes Ruysch, veele namen ghedachten (dewijl die Charge seer wel om .... gewilt is) dat de Heer Vivienne, als seer bequaem en verscheyde functien bekleed/ de selve soude bekomen/ maer den Pensionaris van Haerlem

 Caspar

Caſpar Fagel kreegh dat alleen/ hoewel men ſprack van die Charge als te groſ/ in tween te verdeelen. Kur-keulen had eenen Buchorſt over zijne pretentie op Rijnberck na den Hage af-geſonden/ alhoewel men vermoede / dat hy niet beter varen ſoude als de Ridders van Malta : Alle ouuertures ſoo wegens den Keyſer als van veele Rijckx-Vorſten / ſtonden gheneghen ſich in te laten in de Triple Alliantie. Den Ambaſſadeur Don Françiſco de Melo , nam ſijn afſchept deſe maent uyt den Haghe/ zijn Excell. was oock den 24. paſſato ſmiddags in de Karoſſe van Staet met 30. andere / en groote ſtacye op 't Binnenhof over de groote Sale in de Vergaderinge van haer Ho: Mo: op-ghelept/ en aldaer gheplaetſt in een fluweele Arm-ſtoel / over den Heer van Renſwoude als Preſident: Na een ample Harangue vol inſertien en betuygingen vande groote inclinatie die ſijn Ed. om met deſen Staet in alle vertrouwelijcke intelligentie te continueren : Ende mede de voorgaende / doch ſpeciael het laetſte geconvenieerde/ heylighlijck te doen achter-volgen/ &c. alſoo affcheyd nemende/ wiert door gemelde Heere van Renſwoude met gelijcke beleefthepdt beantwoordt/ die zijn Exell. geluckige Reyſe toe-wenſchte : Aldus is ſijn Excell. weder af-geleyd na zijn Logement gelijck hy op-gehaelt was / ende heeft alſoo ſijne Reyſe weder na Portugael voort-geſet. Den 2. deſer overleed den E. Geeraert Colterman waer door vacant geworden is het Raedt ende Rentemeeſterſchap van Kennemerlant en West-Vrieſlant/ 't welck daer na is geſuccedeert op de Heer Dirck Deyman, Burgermeeſter van Haerlem. Hare Ho: Mo: Ambaſſadeur de Wit, was den 27. deſer te Warzauw in Conferentie met de Koninckl. Commiſſariſen / over de Alliantie en de Commercie / waer van een project Tractaet zijnde ontworpen / ſoo heeft den Koningh deſer dagen met zijn voornaemſte Miniſters daer over gedelibereert. In 's Gravenhaghe quam doe een Moſcoviſe Geſant/ wegens zijnen Heer den Czar over de Commercie te ſpreken: Zijne Brieven wierden getranſlateert/ terwijl hy 60. gulden daegs verteerde/ en hy vertrock weder met 't begin van Nieu-Jaer / wel vernoecht / en van goet Tractement voldaen : Den Staet vereerde hem met een gouden Keten met een Medalie. d'Heer Hamel Bruyninckx, Geſant van haer Hoogh Mog: te Weenen / had ter halver paſſato zijn eerſte Audientie by den Keyſer/ en dan noch een ander by den Prince Lobkowits.

Als nu de Poolſſe Coninginne met alle toejuychinge te Warzouw was gekroont/ bevondt men dat den Jongen Schmielnicki, die onlanghs op het Slot Marienburgh was gevanckelijck gehouden door den voorigen Koningh Johan Caſimyr, doch naderhant op vrye Voeten gheſtelt/ nu op nieus tot Hoſpodor en Overſte der Ukranie was geſtelt / weghens den Grooten Turck/ 't welck dan aen 't Huys van Ooſtenrijk geen kleyne jalouſye veroorſaeckte : Langduerige Vorſt ende drooghte in Sweden brachten groot ghebreck by van water / waer door de koopere Moolens niet konnende malen / alles is te niet ghegaen / en de Schepen op Holiant in Ladinge leggende / hare Vrachten van Kooper niet en hebben konnen krijghen. Den Rijckxdagh in Poolen was doe beſlooten/ alles is 'er toe-gegaen naer wenſch van 't Hof: De verkieſinge is wettigh verklaert/ het Huwelijck geconfirmeert/ de Gifte van de Coninginne beweſen op

de

de Staroſtus der miſcontenten: Men heeft eenighe andere Inkomſten den Koningh toe-geſtaen in de Lituanie: Verbodt aen d' Armee niet te mogen in het Winter-Quartier gaen / wijl dat men haer daer een Millioen voor moet betalen: Ende op het geene men haer van outs ſchuldigh is / het welck zy tot een hooge ſomme doet beloopen/ heeft men haer maer alleen 500. duyſent guldens toe-geſtaen: Men heeft oock beſlooten uyt oorſake van den Turck/ het Leger met 12000. man te vergrooten/ waer van 't Hof het Generalat wilde geven aen den Prins Demetrius: Sulkx dat den Rijckxdagh veel goets aen 't Hof, veel quaets aen d'Armee, en geheel niets voor de ghemeene welſtants heeft ghedaen: Daer waren veele Landt-Boden die ſich tegens ſekere Puncten wilden oppoſeren, welcke teghens hare inſtructien ſtreden, en meenden den Rijckxdagh te breecken, ten ware den Poſpoliter Ruſſini, welcke naderde op een Piſtool-ſchoot naer tot de Fauxbourge van Warzouw, dreygende neder te zabelen alle die de Conſtitutien in den Rijckxdagh beſlooten, niet en wilden toe-ſtaen: Den Aerts-Biſſchop hadde daeghs te vooren geproteſteert, maer de naderingh van gemelte Poſpoliter Ruſſini op 't gebodt van 't Hof, ende de dreygementen, dwongen hem van ſijne proteſtatie af te ſtaen, hy ſprack niet te min ſeer couragieuſelijck voor de vryheydt der Rijckx-ſtemmen, opentlijck gevioleert: Men voeght 'er by, dat deſe Rijckxdagh alſoo violent is gheweeſt als die van de Verkieſinge.

Steven Razzin, den Moſcobiſen Rebel/ verſuymde teghens de Czaerſe Maj. ſeer veel/ dat hy niet fluckx op der Moſcou aen en trock / welcke Houte-Stadt nu met Slagh-Boomen van d' eene Straet tot d' andere was gefortificeert: Hy Razzin kreegh nu den Tijtel van een grooten Tyran te ſijn / en dat / toen hy al den buyt op 't Slot Aſtrachan had in handen / dede hy den Waywode vangen/ en van den Tooren ter neder werpen: En nae dat hy des ſelfs Huyſ vrou en Dochter had verkracht/ dede die rugh aen rugh op een Paert binden: Het welck de Malmucken ende woeſte Tartaren ſiende / hebbende de ſelve als tot ſchande over-gegeven/ beeſtelijck miſhandelt: Deſen Rebel Razzin dede veele Duytze Officieren en brave Karels de handen en voeten af kappen/ de ſelve in een ſack doende ſteken/ liet die in de gruwſame Reviere de Wolga werpen: Hy verkrachte oock des ſelfs Huyſ vrouwen / en gaffe doen over aen de Malmucken: Blijvende als een Luypaert tot ſchrick der Moſcobiters aen d'eene ſijde van de Wolga ſich verſchanſt houden/ invoegen geene Koopliedeu na Siberia konden verreyſen. Binnen Hamburgh wierden doen Penninghen van het Beelt van deſen Rebel geſlagen/ zijnde een wonderlijck poſtuyr / kort en dick/ breet van ſchouderen/ dick van buyck en billen/ ſoo dat hy ſeer na de ghedaente van Eſopus ſoude gehad hebben.

Vranckrijck gaf doen zijn eyſch op den Rijckxdagh van Regenſ burgh / op de 10. Steden van der Elſas in: De Kroon Denemarcken pretenderende als Hertoghe van Holſteyn 't recht over ſekere Dorpen/ en quamen de Lubeckers mede te Regenſ burgh klagen: Den Reſident le Maire dus langh te Elſeneur gereſideert hebbende / wierde convenabelſt gheacht zijn reſidentie te Koppenhaven te nemen/ om nader by 't Deenſſe Hof te zijn. Den Hertoghe van Lo-

raine sont sijn Afgesanten selfs na Engelant / terwijl de Fransse Espinal ende 't Casteel van Bar / beneffens alle de Toorens rondom de selve Stadt / in de lucht deden vlieghen / oock de Stadt St. Michiel op de Mase / alwaer noch maer twee Poorten en een ouden brock van een Muer waren blijven staen/ zedert de demolitie van 't Jaer 1635. Daer en tegens wierde te Metz en elders groote Magasijnen van Kooren / ettelijcke 100. ghesouten Ossen / als anders aen-gestelt/ om tegens een barren Winter te konnen subsisteren : Waer op de Boeren Monsr. de Crequi noemden Duc de......... Den ouden Hertoghe selfs toogh op Basel / ende ontsnapten de Fransse Ruyters die hem volghden : Toogh per poste over Cobelents na Regensburgh : En sont Monsr. Risencourt oock na den Haghe / om des selfs intresten aldaer waer te nemen : De Fransgesinde seyden doe/ datte Marschalck de Crequi had gevonden onder de Tytelen en Documenten van Lorainen / dat het Aerts-bisdom van Trier over de 500. Jaren was geweest onder de protectie van ged. Hertogen van Lorainen; dus vreesden de Boeren en Burgers dat men Trier als Lottaringen geschiet was/ mede soude aen-tasten. De Magistraet van Ceulen/ wegens hare aengevangen Fortificatien/ sulckx qualijck na-geduyt wordende/ speciael by hare Vyanden/ voeren echter onder protest voort met hare versterckinge / sparende tot de volbrengingh van dien d'een noch d' ander : Men sondt aen Cur-Keulen (ofte Prins) dat men dus aengaende alles over hoop/ ende de loffelijcke maximen van des selfs Voorsaten in 't voet-sant soude werpen : Dat de Stad Keulen wel genootsaekt was door de naburige armatura hare Stadt volgens den ouden trant te guaranderen/ als een sake waer by niemant schade / als op eygen grondt/ elck mocht tot kosten van de Stadt daer hy woonde / timmeren en bouwen/ soo het hem gheliefde : Als hebbende de Magistraet van Keulen niet alleen over de gemeene / nemaer over de allerrijckste en selfs over de Geestelijken dat recht : Klagende wijders van den ondanck harer goetgunstigheyt aen de gestichten en geestelijcke bewesen : Die nu qnamen ley-tonghen / als of de Magistraet van Keulen niet goet Rooms door het versteercken van hare Stadt/ geen Allerchristelijckste binnen hare Mueren en begeerden.

Den 7. deser bleef door Tempeest een Zeeuws Schip gedestineert na Oost-Indien / de Leeuw van Vlissingen genaemt / op Goodwints Sant (dats de Banck die Duyns maeckte / daer meenigh eerlijck man vergaet) d'Engelsse quamen strack met wel 40. Booten van Deal/ om 't Goedt te berghen/ maer daer is veel in de grondt / in de Zee/ ende in de loopende Lucht gebleven : Zy vonden 't Schip (soo men seyt) in veele stucken/ souden niet dan wat Loot en Kooper daer van geberght gehad hebben : Den Schipper had eenighe Kisten met gelt / de Brieven en het voornaemste al tijdelijck aen de Strant doen brengen : Maer het Zee-Volck liepen hier 't grootste pericul des levens : Eyndelijck den Schipper was soo bedenckelijck van partye Brieven/ dat hy/ en sijn Volk alle verdroncken/duchtende altoos/dat ten ondienst van de Geoct. Oost-Indise Compagnie de selve in vremde handen mochten geraken. De Brasilise Vloot quam wel in Portugael / echter met geen ghewenscht advijs / de Suyckeren zijnde seer slecht ghestaghen / bracht men alleen veel Houts over : En

En een onaengename tijdinge/ dat de Inwoonders hare Goederen niet mochten besitten/ volgens seker Edict upt Portugael gekomen / waer over d'een en d'ander malkaer by 't hooft vattende / doodt sloeghen. Van Lissebon gingh een Esquadre Oorlogh-Schepen dese Maendt t'Zee / onder den naem van de Rovers van Tunis en Tripoli te vervolgen/ maer andere geloofden sy veel eer na de Filippines soude gaen.

Ten klonck veele niet wel in de ooren/ dat Vranckrijck aen Enghelant dede weten op de voor-tijt met een Leger van 50000. man na Duynkercken wilde komen/ des wegen geen ombragie wilde scheppen / &c. Veele Franssen gaven voor/ datse hare Schoppen en Spaden souden gebruycken om de Duynen by Duynkercken te slechten; Men dede doe binnen Antwerpen klachten over de groote pracht die men al omme hielt: Men sont des wegen aen de Commissarisen datter ordre mocht gestelt worden op de § Carossen / de Kleederen en Livreyen: Oock op die sich den Tytul van Edelman aen-matichden / en Helmen op hare Wapenen voerden / en alsoo tegens dese overtreders reeds al sententie was gevallen / bleef alles op de uytspraeck van den Grave de Monterey berusten: Die van d'Academie van Leuven sonden dese maent eenige Doctoren na Roomen / om by den Paus te sollciteren de revocatie van de Bulle die den lesten Paus teghens haer had verleendt / waer door hy alle de Privilegien van Leuven supprimeerden.

Den Cardinael ‡ Nerli out 76. Jaren/ hebbende 2 Maenden aen de Koorts gegaen/ en de fatigues van 't Conclave gehad/ daer men geloofde hy voorseker den Myter soude gekregen hebben/ nam een andere Reys aen: Hy verliet syn maniere van Leven en de Keucken/ het welck een desperate sake voor bejaerde is: Hy verviel soo veel/ dat hy Radix China in nam/ dat hem (gelijk in andere Plaetsen veel sulcke Medicyns syn/ welcke dencken dat alle sonden mette doot van den Patient begraven syn) soo eubel bequam / dat hy alle scherpe humeuren strackx in de Mage kreegh/ sulckx hy op den 5. 's nachts ten 3. uren overleed/ alvoorens om de Zegheninghe van den Paus sendende/ 't gunt hem ghewierdt: Het Present oft liever Cabinet met Amber/ Besoar-Steenen en andere Oost-Indise rariteyten/ die den Portugyssen Gesant dese Maent aen den Cardinael Altieri vereerden / konden den Paus niet beweghen om Cardinael ende Geestelijcke Ampten in Portugael te vergeven / die selfs alreede vacant waren: Den Koningh Johan Casimir van Poolen/ wierde doe genoodight nae Roomen/ om in 't Hof van Farnese te logeeren/ in 't vertreck der Schilderyen/ by 't Quartier van de Koninginne van Sweden: Terwijl brack men in Polen het oude Konincklijcke Paleys af/ en men stelde daer ordre om de Ukranie als een recht Leen van Poolen dependerende / vive force te defenderen: Den Prince de Ligne/ nu Viceroy van Sicilien/ besocht de vermaerde Abdye van St.

§ Elck wil Staet voeren ende groot schijnen, met geverniste Karossen, gestreepte lichte Kleederen, ende soo voorts.

‡ Hy had geen Testament gemaeckt, ende liet nochtans wel 60. duysent Kroonen 's Jaers naer aen zijn Geslacht: Daer was doen een naeste Neef, die aen 't grabbelen rakende, tot danckbaerheidt het Habijt van St. Steven aen-trock, van welcke Religie men wel meer onder de Son soude vinden.

St. Martin, 7. mijlen van Palermo / daer hy met al sijn Huysgenooten Princelijck wierde getracteert / en over Tafel gediscoureert / over de Fortificatien en subsistentien van dat Koninckrijck : Den Turckschen Keyser deser dagen te Adrianopolen van een Tertiane aen-ghetast/ most sich van 't Jagen speenen : Al 't gunt hy dede/ was somtijts in een beslooten verglaesde Karosse sijne Militie te besien: Den Capiteyn Bassa voerde doenmaels wegh uyt de Archipelles meenighte Christen Kinderen/ soo Meysjes als Knechtjes / daer van de eerste tot Janitsers besneden wierden.

Den 14. deser was het te Madrid de Feest van St. Charles, des Koninghs Patroon/ welcke heerlijck in presentie van hare Majesteyten ende den meesten Adel wierde gevierd: Oock een Stiere-gevecht ghehouden / welcke drie uren langh duerden/ door drie Edellieden te Paerdt sittende / waer van d'eene in de eerste rencontre van 't Paert wiert ghewordpen / en most volgens de ordre van dat Gevecht/ den Stier met rappier in de Vuyst te keer gaen/ 't welck hy dede met grooter couragie als geluck/ want de Bul dwongh hem in 't grootste ghevaer de Plaets te moeten verlaten: De tweede raeckte insghelijckx van sijn Paert/ maer quam ongequetst daer af: Den derde wiert sijn hant gequetst: Immers na veele vechtens en loopen / hebben dese drie Edellieden in dit Gevecht Negen * Bullen of Stieren ter neder gevelt/over welke kloeckheyt sy by yder seer wierden gepresen. Het waren al eenighe weecken dat weghens den Heere Prince van Orangien den Heer Chieze quam resideren / omme te solliciteren een considerable Somme / die men daer aen zijne Hoogheyt schuldigh was/uyt krachte van diversche Tractaten van den Jare 1647. 1648. en 1651. waer over hy by de Koninginne sijne gerequireerde Audientie kreegh: Op een tijt dat hare Majest. zedert 't overlijden van den Koningh haer noyt hadde laten sien/ maer nu haer vermaeck gingh scheppen naer buyten aen de Koninginne Fonteyn.

DECEMBER 1670.

Door de debiliteyt van zijn Excell. d' Heer Mr. Pieter de Groot, Ambassadeur van de Staten Generael der Vereenigde Provincien aen de Fransse Kroon/ had hy eerst den 27. passato sijne eerste Audientie by den Koningh/opgeleyt door den Marschalck de Belfonds en Sr. de Berlize, Inleyder der Ambassadeurs/en had oock de selve by de Koninginne/ by Monsr. den Daulphijn/ ende Monsr. Duc de Anjou: Ged. Marschalck tracteerden zijn Excell. ter Maeltijt met alle sijne Suyte/ en sulckx volghens d'ordre van zijn Majesteyt/ op een de allerheerlijckste maniere/ de welcke heeft getuyght door de obligante maniere / waer mede hy hem heeft ontfanghen / de particuliere estime die hy maeckte van zijne meriten / ende hoe veel hem sijn Persoon aenghenaem was. Te Parijs was dese maent aen-gekomen een Gesant D: Mattheo Loopes van Ardres in Guinea/ out 72. Jaren/ had by sich drie Moriaensse Wijven/ en 3. Soonen: Hy wierdt met al zijn gevolgh op 't Hof de Luynes door ordre en op kosten

* Zijnde een gewoonlijcke Ceremonie in Spangien.

kosten van de Fransse Majesteyt getracteert: Hy liet zijn 3 Vrouwen/Soons/ Edellieden en Lackeyen alle op zijn Frans kleeden: Toen hy eerst quam/was hy met al den Treyn en 3. Lackeyen in root Laken ghekleet: Ged. 3. Vrouwen hielden open Tafel voor alle Vrouw-lien/ en hielden haer seer lustigh ende vrolijck teghens de Fransse Dames/ waren oock geerne in haer gheselschap: Ged. Gesant beval dat men alle Deuren en Vensters ongheslooten ende open soude laten voor alle die of hem ofte eenighe der zijne wilden sien: Nam groot vermaeck in de * Comedien: Die van de Indiaensse Compagnie vereerden hem/ zijn Wijven en Kinderen met Rocken en Brocard van een gouden gront: Hy had Audientie by sijne Majesteyt/ en had grooten toeloop van de curieuse/ hy sat in een Karosse met 6. Paerden/ en by hem saten veel Francoisen/ zijn 12. Swarten die hem dienden/ liepen te voet daer rondtsom; zijne Carosse wiert van een diergelijcke gevolght/ daer zijn 3. Vrouwen in-saten: En toen die van den Koningh ende die van den Koningin/beneffens die van der vremde Princen Ministers: Hy hebbende wel eer te Lissabon gewoont/ sprack goet Portugees: Het geene zijn bootschap te Parijs was/ specteerde op de Koop-handel/ en goede correspondentie/ &c. segghende oock bequame Zee-Havens te hebben/ ende in Vrede met den Prince Tafilette te staen/ &c. dese Audientie gheschiede in de Gallerye des Thuilleries/ die daer toe rijckelijck was ghe-ciert: Hy wierde gheleydt dwars door de Guarde heen: Als hy nu den Koningh sagh/ dede hy drie ernstighe reverentien/ en boogh zijne Knien/ en gekomen aen de Trappen/ daer den Koningh onder een Hemel sat/ om hem te ontfangen/ viel hy neder ter aerden/ slaende zijne handen tot drie Reysen 't samen; waer na op-gestaen sijnde/ dede hy een korte Harangue/ ende gaf den Koningh zijn Present/ in een doeck of korfken: Waer na hem meenighte Volckx in het af-gaen weder na sijn Logement convoyeerden: En dagelijckx was het selve van groot en kleyne vol besoecken: Sekere Dame hoorende dat dese Moorsse Gesant noch wel 50. andere Vrouwen in zijn Lant had/ vraegde hem wat hy met soo een groote Compagnie dede? hy soude aerdiglijck geantwoort hebben/ Mevrou/ was onder die alle een soo schoon als Madame/ soo had ick aen een ghenoegh/ &c. Als den Hertogh de Mazarin by requeste aen 't Parlement had versocht/ dat hy zijn Gemalinne die met den Hertoghe haer Broeder tot Nevers was gekomen/ mocht doen arresteeren/ kreegh hy consent/mits haer gunstelijck te tracteren/ &c. Als nu 't Parlament dus te Parijs weder sat/ quam den eersten President een Oratie doen over de heerlijkheyt van de Franse Tale: En den Advocaet Monsr. Talon dede een andere Harangue op de schadnwe/ en wat die is. Den Hertogh van Nevers willende trouwen met Madamoiselle de Thianges/ die jongh en schoon was/ maer sonder goet/ soo heeft den Koningh haer een bruyt-schat vereert van 300000. guldens/ ten respecte van Madame de Montespan/ sijn Moeye: Waer op het Huwelijck ende de Bruyloft op de Louvre met vreugde gehouden is: Vranckrijck dede doen een extraordinaris Equipagie/ speciael te Rochefort op de Charante/ daer vijf groote Schepen van 80. Canons wierden ghebout: Noch 15. nieuwe Schepen

* Polychinelle speelde voor hem de Comedie van de Marionettes: En 's anderen daegs gingh te Marais besien de Comedie in Machines van den jalourseu Vulcanus.

pen souden ten spoedigsten werden op-gebout / waer toe gereet lagen 3000. st. Canon. Teghens Kers-misse heeft den Alderchristel. Koningh aen zijnen Rade en 't Parlament mede gelieven te verklaren/ hoe dat zijne Majesteyt soo haest het gras eenigsints soude gewassen sijn / in het hooft van een ‡ machtigh Leger geresolveert was na Nederlant op te trecken/ en sulckx door 't Hertoghdom van Lorainen: d' Infanterye soude haer rendevous hebben te Duynkercken/de Ruyterye te Nancy/en na alles verricht hebbende/voegt men daer by/ den Koningh oock een keertje na Languedocq wilde gaen doen op zijn wekomst / om aldaer te sien het wonderlijck werck van 't groote Canael/ om die twee Zeen 't samen te brengen/ dat al verde was geadvanceert. Den Lantgrave van Hessen / uyt-getrocken om vreemde Landen te besoecken / en zijnde een jong Prins van goeder hoope/ noch maer 18. Jaren out/ storf den 6. deser in sijn Logement Gamp binnen Parijs/ hy wierde gebalssemt en na zijn Vaderlant gevoert: Te Stocholm in Sweden storf oock den Keyserl. Ambassadeur de Baron de Basserode; hy wierde van daer ghebalssemt naer Hollandt gebracht/ om wijders na zijn begraef-plaetze gevoert te werden. Toen overleedt mede den treffelijcken Gereform. Predicant Mooris te Charenton / in Vranckrijck: Een van de Confraters of mede-Predikers / dede op zijne Begraeffenisse een heerlijcke Lijck-predicatie / alsoo daer rijcke stoffe toe was: Den beroemden Jan Amos Comenius storf mede op de selve tijt binnen Amsterdam/ en wiert te Naerden vervoert en begraven. 't Jaer liep naulijckx ten eynde/ of men sagh te Parijs een onghewoone Intreede van een Franciscaner Monnick/ dese was opperste Generael van die ordre/ en nieulijckx van Jerusalem gekomen/ alwaer hy veele Jaren Guardiaen of Wachter was geweest van 't H. Graf onses Zalighmaeckers Jesu Christi: Dese nu wierde heerlijck in-ghehaelt/ en sat in des Conings Karosse; voor af toen hy na 't Hof reedt/ vsoeteerden een groote meenichte Religieusen / welcke met hem in 't H. Landt waren gheweest/ gaende alle met Palm-tacken in hare handen/ het welck seer wonderlijck stont/ alsoo oock den Ceremonie-mr. Monsr. de Berlize hem eerst by den Koningh en daer na by sijn Royale Hooghheyt ende Madamoiselle brengende/ de Lonvre en Pont neuf te kleyn wierden / om 't gedrangh van de weereltze Menschen: Dus sagh men dat Parijs / als voor heenen die van Athenen/ geern sagen en hoorden wat nieus.

In dese maent quam in 's Gravenhage den Oversten Bentinck, van wegen den

‡ Men kan hier aen merken hoe machtig de RoomsseGeestelijkheyt inVrankrijk alleen is,bestaende Lions, Senlis, Aux, Tours, Bourges, Reyms, Bordeux, Ambruns, Toulouse, Narbonne,Achen,Arlis, Ween, en Parijs in 95. Bisdommen, in 140000. Carspels. in 1356. Abdyen, in 12400. Prioraten, idem in 206. Commanderyen, ofte Johanniten, alias Ridders van Malta; noch in 152000. Capellanyen, 567. Abdyen van de Munniken Abdye; noch 700 Franciscaner Cloosters: Idem 14057. Domicaner, Minorijten, Carmelijten, Augustijnen, Carthuysers, Jesuyten, ende andere Geestelijcke Kloosters: Noch 9000. Plaetsen, Slooten en Vastigheden, die hoogh en laegh Jurisdictie hebben: Noch de eygendom aen geestelijcke Huysen, tot 249000. Behalvens noch 170000. morgen aen Wijn-berghen, die de geestelijckheyt selfs besitten, en noch 3000. andere Morgen, waer van zy derde en vierde trecken; Noch 32. Millioenen Kroonen Renten in baren gelde: Noch 12. Millioenen die zy hebben onder de hant: Beloopende alsoo den schat van dese Fransse Roomsse Geestelijckheyt in Vranckrijck op 104. Millioenen ende 500000. Kroonen: Beloopt op yder dagh 286301. Kroonen ende 20. stuyvers inkomens: Een Escus is een Rijckxdaelder: Neemt de Wereltze voor 20. mael soo veel.

den Biſſchop van Munſter/ aen haer Ho: Mog: bekendt maeckende de ſubÿte Werbinge ſÿns Heeren ende Meeſters / ontſtaende over ſeeckere queſtie op de Stadt Heurſter/ en 't Sticht Corvey/ pretenderende ſÿn recht tegens de Hertogen van Lunenborgh ende * Wolffenbuttel : Ged. Munſterſſen Miniſter pretendeerde niet tegenſtaende 't geruchte ter contrarie / dat ſÿn Heer en Meeſter/ met den Staet van haer Ho: Mo: wilde leven in alle minne ende vriendtſchap/ ende alleen ſÿn recht vervolgen op de Hertogen van Bruynſwÿck ende Wolffenbuttel / ten eynde zy hare Krÿgſmacht uyt de Stadt Heurſter mochten lichten : Alſoo den Biſſchop pretendeerdt die Stadt te leggen op de Abdye van Corvey/ en ingevolge hem ſoo wel bevoeght was daer ſoo wel Guarniſoen in te leggen als yemant anders : Waer op haer Ho: Mo: hebben gereſolveert uyt het midden van de haren af te ſenden den Heer Braſſer, aen de Vorſten van Lunenborgh/ ende den Heer Cuneus aen den Biſſchop van Munſter/ ten eynde om alle differenten in der minne en vrientſchap ter neder te leggen/ die oock by gemelde Vorſten/ wegens deſen Staet/ ſeer wel ſÿn ontfangen : Deſe Stadt Heurſter leght 6. mÿlen onder Caſſel / heeft in voorgaende Oorlogen van verſcheyde Legers veel uyt-gheſtaen / waer in oock Anno 1644. den Hertogh van Holſteyn had gecommandeert/wanneer de gantſe Sweetſe Armee derwaerts aen-quam / behoort met 2. Vlecken en 5. a 6. Dorpen / die min of meer 5000. Rÿckxdaelders 's jaers op-brengen/ onder den Abt van Corvey/ welcke heerlÿcke Abdye 30. Monnicken van Benedictus ordre heeft / ende niet verre van Heuxter aen de Weſer leght : Tuſſchen deſe Stadt is by de Reformatie van Doctor Lutherus, ende ten tÿde van de Smalkaldiſchen Oorlogh / ende den Hertogh van Brunſwÿck / Lunenburgh ende een Abt van Corvey een groot different geweeſt/ maer eyndelÿck alles by-gelecht ſÿnde/ ende dat Accoort op den Rÿckxdagh geconformeert / ende tot op het overlÿden van den laetſt gheſtorven Abt van Corvey vaſt ende beſtandigh gehouden / na welckers overlÿden heeft 't ſelve Convent den Heer Biſſchop van Munſter weder verkooren : De welcke eenigen tÿdt herwaerts heeft geſocht het voorſz. oude Accoort weder om te ſtooten : Oock voor weynigh tÿt aen den Hertoge van Brunſwÿck en Lunenborgh gheſchreven/en van de 2. Kercken in Heuxter een begeert voor de Roomſſe Religie/ dat hem af-geſlagen is / ende geallegeert den inhoudt van 't gemaeckte Accoort ; waer op noch voor weynigh dagen volgden een grooter different wegens 't recht op de Bauwery ende andere ſuperioriteyt/ waer over gemelten Hertogh de Stadt Heuxter met 6. a 700. man beſet heeft.

De Provincie van Utrecht nam deſe daeghen een genereuſe Reſolutie / van welcks Copÿe wiert af-geſonden aen alle de andere Provincien : Daer op Reſolutie volgden om te equiperen 48. Oorlogh-Schepen / waer van 24. ſouden zÿn van 60. tot 80. ſtucken/ en de reſt van 30. tot 40. behalvens noch 12. Fregatten van 20. en 30. Canons/ behalvens noch ſoo veel Branders/ en 6. Gallioten. Den drooghen Somer langh laegh water in den Yſſel veroorſaeckt hebbende/ wiert daer teghens ordre gheſtelt. Met de Kerſdagen ſcheyden de

* Hertogh Rudolf Auguſtus van Wolffenbuttel, oock Hertogh Ernſt Auguſtus, Biſſchop van Oſnabrugh, en Hertogh Georgh Wilhelm van Zell met Johan Fredrich tot Buxtorf, bleven tot Hanover by een, om dat haren Brief, aen den Biſſchop van Munſter door een Trompetter af-ghesonden, niet minnelijck en was ontfangen.

Vergadering van de Heeren Staten van Hollant en West-vrieſlant / vaſt ſtel-lende het nieu werven van 10. Regimenten te voet/ en 6. te Paerde / behalven dat van de zee-macht : Het recreuteren wiert aen de reſpective Capiteynen en Officieren mede af-geſonden/ te completeren yder Compagnie te voet tot 100. koppen/ en die te Paert tot 80. man : Den Heer Bont, Gouvernr. van Hulſt / overlijdende/ hebben haer Ho. Mo. dat vergeven aen d'Heer Percheual, Goub. van Creveceur : De Baron d'Iſola, Keyſerl. Geſant/ wiert deſe dagen geacht volle pouvoirs te hebben ontfangen/om met de Leden van de Triple Alliantie te handelen/ om ſijn Keyſerl. Maj. mede in het ſelve te begrijpen : En zijn de-peſches na Withal daer over gegaen : De Coninginne van Spangien ſchreef doe een ſeer beleefde Brief aen de Staten Generael / aengaende de ſubſidie van Sweden als andre ſaken/ beraken de de Nederlanden. Den 30. deſer dede zijn Excell. d'Heere van Beuningen ter Vergadering van haer Ho: Mo: ſommier rapoꝛt van deſſelfs Ambaſſade aen't Hof van Engelant. Maer d'Heer van Be-verningh na Spanje in Ambaſſade af varende/raeckte dooꝛ contrarie windt in Engelant. Met nieu-jaer hebben de Ed. Achtb. H. Burgermeeſters en Re-geerders van Amſterdam ter Beurſe doen afkondigen het volgende Placcaet:

ALzoo de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden op giſteren den 2. Januarij, gereſolveert hebben, dat by openbare Placcaet verboden ſal worden, dat naer de Publicatie van 't ſelve Placcaet, 't zy over Zee of langs de Stroomen ofte Lan-den, geen Brandewijnen ofte gediſtileerde Wateren hier te Lande in-ghebracht zullen mo-gen worden, om alhier gediſtraheert, verkocht of geconſumeert te worden, op de verbeurte van de zelve, eñ de Boete van ſes hondert guldens op yder Stuck ofte Vat; behoudelijck al-leen, dat tot voorkominge van de ſchade, den tijt van den Inbrengh zijn aenvangh ſal ne-men van den 29. deſer loopende maent Januarij, ten dien effecte, dat de Brandewijnen en gediſtileerde Wateren voor dien dagh inkomende, mitſgaeders de Perſoonen de zelve in-brengende, van de voorſz. confiſcatie ende Pœne wel ſullen blijven ge-eximeert; des dat de Kooplieden en Facteurs, aen de welcke de voorſz. Brandewijnen geconſigneert zullen ko-men, evenwel gehouden zullen weſen de ſelve aen de Magiſtraet hunner reſidentie terſtont aen te geven, ende dat oock de zelve hier te Lande niet gediſtraheert, verkocht ofte gecon-ſumeert, maer alleen weder uyt-gevoert ſullen moghen werden. Ende dat voorders by de Hoogh Mogende mede gereſolveert ende vaſt geſtelt is, dat niemant zal vermoghen te ver-koopen, verhandelen, of onder hem in te ſlaen, in het kleyn ofte groot, eenighe Manufactu-ren van Vranckrijck, de welcke tot Kleedinge, Cieraet ofte ameublement ſoude mogen die-nen: (uyt-genomen alleen witte Cajante, Baricane van Wol, Picotees Royael, witte ende gecouleurde Damaſten, heel van Wol, Picotes van Wol, gevlamde Cajante, Bouratte, Kamer-behanghſelen van de breede van ſes vierendeel, tot de breede van 20. vierendeel; Trijpen en Kouſſen) Als alleen die geene, die daer toe by ſpeciale Acte van de Magiſtra-ten haerer reſidentie ſullen worden geadmitteert, ende dat als dan de voorſz. ſoorten van Manefacturen met 50. ten hondert voor 't inkomende Recht ſullen worden belaſt, volgens de Lijſt die daer van eerſtdaegs ghepubliceert ſal worden. Dat mede gereſolveert is, dat het inkomende Franſſe Sout met 200. guldens op het hondert Sout belaſt ſal worden: Dat van gelijcken de inkomende Boter en Kaes, Vleeſch en Speck, van nu voort aen belaſt ſul-len worden met 25. per cento. Ende eyndelijck de inkomende vreemde Suycker-Sieropen, (uyt-ghenomen de Back-Sieropen, komende van Motril en Palarme) met vijf ten hondert

of een stuyver per pont belast sullen werden. Soo ist, dat de Heeren Burgermeesteren ende Regeerders deser Stadt goet gevonden hebben een yegelijcken daer van tijdelijck te adverteren, tot voorkominge van schaden: Tot welcken eynde haer Ed. Achtb. mede geordonneert hebben, dat het geene voorsz. is, by affictie van gedruckte Billietten, genotificeert zal werden.

Den Staet van de Nederl. Oost-Indise Comp. opende sich dese tijdt seer heerlijck: Des selfs Actien liepen op 515. Op ghedachten van een heerlijcke uytdeeling/daer van wy op 't naeste Jaer wat breder hopen te particulariseren.

Wijl dus al de Weereldt in 't harnas sat/ quamen haer Doorluchtigheden van Saxen Lauwenburgh van Weenen in haer Hertogdom/ beginnende oock eenige Regimenten te voet en te paerde te werven: Hare Livreyen en Kleederen waren van root/ blaeuw/ groen/ graeuw en geel: Terstont sagh men hier toe Officieren te Hamburgh verschijnen. Op den Rijckxdagh van Regensburgh wilde men beneffens de Rijckx-steden/ oock de Keur-vorsten doen resolveren tot een algemeene defensie/ maer wijl in de omslagen der onkosten veele obstaculen vielen/ bleef dit als een lange sake noch al trotteren: Waer op dat volgden een amicable over een kominge wegens Horster/ op dat het Krijghsvolck daer in zijnde/ soude uyt-trecken. Te Heydelbergh quam doe den Ridder Reeves, Schilt-knaep van Prins Robrecht, ende Broeder van den Heere Palts-graef/ met Brieven van den Koningh van Engelandt/ ende den Graef van Arlington/ met twee Instrumenten over 't Accoort van gedachte Heere Palts-graef/ en zijn Broeder/ ondertekent by Prins Robreeht, ende geratificeert tot appenagie door den Koningh van ged. Prince/ in het geene hem was geaugmenteert door zijn overleden Moeder in Engelant/ (verstaet de Koninginne van Bohemen) 't welck bevonden zijnde/ met 't geene in Julio laetst te London was voor-gevallen/ en bevonden concordate/schreef den Heere Palts-graef een Brief van danckbaerheydt/ over dese saecke aen den Koningh van Groot Brittangien: En den Ridder Reeves kreegh een goude Keeten en Medaillie over sijne officien/ en dus wierde alles richtigh gemaeckt.

Prins Lodewijck in Spangien sijnde/ hoorde men dat zijn schoon Palleys te Roomen aen den Franssen Gesant d' Aerts-bisschop van Toulouse veylde/ de Fransse Ministers aldaer te logeeren/ alhoewel den Hertogh van Parma hem had gepresenteert sijn schoon Palleys van Farnese/ zijnde een wonderlijk Gebouw: Maer te Warzauw in Poolen begeerde men het Palleys van den ghewesen Koningh Johan Casimyr te verkoopen. Coninginne Christina eene overval krijgende/ wiert door ader laten genesen: Hebbende te vooren met de Paus ettelijcke uren in discours geweest/over de invasie der Franssen in Lotaringen/ en van andere swarigheden die Christenrijck schreenen over 't hooft te swaeyen/ so wiert haer gemoet door den Paus soetelijk gestilt/ dat men alle voorsorge op 't een en 't ander soude dragen: En sijn H. maeckte doe tot nieuwe Cardinalen Borromeo, Massini en Carpegna, alle Heeren van een goet gerucht: Maer toch met Portugael en wilde 't vergeven van de Geestelijcke Ampten/ die vacant waren/niet door den beugel/ hoewel door des selfs Ministers merckelijcke Sommen groote devoiren sijn aen-gewent gheweest: De reden daer van sijn al wat wonderlijck/ en niet onredelijck.

Den

Den 22. passato was te Dantzich volgens oude gewoonte de Pont-kamer gesloten/ alwaer bevonden wiert dat dit loopende Jaer 1670. aldaer uyt-gevoert was 12262. Last Tarruw/ 28552. Lasten Rogge/ 3609. Last Garst/ 1995. Last Boeckweyt/ 242. Last Mout/ 349. Last Erten/ 70. Last Haver/ makende samen 46688. en een half Last/ en was den lesten dagh noch aen-gegeven 3192. Last: Te Naumburgh gebeurden 't doe dat seker Bruydegom een Pistool lossende/ syn eygen Bruyt ongeluckigh heeft doorschoten.

Als den gedetineerden Colonel Lambert op 't Eylant Guernsey daer eenighe jalousye voor Engelant gaf, is hy uyt die Gevangenisse vervoert door den Major Creed, op een kleyn Eylandtje in 't Kanael, by Pleymuyen, om daer zijn tijdt te verslijten: Het gebeurde den 16. deser Maendts, dat den Hertoge van Ormont, voor desen Vice-roy van Yrlandt, gereedt om tot den Koningh te rijden, ten negen uren 's avonts, dat zijne Carosse wiert vast gehouden, tusschen 't Paleys St. Jaques en 't Huys Clarendon, door een Man te voet, onder pretext dat daer yemant onder gevallen lagh, terstont quamen 8. andere wel gewapent en gemonteert op-springhen: De voorsz. Carosse van achter en voor besettende, riepen zy, datze wel den Hertogh maer niet zijn Beurse begeerden; maer op het geroep dat de Koetzier dede, quamen terstont veel van des Hertoghs Domestijcquen uyt, en hy defendeerde hem soo wel tegens dese bespringers, dat daer twee van haer van 't Paerdt vielen, soo ontquam hy 't haer handen, op twee Plaetsen aen het hooft gequetst, en zy naer eenige Pistool-schooten op hem gelost te hebben, namen de vlucht: Men heeft op de plaets gevonden 1. Pistool, 1. Rapier, ende twee Paerden: Dese Schelmen hadden ghedacht gemelten Hertogh buyten de Stadt op een van hare Paerden te voeren, maer 't selve als boven missende, hebben zy haer door de vlucht geeschappeert: Waer op den Koning over sulcken gewelt geirriteert, by proclamatie liet afkondigen, dat soo yemant eenighe van dese bespringers, die ses in ghetale waren, aen zijn Majesteyt of eenighe van zijne Magistraten of Officieren quam te openbaren, sulckx zy in handen van de Justitie geraeckten, daer voorens soude genieten de somme van 10000. gls. Ende in cas eenige van die conspirateurs na rijpe consideratie van dit gruwelijck feyt, sal soo verre met knaginghe van sijn conscientie gheraeckt zijn, dat hy zijn zelven sal ontdecken aen een van sijn Majesteyts Secreten Raedt, en zal verklaren zijne geheele kennisse van dit Verraet, en de Autheurs en aenhangers van dien, de voorseyden misdadigen sal verkrijgen sijn Majesteyts volle ende genadige Pardon, en mede voor een loon de volle Somme van duysent Ponden Sterlings; en om middelen te vinden, om te beter dit verraedt t'ontdecken, *Soo ist*, dat in cas het kan gheweten worden aen wien toe-behoort een kastanie-bruyn Paert met een witte streep langs zijn neus, of een kleyn vijsde Sack-pistool, met Silver beslagen, en ghetekent met dese Letteren T. H. aen wie die oock soude toe-behooren (beyde de welcke zijn tegenwoordigh te sien in 't Huys ghenaemt Clarendon) die sal den Eyghenaer daer van konnen ontdecken, te weten van 't Paerdt ofte Pistool, sal voor zijn loon van sijne Majesteyt ontfanghen de somme van een hondert Pont Sterlinghs: Ordonnerende ende beveelende zijn Majesteyt aen alle Majoors, Schoutheden ende alle andere Officieren, soo wel civil als militaire, om hier in behulpsaem te wesen en te ontdecken, arresteren, ende saiseren de voorsz. misdadigen als Vyanden van zijn Kroone en Eere. Zedert heeftmen omtrent Westmunster noch gevonden 3. van dese Schelmen haer doolende Paerden, welcke 8.

dagen

dagen te vooren op Smitfielt waren gekocht geweest: Oock wiert een Pistool gevonden door den Busschieter selver bekent, maer hy speelden haes-op; Den Hertogh van Ormont door dese fatigues hieldt eenighe daghen het Bedde, doch bequam weder van zijn overval. Men resolveerden doe in Engelant een Impost te setten op alle Fransse Hoeden en Lywaten, en Paerden die van buyten in-gebracht wierden, en vijf duysende gl. op yder vremde Karosse, die uyt andere Landen over-ghebracht wierdt, en 50. ten hondert voor alle Klederen die uyt Vranckrijck souden mogen komen. Vranckrijck klaegden, dat men daer en in Hollant haer Sout, Wijn en Brandewijnen beswaerden: Waer by zy jaerlijckx veele Millioenen plachten te profiteren. Dese tijdt waren de Koopvaerdye-Schepen door storm en Yrse Zee-Rovers dapper gevexeert, dan wy dienen om redenen dese mael de Zee wat gerust te laten, alsoo 't Jaer 1671. ons wat belooft, 't gunt sommige niet en sullen gelooven: Hoewel veele onbedachte seggen dat: *VELA VENTIS PERMITTERE OPORTET.*

EYNDE.

REGISTER.

A.

Accoort tusschen Moscovien en Tartaryen, 126.
Adriaen Pauw, wel Edelen Heer van Bennebroeck, wert President van 't Hof van Hollant, &c. 108.
Admirael van Gendts heerlijcke Victorie tegen de Turken van Algiers, 115.
Aertbevinge in Duytslant, 106.
Altieri 75. Jaer out, wort Paus, 67. 121. 124.
Arenden in Poolen, 105.

B

Bisschop van Munster, en de voorvallen aldaer, 10.
Brabanders geestigheyt, 28.

C

Charles Drelincourt ende Mooris, eminente Predicanten van de Gereform. te Charenton, sterven beyde, 49. 146.
Coenraet van Beuningen, haer H. M. Ambassadeur, trekt na Engelant, 99. 106.
Coningh van Poolen troudt Eleonora Josepha, 's Keyzers Suster, 5. 24. 57. wort gekroont, 125. 134.
Conclave te Roomen tot de Verkiesinge van een nieuwen Paus, hoedanigh ghestelt, 12. en speculatien aldaer, 26. 35.
Coningh Frederick de derde van Denemarken sterft, 13. wort begraven, 48.
Coningh van Vranckrijck treckt naer Nederlant, 49. 72.

D

Danckdagh, 65.

F.

Fransse geestigheydt, 129. Stellen haer Oost-indis goet te koop, 129.

G.

Geeraert Colterman, Raedt en Rentemr. van Kennemerlandt en West-vrieslandt sterft, hem succedeert de Heer Dirck Deyman, Burgermr. van Haerlem, 140.
Geneve verbrant, 12.
Geestelijcke saken, 28.
Generael Monck wort begraven, 38. 70. Sijn Epitaphium, 99.
Grave de Montery wert Gouverneur van de Spaensse Nederlanden, 107. 110. verlust sich op de Jacht, 129.
Graef van Benthem, 128.

H

Haer Ho: Mo: Consul van Dam vreemt voorval na Constantinopolen, 131.

Hamel Bruyninckx, haer Ho: Mog: Gesant, heeft Audientie by de Keyser, 140
Heer van Matenesse sterft, 29.
Heer van Beverning gaet voor Ambassad. wegens haer H. Mo. na Spanjen, 128.
Heer de Wit haer Ho: Mo: Gesant komt in Pruyssen, 129.
Heynsius haer Ho: Mog: Gesandt in der Moscou, en 't voorval aldaer, 106.

I

Indiaensse Americanen tot Christenen gedoopt, 133.
Joden uyt Oostenrijck, 127.
Joseph Borri sijn wedervaeren en bedrijf, 14. wort in Oostenrijck ghevangen en na Roomen gevoert, 22. 110.

K

Keyzer van Duytslant wert sieck, en suspicie van fenijn, 25.
Kloeck, Raetsheer, sterft, 131.

L

Londen wert weder op-gebout, 11.

M

Madame reyst na Engelandt, 32. 71. 97. en sterft subijt, 98.
Militair Project, 9.
Moordenaer van Koningh Karel de I. 54
Moorsse Gesant te Parijs en sijn vreemde gesten, 144
Mr. Pieter de Groot, haer Ho: Mo: Ambassadeur, arriveert te Parijs, 112. Sijn Excell. Audientie by de Koning, 144.
Muysen in Hollandt, 34.

O

Ongelucken, 47. 74. 112.
Oost-indise Schepen arriveren, ende den staet van geheel Oost-Indien, ende den glorieusen Oorlogh met de Macassar, 75. en gevolgen, 100. idem arriveren noch 4. Retour-schepen, 107.
Onweer, 105.

P

Placcaet van de fideicommissariale Goederen. 114.
Prince van Orangie, zijne Hoogheyts Introductie in den Raedt van Staten, 63, neemt d'eerste mael sessie, 96. door de Koningh van Engelandt versocht ende over gehaelt door den Graef d' Ossery, vertreckt na Engelant, 132.
Prins van Tarante, 109. 111.
Prins de Ligne op Sicilien onthaelt, 144.

Q

Quakers, 130.

S

Spaensse Gallioenen arriveren, 13. 107.
Staet van Brabant, 6. 71. 106. 113. 122.
van Denemarcken, 38.
van Engelant, 11. 29. 47. 136.
buyten Europa, 54.
van Hollant, 7. 28. 30. 39. 131. 140
van Italien, 23. 66. 110. 125
van Keulen, 114
van Lotteringen, 112. 123. 129
van Moscovien, 113
van Oostenrijk, 36. 54. 73. 100. 133
van Oost-Indien, 33. 112
van Peru, 54
van Poolen, 41. 102. 140
van Portugael, 35, 113. 141
van Spangien, 121
van Surinam, 55
van Tafilette, Moorse Prins, 23. 10[illegible]
van Vrankrijk, 12. 27. 34. 69. 98. 111. 112. 142. 145
Steven Radzin, Moscovise Rebel, 141
Stieren-gevecht te Madril, 144

T

Toverye in Sweden, 48. 74
Triple Alliantie voltrocken, 29

V

Valsse Klercken, 39
Visioen te Straelsont, 22. te Lisbon, 100

Z

Zee-voorvallen op de Elve, 22
Zee-saken, 95. 120. 121. 142

EYNDE van 't REGISTER.

De Plaet van den Paus moet staen folio 67.

